

organ, utbröt en oerhörd storm av förbittring och förakt. Tillropen blevo högljudda, hotelserna hörbara och ännu varade oron bland församlingen, när den unge amerikanaren hade avträtt och en liten man med långt och tjockt skägg, grånande hår, klädd i en lång rock och med omiskännbar slavisk typ, hade intagit hans plats. Men ropen av förbittring och ovilja förvandlade sig plötsligt i jublande tillrop av erkännande och vördnad, hänförelse och sympati.

Det fanns säkerligen icke många bland dessa tusenden, som icke kände denne man, vilken blev hjärtligare hälsad än någon som helst av de engelska ledarna; det fanns icke många, som icke redan hört talas om hans märkvärdiga öden, hans underbara flykt från fångenskapen i Petersburg, hur han sedan kom till Frankrike och där på nytt blev fängslad och till sist fann en tillflyktsort här i England, - hört det omtalas på detta motsägande och mystiska sätt, vilket omgiver en även mindre bemärkt person med det främmandes och ovanligas skimmer; det fanns icke många, som icke visste vad denne man gjort och ännu gjorde för "saken". Hans skrifter, kringströdda i den "kommunistiska anarkismens" revolutionära organ på alla språk, bildade sedan en följd av år den outömliga och ofta enda källan för de kommunistiska anarkisternas propaganda. Alla kände de dem, alla läste dem åter. Hans kraft, som förut varit vigd åt den hemliga, inre rörelsen i Ryssland, tillhörde nu internationalen; och säkerligen hade den senare vunnit lika mycket med honom, som den förra förlorat. Denna kraft var oersättlig, och emedan alla visste detta, tackade honom alla, som sågo honom.

Han var kommunist. Tidningen, som utkom på franska i Paris och som han, sedan det blivit honom omöjligt att uppehålla sig där, ledde från London, kallade sig "kommunistisk-anarkistisk". Han hade försökt att i självfulla uppsatser i en av Englands mest betydande månadsskrifter framställa den "vetenskapliga grundvalen" för sina ideal, som han trodde sig våga att kalla anarkism. Men ej heller genom detta arbete, som gav ett ungefärligt begrepp om omfånget av författarens kännedom med avseende på socialismens alla frågor och om hans enorma beläsenhet, hade det lyckats Auban att skapa sig en föreställning om möjligheten att kunna omsätta dessa teorier i verkligheten. Och han kunde icke se något annat spira upp ur vanetron på denna nya och dock så gamla religion än ny missväxt av ofrihet, oordning och inre elände...

Under tiden hade den, som dessa tankar gällde, väntat i nervös oro - hur otaligt många gånger måtte han icke redan ha stått så vid stranden till det brusande människohavet! - att den bifallsstorm, som brusade mot honom skulle lägga sig. Nu började han med denna hårda, klara engelska, som talas av rysarna, vilka tala alla de länders språk i vilka de leva. Man trodde sig först icke

Anarkisterna

John Henry Mackay

1910 (1891)

Innehåll

Förord till den elektroniska utgåvan	3
John Henry Mackay	4
Förord till första upplagan.	6
Förord till folkupplagan.	9
I hjärtat av världsstaden	14
Elfte timman	34
De arbetslösa	52
Carrard Auban	72
Frihetens kämpar	91
Hungerns rike	119
Tragedien i Chikago	149
Den kommunistiska propagandan	171
Trafalgar Square.	192
Anarki	205

se, i en tid då blott den går oantastad, vilken går som lögnare tillsammans med lögnaren!”

Hon tystnade. Alla hade hört på med spänd uppmärksamhet. Nu applåderade många.

Auban följde henne med en genomträngande blick när hon utför plattformens trappa steg ned i salen och obekymrat satte sig på trappstegen, då alla bänkar voro upptagna. Det var, som om han ville tränga genom den hand som hon i fysisk smärta höll för ögonen, djupt ned i hennes själ, för att också här finna bekräftelse på sin djupaste övertygelse, vilken är den sista som står att förvärva: allt varandes egoism. Och även här tvekade han icke ett ögonblick att tillstå, att denna kvinna måste vara lyckligare i detta liv fullt av möda, uppoffring och umbärande, än hon skulle varit om hon fortsatt det liv, som låtit henne växa upp i välmåga och sorglöshet, och som hon lämnat för att - som hon och alla andra trodde - ”tjäna mänsklighetens sak”, under det hon även då, fastän fullkomligt omedvetet, blott följt sin egen lyckas kallelse.

Det minutlånga sorlet och bruset i salen avstannade och Aubans blickar och tankar vände sig åter mot tribunen, från vilken ordföranden ropade nästa talarers namn.

”Se där”, sade Mr Marell till Auban. ”Denne unge man kommer från Chicago. Han skall förtälja er något därifrån. Han har i dag kommit hit från Liverpool.”

Auban hörde uppmärksamt på; amerikanaren omtalade några av de mindre kända detaljerna från processen, vilka bättre än allt annat karaktäriserade behandlingen av de anklagade. Han beskrev tillvägagångssättet vid juryens tillsättande genom att citera bailiffs ord: ”Jag har denna sak i mina händer och vet vad jag har att göra. Dessa människor bli under alla omständigheter hängda. Jag uppställer sådana män till val, som försvararna måste förkasta - tills de komma till dem som de måste antaga utan val...” Han skildrade statsvittnenas personligheter, dessa lögnaktiga skurkar, som fått pengar av polisen för att säga allt vad denna ville ha sagt... och de båda andra vittnena mot de åtalade, som man givit valet, att antingen bli hängda tillsammans med de andra, eller säga ”sanningen” och bli lössläppta. ”Skola icke sådana människor säga allt vad man fordrar av dem, när de ha döden eller friheten att välja på?” ropade talaren, medan högljudda instämmanden komma från alla delar av salen. Och när han återgav polisbefälhavarens brutala och beryktade ord: ”- om jag blott haft tusen av dessa socialister och anarkister i en bunt, tillsammans med deras fördömda kvinnor, så skulle jag ha gjort kort process med dem;” och då han talade om denna ärelösa jury, som av Chicagos penningaristokrati blevo för sin ”tjänst” erbjudna en belöning av hundratusen dollar genom ett av deras

ten hos utsugarna... Den väldiga tillökningen av strejkande, ända till den dag, som alla väntat, den första maj, som slutligen skulle bringa avgörandet...

Sedan framkallade hon för församlingens blickar själva majdagarnas händelser: ”- mer än 25,000 arbetare lade på en och samma dag ned arbetet; inom tre dagar hade deras antal fördubblats. Strejken hade blivit allmän. Kapitalisternas vrede kan blott jämföras med deras ångest. Varje kväll blevo möten avhållna i många delar av staden. Regeringen sände sina bödelsdrängar och lät skjuta på en av dessa fredliga församlingar. Fem arbetare stannade på valplatsen...

”Vem har väl dragit dessa mäns mördare till räkenskap? - Ingen.”

Talarinnan gjorde en paus. Av röstens klang hörde man hennes inre rörelse. Hon fortsatte:

”Till följande afton sammankallades ett möte på Haymarket av anarkisterna. Det är lugnt. Talarnas uttalande äro, trots föregående aftons händelse, så litet upphetsande, att Chicagos Mayor, beredd att upplösa mötet vid första olagliga ord, försäkrade polisinspektören, att han kunde sända hem sitt folk. Men i stället för att göra detta lät han det rycka fram mot de församlade. I detta ögonblick flög en bomb, från en obekant hand, in i angriparnas led. Polisen öppnade en mördande eld...

”Vem hade kastat bomben? - Möjligen kom den från en förtvivlads hand, som så ville försvara sig mot det nya nedslaktandet; måhända - det var den allmänna meningen bland arbetarna i Chicago - kom den från en polisagent, som haft det i uppdrag: vem känner icke de medel, som våra motståndare tillgripa för att kunna krossa oss? - Om det var så, då hade han gjort sin sak bättre än han själv tänkt.

”Vem har kastat bomben? - Vi veta det lika så litet som de åtta män, vilka under den oerhörda förskräckelsen, som efter detta ögonblick utbredde sig över Chicago, utan vidare blevo uttagna, enär de buro de mest bekanta namnen inom rörelsen, ehuru flera av dem icke ens varit närvarande vid mötet. Men vad gjorde det? Det hindrade domstolen lika så litet att hålla dem fångna, som det hindrade den att förklara dem skyldiga till hemlig sammansvärjning, trots att några av dem aldrig sett varandra förr.

”Varför ha de blivit dömda?” slutade hon. ”Icke för att de begått någon förbrytelse - nej, emedan de varit de fattigas och förtrycktas förespråkare! Icke för att de skulle ha varit mördare - nej, emedan de vågat att öppna slavarnas ögon för orsaken till deras slaveri! Dessa män, vars tadellösa karaktär icke ens kunde smutsas av de häftigaste angrepp av den ”offentliga meningens organ”, bli hängda, emedan de oegennyttigt, sanna och trogna ha tjänat sin övertygel-

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta är Projekt Runebergs elektroniska textutgåva av Mackays *Anarkisterna* i en svensk översättning av okänd hand. Eftersom författaren dog 1933, översättaren är okänd och utgåvan äldre än 70 år, betraktar vi verket som fritt från upphovsrätt. Texten är inscannad, OCR-tolkad och korrekturläst av Stig A. Comstedt i mars 2006. Följande ändringar har företagits:

Där översättningen har gammal stavning med ä istf dagens e, som i rägn, käjsare, pängar, mäst, sträjk osv har det blivit regn, kejsare, pengar, mest(adels), strejk osv.

Sättningsfel har rättats där de påträffats; ”sunda” på ett ställe skall vara runda och ”Knights” Knights tex.

1:a kap. (s.19 o. flera ställen i detta o. följ. kap.) står stranden, ändrat till the Strand. Samma sida står kajen, ändrat till the Embankments.

(s.23) står Kensington, ändrat till Kennington.

(s.54) står ”...drar sig österut ifrån larmet...”, ändrat till ...mot larmet...

2:a kap. (s.69 o. genomgående) står utbytarna för tyskans ausbeuter, ändrat till utsuga -re, -rna.

Förklarande fotnoter, som för dagens läsare är helt överflödiga, har konsekvent utlämnats.

Det förekommer en del konversation på engelska. Den okände översättaren har, ibland inom parentes, ibland som fotnot, lämnat en, så gott som vid varje tillfälle, pinsamt felaktig översättning. Dessa har resolut strukits.

John Henry Mackay

författaren till "Anarkisterna" föddes den 6 februari 1864 i Greenock i Skottland, men kom efter sin faders död redan i sin tidigaste barndom till Tyskland, där han blev uppfostrad. Efter ett misslyckat försök att intressera sig för något annat än sin egen kallelse, åhörde han vid universiteten i Kiel, Leipzig och Berlin, under fem terminer föreläsningar i filosofi, konst- och litteraturhistoria och offentliggjorde under samma tid sina första arbeten. I början av 1885 utkom en diktsamling om hans hemland, "Kinder des Hochlands", som under de två nästföljande åren följdes av ett försök till ett sorgespel, första bandet av hans "Dichtung", en novellsamling "Skuggor", såväl som hans sociala dikt "Arma parata fero!", som genast träffades av socialistlagens censur. - 1887 reste författaren till London. Han beträdde åter utlandets mark - dit redan flera längre resor fört honom - för att under de följande fem åren blott tidvis återvända till Tyskland. Under denna sommar sysselsatt med avslutandet av sina berlinnoveller "Moderne stoffe", kärleksdikten "Helena", som utkom anonymt, första samlingen av hans dikter under titel "Fortgang", såväl som med översättningen från engelskan av "Jenseits der Wasser", lärde han först på hösten känna den sociala rörelsen, skrev under denna händelserika vinter sina dikter "Sturm", som genast offentliggjordes och väckte stort uppseende, samt lade planen till sin stora kulturskildring, för vars utförande han uppsökte Schweiz' lugna ensamhet. Omfattande och djupgående studier bringade honom här till det resultatet, att fullständigt förändra sitt ursprungliga utkast till verket, vilket orsakade, att dess utförande blev så försenat, att det först i Rom tre år därefter blev fullbordat. Under loppet av dessa, många gånger på resor tillbringade år, utkom, utom en med tolv dikter tillökad upplaga av "Sturm", den andra samlingen av hans dikter under titeln "Das starke Jahr", - 1892 återvände Mackay till Berlin, huvudsakligen på grund av en önskan, att kunna avsluta sina mångåriga forskningar över Max Stirners liv, där han sedan dess för det mesta uppehållit sig. En följd av novellistiska arbeten ("Die Menschen der Ehe", "Die letzte Pflicht", "Albert Schnells Untergang"), föregingo avslutandet av nämnda forskningar, vilka 1898 trädde inför offentligheten som biografien: "Max Stirner und

Då han slutat, upplästes ett stort antal telegram, sympatiadresser och brev från alla delar av England. Många av dem blevo mottagna med jubel.

Auban visste, att många av dessa föreningar räknade sina medlemmar i tusental; bland de namn som upplästes hörde han några av största inflytande. Pennans män, vars verk alla läste - vad gjorde alla dessa, som liksom han själv voro övertygade om denna doms hänsynslöshet? De lugnade sitt samvete med en protest. Vad hade de kunnat göra? Deras inflytande, ställning och makt - skulle måhända varit tillräckligt stark och inflytelserik att omöjliggöra denna handlings verkställande gentemot en förbittrad och till medvetande kommen allmän förtrytelse. Men deras namn och protest förklingade här som allt för verkninglös. Även de voro sin tids slavar, de, som kunnat vara dess verkliga herrar.

Auban blev uppskakad ur sina tankar av en stämman, som han ofta förnummit. Vid sidan av bordet uppe på plattformen stod en liten svartklädd kvinna. Under pannan, som till hälften var betäckt av tjockt, kortklippt hår, liksom av en krans, lyste svarta flammande ögon. Det vita halskråset och den mycket enkla, nästan kåplika, långt nedhängande dräkten syntes tillhöra ett förgångret århundrade. Blott få av församlingen tycktes känna henne; de som kände henne, visste emellertid, att hon var en av de trognaste, verksamaste och hängivnaste förkämparna i England för kommunismen. Även hon kallade sig anarkist.

Hon var icke någon medryckande talarinna; men i hennes röst låg denna stälklang av orubblig övertygelse, som ofta griper åhörarna mer än den mest glänsande föredragskonst.

Hon gav en bild av alla de händelser, som i Chicago hade föregått kamraternas häktande och dömande. Klart - steg för steg - passerade de revy för åhörarna...

Hon talade om åttatimmarsrörelsens uppkomst och utveckling i Amerika, om de tidigare årens bemödande att genomföra åtta timmars arbetsdag genom regeringen och dess resultat...

Hon förklarade, hur det kommit sig, att revolutionärerna i Chicago hade anslutit sig till rörelsen utan att låta bedraga sig om dess egentliga värde och betydelse; om den internationella arbetarassociationens outtröttliga bemödanden; och huru dessa män, som nu stodo ansikte mot ansikte med döden, hade blivit drivna fram i spetsen för rörelsen...

Hon försökte så att skildra den oerhörda oro, som hade föregått förra årets majdagar: den feberaktiga spänningen i arbetarkretsarna, den vaknande ånges-

”Han har skrivit en social dikt.”

”Har ni läst den?”

”Å nej, jag läser icke tyska.”

”Han ser varken ut som en diktare eller socialist. Tror han sig kunna förbättra världen med sina dikter? - Han skall en dag inse, huru onyttiga de äro och att människorna först måste ha bröd, innan de äro i stånd att tänka på något annat. När man icke har något att äta, så är det slut med poesien.”

Den yngre skrattade över den gamles iver. Den gamle fortsatte ostörd, medan Auban mönstrade mängden:

”Man kan skriva de ömmaste kärleksdikter och som en slaktarmästare åse de blodigaste ohyggligheter och gå hän och dikta en jubelhyrn åt de ”tappra krigarna”, mördarna, som komma bloddrypande från slakten. Man kan besjunga ”folkets lidande” och i nästa minut i balsalen kyssa handen på ”nådig frun”, som kort förut har örfilat betjänten. Men vad tala vid då om? Säg mig hellre vem den där mannen är.”

”En av våra parlamentskandidater. En karaktärslös stackare. En skrikhals. Om han hade haft makten, skulle han varit en tyrann. Men han fördärvar tillräckligt ändå.”

Båda vände nu sin uppmärksamhet mot församlingen. Auban satt ännu försjunken i tankar. Plattformens stolar hade blivit besatta av ordförandena och representanterna för alla de föreningar, som arrangerat massmötet.

Man såg även några kvinnor bland dem. - Ordförandeplatsen hade intagits av en blek, omkring fyrtioårig man i högkyrkoprästernas dräkt. Han blev hälsad med bifall, då hans val till ordförande blev meddelat. Auban kände honom. Det var en kristlig socialist, som sedan många år tillbaka verkade bland de fattiga i East-End. På grund av hans åsikter hade rätten till utövandet av kallet berövats honom. Kyrkan är den största fienden till all karaktär.

Han öppnade mötet. Han förklarade, att detta var sammansatt av människor med de mest olika åsikter, av radikaler och antisocialister, så väl som av anarkister och socialister, vilka emellertid hade enat sig i den önskan, att protestera mot undertryckandet av den fria yttranderätten. Han vore icke anarkist, som de dömda i Chicago, han hade en stark motvilja mot deras doktriner, men han fordrade samma, eller än större frihet för deras talare och anhängare, än den han själv - en kristlig kyrkas präst - toge i anspråk för förkunnandet av sina egna åsikter. Rätten må vara lika för alla och tjäna det, som den erkänt som sanning och betraktar som sanning, och därför fordrade han i sin guds och mänsklighetens namn, frigivandet av dessa män.

sein Werk”, samt i utgivandet av ett band av Stirners ”Kleineren Schriften und Entgegnungen”. - Historien om en lidelse: ”Der Schwimmer”, tillhör Mackays senare verk. Dock infaller under år 1901 utförandet av en fullständigt ny tid, en samling av mästdikter på lösa blad (”Freunde und Gefährten”) vars grundtanke var, att i största omfattning kunna möjliggöra för en var, att med de minsta medel kunna förskaffa sig sin egen utvalda samling av skaldestycken - Mackays ”Gesammelte Dichtungen”, den samlade produktionen av dikter från hans ungdomstid, omfattande åren 1882 - 1890, utkommo 1898 (liksom alla de ovan nämnda arbetena) på tyska. - ”Anarkisterna” blev översatt av George Schumm i Boston till engelskan samma år som den utkom, samt på franska år 1908 av Louis de Hessem. Dessutom föreligga översättningar på holländska och tjeckiska.

Förord till första upplagan.

Det av konstnären skapade konstverket får föra hans talan; den observerande forskarens arbete, som ligger bakom honom, tillåter honom att säga, vad som driver honom att yttra sig. Det kritiska innehållet i det arbete, som jag nu fullbordar, fordrar av mig, att jag låter det ledsagas av några ord.

Låt mig först säga: den som icke känner mig och i följande blad väntar sig sensationella avslöjanden av det slag av lögnaktiga spekulationer på publikens kritiklöshet, på vilka denna grundar hela sin kännedom om den anarkistiska rörelsen, den behöver icke göra sig mödan att fortsätta med läsningen.

På intet område av det sociala livet härskar i våra dagar en mera ohjälplig förvirring, en naivare ytlighet, en farligare okunnighet, än på anarkismens. Redan uttalandet av ordet är som viftandet med en röd duk - de flesta störta löst på densamma, utan att giva sig tid till lugn prövning och överläggning. De skola också söndertrasa detta arbete, utan att ha förstått det. Mig skola deras stötar icke träffa.

London och händelserna på hösten 1887 ha tjänat mig till bakgrund för min skildring.

Då jag i början av det påföljande året ännu en gång för några veckor återvände till skådeplatsen, huvudsakligen för att fullborda mina East End-studier, anade jag icke, att just de trakter, som jag utvalt för en ingående skildring, strax därefter skulle komma på allas läppar genom "Jack-uppskärarens" kvinnomord.

Kapitlet om Chicago avslutade jag icke förrän jag gått igenom den bilderbok för stora barn: Anarchy and Anarchists, Chicago 1889, med vilken poliskaptenen Michael Schack sökte rättfärdiga sin regerings infama mord. Det är ingenting annat än ett - icke oviktigt - dokument av stupid brutalitet, såväl som av raffinerad fåfänga.

De levandes namn har jag fullt avsiktligt aldrig nämnt; de närstående skall trots detta nästan alltid lätt igenkänna dragen hos dem, som varit mina modeller.

de många ryggade tillbaka, som eljest gärna hade fortsatt efter den enskilda tråden...

Auban hade först för kort tid sedan lärt känna den gamle herrn. Det hade varit vid en debatt, där man diskuterat skillnaden mellan individualistisk och kommunistisk anarkism. Mr Marell hade varit den ende, som - efter vad han själv trodde - representerat den förra. Hans framställning hade intresserat Auban. Han hade hos honom, trots hans inkonsekvenser, funnit mycket besläktat med sina egna åsikter. Så hade de blivit bekanta med varandra och träffats några gånger, tills den förre reste tillbaka till Amerika, för att där göra, vad, som han sade, ännu stode i hans makt. Då han aldrig talade om sig själv, så visste Auban icke av vad slag dessa bemödanden skulle bliva, och efter det att döma, som han i afton hört av honom, hade även dessa ansträngningar varit fruktlösa. I varje fall syntes denne man ha ett vitt förgrenat nät av alla slags förbindelser i sin hand, ty han kände såväl alla de i processen inblandade personerna, liksom han också syntes vara noga underrättad om den anarkistiska lärans utbredning i Amerika.

Hans flygblad voro alltid undertecknade med "Den okände". - I London väckte den gamle blott lite uppmärksamhet. Han talade sällan offentligt. Den revolutionära rörelsens flod i London driver i dag så många personligheter i förgrunden för att i morgon åter uppsluka dem - för att det i detta beständiga kommande och gående skall kunna skänkas synnerlig uppmärksamhet åt den flyktigt förbigående.

Nu frågade han engelsmannen efter några av de närvarande. Auban lutade sig tillbaka.

"Vem är det?"

Han visade på en kvinna, som satt i hans närhet i enkel mörk dräkt. Hennes utpräglade drag förrådade ett levande intresse för allt, som tilldrog sig runt om henne, och hon talade livligt och skrattande med sin granne.

"Jag vet icke", svarade engelsmannen. Men så erinrade han sig att en gång ha sett henne i den tyska klubben och tillfogade: "Jag vet blott, att hon är tyska, en tysk socialist. Äregirig, men ett gott hjärta. Hon har länge arbetat i Berlin för avskaffandet av de prostituerades undersökning av läkarna".

Den nyfikne gamle fortsatte att fråga den framför honom stående.

"Och vem är det, hon nu talar med?"

Engelsmannen såg bort. Det var en ung man, som han likaledes kände helt flyktigt.

"Jag tror det är en diktare", sade han.

De skrattade båda.

tidningar, denna flod av flygskrifter! Var finns den människa, som ännu har förnuft och hjärta och icke reser sig - är det möjligt att räkna de skaror, som resa sig däremot? Skulle icke deras vilja vara stark nog, för att injaga skräck hos dessa köpta skurkar, så att de avstå från sitt nidingsdåd? Nej, de skola icke våga det, kamrat! Det skulle vara deras eget fördärv!”

De båda som han talade till, ryckte på axlarna. Vad skulle de också svara honom? -

De hade båda sett så många avskyvärda handlingar begås i klasskampen ifrån deras sida, som satt inne med makten, att de måste fråga sig, vad det skulle vara, som ännu skulle kunna förmå dem att vredgas och förvånas? -

Auban såg hur den gamles händer, i vilka han höll en sliten grå hatt, darade och hur han sökte dölja denna darrning, i vilken hela hans inre rörelse avspeglade sig, genom att oupphörligt leka med hatten.

”De tro sig träffa anarkismen i dess hjärta, när de hänga några av dess förespråkare”, sade han nu. Auban märkte, att han nu icke ville gå närmare in på spørsmålet, och teg därför.

Men han fortsatte i tanken: ”Vad är anarkismen?” - De i Chicago dömda? - Deras åsikter voro dels socialdemokratiska, dels kommunistiska, icke någon av dem hade haft överensstämmande svar - beträffande de frågor som blivit ställda till dem beträffande deras grundidéer - och dock kallade sig alla ”anarkister” och blevo så kallade; men när har individualismen talat trotsigare än genom denne unge kommunistens ord, som han kastat till sin domare: ”Jag föraktar er, jag föraktar era lagar, er ”ordning”, ert ”våldsherradöme” - och: ”Jag vidhåller detta: om man hotar oss med kanoner, skola vi svara med dynamit” -?

Och vidare den gamle, som satt jämte honom! Även han kallade sig ”anarkist”... Och vad predikade han ständigt och ständigt i sina tallösa flygskrifter? Kärleken.

”Vad är anarki?” - frågade han. Och svarade: ”Det är ett samhällssystem, i vilket ingen stör sin grannes handlingar; där friheten är fri från lager; där privilegier icke existera; där våldet icke är den mänskliga handlingens ordnare. - Idealet är förkunnat två tusen år före nazarenen: hela den mänskliga familjens allmänna förbrödring.” Och smärtsamt utropade han åter: ”Hämnd, det är den lära som förkunnas från predikstolen, av pressen, av alla samhällets klasser! - Nej, kärlek! Predika kärlek! kärlek!...”

Auban, som erinrade sig dessa ord, tänkte därvid, hur förskräckligt det var att tala i så allmänna ordalag, så oredigt, så ytligt till dem, som ännu så litet förstod att pröva ordets värde och innehåll. På så sätt hopades allt mer det oförenliga med det främmande till en oredig massa, för vars uppklaran-

Mellan nedskrivandet av första och sista kapitlen ligger tre år. Ständigt nya uppdykande tvivel tvang mig ständigt att åter avbryta arbetet, ofta för lång tid. Måhända började jag det för tidigt; för sent slutar jag det icke.

Jag kunde icke uttömma alla sidorna hos frågan, mestadels var det mig icke förunnat att giva mer än slutsatserna av ofta långa tankekedjor. Jag hoppas åtminstone ha bevisat den fullständiga oförenligheten mellan anarkistisk och kommunistisk världsåskådning, den våldsamma taktikens ändamålslöshet och skadlighet, såväl som omöjligheten av varje ”lösning av den sociala frågan” genom staten.

Det nittonde århundradet har fött anarkismens tid. På fyrtioalet blev gränstenen satt mellan slaveriets gamla och frihetens nya värld. Ty det var i detta årtionde, som P.J. Proudhon började sitt livs titaniska arbete med: ”Qu'est-ce la propriété?”¹(1840) och Max Stirner skrev sitt odödliga verk: ”Der Einzige und sein Eigentum”²(1845).

De kunde gömmas under dammet av kulturens tillfälliga tillbakagång. Men de äro oförgångliga.

De äro redan åter kallade till liv.

Sedan tio år tillbaka kämpar min vän Benjamin R. Tucker i Boston, Mass., för anarkismen i den nya världen, med sitt oemotståndliga vapen ”Liberty”. Ofta har jag i min kamps ensamma stunder riktat min blick mot det glänsande ljus, som därifrån börjar kasta sitt ljus in i nätterna...

Då jag för tre år sedan överlämnade min diktsamling ”Sturm” till offentligheten, hälsade mig vänliga stämmor som ”anarkismens förste sångare”.

Jag är stolt över detta namn.

Men jag har kommit till den övertygelsen, att det numera icke kommer så mycket an på, att väcka hänförelse för friheten, som att övertyga om den obetingade nödvändigheten av ekonomiskt oberoende, utan vilken friheten för evigt blir svärmarens väsenslösa dröm.

I dessa dagar av växande reaktion, som skall nå sin höjdpunkt i stats-socialismens seger, har det blivit ett oavvisligt krav för mig, att här också vara den förste förfäktaren av de anarkistiska idéerna.

¹ ”Vad är egendom?”.

² ”Den ende och hans egendom”.

Jag hoppas att ännu icke ha brutit min sista lans för friheten.
Rom, våren 1891.

”Stämningen är tryckt. *Knights of Labour* och georgianerna hålla sig tillbaka. Det är överhuvudtaget helt annorlunda än man föreställer sig här. Förbittringen är på sina håll mycket stor, men tiden är ännu icke mogen.”

”Man skall göra allt -”

”Jag vet icke. I varje fall skall allt vara förgäves -”

Båda tego. Auban såg ännu allvarligare ut än vanligt. Men vad det var för en känsla, som behärskade honom, var icke gott att säga.

”Hur förhålla sig de dömda?”

”Mycket lugnt. Några av dem vilja icke ha någon benådning och uttala sig mot en sådan; men jag fruktar, att de andra ännu hoppas därpå -”

Klockan var över åtta. Församlingen började bli otålig; stämmorna blevo högljuddare.

Auban frågade vidare och den gamle svarade med sin lugna, sorgmodiga stämma.

”Skall ni tala, Mr Marell?”

”Nej, min vän! Det är en annan, yngre. Han kommer också från Chicago och han skall tala något om förhållandena där.”

”Är ni hemma i morgon?”

”Ja, kom ni. Jag skall giva er förhandlingarna och de nyaste tidningarna. Jag har tagit mycket med mig. Allt vad jag kunde uppdriva. Mycket. Om ni läser allt, skall ni erhålla en god bild av våra amerikanska förhållanden.”

”Man skall icke tillåta en revidering av processen?”

”Antagligen icke. Det skulle ju icke nytta något. De kval, som redan äro så oerhörda, skulle blott förlängas utan nytta, det skulle uppbringas nya oerhörda summer från folket - ännu en gång 50,000 dollar ur arbetarpungen - och vartill? - nej, hyenan vill ha blod -”

”Och folket?”

”Folket vet icke själv vad det vill. Det tror väl knappast ännu på sakens fulla allvar, och i elfte timman - är det för sent -”

En ung engelsman, som Marell kände från Socialist League blandade sig i deras samtal. Han sade dystert: ”Nej, jag tror ännu icke därpå. I slutet på nittonde århundradet mördar man icke sju människor offentligt mitt i folkets åsyn, människor vars oskuld är klar som dagen; man slaktar tusende och åter tusende, men i ett land med statsinstitutioner har man icke längre mod att så öppet pocka på våldet och förhåna lagarna. Nej, de göra det icke, emedan det från deras ståndpunkt skulle vara vansinne, att på ett sådant sätt utmana och uppreta folket. Nej, de skola icke våga det! Se här, denna väldiga massa och så dag för dag i alla friare länder, här och däröver, dessa möten, dessa

rätt, för vars tilltvingande folket blir bestraffat, uppenbart icke längre är en rätt, utan en orätt.

”Att de sju människors öde, över vilka man avkunnat dödsdomen på grund av avhållandet av ett offentligt möte i Chicago, under vilket flera poliser blevo dödade vid försöket att med våld skingra folket och undertrycka talen, är av största vikt för oss engelska arbetare, enär deras lott i dag kan bli våra irländska kamrater, och i morgon måhända vår egen, om icke arbetarna på båda sidor Atlanten enstämigt säga ifrån, att alla, som blanda sig i rätten till avhållandet av fria möten och fri yttranderätt, handla olagligt och på eget ansvar. Vi kunna icke medgiva, att de sju dömda människors politiska åsikt har något som helst att skaffa med den framhållna principen, och vi protestera mot deras dom, som, om den blir verkställd, i verkligheten kommer att stämpla arbetarnas avhållande av möte i deras eget intresse, som en av de värsta förbrytelser i Amerikas Förenta stater, då det alltid finns möjlighet för auktoriteterna att locka mängden till motstånd, genom att utsätta deras liv för fara. Vi vänta av våra amerikanska kamrater, vilken politisk åskådning de än må hysa, att de fordra de sju människors obetingade frigivande, ty i deras personer är alla arbetares frihet nu hotad...”

När Auban hade slutat, såg han jämte sig en gammal man med vitt skägg och vänliga ansiktsdrag.

”Mr Marell”, ropade han synbart upplivad, ”ni är åter här? Vilken överraskning!”

De skakade hjärtligt varandras händer.

”Jag ville icke störa er - ni läste.”

De talade engelska.

”Hur länge har ni varit här?”

”Sedan i går.”

”Och ni har varit i Chicago?”

”Ja, fjorton dagar; sedan i New York.”

”Jag hade icke väntat er -”

”Jag stod icke ut längre, så kom jag tillbaka.”

”Ni såg de dömda?”

”Ja, ofta.”

Auban lutade sig mot honom och frågade tyst: ”Det finns inget hopp?”

Den gamle skakade på huvudet.

”Inget. Det sista ligger hos guvernören i Illinois, men jag tror icke på honom.”

Lågmält fortsatte de sitt samtal.

”Hurudan är stämningen?”

Förord till folkupplagan.

Med utgivandet av en billig folkupplaga av min ”Anarkisterna”, ser jag en länge närd älsklingsönskan förverkligad, vars uppfyllande icke tilläts av omständigheterna vid arbetets första tryckning, och mot vars realiserande sedan dess rest sig alla de svårigheter, vilka, under de nuvarande ogynnsamma förhållandena, synes hava sammansvurit sig, för att göra varje frihetshandling till en omöjlighet.

Svårigheterna äro övervunna och på nytt, sedan två år förgått, träder mitt arbete fram för offentligheten, nu framförallt vändande sig till dem, för vilka det hittills knappast varit tillgängligt - till de tyska arbetarna.

Jag kan icke neka mig, att till dem säga ett första och antagligen för lång tid framåt, ett sista, litet ord. Det har under de sista årtiondena - med det socialdemokratiska partiets tillväxande - gått de tyska arbetarna så hårt i blodet den övertygelsen, att arbetets befrielse, vilket är liktydigt med försvagandet och dödandet av kapitalets privilegier, blott är möjligt, om kapitalet undandrades de enskilda besittarna, och på den våldsamma expropriationens väg blir gjort till ”samhällelig egendom”, och så orubblig syns mig denna tro ha blivit, att jag icke kan se något annat, som skulle kunna vara i stånd till att föra dem bort ifrån denna förvillelse, än erfarenheten. Hur bitter denna erfarenhet och hur stor denna misräkning måste bli, anar blott den, som i likhet med mig vet, att varje bindande av den samhälleliga rörelsefriheten, samtidigt betyder en förstärkning av det bedrövliga tillståndet av ömsesidigt beroende.

Men må man handla så, om man icke kan annat!...

Helt visst: våra dagars stora demagoger, som eljest äro så små, skall genom döden ha befriat sig från den oerhörda ansvarsbörda, som de lastat på sina axlar och förgäves skola de offervilliga kämparna söka att ställa dem till räkenskap för vad de lovat och ständigt åter - lovat.

För dessa kämpars barn - ställda inför den sorgligaste nödvändighet - återstår ingenting annat än att söka bot i friheten, och endast och allenast i friheten.

-

Tre stora fiender måste arbetaren lära sig känna och övervinna: politiker-
na, filantroperna och - sig själv. Först när han insett, att, för att slavar
kunna undantränga herrarna, de icke själva först måste avancera från slavar
till herrar och att detta måls uppnående - detta som är all politikens mål - icke
för honom ett enda steg närmare hans samhällsliga befrielse, enär denna blott
kan bli resultatet av en harmonisk utveckling i den sociala organismen; först
då han befriat sig från dessa nya och sista predikare av en gammal, i sina döds-
ryckningar än en gång sig uppresande religion, från världs-förbättrarna och
utopisterna med de hjärtevarma orden och de heta huvudena, från etikerna och
moralisterna av alla slag, alla de, som icke kunna eller vilja förstå, att det icke
gäller att ändra människorna, utan förhållandena, genom vilka människorna
bliva "goda" och "onda"; först när han fullständigt förstått, att ingenting annat
i hela världen än han själv förmår hjälpa honom, och denna förståelse drivit
honom till nytt, grundligare övervägande av de förhållanden under vilka han
lever och lider, utan att grumlas av någon "klassmedvetenhet", och därmed fö-
ras till ett fullständigt förändrat och mera fruktbringande handlande, först då,
säger jag, kan han hoppas, att kunna krossa sin ofrihets fjättrar och befria sig
från dem.

-

Den kritik, som så rikligt kommit mitt arbete och dess översättningar till del,
har icke kunnat komma det till livs och har ingenting kunnat giva mig. Avsik-
ten, att svara på några av dem, uppgav jag; jag övertygade mig om, att den kära
mödan dock skulle vara förgäves. Från kommunisterna framfördes ingenting
annat än de gamla argumenten - att jag skulle vederlägga dem på nytt, torde
de icke själva vänta sig; för de professionella litteraturkritikerna var det här
behandlade spørsmålet fullständigt obegripligt - förståelse var därför icke att
vänta; den stora dagspressen, "den offentliga meningens prostituerade", teg na-
turligtvis - den visste varför; och de flesta av den socialdemokratiska pressens
organ, vilka jag lät sända arbetet från Zürich, under uttryckligt utbedjande av
ett omnämnande, inhiberade i sin fega servilitet och sitt jämmerliga beroen-
de ännu i god tid ett beslut, vars verkställande skulle hava mötts med ett icke
ogrundat misshag.

Det är blott få, som allvarligt läsa vad de skriva om, tänkte jag i mitt stilla
sinne.

överblick. Han såg talrika, bekanta ansikten. I hörnet av salen, i närheten av
plattformen stodo några av aftonens talare. Auban gick förbi bänkraderna, som
ständigt blevo mera fullsatta, fram till gruppen. Med några växlande han en
tyst handtryckning; åt andra nickade han.

"Nå, ni skall väl också tala, mr Auban?", frågade man honom.

Han skakade avvärjande på huvudet.

"Jag vill icke tala engelska, överhuvudtaget icke tala alls. Det är slut. Och
vad skulle jag säga? Det man skulle vilja säga, får man icke."

"Det är ett blandat möte?" frågade han sedan tystare en vid sidan av honom,
en känd agitator från en tysk-revolutionär klubb.

"Jäväl, radikala, frisinna, liberaler, alla möjliga. Ni skall få se, att de flesta
talare, skola reservera sig mot att hysa sympati för anarkismen."

"Har ni icke sett Trupp?"

"Nej, han kommer väl icke. Jag har ännu aldrig sett honom på något av dessa
möten."

Auban såg sig omkring. Salen var redan proppfull; gångarna mellan bän-
karna voro tätt besatta. Omkring det stora gruppportretet av de dömda Chi-
cagooffren, som i bred guldrum hängde under talarstolen, trängdes en grupp
arbetare. Vid sidan av dessa gjorde reportererna sina papper klara.

Vid ingången blev trängseln allt livligare. Dörrarna stodo på vid gavel. Man
kunde se, att det ännu var stora skaror som sökte komma in. Någon enstaka
trängde sig lyckligt fram i förgrunden där det ännu fanns plats, om man pressa-
de sig samman. När Auban såg detta, skyndade han sig också att få en plats, ty
hans lama ben tillät honom icke ett timslångt stående. Han satte bort sin käpp
och korsade benen. Så blev han sittande hela kvällen. Han hade översikt över
hela salen, då han satt på en av sidobänkarna. Talartribunen låg strax framför
honom.

Han drog resolutionen upp ur fickan, genomläste den långsamt och upp-
märksamt liksom också listan på talarna: "flera av de mest framstående radi-
kaler och socialister". Han kände samtliga namn och dess ägare, ehuru han
knappast sett en enda av dem under sista året.

"Yttrandefrihet!" stod på dagordningen. "Sju män dömda till döden på grund
av anordnande av ett offentligt möte." Resolutionen lydde: " - att de engels-
ka arbetarna på detta område inträngande önskade att göra sina amerikanska
kamrater uppmärksamma på den stora faran för den offentliga friheten, om
de tillåta att fria medborgare bli bestraffade för försök till motstånd mot un-
dertryckandet av offentliga församlings- och den fria yttranderätten, enär en

Elfte timman

På fredagskvällen, följande vecka, for Carrard Auban framåt den ändlöst långa City Road med omnibus. Han satt vid sidan av kusken - en gentleman med cylinder och tadellöst yttre - och observerade otåligt det ständiga minskandet av avståndet, som skiljde honom från hans mål. Han var upprörd och i misstämning. När vagnen stannade vid Finsbury Square, sprang han raskt av, ilade framåt Pavement till nästa tvärgata, sedan han kastat en orienterande och prövande blick på gatornas läge, och befann sig efter några minuter vid trappan till South Place Institute.

Redan på långt håll kunde man observera en ovanligt stark människosamling. Poliserna stodo på blott några få stegs avstånd från varandra. Dörrarna till den mörka, kyrkoliknande byggnaden stodo öppna. När Auban långsamt trängde sig in med människoströmmen, växlande han korta hälsningar med bekanta, som uppställt sig vid ingången och försålde sin förenings eller riktnings tidning. Ur svaren talade ofta förvåning och glädje över att se honom.

Han tog med, vad han kunde få tag i av de utbudna tidningarna: *"Commonweal"*, *Socialist Leagues* intressanta organ; *"Justice"*, partiorganet för *Social-democratic Federation*; samt några nummer av den tyska tidskriften *"Londoner Freie Presse"*, som startats av ett antal tyska socialister av mest olika riktningar och som skulle föra propaganda bland den tysktalande delen av londonbefolkningen samt bilda en centralpunkt för dess åskådningar. Auban återvände aldrig från dessa möten, utan att ha fyllt bröstfickan med tidningar och pamfletter.

Vid inre ingången utdelades aftonens resolution: stora, tydligt tryckt kvar-
toblad. Salen var nästan lika bred som djup; längs väggarna följde ett brett galleri, som redan var fyllt. I bakgrunden var en plattform i manshöjd, på vilken man uppställt ett antal stolar för talarna. De voro ännu tomma. Salen gjorde intryck av att vara avsedd till kyrkligt ändamål: Därpå tydde också formen av bänkarna.

Denna kväll kunde man dock icke märka någonting av den likgiltiga, mekaniska stillheten hos en religiös församling. En upprörd, livligt rörlig, sina tankar högt uttalande folkmassa, besatte bänkarna. Auban gjorde en snabb

Så teg jag fullständigt. Blott en enda gång klatschade jag en skamlös mun, som mot mig använde den oerhörda lögnen, att jag skulle ha skildrat de revolutionära anarkisterna som rövare och mördare, då hela denna bok icke är något annat än en enda protest mot statens lagliga tjuveri, privilegierade rov och sanktionerade mord. Att jag nu mer än någonsin - inför anblicken av så många glittrande bajonetter och rasslande sablar - är övertygad om den fullständiga utsiktslösheten av en för arbetets sak våldsamt förd kamp, bekänner jag lika öppet, som den alltid nya glädje, jag känner, när jag hör, att det lyckats mina ord bevara en eller annan för obetänksamt tillvägagående, d.v.s. att lösri-
va dem från fängelsets, maktens och förföljelsens klor och vinna dem för det passiva motståndets taktik - en säkerligen icke så långt avlägsen framtidssergerrika kamp. Hur berättigad denna glädje är, framstår klarast för mig, när jag här ser, hur oupphörligt "kamraternas" liv och säkerhet sättes på spel genom lika vansinniga och dåraktiga, som ändamålslösa och feiga handlingar.

Folkupplagan av "Anarkisterna" har blivit oförändrad. Vid ett ställe kände jag emellertid förpliktelsen, icke att förändra, men att förklara med några kompletterande satser, så att den icke mer blir utsatt för missförståelse.

Jag har att svara på en till mig från många håll ställd fråga: varför jag icke agiterar, propagerar, icke talar och diskuterar på mötena för att vinna större spridning av mina idéer, och framförallt, varför jag icke går den enda väg, genom pressen, på vilken man numera har möjlighet att nå flertalet av människorna.

Jag svarar därpå: emedan jag icke kan; emedan jag icke kunde det även om jag ville. Människors gåvor äro olika. Jag är konstnär, möjligen icke fullständigt, ty mitt intresse fångas av mycket ute i livet; men det är så mycket som tynger mig - jag känner det - från vilket jag blott kan befria mig genom skapande diktning. Utgivandet och ledandet av en tidning skulle taga livet av mig och ett personligt framträdande i de högljudda, råa dagsstriderna skulle vara fullständigt omöjligt för mig.

Man må således icke vänta någonting annat av mig än en bok, då och då. Det är möjligt, att jag åter direkt upptager det här påbörjade verket, men så länge anarkismens stora klara grundlinjer ännu så litet blivit förstådda, så länge grunden, på vilken den reser sig, ännu är så litet beträdd, så länge det ännu återstår så mycket i kampen mot det fullständiga och i allmänhet exempellösa missförståndet av blotta ordet, så länge är det ingenting, som driver mig till mera omfattande och grundliga framställningar.

Må därför först detta arbete ännu en gång pröva sin oförminskade styrka och på nytt storma de förutfattade meningarnas bålverk, ständigt på samma ställe, tills en väg öppnar sig.

Jag har ännu icke brutit min sista lans för friheten. Men valet av lans måste jag ständigt förbehålla mig själv.

-

Det sista ordet till frihetens vänner; mina bekanta, mina obekanta vänner...

Allt, må ni därom vara övertygade, skall också bliva gjort här, när blott tiden är inne: med de rätta männen skall man också finna de rätta vägarna och därmed också medlen att beträda dessa vägar. Efter det så glänsande exempel, som min store amerikanske vän har givit, vars liv och verksamhet redan ensamt för sig måste vara tillräckligt, för att icke låta hoppet sjunka ett ögonblick, så skall också här komma att utvecklas en propaganda, visserligen med en blygsam början, men påbörjad och iscensatt med den överlägsenhet som framspringer av vetande, kunskap, överlägsenhet, beslutsamhet, duglighet och mod; som visserligen kan bliva prövande och tröttande men ingalunda modfällande och vilseledande, då den icke strävar efter att övertala, utan endast och allenast att övertyga.

Må denna bok ha *varit* en början... Det önskar ingen varmare än jag.

-

Blott den förstår friheten, som älskar den. Men den - och det gäller all framtid - som älskar den som sitt livs nödvändighet, måste också lära förstå den helt igenom, trots alla misstag...

Ur meningarnas virrvarr och motsägelser häver sig, vid slutet av vårt århundrade, läran om individens suveränitet, klar, förståelig och segerrik.

Vem vågar att förneka, att den är målet för all mänsklig utveckling?

Förgångna tiders barbari och slaveri har slutligen fört oss till förståelsen av, att kultur och civilisation först är i stånd att fira sin högsta triumf i det samhällstillstånd, i vilket staten har försvunnit tillsammans med det sista privilegiet som den makt som skyddar detta privilegium; det tillstånd av lika frihet, där en förfinad och till det högsta stegrad egoism har lärt en var, att hans frihet växer och avtager tillsammans med de andras frihet, att han blir oberoende i samma mån, som han tillåter sin nästa att vara oberoende av honom.

-

Över dörren stod klubbens namn på en skylt, som upplystes av ett bakomstående, fladdrande ljus.

Trupp stötte raskt upp dörren och de stego in.

”Ingen. Men ni betänka icke den olyckliga förvirring, som uppstår genom sammanblandandet av så olika begrepp. Men varför tvista om denna gamla fråga! Kom på söndag. Vi kunna åter en gång diskutera. Varför icke?”

”Gärna för mig. Du är och förblir ju dock den individualist, som du varit, sedan du ”vetenskapligt” studerat den sociala frågan! Jag skulle önska, att du ännu vore densamme, som jag lärde känna i Paris, käre vän!”

”Nej, icke jag, Otto!” sade Auban och skrattade högt.

Trupp blev uppretad.

”Du vet icke vad du försvarar! Är individualismen kanske icke lössläppandet av människans alla smutsiga lidelser, egoismen framför allt, och har den icke skapat allt detta elände, friheten för några -”

Auban blev stående och såg på den talande.

”Frihet för den enskilde i våra dagar? Nu, då vi leva i en brutal och hård kommunism, som aldrig förr? Nu, då den enskilde ända från sin födelse till sin död blir belagd med bojar av staten och samhället? - Gå runt världen och säg mig var jag kan undgå dessa förpliktelser och kan vara mig själv. Jag vill fara bort till denna frihet, som jag förgäves sökt i hela mitt liv.”

”Men dina åsikter sätter blott nya vapen i händerna på bourgeoisin -”

”När ni icke själva bruka vapnet, överhuvudtaget det enda, på vilket jag ännu tror. Men blott då. - Och säkert är: den - egoismens (jag brukar detta ord avsiktligt) långsamt mognande idé - den är farlig för det nuvarande tillståndet och på samma sätt skall den vara det, när vi ha lupit in i den alla lyckliggörande folkstatens, i den förtätade kommunismens hamn - farligare än alla era bomber, än alla de nuvarande maktägarnas bajonetter och mitraljörer.”

”Du har förändrat dig mycket”, sade Trupp allvarligt.

”Nej, Otto. Jag har blott funnit mig själv.”

”Vi måste komma tillbaka till detta. Vi måste ha klarhet -”

”Om jag ännu tillhör er eller icke? Det är väl ändå blott ett talesätt. Ty den frie - och du vill ju dock individens fullständiga oinskränkta autonomi - kan blott tillhöra sig själv.”

De hade nu kommit in på Charlotte Street, som i sin disiga dunkelhet låg framför dem i hela sin längd.

De veko av i en av sidogatorna, i en av dessa nästan folktomma och halv-mörka genomgångar, som drar sig österut mot larmet vid Tottenham Court Road.

”Nu måste vi tala tyska”, sade Auban på detta språk, som i hans mun klingade främmande och ovanligt.

De stannade framför ett ljusmålat hus.

Förgäves skola vi åter försöka, att undandraga oss den sista konsekvens, till vilken tänkandets logik driver oss med ofelbar säkerhet och oemotståndlig kraft.

Ty vi törsta efter lycka, efter lyckan på jorden. Och vi skola icke vila - trots kommunismens dunkla fanatiker och våldets sviktande makthavare - förr än vi nått den lycka, som friheten medför.

I hjärtat av världsstaden

En gråkall oktoberkväll började breda sig över London. Det var i oktober samma år, som man för knappast fem månader tillbaka iscensatte löjliga fästligheter för en kvinnas femtioåriga regeringstid, vilken lät kalla sig ”Drottning av Storbritannien och Irland och kejsarinna av Indien”, och efter vilken år 1887 blev kallat ”*Jubilee Year*”.

Denna afton - det var den sista i veckan - kom en man från riktning av Waterloostationen och sökte sig väg genom oregelbundna, trånga och nästan tomma gränder fram till järnvägsbron vid Charing Cross. Då han långsamt - liksom trött efter timplång marsch - hade stigit uppför trätrappan, som förde till brons smala, längs skenorna löpande gångstig, och ungefär nått till mitten av floden, gick han ut i en av vattensidans runda utbuktningar och stannade där en stund, medan han lät människorna bakom sig driva förbi. Det var mer av vana än av egentlig utmattning, han gjorde halt och blickade ut över Themsen. Då han, trots sitt treåriga uppehåll i London, blott sällan varit ”på andra sidan Themsen”, så försummade han aldrig, att vid överskridandet av någon av broarna, återupppfriska den storslagna anblick, som London erbjuder från dessa.

Det var ännu så ljusst, att han till höger bortåt Waterloo Bridge kunde urskilja lagerhusens dunkla massa och vid sina fötter, på Themsens spegel, se raderna av sammankopplade, storbukiga fraktpråmar och flottor; dock flammade redan aftonens ljus överallt borta i denna väldiga stads dunkla, jäsande kaos. De bågige lyktraderna på Waterloo Bridge gingo fram som två parallella linjer och varje ljus kastade sitt skarpa, flimrande sken djupt och långt ned i den dunkla, skälvande floden under det att de otaliga små lågor, som i terrassformiga avsatser varje kväll belyste the Embankments och the Strand med sin omgivning, började flamma upp, Den lugnt kvarstående såg bortöver bron ljusen från de framilande vagnarna; bakom sig hörde han tågen från sydostbanan rasslande och dånande rusa in i hallen till Charing Cross, och åter rusa ut; såg under sig Themsens tröga vågor, med nästan ohörbart plaskande slicka på den djupt bortvältrande dunkelsvarta slammassan, och när han vände sig om för att gå vidare, öppnade sig för honom - genomdränkt av den vita floden av dagsklart

Auban skrattade.

”Ja”, sade han, ”ordningsfanatikerna kunna aldrig förstå hur förnuftiga människor kunna komma tillsammans och förbli tillsammans, för att tala om sina gemensamma intressen, utan att den enskilde erhåller sina skyldigheter och rättigheter garanterade på en papperslapp. - Men tack vare, att detta försök icke misslyckats, kunna ni därför betrakta detta, som ett bevis på möjligheten av hela det mänskliga samhällets konstituering på samma grundval? Det skulle dock vara renaste vansinne?”

”Så, det vore renaste vansinne? Det finna icke vi. Vi hysa detta hopp”, bedyrade Trupp hårdnackat.

Auban föll in: ”Hur går er tidning?”

”Det går långsamt. Läser du den?”

”Ja, men dock blott sällan. Jag har glömt det lilla tyska, jag lärde i skolan.”

”Den redigera vi också tillsammans. Utan kommitté, utan redaktör. Vi komma tillsammans en kväll i veckan, de som ha tid och lust, och det inkomna blir läst, diskuterat och sammanställt.”

”Men därför är innehållet också märkvärdigt olika och splittrat. Nej, bakom en tidning, måste det stå en personlighet, en hel, intressant personlighet -”

Trupp avbröt honom häftigt:

”Ja, och så hade vi åter ledarväldet! Av en förvaltare blir alltid en härskare -” han såg icke Aubans bestämda nick - ”här i smått, där i stort! Hela vår rörelse har lidit våldsamt av det, av denna centralism. Där det i början fanns verklig hänförelse, har denna gått upp i självbelåtenhet; verklig medkänsla och kärlek i strävandet, att själv spela räddare. Så ha vi då redan överallt det övre och det undre, hjorden och skällgumsen, å ena sidan den inbilske, å andra sidan de tanklösa och fanatiska eftersägarna av partiläran -”

”Men du har verkligen fullständigt missförstått mig. Som om jag någonsin skulle ha trott någonting annat! Jag misstror överhuvudtaget en var, som gör anspråk på, att representera andra, sörja för andra och låtsas sig vilja taga försvaret av andras angelägenheter på sina egna skuldror. Sköt dina egna angelägenheter och lät mig sörja för mina - det är ett förnuftigt ordstäv. Och därtill verklig anarkism.”

”Jag är också anarkist.”

”Nej min vän, det är du icke, Du representerar i varje detalj motsatsen till den verkliga anarkistiska idén. Du är helt igenom kommunist. Icke blott efter dina åsikter, utan efter alla dina känslor och önskningar.”

”Vem kan bestrida mig rätten att kalla min åskådning anarkistisk?”

höja dem till slag. Här skola händerna samtidigt bliva fångslade, liksom munnen, vilken ännu protesterar och talar sig trött.”

”Jag känner arbetarna bättre än du. Till dess skola de för länge sedan ha revolterat.”

”För att bli nedmejade med kanoner, som automatiskt skjuta ett skott i kunden, sextio i minuten. Ja. Jag känner bourgeoisien och dess folk bättre.”

De stodo nu på Oxford Street i nattens ljus och liv.

”Se dit - tror du, att detta liv faller för ett slag och genom en vilja?”

”Ja”, sade Trupp och pekade mot öster. ”Där ligger framtiden.”

Men Auban frågade: ”Vad är framtiden? Framtiden är socialismen. Dödadet av individen inom allt snävare gränser. Den fullständiga osjälvständigheten. Den stora familjen. - Idel barn, barn... Men även det måste genomgå.”

Han skrattade bittert och i det han följde sin väns blick: ”Där ligger - Ryssland!” Så tego båda åter.

Oxford Street sträckte sig ut - nedöver och uppåt en oöverskådlig linje av sammanflytande ljus och brusande mörker.

”Det finns tre London”, sade Auban, överväldigad av gatans liv, ”tre: lördagskvällens London, då det dricker sig rusigt, för att glömma den gångna veckan; söndagens London, då det sover ut sitt rus i den allena saliggörande kyrkans sköte; och London, när det arbetar och låter arbeta - under veckans långa, långa dagar.”

”Jag hatar denna stad”, sade den andre.

”Jag älskar den”, sade Auban lidelsefullt.

”Hur annorlunda var icke Paris!”

Och de gemensamma hågkomsterna doko upp.

Men Auban trängde framåt.

”Vi komma aldrig till klubben.”

De gingo tvärs över Oxford Street och togo nästa tvärgata uppåt norr. Auban stödde sig åter tungt på sin väns arm.

”Men säg min nu, hur går det för er?”

”Det går ganska bra, trots att vi fortfarande icke har någon styrelse. Erinrar du dig ännu, vilket larm som uppstod när vi inrättade klubben fullständigt efter kommunistiska principer: utan styrelse, utan tjänstemän, utan stadgar, utan program och utan fastställda tvångsbidrag? Fullständig undergång och allt möjligt profeterade man oss. Men vi komma alltid ganska väl tillrätta och vid våra förhandlingar tillgår det precis som hos de andra, där presidentens klocka regerar - det talar alltid blott en åt gången, när man har någonting att säga!”

elektriskt ljus - Charing Cross-stationens jättehall, denna medelpunkt för en varken dag eller natt vilande verksamhet...

Han tänkte på Paris, sin födelsestad, då han långsamt fortsatte. Vilken skillnad mellan Seinens breda, jämna och ljusa stränder och dessa stela höga massor hos vilka icke ens solen förmådde framtrolla något skimmer av glädje!

Han längtade tillbaka till sin ungdomsstad. Men han hade lärt att älska London med trotsets lidelsefulla, svartsjuka kärlek.

Ty man älskar London även om man hatar den...

Åter blir vandraren stående. Så starkt var den väldiga hallen upplyst, att han tydligt kunde urskilja klockan vid motsatta sidan. Visarna stodo mellan sju och åtta. Livet på gångbron syntes ha tilltagit, som om en människovåg spolat över från den ena sidan till den andra. Det var som om den dröjande icke kunde riva sig loss. Han betraktade ett ögonblick signalarmarnas oavbrutna lek vid infarten till hallen; så försökte han att med blicken nå Westminster Abbey, bort över skenorna och genom ett virrvarr av järnstolpar och vagnar; men han kunde icke urskilja mer än den skimrande siffertavlan på tornet till Houses of Parliament och de dunkla konturer av gigantiska stenmassor, som höjde sig däröver. Och överallt ett virrvarr av tusen och åter tusen ljus...

Åter vände han sig till den fria sidan, vid vilken han förut stått. Under hans fötter rullade Metropolitan Railways tåg med ett dämpat brusande; hela Viktoria Embankment låg under honom i dunkelt ljus ända fram till Waterloo Bridge. Stelt och allvarlig reste sig Cleopatras nålspetsiga torn i höjden.

Till mannen häruppe trängde ljudet av skratt och sång från de flickor och pojkar, som varje kväll upptogo kajens soffor. ”*Do not forget me do not forget me*” lydde refrängen. Stämmorna klingade hårt och gällt. ”*Do not forget me*” - överallt kunde man höra det i London under *Jubilee Year*... Det var sången för dagen.

Den, som nu hade observerat ansiktet hos honom, där han just böjde sig över broräcket, skulle icke ha undgått att iakttaga ett sällsamt uttryck av hårdhet, som plötsligt behärskade honom. Fotgängaren hörde ingenting mer av det som tilldrog sig, det dämpade larmet och den triviala sången. En tanke hade åter gripit honom vid åsynen av den väldiga kajanläggningen; huru många människoliv äro väl söndermalda under dessa vita granitblock, som så säkert och oöverbinnerligt staplats på varandra? Och han tänkte åter på detta tysta, obelönade, förgätna arbete, som skapat allt det mäktiga som han såg runt omkring sig.

Svett och blod blir borttvättat och en ensam höjer sig levande och beundrad på liken av miljoner onämnda, förgätna...

Liksom upphetsad av denna tanke, fortsatte Carrard Auban sin väg. Under det han passerade stenbågen vid slutet av bron, resterna av den gamla Hungerford Suspension Bridge, såg han till marken och påskyndade gången. Åter, som alltid, levde han i de tankar, åt vilka även han vigtt sitt livs ungdom, och åter grep honom den gränslösa storheten av denna rörelse, vilken den senaste hälften av det nittonde århundradet har kallats den "sociala": att bringa ljus dit, där ännu mörkret härskar - till den tåliga undertryckta massan, som tiggande långsamt dör, givande livet åt "de andra"...

Men då Auban stigit ned för trappan och befann sig i Williers Street, denna märkvärdiga lilla gata, som leder från the Strand till Charing Cross-stationen, fängslades han åter av det omgivande livet, Oupphörligt trängde det förbi honom: en del skulle till tåget, vilket just utspytt andra som snabbt ilade till the Strand; här talade en prostituerad med en herre i storm, som hon lockat hit med ett ord och en blick från sina trötta ögon, för att göra upp med honom om "priset", och där pressade en skara gatpojkar sina smutsiga ansikten intill en italiensk väffelbagares fönster, girigt följande varje rörelse hos den outröttligt arbetande. - Auban såg allt: han hade samma - i iakttagelse övade - ögas uppmärksamhet för tioåringen, som sökte tigga sig till en penny av den förbiilande, genom att "slå hjul" för honom på de fuktiga gatstenarna, och för de förfallna dragen hos pojken, som trängde sig på honom, så fort han stannade, och sökte att lura på honom sista numret av "Matrimonial News" - "oumbärlig för alla, som önska gifta sig" - men genast vände sig till nästa man, när han såg, att han icke erhöill något svar.

Auban gick långsamt vidare. Han kände detta liv för väl, för att det skulle kunna förvirra eller bedöva honom; och dock grep och fängslade det honom alltid ständigt på nytt med hela sin makt. Han hade under detta år ägnat timmar och dagar åt sitt studium och alltid och överallt fann han det ständigt nytt och intressant. Och ju mer han lärde känna dess strömningar, dess avgrunder och omätliga djup, desto mera beundrade han denna enastående stad...

Sedan en tid var denna böjelse, som egentligen var mer än tillgivenhet, och mindre än kärlek, övergått till en upprörd lidelse. London hade visat honom så mycket - honom långt mer än invånarna och besökarna - och nu ville han se allt. Den oro som denna önskan orsakade, hade också denna eftermiddag drivit honom över på andra sidan Themsen, till timplånga vandringar i Kennington och Lambeth - dessa det förskräckligaste eländets kvarter - för att slutligen låta honom återvända trött och tillika modlös och förbittrad, för att nu vid the Strand visa honom återskenet, som baksidan till detta liv.

"det har fått oss att förnya vår ed, att vid uppgörelsens dag låta hundra umgälla varje offer!"

"Och sedan?"

"Sedan; sedan denna förbannade ordning blivit jämnad med marken, skall det fria samhället resa sig på spillrorna."

Auban såg åter ned på den talande med den sorgfyllda, allvarliga blick, som han förut hälsat honom med. Han visste ju, att i denna mans sönderrivna bröst blott levde en önskan, ett hopp, hoppet om utbrytandet av den "stora", den sista revolutionen!

Så hade de för några år sedan gått utmed Paris boulevarder, och berusat sig med hoppets klingande ord; och medan Auban för länge sedan förlorat all tro, utom den: på förnuftets långsamt, långsamt verkande kraft, som slutligen skall föra varje människa till att sörja för sig, istället för att sörja för andra - och på detta sätt allt mer kommit tillbaka till sig själv, så hade den andre likaledes förlorat sig bort i en förtvivlans fanatism, som dagligen på nytt framtröllade den "gyllene framtidens" skimrande spöke och slog den sista hållpunkten på verkligheten ur händerna, som längtande och förtroligt slingrade sig om kärlekens nacke.

"På femton år" - så talade åter hoppets fladdrande lågor ur hans ord - "på femton år kan mycket ske!" - -

Auban svarade icke mera. Han var maktlös gentemot denna tro. Långsamt gingo de vidare. Gatorna blevo tommare och lugnare. Det låg ännu samma disiga fuktighet i den allt ogenomskinligare luften. Himmelen var en dimgrå molnmassa. Lyktorna brunno ostadigt, flämtande. Mellan de båda männen låg oförståendets tystnad.

De voro också ytterst olikartade.

Auban var större och magrare, Trupp muskulösare och proportionerlig. Den senare bar ett kort brunt helskägg, medan den förre alltid var rakad med noggrannaste omsorg.

Voro de ensamma, så talade de ständigt franska med varandra, liksom i kväll, vilket Trupp talade utan möda, om än icke så fullt korrekt. Auban däremot mycket fort, så att till och med hans landsmän ofta hade svårt att följa honom. Hans röst hade en sällsamt hård klang, som emellanåt vek undan för värmen i hans livlighet, men än oftare för en fin ironi. -

Framför dem började de små och trånga grändernas virrvarr att ljusna. De stego upp för några trappsteg. Där låg Oxford Street!

"Om femton år", avbröt Auban tystnaden, "har slaveriets bojar nästan genomskurit folkets handleder i kontinentens länder, så att de icke längre kunna

”Jag är litet trött. Jag har varit hela eftermiddagen därefter.” Men, då han kom att tänka på, att den andre blott skulle se en förevändning för ett avbrott i dessa ord, tillfogade han raskare: ”Men jag går med ändå. Det är ju ett gott tillfälle; eljest kommer jag icke dit så snart. - Så länge sedan vi överhuvudtaget sett varandra! -”

”Ja, nästan tre veckor sedan!”

”Jag lever allt mer för mig själv. Det vet du. Vad skall jag i klubben? Dessa långa tal, alltid om detsamma - vad skall det tjäna till? Allt det där är blott tröttande.”

Han märkte väl, hur oangenämt det var för den andre, det han sade, och hur denne ändå sökte förlika sig med riktigheten av hans påstående.

”Jag är ännu, liksom förr, hemma ifrån kl. fem varje söndagseftermiddag. Varför kommer du aldrig mera?”

”Emedan alla möjliga komma tillsammans hos dig: bourgeois, socialdemokrater, litteratörer och individualister -”

Auban skrattade. ”*Tant mieux*. Diskussionerna kunna blott vinna på detta. Individualisterna äro ändå de förskräckligaste - icke sant, Otto?”

Hans ansikte var fullständigt förändrat. Nyss ännu dystert och slutet, visade det nu ett hjärtligt drag av vänlighet och fryntlighet.

Men den andre, som blivit tilltalad med Otto och hette Trupp, syntes blott bliva oangenämt berörd därav, och han nämnde ett namn, som visserligen icke jagade bort lugnet från Aubans panna men fullständigt stannade leendet på hans läppar.

”Femton år! Och för ingenting!” sade arbetaren dovt och uppretad.

”Men varför lämnade han sig också så oförsiktigt i händerna på sina fiender? Han måste dock känna dem.”

”Han blev förrådd!”

”Varför anförtrodde han sig åt andra?” fortsatte Auban. ”Var och en, som bygger på andra, är på förhand förlorad. Även det visste han. Det var ett ändamålslost offer!”

”Jag tror icke du har något begrepp om storleken av hans offer och hans hängivenhet”, grälade Trupp.

”Käre Otto, du vet ganska väl, att jag överhuvudtaget saknar känslan för förståendet av alla så kallade offer. Vad har det haft för nytta, att de bästa kamraterna, kanske de ärligaste av alla, dukat under? Säg mig det!”

”Det har gjort kampen bittrare. Det har skakat en del ur deras likgiltighet, de andra - oss - har det fyllt med nytt hat. Det har” - och hans ögon flammade, under det Auban kände, hur den arm han höll, skakade i krampaktig vrede -

Han stod nu vid ingången till den dunkla och öde tunneln, som under Charing Cross löper fram till Northumberland Avenue. En banjos skrällande och darrande dån slog i hans öron; en grupp av förbigående hade sammanflockat sig. I dess mitt trakterade en gosse sitt instrument i en sönderriven karikatyrkostym och målat ansikte - vem har icke redan sett dessa ”negerkomikers” bisarra gestalter uppföra sina larmande sångdanser i Londons gathörn? - under det att en flicka dansade efter ljudet med mekanisk likgiltighet, som icke syntes känna till någon trötthet. Auban kastade även en blick på barnets ansikte, när han gick förbi: likgiltighet och samtidigt en viss otålighet präglade detsamma.

”De underhålla hela familjen, de stackarna”, mumlade han. I nästa minut har mängden skingrat sig och det lilla paret trängt sig igenom till nästa gathörn, där spelet och dansen börjar på nytt, tills polisen, den hatade, den fruktade, driver bort dem.

Auban gick genom tunneln, vars stenläggning var överhöljd av ett lager av smuts, som utsände en förpestad luft. Den var nästan tom; blott här och där smög sig en otydlig gestalt förbi honom utmed väggen. Men Auban visste, att under kalla och våta nätter och dagar, låg här, såväl som i hundrade andra genomgångar, hela rader av olyckliga, tätt vid varandra, pressade mot de kalla väggarna, och alltid väntande att i nästa ögonblick bliva skingrade av ”lagens arm”; stora skaror av smuts och lump omkomma i hunger och nöd, ”samhällets parias”, de i sanning viljelösa... Och under det han steg uppför trappstegen vid slutet av den dystra gången, stod plötsligt för honom den scen, som han för omkring ett år tillbaka upplevt på samma plats, framstod med så förskräckande tydlighet, att han ovillkorligen stannade och såg sig om, liksom om den åter måste levande upprepa sig för hans ögon.

Det var en gråkall afton framemot midnatt och staden låg hölj i dimma och rök, som i en ogenomtränglig slöja. Han hade gått hit för att giva någon av de hemlösa de få kopparlantar, som de behövde, för att kunna tillbringa natten i ett logihus istället för ute i nattens isiga kyla. Då han gått ned för dessa trappsteg - tunneln var överfull av människor, som, efter att ha passerat alla det mänskliga eländets stadier, slutligen kommit till det sista -, såg han ett ansikte dyka upp framför sig, som han sedan aldrig kunnat glömma: dragen av en av utslag och blodiga bölder förfärligt vanställd kvinna, som, bärande ett dibarn vid bröstet, mera släpade än drog en fjortonårig flicka efter sig vid handen, under det att ett tredje barn, en pojke, klamrade sig fast vid kjolen.

”Bara två shilling, gentleman - bara två skilling”. Han hade stannat för att ställa en fråga till henne.

”Bara två shilling - hon är ännu så ung, men hon skall göra allt vad ni vill -” och därvid drog hon flickan närmare, vilken darrande och gråtande vände sig bort.

En rysning genomilade honom. Men kvinnans tiggande och jämrande stämma ljöd åter.

”Var så god, tag henne då med. Om ni icke gör det, så måste vi sova här ute - bara två shilling; se bara, hon är så vacker.” Och åter ryckte hon barnet till sig.

Auban kände hur ångesten smög sig över honom. Han vände sig omedvetet för att gå, oförmögen att kunna frambringa ett enda ord.

Men han hade ännu icke tagit ett steg, innan kvinnan plötsligt kastade sig skrikande till marken, släppte flickan och klängde sig fast vid honom.

”Gå icke bort! Gå icke bort!” skrek hon i förskräcklig förtvivlan. ”Om ni icke gör det, så måste vi förhungra - tag henne med - hit kommer ingen människa mer, och till the Strand våga vi oss icke, - gör det dock - gör det dock!”

Men, när han utan att vilja det, såg sig om, sprang den framför honom liggande plötsligt upp.

”Kalla icke på polisen! Nej, kalla icke på polisen!” ropade hon hastigt i ängslan. Men, när hon steg upp, återvann Auban sitt lugn. Utan ett ord grep han i fickan de pengar han fick tag i.

Kvinnan utstötte ett glädjeskri. Åter tog hon flickan i armen och ställde framför honom.

”Hon skall gå med er, gentleman, - hon skall göra allt, vad ni vill” - tillfogade hon viskande. Auban vände sig om och gick så fort som möjligt genom leden av sovande och druckna bortåt utgången, ingen hade observerat scenen.

Då han kom fram till the Strand, kände han, hur hjärtat klappade och händerna darrade.

Åtta dagar därefter sökte han kväll efter kväll i tunneln vid Charing Cross och dess omgivning efter kvinnan och barnen, utan att kunna återfinna dem. Det hade legat någonting i flickans ögon, som oroade honom. Men ögonblicket hade varit för kort, för att han skulle kunna ha känt, vad som doldes i denna avgrund av elände och rädsla...

Sedan glömde han denna scen för det oerhörda elände som dagligen visade sig för honom, och dagligen såg han åter på gatan armodets barn - barn på tretton, fjorton år - bjuda ut sig - och han kunde icke hjälpa.

Vem var mest beklagansvärd, modern eller barnen? Hur stort måste inte bådast elände vara, hur förskräcklig deras förtvivlan, hur vansinnig deras hunger? Men bourgeoisifruarna talar med avsky om ”vidundren av mödrar” och ”för-

”Men hur i all världen kommer det sig, att du kommer från ditt East-End hit till Soho!”

”Jag har gått vilse. Var är egentligen Oxford Street? Där, icke sant?”

Auban tog honom skrattande vid axlarna och vände honom om.

”Nej, där! - Hör på: framför oss ligger norra delen av staden, med Oxford Street i hela sin längd. Bakom oss ligger the Strand, som du känner väl till. Där, varifrån du kommer - du kommer väl österifrån? - är Drury Lane, och det förutvarande Seven Dials, om vilket du säkert redan hört talas. Seven Dials, fattigdomens tidigare helvete; numera ’civiliserat’. Har du då ännu icke sett den beryktade fågelhandlargatan? - Se”, fortsatte han, utan att invänta svar och gjorde med sin hand en rörelse åt öster, ”i dessa gator fram till Lincolns Inn Fields är en stor del av West-Ends elände sammanträngt. Vad tror du, man icke skulle giva, om man kunde sopa bort det och tränga det mot öster? - Vad tjänar det att draga breda gator därigenom, liksom Hausmann, Seineprefekten har gjort i Paris, för att lättare kunna möta revolutionen, vad nyttar det? Det tränger sig blott tätare samman. Det går ingen lördagskväll, som jag icke genomkorsar detta kvarter mellan The Strand och Regents Street och Lincolns Inn -, det är ett rike för sig, och jag har sett väl så mycket här som i East-End. - Är du här för första gången?”

”Ja, om jag icke misstar mig. Låg icke klubben här förut?”

”Jo. Men närmare Oxford Street. För övrigt bor här en mängd tyskar - åt Regents Street till, i de bättre gatorna -.”

”Var är då eländet som värst?”

”Som värst?” Auban tänkte efter ett ögonblick. - ”Om du sneddar in i Drury Lane - Wild Streets Courts; sedan det förskräckliga virrvarr av nästan sammanstörtande hus i närheten av Old-Curiosity-Shop med de smutsiga genomgångarna, som Dickens har beskrivit; i allmänhet Drury Lanes sidogator, isynnerhet i norr, vid Queen-Street; och åt detta håll framförallt det tidigare Dials, helvetenas helvete -.”

”Känner du alla gatorna här?”

”Alla.”

”Men du kan icke se mycket av det. Fattigdomens tragedier spelas upp bakom murarna.”

”Men hur ofta ändå - sista akten! på gatan.”

De hade gått långsamt framåt. Auban hade lagt sin arm i den andres och stödde sig trött på honom. Trots detta haltade han starkare än förut.

”Och vart skall du hän, Otto”, frågade han.

”Till klubben. Vill du icke med?”

När han här såg sig om, fick han plötsligt syn på Auban på andra sidan gatan. Överraskad att se sin vän så oförmodat och i dessa trakter, skyndade han icke till honom genast; och då - när han redan halvvägs passerat gatan - trädde han tillbaka in i trängseln, behärskad av tanken: vad gör han här? - I nästa ögonblick såg han uppmärksamt över till honom.

Auban stod mitt i en flock halvdruckna män, som belägrade ingången till ett Public-house i förhoppningen att bli inbjudna av någon bekant: - *"Have a drink!"* Han stod något framåtlutad, stödjande sig med båda händerna på sin mellan benen inklämda käpp och stirrade oavvänt in i den förbidrivande trängseln, liksom han väntat, att ett bekant ansikte skulle dyka upp däri. Hans drag voro allvarliga; omkring munnen låg ett skarpt veck och hans djupt ligande ögon hade en stel och dunkel glans. Hans slätrakade kinder voro magra och hans skarpa näsa gav det smala ansiktets fina drag ett uttryck av stark viljekraft. En mörk, vid kappa hängde vårdslöst nedåt den ovanligt långa och smalskuldriga gestalten, och när den andre från motsatta trottoaren såg honom stå så, föll det honom första gången in, att han sedan år tillbaka aldrig sett honom annorlunda än i samma vida kläder med samma bekväma snitt och samma dunkla färg. Lika enkelt och dock så påfallande hade hans yttre uppträdande varit, då han lärt känna honom i Paris - hur länge sedan var det, sex ... sju år? - och lika oförändrad som då, stod han nu tvärs över gatan, med samma regelbundna skarpa och mörka drag, kanske något blekare och mera grånad, vårdslös och obekymrad i tankfullt grubbel mitt i lördagskvällens nervösa och glädjelösa liv i Soho.

Nu kom han emot honom, stelt blickande framför sig. Men han såg honom icke och skulle gå förbi.

"Auban!" ropade den andre.

Den anropade ryckte icke till, utan vände sig långsamt åt sidan och såg in i den ropandes ansikte med en tom och frånvarande blick, tills den andre fattade honom i armen:

"Auban!"

"Otto?!" frågade den tilltalade då, fast utan förvåning. Och så, nästan viskande och i en beslöjad ton, en bävande, beslöjad ton från en uppvaknande, som tyst berättar om sina hemska drömmar, för att icke väcka dem till verklighet: "Jag tänkte på något annat: - på eländet, hur stort det är, hur oerhört, och hur långsamt ljuset kommer, hur långsamt..."

Den andre såg förvånad på honom. Men Auban skrattade redan - hastigt uppvaknad - och frågade i sin vanliga behärskade ton:

fallna barn", - de fariséerna, som under samma förhållande skulle ha gått precis samma väg. -

Medlidande! Jämmerligast av våra lögner! Vår tid känner blott orättvisa. Att vara fattig, är numera den största förbrytelsen. Väl så. Så mycket fortare måste förståelsen komma, att enda räddningen ligger däri, att uraklåta denna förbrytelse.

"De vansinniga - ingen av dem ser varthän medlidande och kärlek bringat oss -" Hans ögon voro fuktiga vid erinringen av den kamp, han måst utkämpa för att vinna denna klarhet.

Hur tydligt han tyckte sig denna afton, vid passerandet av tunneln, åter höra kvinnans jämrande, förtvivlade stämma och hennes genomträngande: *"Do it! do it!"* Och ur det töckniga dunklet uppdöko åter flickans skygga, sjukliga ögon.

Han vände tillbaka och passerade än en gång tunneln. Innan han vände sig mot the Strand, vek han emellertid av i en av sidogatorna, som gick ned till Themsen. Han kände dem alla: - dessa gränder, dessa vinklar, dessa in- och genomgångar: här var teaterns nyktert gråa baksida, vars frontsida översvämmade the Strand med ljus. Och detta smala trevningshus

med blindfönstren var ett av dessa beryktade logihus, bakom vars murar varje natt utspelades scener av förfall, vilka även den mest sinnligt urartade fantasi icke vågar utmåla. Här bodde ännu eländet och i nästa, lugna gata fanns redan välståndet - och så blandades båda om varandra, ända bort till den lilla Savoy-kyrkan, omgiven av sina kala träd - och till de förnäma, slutna Templebyggnaderna med sin härliga trädgård...

Auban kände allt, till och med den evigt tomma, breda, välvda gång, som under gatorna för till kajen och genom vars övergivna, hemlighetsfulla stillhet livet vid the Strand låter som det fjärran bruset av den ständigt sista och ständigt första vågen mot den öde sandbädden...

Kylan blev med de framåtglidande timmarna allt kännbarare och sipprade ut i Londons fuktiga dimma. Auban började bliva trött och ville hem. Han vek av mot the Strand.

"The Strand!" Där låg den framför honom, förbindande West-End och City, upplyst av otaliga ljus från sina butiker, genombrusad av en aldrig stannande, aldrig slutande människoflod: två delade strömmar, den ena upp till St. Pauls, den andra böljande nedåt till Charing Cross. Emellan de båda ett bedövande virrvarr av en oavbruten vagntrafik: en omnibus, klumpig, översållad med brokiga reklamer, lastad med människor; en hansom, lätt, behändigt glidande fram på sina två hjul; långsamma lastvagnar; röda, tillslutna Royal Mail-postvagnar;

starka, breda Fourwheelers¹; och däremellan framsusande, slingrande cyklister, knappast urskiljbara i den dunkla massan...

East End är armodet och arbetet, sammanlänkade genom vår tids förbannelse: slaveriet; City är ockraren som säljer arbetet och inhöstar vinsten; West-End är den förnäme dagdrivaren, som förbrukar densamma. The Strand är en av de svällande ådror, genom vilket det guldvardna blodet rinner; den är rivalen till Oxford Street, och spjärnar mot för att icke bli besegrad av denna. Oxford Street är Londons hjärta. Det bär ett namn som hela världen känner. Den är en av de få gator, till vilka människor från alla stadsdelar drager: den fattige drar hit sina lumpor, den rike sitt siden. Om du öppnar dina öron, kan du höra alla världens språk. Restaurangerna ha italienska ägare, vars kypare tala franska med dig; bland de prostituerade äro mer än hälften tyskor, som antingen går under här, eller förvärva sig så mycket, att de kunna återvända till fosterlandet och där bli ”anständiga”.

Vid the Strand ligga de mäktiga domstolarna, och man vet icke, om man har skådespelare eller förryckta framför sig, när man ser domarna ila framför sig i sina långa mantlar och vitpuddrade peruker med den sirliga hårpiskan - alltsammans yttre värdighetstecken för en värdelös komedi, som varje förnuftig innerligt föraktar och utskrattar -. The Strand förenar ett förvirrande antal ämbetsmän, vars existens du aldrig någonsin i ditt liv hört omtalas, om de utpekats för dig i sina kalla Somerset-hus; och The Strand har sina teatrar, flera teatrar än någon gata i världen.

Så ter den sig första gången för främlingen, som kommer från Charing Cross-stationen och för vilken den avslöjar sina mest trånga och sammanpressade hus; så skall den vara sista gången för den, som lämnar London och skänker den sina sista timmar.

Auban dök in bland människovågorna. Nu, då han passerade Adelphi, och gatans elektriska lyktor - långt överstrålade gasflammorna - övergöt honom med sitt snövita ljus, kunde man se, att han haltade. Det var nästan omärkbart, när han gick fort, men när han gick långsamt drog han vänstra foten efter sig och stödde sig tyngre på käppen.

Vid Charing Cross-stationen hade rörelsen tilltagit. Auban stannade några ögonblick vid en av ingångarna. Ingången till Williers Street, vilken han för några minuter sedan hade korsat längre ned, var belägrad med blomsterförsäljerskor, som frusna och trötta dels oupphörligt sysslade bakom sina halvtomma korgar, dels försökte förmå de förbigående med sitt oavbrutna: ”Penny

Vid samma tid - klockan var snart åtta - kom en man på omkring fyrtio år österifrån framåt Wardour Street i riktning från Drury Lane med en osäker raskhet i gången, som förrådde, att han befann sig i en trakt där han var okänd och dock gärna ville hastigt nå ett bestämt mål - en man, klädd som en arbetare, vilka i London blott skilja sig från borgarna genom större enkelhet. Då han stannade - övertygad om, att han svårligen skulle bli tillfredsställd i sin otålighet genom att fortsätta på den inslagna vägen - och frågade några pojkar framför ett av de tallösa Public-husen efter vägen, visade dessas förspillda bemödanden att göra de utbedda upplysningarna klara och begripliga, att frågaren måste vara utlänning.

Emellertid syntes denne slutligen ha förstått förklaringarna, ty han slog nu in i en helt annan riktning, än den förut intagna. Han vände sig åt norr. Sedan han gått igenom två eller tre av de lika dunkla och smutsiga och varandra fullständigt liknande gatorna, befann han sig plötsligt i det bedövande larmet från en av dessa handlegator, i vilka de fattiga kvarterens befolkning om lördagskvällarna göra sina inköp med den gångna veckans lön för de närmaste dagarna. Gatans sidor voro besatta av två ändlösa rader av tätt intill varandra stående vagnbord och hyllor, tätt belagda med alla de tusende förnödenhetsartiklar som behövas för det dagliga livet; och mellan dessa, liksom på den smala trottoaren förbi de öppna och överfulla bodarna, trängde och pressade sig en orolig och köpsläende massa, vars skrik och larm blott överröstades av de gälla ropen från de utbudande säljarna. Hela gatan låg i hela sin längd belyst i bländande klarhet från det fladdrande skenet av en otalig mängd fotogenlampor, en belysning så stark, som aldrig dagsljuset här förmådde åstadkomma. Den fuktiga luften var fylld med en tjock, kvalmig rök och marken var översållad med söndertrampade avfall av alla slag, som ännu mera försvårade trafiken på den slippriga, oregelbundna stenläggningen.

Arbetaren, som frågat efter vägen, hade råkat in i vimlet och trängde sig fram så fort det gick. Han hade knappast en enda blick för de runt om uppstaplade varorna: bänkarna med de stora, råa, blodiga köttstyckena; de toppade kärrorna med grönsaker av alla slag; borden, fulla med gamla kläder och järnsaker; de långa raderna av sammanbundna skor, som över hans huvud sträckte sig framåt gatan; för hela det ogenomträngliga virrvarret av kramhandel, som omslöt och pressade honom. Då en kärra, under ovett och svordomar från mängden, hänsynslöst trängde sig fram, passade han på tillfället att gå bakom denna och kom på detta sätt hastigare än han hade hoppats fram till hörnet av nästa tvärgata, där trafiken åter delade sig och möjliggjorde ett ögonblicks uppehåll.

¹ En fyrhjulig hästdroska.

vis i full dress, men cylindrarna voro knäckta och under de svarta frackarna skymtade skrynklade skjortor, nedsmutsade av whisky och cigarraska. Under råa skratt och cyniska utrop omringade några av dem några demimonder, under det de andra skreko efter droskor, som snabbt kommo framilande; de sig tillgjort värjande damerna skötos in och de drucknas sång dog bort i ljudet av vagnens bortrullande.

Auban tog en överblick av platsen. Där framför honom - med Picadilly bakom - bredde sig en rikedomens och vällevnadens värld: den aristokratiska världens palats, de stora klubbarna, de överflödande butikerna, den fashionabla konsten - hela den "stora världens" övermåttade och raffinerade liv...skenets bedrägliga liv...

Den kommande revolutionens blixtnått måste först slå ned här. Det kunde icke bli på annat sätt...

När Auban passerade gatan, föll hans uppmärksamhet på en mans lumpklädda gestalt, som oavslutligt, så ofta trafiken tillät det, rengjorde övergången från spåren av vagnar och hästar och, för varje gång hans kvast utfört arbetet, väntade beskedligt på deras uppmärksamhet, vars fötter han skyddat från beröringen med smutsen. Auban fick lust att se, hur denna tjänst överhuvudtaget blev observerad. Han lutade sig omkring fem minuter mot lyktstolpen framför ingången till Spiers och Ponds restaurant och åsåg den gamles outröttliga arbete. Under denna tid överskred omkring trehundra personer gatan med torra fötter. Ingen såg den gamle.

"Ni gör inga goda affärer?" frågade han honom, när han kom honom närmare.

Den gamle dök ner i fickan på sin trasiga rock och visade honom fyra koparslantor.

"Det är allt på tre timmar." -

"Det räcker inte för ert nattlogi", sade Auban och lämnade honom ett sexpencemynt.

Den gamle såg efter honom, när han med sina trötta steg sakta gick över platsen.

Bakom Auban försvann platsens ljus och de regelbundna, ljusa husen vid Regents Streets kvarter; och medan platsen bakom honom smalnade och det brusande larmet avtog, gick han längre, ständigt längre in i det dunkla hemlighetsfulla virrvarret av gator i Soho...

* *

*

a bunch!" att köpa sina jämmerliga blomsterbuketter. En policeman drev en av dem rätt tillbaka; hon hade vågat sig några steg upp på trottoaren; och hon vågade sig icke en enda tum över gränsen till sidogatan. Tidningspojknarnas gälla skrik om vartannat, vilka vilja ha slut på sina sista specialnummer, för att sedan i "Gattis Hungerford Palace" kunna tilljubla Charlie Cobom - den "inimitable" - sitt bifall, skulle vara odrägligt om det icke blivit överröstat av vagnsrasslet mot stenläggningen på förgården till Charing Cross (något som den med asfalt och träbeläggning bortskämde West-End-bon knappt känner till längre) och av omnibuskuskarnas högljudda rop.

Med den säkerhet, som blott förlänas av en lång kännedom om storstadens gatuliv, använde sig Auban av första tillfälle att korsa gatan, då vagnsraden visade en lucka, och medan trafikfloden i nästa ögonblick åter flöt samman bak honom, passerade han förbi St. Martin-kyrkan, kastade en blick på den i dödstystnad liggande Trafalgar Square, gick genom den dunkla och trånga Green Street, utan att det ringaste bekymra sig om den cabby, som med undertryckt stämma ropade till honom från sin kuskbock, att han hade "något att säga honom" - något från en "ung dam" - och befann sig efter tre minuter vid den upplysta ingången till "Alhambra", från vilken försenade besökare icke ville låta avvisa sig, då de ännu hoppades kunna erhålla en ståplats i det överfyllda huset. Auban gick likgiltigt förbi, utan att kasta en blick på de skimrande fotografierna av yppiga balettöser - reklamprover ur den nya Monstre-Ballet "Algeria", till vilken halva London strömmade Trädgården i Leicester Square's mitt låg hölj i dunkel. Shakespeares staty kunde icke längre urskiljas från stängslet. "There is no darkness but ignorance" - stod där. Vem läste det?...

På Squarens nordsida härskade en livlig trafik. Auban måste passera genom skaror av prostituerade fransyskor, vars högljudda skratt, skrik och larman överröstade allt. Deras överlastade och smaklösa toaletter, deras skamlösa erbjudande, deras oupphörliga: "Chérie, chérie" - med vilket de trängde sig på den förbigående och förföljde honom, erinrade honom om midnattstimman på de yttre boulevarderna i Paris.

Överallt syntes tiden vilja visa honom den mest vanställda sidan av sitt ansikte.

Framför honom gingo två unga engelskor. De voro knappast mer än sexton år. Deras upplösta, av dimman fuktade, blonda hår hängde långt nedöver nacken. När de vände sig om, visade honom en blick på deras trötta, bleka drag, att de sedan länge vandrat så - ständigt samma korta sträcka, kväll efter kväll -; vid ett gathörn omtalade en tyska med kölnerdialekt och högljudd röst - alla tyskar skrika i London - för en annan, att hon sedan tre dagar icke ätit något

varmt och sista dagen överhuvudtaget icke ätit alls: affärerna blevo ständigt sämre. Vid nästa gathörn uppstod en sammanlöpnings av människor, i vilken Auban blev indragen, så att han tvingades att taga del av den scen, som nu utspelades: en åldrig kvinna, som försålde tändstickor, hade råkat i strid med en av de prostituerade. De skreko till varandra. "Där" - vrålade den gamla och spottade den framför henne stående kvinnan i ansiktet, men i samma sekund hade hon fått skymfen tillbaka. Ett ögonblick stodo båda ordlösa av vrede. Den gamla stack darrande sina askar i fickan. Så slog de ömsesidigt naglarna i ögonen på varandra under de kringståendes bifallsvrål, och vältrade sig under skymford omkring på marken, tills en av åskådarna ryckte dem ifrån varandra, varpå de plockade upp sina saker - den ena sin brutna paraply, den andra resterna av sin hatt - och hopen skrattande skingrade sig åt alla håll.

Auban fortsatte bortåt Picadilly Cirkus. Denna scen - en bland tusende - vad var den annat, än ett nytt bevis för, att den metod, att hålla folket i råhet, för att sedan kunna tala om "mobben" och dess förfall, ännu visade sig vara förträfflig?

Musikhallar och boxningar - de utfylla den fattiga klassens få fristunder i England, jämte bön och predikan på söndagen - förträffliga medel mot "tidens förskräckliga ondska" - folkets uppvaknande till andlig självständighet.

Auban stötte ofrivilligt häftigt med käppen i marken, vars handtag han höll fast omslutet.

Squaren, som han just lämnat, Picadilly och Regent Street är varje afton och natt den livligaste och mest frekventerade marknaden för levande kött i London. Hit kastar världsstadens nöd, understödd av fastlandets "civiliserade" stater ett tillbud, som till och med överstiger en omätlig efterfrågan. Från skymningens inbrott, hela natten igenom, till den nya dagens inbrott behärskas livet på denna trafikens centralpunkt av prostitution, och synes vara den axel omkring vilket det uteslutande roterar.

Hur underbart bekvämt - tänkte Auban - göra sig dock icke herrar ledare av vårt offentliga liv! Där deras förnuft står framför logdörren och de inte kommer vidare, heter det genast: ett nödvändigt ont. Fattigdomen - ett nödvändigt ont; prostitutionen - ett nödvändigt ont. Och dock givs det ingenting mindre nödvändigt, intet större ont än dessa själva! Det är de, som vilja ordna allt, men bringa allt i oordning; vilja leda allt, och avleda allt från de naturliga vägarna; vilja befodra allt, och hämma allt i sin utveckling... De låta skriva tjocka böcker om, att det alltid varit så, och alltid måste så förbli, men för att ändå göra någonting, åtminstone skenbart, börja de "reformera". Och ju mer de reformera, desto värre blir det runt om. De se det, men vilja icke se det; de veta det,

men våga icke veta det! Varför? De voro då onyttiga - och i våra dagar måste ju en var göra sig nyttig. Det är icke längre tillräckligt med att blott leva i materiellt välstånd och lugn. "Bedragna borgare! från första till sista", sade Auban, skrattande för sig själv; och det låg nästan ingen bitterhet längre i hans skratt.

Men denne man, som visste, att det aldrig och ingenstädes gavs rättvisa på jorden, och som föraktade tron på en himmelsk rättvisa, som en medveten lögn av köpta präster, eller fruktade det medvetlösa och tanklösa hängivandet åt denna lögn, han anade med rysningar, så ofta han lade hand vid prostitutionens ruttna sår, att här var en väg på vilken en trög rättfärdighet långsamt, mycket långsamt kröp uppför, från de lidande till de levande.

Vad är folket för de besuttna - folket, som man "icke törs behandla för väl", för att det icke skall bli övermodigt? Lika berättigade människor med samma önskan till livet, som de själva? Däraktiga svärmerier! En arbetsmaskin, som måste underhållas, så att den kan göra sin tjänst. Auban kom ihåg en strof ur en engelsk sång: "Våra söner tjäna dem om dagarna, våra döttrar tjäna dem om nätterna -"

Dess söner - goda nog att arbeta. Men på avstånd - på avstånd. En handtryckning åt dem, som arbeta för dem? Det är deras plikt att arbeta. Och dessa händer äro så smutsiga - av arbetet under en evigt varande dag.

Dess döttrar - goda nog till avloppskanal åt deras lustars tröga ström, som eljest skulle gå ut över de egna mödrarnas och dottrarnas själar, som hållas för obefläckade och rena. Dess döttrar om natten! Vad köper man icke för guld av de hungrande och förtvivlade?!

Men här - endast här! - drar dessa offrade sina mördare in i sitt fördärvs strömvirvel.

Liksom ett dunkelt hotande moln breder sig en hel här av förskräckliga sjukdomar ut över hela vårt könsliv - här rasande tygellöst, där inhägnat inom äktenskapets onaturlighet -, sjukdomar, vid vars namn alla blekna, enär ingen är säker för dem. Och liksom de redan genomfrätt en oöverskådlig del av våra dagars ungdom, så stå de sedan färdiga att fullborda en outtalad förbannelse över en ännu slumrande generation.

Auban blev tvungen att se upp. Ut från Londonpaviljongens restaurant, vars gaslykter kastade sitt ljushav över Picadilly Cirkus, tumlade en skara unga män av *jeunesse dorée*². På deras själlösa, brutalt utlevade ansikten stod hela deras sysselsättning blott alltför tydlig: sport kvinnor och hästar. De voro naturligt-

² Jeunesse dorée (uttalas: schöness doré) betyder gyllene ungdom och är ett uttryck som uppkom under franska revolutionen: numera betecknar uttrycket den nöjeslystna, slösaktiga delen av en storstads manliga ungdom.

rier. Han avvisade dem med söndertrasande kritik, ofta med bittert hån. De, som förr hälsat honom med jubel, började därför redan angripa honom. Han såg häri blott en vinst. Vad han aldrig varit förr, det blev han nu: skeptiskt. Om han förut hade fäst för stort avseende vid dagens partisplittningar, så var han nu - när han icke längre kunde taga det politiska narrspelet på allvar - benägen, att underskatta detsamma.

Sedan han kom till London, hade han börjat att på sina fristunder studera vetenskapens yngsta dotter - nationalekonomien; detta nyktra, stränga, allvarliga studium, som fordrade så mycket av hjärnan, så litet av hjärtat. Det tvang honom att rymma undan en hel här av halvklara önskingar, tvang honom att tänka logiskt, tvang honom att pröva ordens mening och värde.

Det var Proudhon, som i främsta rummet kraftig drog honom till sig, denna gigantiska människa, vars aldrig tröttande forskningar omfattade alla den mänskliga verksamhetens område; Proudhon, vars lidelsefulla, glödande dialektik ofta syntes förlora sig i motsägelsernas halvdunkla irrgångar, i vilka blott den över partierna stående anden, som alltid sökte individens fulla frihet, förmådde följa honom; Proudhon, "anarkismens fader", till vilken var och en, som försöker blotta roten till den nya läran om frihet från herravälde, åter och åter ser sig hänvisad...

"Egendom är stöld!" Det är allt vad socialisterna i allmänhet veta om Proudhon. Men från Aubans ögon började slöjorna att falla.

Han såg nu, vad Proudhon hade menat med egendom. Det var icke arbetets avkastning, vilken han ständigt försvarat emot kommunismen, utan de lagligt skyddade privilegierna till denna avkastning, sådan som de i form av ocker, förnämligast som arrende och räntor, tära på arbetet och hämma den fria cirkulationen; att likhet hos Proudhon icke betyder annat än likhet i rättigheter, och broderlighet icke betyder försakelse, utan det kloka erkännandet av de egna intressena i belysning av mutualismen; att han försvarade den fria associationen för bestämt ändamål i motsats till statens tvångsföreningar, försvarade den frihet, som inskränkte sig till att upprätthålla likhet i medlen till produktionen och vid utbytet av produkterna som "den enda möjliga, rätta och sanna samhällsformen".

Auban förstod nu den skillnad Proudhon gjorde mellan besittning och egendom. "Besittningen är rättmätig, egendomen orättmätig". Ditt arbete är din rättmätiga besittning, dess avkastning ditt kapital, men detta kapitals fruktbarhet, monolet på dess fruktbarhet, är orättmätigt.

"La propriété c'est le vol!"

kunna förstå honom; men efter tre minuter var man med i hans levande och medryckande föredrag. "Vad äro tilldragelserna i Chicago?" frågade han. Och han svarade: "En hämnd på fångar, gjorda i kampen mellan de båda stridande klasserna. Vi protestera däremot som en grymhet och orättvisa. Det är våra motståndares skull", ropade han, "när sådana förbrytelser ständigt gör kampen allt fruktansvärdare, allt oförsonligare, allt mera förbittrad. Det är ingen angelägenhet, som blott angår det amerikanska folket: den orätt mot de besittningslösa arbetarna, som detta land utövar, träffar oss med samma tyngd. Arbetarrörelsen är enligt hela sitt väsen internationell; och arbetarna i varje land ha skyldighet att uppkalla sina kamrater i ett annat land och understödja dem mot de förbrytelser som begås mot dem."

Han talade icke länge, men vad han sade upprörde honom själv lika mycket som åhörarna. Hans ords djupa allvar, hans blixtrande ögon, hans flammande lidelsefullhet uppväckte hos den likgiltige en aning om sakens stora betydelse, om han icke förstod och styrkte anhängarna i tron på sakens rättfärdighet och storhet. I samma ögonblick han slutat, hade han lämnat sin plats, liksom om han ville undandraga sig den på nytt utbrytande bifallsstormen, och satt i nästa ögonblick åter blek och allvarlig bland åhörarna, med spänd uppmärksamhet följande den efterkommande talarens ord, vilken - som representant för en stor, liberal londonklubb - framhävde, att de tilldragelser, som i dag passera på andra sidan Atlanten, redan i morgon kunna återupprepa sig här...

Auban följde icke längre med vad denne och efterföljande talare yttrade. Han hade försjunkit i tankar. Han satt ännu lika orörlig som för en timma sedan med fötterna korsade över den framsträckta kätten, händerna vilande på kryckan, stirrande rätt framför sig. Talarnes röster, mumlet, bifallsropen och mängdens applåderande - allt klingade för honom som något fjärran avlägset. Han hade ofta under de senaste dagarna blivit överväldigad av denna känsla av frånvaro, vid genomströvandet av brusande gator. Då tänkte han på den dag, då människorna andades ut och åter en gång befriat sig från någon av sina tyranner, och på den dag, då detta värdelösa och förbannelsetyngda liv skulle bli hämnat genom många ohyggligheter. Och han tänkte på dessa martyrs hjältegestalter, på deras tysta offer och deras liv, som de blott vigt åt en enda tanke. Han tänkte på dessa, som, så ofta han såg någon av dem, redan tycktes gå med den dagens skugga på sin panna. Men han förmådde icke längre anse det som större och avundsvärdare än allt annat, att leva och dö så. - Den ungdomliga lidelsens glöd, som förtärt hela hans ungdom, hade försvunnit; den hade blivit till aska under förståndets kalla anda, som oupphörligt, rast-

löst bekämpar alla våra virriga känslor, tills det slutligen tagit den sista tron på rättfärdigheten och själv blivit livets enda berättigade ledare och impuls.

Han hade sett för mycket blod flyta, för att han icke skulle önska, att äntligen se fredens följder. Men hur var väl detta möjligt, när målet blev ständigt oklarare, önskningarna ständigt omöjligare, och lidelserna mera fjättrade?! -

Åter skulle denna dag, på vilken han tänkte, upprepa sig! Åter skulle de oskyldigas blod flyta i strömmar, för att utplåna de otaliga förbrytelser, som begåtts av de mäktiga mot de svaga och viljelösa! Vad ville då alla dessa människor, som nu syntes så entusiastiska, som funno så övertygande ord för sanningen? Protestera? När hade väl någonsin den privilegierade orätten, som köpte sig våldets makt, bekymrat sig om protester? -

Varför lågo de under? Emedan de voro svagare. Men vad är skulden härtill? Är det icke lika stor skuld att vara svag som att vara stark, om det överhuvudtaget finns någon skuld? Varför voro de icke de starkare?

Han fortsatte att dissekera och prova med sin genomträngande logiks grymma hårdhet. Den smärta, som här så värtaligt framträdde i alla miner och ord över att nödgas åse en förbrytelse, var icke den ändå mindre än den smärta, som beretts dem av ett verkligt försök att förhindra förbrytelsen? Varför nöjde de sig eljes all med att protestera och blott protestera?

Säkert hade de kunnat vara de starkare. Men av vilka andra orsaker voro de det icke, än emedan de voro de svagare?

Det hade kommit en stor kyla och tomhet i honom efter den utslucknade lidelsen. Det var som om han svävade i en isig evighet, utan rum och gränser och försökte under dödsångest att hålla sig fast vid det haltlösa. - -

Den gamle herrn, som satt bredvid Auban, såg i detta ögonblick på hans ansikte. Det var askgrått och i hans ögon flammade en utdöende eld.

Under tiden efterträdde den ene talaren oavbrutet den andre på tribunen. Rörelsen tycktes ännu vara i växande, ehuru det i hela den stora salen säkerligen icke fanns en, som icke redan gripits av den, undantagandes reportererna, som yrkesmässigt fyllde sina tidningar med notiser.

Auban hörde ingenting mer. En gång hade han rest sig till hälften, som om han beslutat att tala. Men han hade sett, att talarnes lista ännu icke var genomgången, och han lät bli att säga de ord, som i afton icke skulle bli sagda.

-

Blott ännu en gång såg han upp, i den följande sista timman. Det hade nämnts ett namn på en man, som i England för länge sedan outplånligt inskrivit bland de mest glänsande i sin diktkonsts historia; som betecknades som konstens förnyare och en dess verksamaste befordrare; och som slutligen var en

made blodet ur alla de sår, som han fått under de senast årens kamp. När det avstannade, kände han sig lugnare än någonsin förr.

Han fick tillfälle att skaffa sig några böcker. Med den grundlighet till vilken dagarnas och nätternas stillhet och ödslighet tvang honom, gick han igenom sitt lands stora nationalekonomer, sida för sida.

Ju mer han försjönk i inre betraktelser, dess mer förändrades inför hans ögon gestalten av hans begrepp om världen. Liksom borttryckt från sin tid, icke längre ombrusad av konflikterna med sina önskingar, lyckades han vinna en ståndpunkt, från vilken han kunde överskåda världsstämningarna. Det var på tiden, att han vände tillbaka till sig själv.

På sensommaren 1884 lämnade han fängelset. Han var icke längre densamme. Han hade svårt att finna sig tillrätta. Hans krafter hade förlorat sin elasticitet. Han blev vänligt mottagen av kamraterna. Trupp var i London. Man hjälpte honom efter bästa förmåga. Men det var icke mera som förr. Hans tro var rubbad. Han längtade efter att komma underfund med sanningen i nationalekonomien. Han ville veta vilken räddning den utlovade. *Detta* var nu det viktigaste för honom. Han visste, att han aldrig skulle lära det av de lidelsefulla diskussionerna på mötena, eller av de allmänna talesätten i tidningsartiklarna, lika litet som av rörelsens broschyrflod.

Paris blev honom odrägligt. Överallt såg han sin ungdoms dårskaper spegla sig. Det ytliga, larmande, frasrika maskineriet stötte honom, var honom motbjudande. Han längtade efter en lugn, fri ställning.

Det enda som erbjöd sig för honom var en anställning vid en stor bokhandel i London, där han kunde få arbete vid utgivandet av ett omfattande franskt samlingsverk. Han beslutade sig raskt.

Men han reste icke ensam. Han tog med sig en flicka, som han redan lärt känna innan sin häktning och som under den långa tiden förblivit honom trogen.

Det år, som Auban levde tillsammans med henne var det lyckligaste i hans liv. Men denna korta lyckas smäktande flamma slocknade ut, när han förlorade modern i samma stund som hon framkom med ett dödfött barn.

Hela väsendet hos denna enkla och lika naturligt som djupt dömande kvinna uppenbarade sig i det svar, som hon en gång gav en av kommunisterna, vilken i bittert förebrående ton hade riktat denna fråga:

”Har ni någonsin bidragit till mänsklighetens lycka?”

”Ja, jag har själv blivit lycklig”, hade hon svarat honom.

När Auban förlorade henne, blev han ännu allvarligare och fastare. Mer och mer började han att hata och frukta den idealistiska oerfarenhetens drömme-

kade han våldet, i alla föreningar, på alla möten. Han blev uppmärksam. Men - som för det mesta - så var det också blott här ett tillfälle, som gjorde slag i saken.

Ett möte, där även han tänkte tala, blev upplöst. Vid skingrandet av de församlade blev han på det mest brutala sätt gripen i armen av en polis och stött mot väggen. Han slog sin knutna näve i ansiktet på polisen.

Trogen sina principer, ”som föreskrev de revolutionära, att vid alla möjliga tillfällen, då omständigheterna så tillåta, och isynnerhet inför domstolen, bedriva propaganda”, höll han för sina domare ett uppseendeväckande tal. Tal-lösa gånger hade domstolens kompetens blivit ifrågasatt av de anklagade, men aldrig hade all slags auktoritet blivit förnekad på detta sätt.

Man var överraskad, dels förargad, dels road. Man betraktade honom som otillräknelig. Därför dömde man honom blott till halvtannat års fängelsestraff.

Numera veta domstolarna i Europas civiliserade länder, att när de höra ett sådant tal, ha de en fiende till ”all ordning” framför sig och släppa honom icke mera lös.

År 1883, knappast ett år efter Aubans dom, satte den stora anarkistprocessen emot de sextiosex i Lyon, sinnena i rörelse och förde allmänhetens uppmärksamhet på den nya läran. Av detta slag, som regeringen lät drabba vitt omkring, skulle otvivelaktigt även Auban ha blivit träffad, om icke redan fängelseportarna slutit sig bakom honom. Namnet anarkist var nu också för den ”offentliga meningen” i Frankrike ensbetydande med lönnmördare...

När Auban kände polisknektens näve på sin kropp, stod våldets väsen klart för honom i hela dess råhet. Han stolthet reste sig mot det. Men när var - ”maktlös”. Idéen att lida för mänsklighetens sak, höll honom fast. Han såg varken domarens kalla leende eller åskådarnas slöa, nyfikna blickar, som betraktade honom som en egendomlig avart av släktet. När han hörde sin dom, förändrade han icke en min. Halvtannat år! - Det var ingenting. Vilket löjligt ringa offer i jämförelse med de tusenfaldiga blodsvittnenas offer - blott för att erinra sig tsarmördarens hjälteod! - som hade lidit före honom! Med stolt förakt gick han till fängelset.

Aldrig skall den första tiden av straffet kunna bli tyngre, den sista tiden lättare, för någon människa, än vad det blev för honom.

Först trodde han sig icke skola kunna undvara solen och friheten ens en månad. Men han bedrog sig. Ett dovt och tungt lugn bemäktigade sig honom i början: trötthetens lugn efter de sista stormiga åren! Det gjorde honom riktigt gott. Det verkade nästan som en hälsosam medicin! Ingenting mera av den ständiga oron! Ingenting mera av det irriterande larmet! - Länge ström-

av de mest framstående representanterna och grundligaste kännarna av den engelska socialismen. Denne märkvärdige och enastående man - diktare, målare och socialist i en och samma person och mästare i allt - hade ynglingens livlighet och friskhet trots sina gråa hår. Ett av hans tallösa föredrag stod ännu oförgätligt för Auban, ett föredrag: ”Det kommande samhället”, som han den ena dagen höll i en av socialistiska ligans små klubblokaler inför hundrade, den andra dagen inför tusenden på offentligt möte i Edinburg eller Glasgow. Och aldrig hade bilden av det ”fria samhället” framträtt för Aubans ögon i mera lockande och begärligt bedragande gestalt än under dessa ords gripande makt, vilka diktaren sökte giva tjuskraft och skönhet, konstnären plastik och fyllighet och tänkaren beviskraft och övertygelse. ”Hur skönt skulle det icke vara, om det kunde bli så - hur allting skulle upplösas i harmoni och frid - ” hade han då tänkt.

Som en gammal bard och patriark och på samma gång som den naturligaste och sundaste gamla engelsman, stod han där - en *selfmade man* - med blå löskrage och bekväm dräkt och mera berättade än talade om Chicagodagarna.

Det bifall, som hälsade honom vid hans framträdande och tillbakadragande, bar vittne om denne mans popularitet, vars livlighet och handlingskraft i den sociala rörelsen icke syntes känna någon trötthet.

Den tionde timmen var för länge sedan passerad, när ordföranden reste sig för att uppläsa resolutionen med sin klara, starka stämma. Händerna flögo i höjden - ingen reste sig vid kontrafrågan - resolutionen hade antagits enhälligt. Ett kabeltelegram blev avsänt till Newyork, där av samma anledning ett demonstrationsmöte skulle avhållas följande dag. Telegrammet bringade de här församlades önskan över havet. -

Så började salen långsamt tömmas. Den livligt samtalande, upprörda mängden trängde sig genom dörren ut i det fria, reportererna packade samman sina papper, enstaka ännu jämförande med varandra och tribunen blev tom. Blott den kvinna, som först hade talat, stod ännu vid sidan av ordföranden, ateisten och kommunisten bredvid kyrkoprästen och den kristligt-sociala demokraten.

Sannolikt lät hon giva sig ännu några namn för sitt lilla fyrsidiga månadsblad. När Auban såg dem båda, tänkte han hur innerligt deras åskådningar berörde varandra och att det dock blott var skenbara hinder, som stod emellan de båda.

Sedan han tagit hjärtligt avsked av den gamle, som ännu hölls tillbaka av den unge amerikanaren, gick han långsamt och ensam ut.

Vid dörren stodo ännu kamraterna med sina tidningar, vilkas namn de utropade.

Auban kände en av dem som tillhörde de "oavhängiga", en ung man med blont skägg och hjärtliga drag. Han frågade honom efter Trupp och erhöll bekräftelse på att han icke varit tillstädes. - När han skulle till att gå ut, erhöll han ett slag på skuldran. Han vände sig om. Framför honom stod en sällsam gammal man, vars ansikte man knappast glömde, när man en gång sett det. Det var gammalt, infallet, genomfärat och skarpt markerat. Munnen låg djupt, så att den orakade hakan skarpt framträdde, överläppen var betäckt av en kortklippt, stripig mustasch, ögonen lågo dolda bakom ett par stora, stålbågade glasögon, men blixtrade fram vid ögonblick av rörelse, ännu givande ett drag av djärvhet åt detta gamla anlete, som fårats av bekymmer och mödor, dock blott för att låta dess karaktäristiska egenskaper framträda än tydligare. - För övrigt syntes den gamles gestalt vara nedtryckt av den hårt pressande tyngden av en ofantlig, överfylld läderväska, som hängde vid ena sidan. Om halsen bar han en knuten, mångfärgad ylleduk, som dolde skjortan, och vilken han aldrig lade från sig - även i den hetaste sommar - lika litet som den utslitna bruna kappan.

"hallå, gamle vän", ropade Auban och skakade hans hand, "är ni också här? - Kom, så ska vi dricka ett glas."

Den gamle nickade.

"Men intet öl, kamrat, intet brännvin, blott en lemond."

"Har ni också blivit godtemplare?" frågade Auban skrattande. Men den gamle gick redan i förväg.

De gingo in i det stora Public-House vid nästa gathörn. Den rymliga privatavdelningen i dess ända var tämligen tom, under det de övriga voro överfulla, Auban igenkände en grupp av engelska socialister, som likaledes hade övervarit mötet. Man skakade varandras händer.

Sedan tog han väskan från den gamle och gjorde sin beställning, varpå de satte sig på en av bänkarna.

Det hölls icke något socialistiskt möte i London, utan att den gamle var tillstädes. Sedan hur många år? Ingen visste det. Men alla kände honom. En och annan hade väl också redan tillfälligtvis hört något av hans originella tal eller anföranden och frågat, vem denna gamle gråhåriga man var med de skarpa dragen, som med så ungdomlig lidelsefullhet slungade sina våldsamma anklagelser mot det bestående och med så ungdomlig värme försvarade sina broderskaps- och jämlikhetsideal. Då måste de ha fått det svaret, att det är en gammal kolportör, som förtjänade sitt uppehälle genom försäljning av socialistiska tidskrifter och broschyrer.

När det icke längre fanns någon stat, ingen privategendom, ingen religion, när alla herraväldets institutioner voro avskaffade, kunde det väl då ännu finnas något herravälde? - Det gällde, att sätta våld mot det härskande våldet!

Idéen att förstöra den gamla världen bemäktigade sig honom. Först på dess ruiner, när allt var krossat, kunde det resa sig ett samhälle, som erkände jämlikheten som sin första princip.

"Av var och en efter hans förmåga, åt var och en efter hans behov!" Nu hade han funnit den formel, till vilken han kunde taga sin tillflykt. Och hans drömmar uppförde mänsklighetens framtidsbyggnad: de byggde den hög, stor och vacker... Alla skulle bli tillfredsställda: alla förhoppningar uppfyllas, alla önskningar efterkommas. Arbetet skulle bli frivilligt, liksom arbetsprodukternas utbytande: ingenting skulle längre finnas, som bestämde dess gränser, icke ens dess värde. Jorden tillhör alla odelad. Alla ha rätt till den, liksom alla ha rätt att vara människor. Och han byggde sina tankars stolta byggnad - han byggde den i himmelen!...

Denna kommunismens lära, som är lika gammal som religionen, vilken av jorden gjort ett helvete och icke en himmel, den kallade han anarkism, liksom hans vänner kallade den anarkism. -

Aldrig hade hans ord varit mera bevekande, aldrig hade de väckt större hänförelse. Nu stod han på den yttersta gränsen av partiernas riken. Det fanns ingen möjlighet att komma längre. - Han uppoffrade sig. Han var verksamare än någonsin till att agitera och organisera. Överallt fann han nya meningsfränder.

Dessa år voro de rastlösaste av hans liv. Ingen vila på dagarna och ingen ro på nätterna.

Han var dock allt för mycket en man med handlingskraft, som höll av att se positiva följder av sitt arbete, för att denna hastande, feberaktiga propaganda-verksamhet skulle kunna tillfredsställa honom i längden. Emellertid utvecklade sig hastigt hans praktiska levnadserfarenhet, utan att han märkt det. Han förstod sina kamrater, deras lidelsefulla anklagelser, deras skriande smärta, deras bittra förbannelser. Dagligen såg han omkring sig de hungrande och nödlidande, ofta själv hungrande och förtvivlad; dagligen såg han det skamlösa frosseriet, det bottenlösa övermodet, det hånande översitteriet - blott upprätt-hållet genom våldet. Då knöt han handen och hjärtat pressades samman; då predikade han av djupaste övertygelse, utan betänkande, läran om att krossa våldet med våldet; då ansåg han som det första och viktigaste, att dessa hungrande fingo bröd, dessa frysande fingo värme, dessa nakna fingo kläder. Vad betydde väl alla vetenskapens tillkämpade resultat, all konst, alla mänsklighetens framsteg gentemot dessa främsta och orubbligaste krav! Överallt predi-

gensträvt, appellerade man till hederskänslan. Du är icke längre fri - du har svurit att befria andra.

Men även för Auban kom snart den tid, då han blev stark nog att utöva kritik. Han såg den oerhörda splittringen i rörelsen. Han såg att äregirighet, hat, avund och den trivialaste gemenhet omgav sig här med samma pompösa idealism - med broderlighetens, rättfärdighetens och frihetens frasdräkt, alldeles som inom alla andra partier i det offentliga livet.

Han såg det med en smärta, sådan som han ännu aldrig känt.

Han var fortfarande ännu mycket ung. Han ville ännu icke förstå, att partiens ledande förare icke tänkte på att taga dessa paroller på allvar; att "fäderneslandets väl" det "offentliga lugnet och säkerheten" för de konservativa, den "fria konstitutionen" och "medborgerlig trohet" för de liberala; "rätten till arbete" och de vackra orden om likhet och rättvisa för arbetarpartiet - icke var något annat än lockbeten, med vilka man i största möjliga antal drog de omdömeslösa över på sin sida för att så med flertalets rätt bli de starkaste.

Hade han icke själv fäktat med dessa ord ett helt år, under vilket han nästan dagligen skrev i sitt partis tidning - en kamp med tomma ord! - utan att någon sin undersöka dem? - Och icke desto mindre hade han kämpat med hänförelse och ärlighet i den goda tron, att det icke fanns någon annan och bättre väg, som kunde leda till de förtrycktas och förföljdas befrielse.

Han ville blott ett, blott ett: Frihet! Frihet! - Förnuftets röst och hans hjärtas lidelsefulla klagan ropade till honom, att blott där vilade mänsklighetens lycka och framåtskridande.

Denna törst efter frihet drev honom genom alla den politiskt-sociala rörelsens stadier. Ingen lära tillfredsställde honom. Ingenstädes fann han förutsättningar oantastbara, betingelserna uppfyllda, garantierna säkrade.

Ständigt kväljde honom den suckande tanken, den otillfredsställda känslan: det är icke friheten, hela friheten! Han kände hur hans motvilja mot all auktoritet växte i styrka. Därför lämnade han sin befattning.

Det var vid denna tid, som han närmare lärde känna och slöt vänskap med Otto Trupp, vilken han redan ofta sett. Genom honom erhöll han kännedom om arbetarrörelsen i Tyskland och Schweiz, vilken han hittills kände ytterst lite. Trupps berättelser gjorde ett starkt intryck på honom.

Det var år 1881. De anarkistiska idéerna befunno sig i hastigt tillväxande i Frankrike. Hela skaror av självständigt tänkande arbetare trädde ut ur det socialistiska partiets led: de som voro missnöjda med vissa handlingar av de tongivande ledarna, och alla de för vars feberaktiga otålighet revolutionen - förlossningen - kom allt för långsamt.

Men vem han i verkligheten var, visste blott få.

Han berättade gärna, och därvid hade han en gång omtalat för Auban, att han redan deltagit i chartiströrelsen; och Auban visste också, att hans broschyrer och flygblad funnos i Brittiska museet - detta det enda verkliga sociala institutet i världen - lika sorgfälligt bundna, katalogiserade och numrerade bland de miljoner andra böckerna, som det förgångna århundradets sällsyntaste handskrift.

"Nå, vad har ni för nytt?" frågade Auban, när de hade satt sig.

Den gamle drog sin läderväska till sig och plockade upp. Obekymrad om de kringstående strödde han sorglöst sina tidningar och broschyrer omkring sig, medan han för Auban tog ut, vad denne ännu icke hade, och avgav med sin skarpa röst sina originella omdömen om de särskilda broschyrernas värde eller värdelöshet.

"Vad är detta?" frågade Auban och tog ett litet häfte, som ådragit sig hans uppmärksamhet. - "*Impeachment of the Queen Cabinet, Parliament and People*. Femtio års brutal och blodig monarkism". Auban såg förvånad på detta egenomliga opus' utstyrsel: det var satt med grova, helt igenom lika stora bokstäver, vilka blott till en del voro synliga, men på grund av sin oproportionerliga storlek alltid voro begripliga. Då papperet överallt var genomslaget av det oregelbundna trycket, var blott en sida tryckt och vartannat blad sammanklistrat; och då hela broschyren - åtta sådana blad - var klippt med sax, långsamt och oregelbundet, så betraktade Auban den med förvåning. Han läste några satser, som i sällsamt interpunkterade vändningar utgjorde en våldsam anklagelse i lapidarstil mot konungahuset. - "Revolt, arbetare, revolt! Resen er!" läste han med centimeterhöga bokstäver på en av de följande sidorna.

"Vad är det här?" frågade han.

Ett leende drog över den gamles ansikte. "Det är min jubileumsgåva till drottningen" ropade han.

"Men varför i denna primitiva form?"

Den gamle skakade sitt gråa huvud.

"Se här", sade han och tog av sig sina glasögon. "Mina gamla ögon se icke längre. Därför måste jag hjälpa mig med att taga stora bokstäver, som jag kan känna med fingrarna, den ene efter den andre. - Det är inga tryckfel, blott interpunkteringen -"

"Och ni har själv tryckt det?"

"Satt med hjälp av fingrarna, utan hjälp av ögonen - och utan manuskript, ur huvudet - tryckt utan press, en sida åt gången, häftad och utgiven -"

"Men detta är ett jättearbete."

”Skadar icke, Men den är bra. Den måste arbetarna läsa!”

Auban såg undrande på det oformliga trycket och tänkte med ett slags beundran på den oerhörda möda, det måste ha varit för den gamle att åstadkomma dessa få blad. Männe det i rotationspressens tidsålder ännu fanns ett liknande arbete, så groteskt till sitt yttre, närmast erinrande om den Gutenbergska boktryckerikonstens början? Auban läste: ”Femtio års ständigt stigande kapitalanhopning och förbrytelser, begångna av de kungliga, aristokraterna och den förbannelsevärda klassen -” så började den, och fortsatte med en brokigt sammanblandad uppräkningslista av krigskostnaderna, en blandad mängd av namn, mest hämtade ur personlig erinran, för att sluta med en häftigt önskan: ”O, må förbannelserna från de tusende mördade och ihjälhungerade komma över dig, Viktoria Guelph, på din blodiga och brutala monarki -”, och med växande undran läste Auban också den sista sidan, på vilken, i osammanhängande och virriga ord, lästes en flammande maning till uppror.

Även engelsmännen, som kände den gamle, hade nyfiket kommit närmare. Man köpte skrattande de exemplar han hade med sig.

Sedan plockade den gamle åter sina saker i sin väska, kastade den med ett kraftigt ryck över skulderna, satte på sig sina hattar - han bar alltid två filt-hattar dragna över varandra (det var en av hans oföränderliga egenheter) - på det gråa huvudet och lämnade stället med ett hårt, skärande skratt, ledsagd av Auban. De gingo tillsammans till Moorgatestationen. Den gamle talade fortfarande, till hälften för sig själv och så otydligt, att Auban hade svårt att förstå någonting; men han kände honom och lät honom lugnt fortsätta, så att den gamle på detta sätt alltid fick luft för sitt groll.

Ännu sedan han med en fast handtryckning hade tagit avsked av honom, såg Auban huru han, gestikulerande och talande för sig själv, fortsatte sin väg. Så försvann han i den drivande strömmen, och Auban gick fram till Moorgatestationens biljettlucka.

På den mellersta plattformen i det underjordiska jätterummet träffade han åter tillsammans med några bekanta, som väntande stodo och underhöll sig med varandra.

Tågen rusade in och ut, upp och ned för trätrappan sorlade och trängde massan. Hallen var var full av vitgrå rök och ånga från maskinerna. Den strök över plattformen och de där stående, ringlade kring de otaliga svärtade pelarna, balkarna och postamenten, lade sig mjukt, som en slöja högt uppe vid taket och sökte sig slutligen väg genom luftöppningarna ut på gatan, till Londons liv och larm och brusande oväsen. -

Han blir överväldigad av rörelsens imponerande omfång, alldeles urståndssatt att öva kritik. Han var berusad av medvetandet att vara medlem i dessa led, som utmanade en värld till strid. Han kände sig upplyft, på nytt fylld av stora förhoppningar, styrkt och nästan förvandlad.

Vem har väl icke hyst dessa känslor, när han inträtt i rörelsen.

Han besökte mötena och hörde på de olika talarna. Ju längre dessa gingo åt ”vänster”, dess större var hans intresse och bifall. - Han blev gäst i de klubbar där arbetarna sammanträffade. Han lyssnade till önskningarna, som de framstrungo ur deras egen mun. Han läste tidningarna: de radikala, de sociala, de dagliga tidningarna och veckotidskrifterna. I varje frihetspladdrare såg han en Gud, i varje fraspolitiker en hjälte...

Hittills hade han icke varit i besittning av någon nämnvärd energi. Isynnerhet hade de sista åren förflackat honom. - Nu växte hans arbetskraft. Han arbetade intensivt. Gjorde undan allt det mödosamma arbete, som kräves vid det första inträdandet i en ny begreppsvärld.

Från alla sidor stormade en flod av nya tankar in på honom. Han smälte långsamt broschyrernas kaos, i vilka de oskolade tankarna, ofta på det mest egendomliga sätt, räcktes en förtunnad extrakt av de vetenskapliga forskningarna. Sedan började han med studiet av några av själva socialismens huvudarbeten.

Han levnadsvanor förändrades. För intet pris ville han vara eller synas som en bourgeois. Han förlade sin bostad till arbetarkvarteret Buttes Chaumont. Sin klädsel förenklade han ända till tarvlighet, men aldrig till oordentlighet. Han åt i en taverna tillsammans med arbetarna. Han utgifter blev därigenom ingalunda mindre, men tack vare denna ständiga, medvetna självförsakelse hade han icke längre skamkänslan av att vara ”bättre” än sina hungrande bröder.

Trogen mot den lära, som han annammade, började han arbeta som kroppsarbetare. Då han icke lärt något hantverk, måste han famla länge, innan han fick fast fot. Först blev han sättare och sedan korrekturläsare i en daglig socialistisk tidning.

Vid denna tid skriv han också sin första artikel. Ingenting sluter människorna hastigare och fastare samman, än kampen för en gemensam idé. Hastigt blir programmets lasso kastad om halsen och genast drages den åt: dina strävanden ha hädanefter fått ett bestämt, orubbligt mål; din vägs riktning är hädanefter utstalad; bruket av dina krafter redan förutbestämt.

Det är partiet!

Auban hade frivilligt ställt sig i ledet. Nu var han blott en soldat, som svurit att följa den fladdrande fanan; dit den pekade, där låg målet. När förnuftet blev

honom samman med en gammal herre i *Jardin des Tuileries*, vilken sökte en sekreterare och gav honom denna anställning.

Auban arbetade hos honom nära två år - tämligen fri och icke så värst ansträngd - för en ringa lön, vilken emellertid räckte för hans behov. Arbetet intresserade honom icke. Han var icke metodisk och därför ingen god arbetare när det gällde att kopiera brev och ordna sin principals bibliotek. Men han blev outhärdlig för denne, när han hjälpte honom - denne lärde engelske specialist, en sällsam blandning av grundlighet, när det gällde, att utforska en betydelselös vetenskaplig fråga, och barnslig ytlighet vid slutledningarna av sina forskningar - att förbättra sin dåliga franska, på vilket språk han älskade nedskrivna sina värdelösa upptäckter.

När han vände tillbaka till England, gav han Auban - ehuru väl han aldrig med ett enda ord låtit förstå, att han hyst det ringaste intresse för sin sekreterares person, eller i honom sett något annat än ett verktyg för sitt arbete - en del rekommendationsbrev, fullständigt värdelösa, och en summa så pass hög, att den blev Auban synnerligen nyttig under den närmaste tiden.

Auban var åter fri för en tid. Om han redan under dessa två år följt den sociala rörelsen i sitt fosterland med det livligaste intresse och knutit många bekantskaper med enskilda medlemmar i dess led, så störtade han sig nu in i strömmen med ett gällt glädjeskri.

Den upptog honom, liksom den upptar och slukar alla andra...

Omfattande, dunkel, hemlighetsfull, som urskogens ogenomträngda snår, låg den sociala frågan - mänsklighetens framtid - framför hans ögon. Frisk, ung och handlingskraftig stod han inför henne.

Bakom sig en intrasslad barndom - vägar över redan trampade fält, och stigar över redan mejade ängar, redan åter täckta med grönt - och framför sig det stora hemlighetsfulla, idealet, åt vilket han ville viga sitt liv.

Bruset av stämmorna i vildmarken framför honom syntes vilja svara den orediga klagan, som hade omgivit hans vagga på vindskammaren.

Och han började.

Det skulle vara omöjligt, att träda in i striden med redligare avsikter, varmare önskan och djärvare vilja, i den strid, som är vår och den kommande tidens.

Den ännu icke tjugotreåriga Auban såg i denna kamp två krigsläger: på ena sidan stodo de, som ville det onda, på den andra de som eftersträvade det goda. De förra föreföllo honom fullständigt korruperade, redan stadda i upplösning, redan halvt besegrade, de senare syntes honom som den luckra jorden, färdiga att mottaga framtidens utsäde.

”Nåväl kamrat, vad tänker ni om Chicago?” frågades Auban plötsligt av den vid sidan av honom sittande, en engelsk författare av sociala uppsatser och verk. Han var icke sympatisk för Auban, och det var författaren icke obekant, att Auban aldrig gjorde någon hemlighet av sina sympatier och antipatier. Trots detta trängde han sig på honom vid varje tillfälle. Auban visste mycket väl, att han med kallt hjärta skulle förbruka de förskräckliga förhållanden varom han frågade, liksom allting annat. Han såg honom ohövligt i ansiktet, utan att svara.

Denna stela och likgiltiga blick blev outhärdlig för den andre.

”Nåväl”, fortsatte han, ”tror ni, att någon skändlighet mot folket är för skändlig för bourgeoisien, när det gäller att behålla sina eländiga företrädesrättigheter?”

”Säkerligen, min herre”, sade Auban, ”skulle ni måhända följa en annan taktik, om ni varit vid rodret?” - och han såg på frågaren med sitt sarkastiska och överlägsna leende på läpparna, för vars skull han var så förhatad av alla, som icke älskade honom. Och utan ett ord vidare steg han upp, nickade och gick tungt och långsamt till det inrusande tåget, som efter en minuts larm, virrvarr och slående med dörrarna, drog honom med en rasande fart bortåt Kings Cross.

De arbetslösa

Nu hade världsstaden vid Themsen, den ”största vårtan på jorden”, åter att uppvisa ett varje år återkommande skådespel: den ohyggliga anblicken av dessa skaror, som blott ett övermått av elände - hungerödens skräckfulla spöke - förmådde driva ut ur sina hålor, för att i hjärtat av staden, på den världsberömda plats, som är helgad åt hågkomsten av förgångna dagars ”ära och storhet”, ägna sig åt frågan. ”Vad skall man göra för att kunna leva i morgon? Hur skall man kunna uthärda denna långa vinter, utan arbete, utan bröd?”...

Ty dessa olyckliga, som för länge sedan hade lärt, att det för dem icke fanns någon rätt till en fotsbredd av dess mark, eller det ringaste av dess rikedom - de hade nu också förlorat den sista ”rätten”: rätten att slita ihjäl sig för andra, och stodo nu ansikte mot ansikte med hungern, denna skräckbild, som är armodets trognaste ledsagare.

Det var förtvivlan, som drev dessa människor fram under offentlighetens ögon, dessa människor, vars beskedlighet och förnöjsamhet var så stor, att den upphörde att vara förstäelig.

Den fuktiga, ovänliga oktober led mot sitt slut. Dagarna blevo kortare, och timmarna för nattens vilda liv blevo längre.

Redan i morgonstunden fylldes den vida, kala platsen vid Trafalgar Square med eländets gestalter.

Från alla delar av staden drogo de hit: lyckliga om nöden ännu icke tvingat dem att gå ifrån den egna bostaden, rumshörnet, smutshålen i källrarna eller på vinden; lyckliga även de, som under dagens lopp, genom någon lycklig slump lyckats driva upp så mycket att de kunnat få tak över huvudet i något lodginghus - men på de flesta av dessa sjuka, bleka och trötta ansikten kunde man se, att de ”vilat” hela den kalla natten på någon bänk vid Thames-Embankment, någon portgång, eller i genomgången till Covent Garden.

De ”syslölösa!” Ja, de läto mycket tala om sig i detta nådens år! Sedan 35 år tillbaka trädde de år efter år fram inför rikedomens anlete redan vid vinterns början. Och varje år blev deras antal större och större, deras uppträdande säkrare, deras fordringar bestämdare! Ännu stod the february-riots av 1886 i friskt minne, vilka icke avlupit utan plundringar. De hade ingenting gemensamt med

Han bodde i Batignolles. Ofta steg han upp med solen och vandrade genom Parc Monceaux daggstänkta gångar och förbi den antika, allvarliga Madeleinebyggnaden, på den fria plats, som under de sista två århundradena hade druckit så mycket blod och ännu låg där med sin vida, ljusgråa yta, belyst av solen, överspolad av det brusande livet; vandrade längs den vackra floden med de breda stränderna och betraktade arbetet, som härifrån befruktade Paris, tills han trött satte sig på en av Tuileritradgårdens bänkar och lät omsvärma sig av barnens skratt, under det han bläddrade i en bok, i vilken han icke läste. Var så middagen inne, och han hade intagit sitt middagsmål i någon av Palais Royals otaliga små restauranger, så kunde han åter i timal bli sittande på något av den stora boulevardens kaféer och låta detta nervösa, evigt oroliga liv draga förbi sina halvslutna ögon i en slags sövande mild bedövning, tills han skakade upp sig och - drivande framåt Champs-Elysées - sökte sig skogens skuggiga vägar och behagliga stillhet för de senare eftermiddagstimarna, för att först på kvällen - efter en flyktig förfriskning i något av Auteuils små värdshus - fara med en seineångbåt till Cité, där han i stum andakt hälsade de i skymningen försvinnande tornen på Notre-Dame. Sällan lockade honom de offentliga skådespelen för återstoden av kvällen, men han tyckte om att driva genom *Quartier Latin*, från det ena kaféet till det andra, för att betrakta studenternas och deras flickors larmande liv, eller att avsluta sin afton i någon undangömd krog i närheten av sin bostad - under samtal om dagspolitiken - med några arbetare eller småborgare, när boulevardens väldiga tummel hade bedövat honom, eller de oändliga ljusraderna bländat honom...

Det var hans kärleks smekveckor. En vansinnig drucken salighet hade fullständigt överväldigat honom. Efter de förgångna årens ensamhet och enformighet drack han ur denna glädjebägare, som var bräddad till randen och synes honom outtömlig.

”O Paris!” sade då Carrard Auban, ”vad jag älskar dig! - Vad jag älskar dig! - Tillhör du icke också mig! Är icke också jag ditt barn?” Och stoltheten vidgade hans unga bröst och lyste ur hans ögon, som aldrig förr varit så livliga. Ännu var han som den uppväxande vinrankan, som klänger sig uppåt det främmande stödet, omslingrade det med armar av längtan och hopp för att därigenom vinna kraft.

Men då hans glädje och pengar likväl artade sig att ta slut och han måste tänka på hur och varav han skulle kunna fortsätta att leva, så ängslades han ändå icke. Det föreföll icke så synnerligen svårt för hans mod och krafter. Och dock var det ett helt sällsynt och lyckligt tillfälle, som en av dessa dagar förde

Skolan blev för honom ett fängelse, då den tvingade honom att lära sådant, som han betraktade som onyttigt, och ingenting lärde honom av det, som han önskade veta. Den gav honom icke svar på någon av hans aldrig framställda frågor.

Han hade inga vänner bland sina skolkamrater. Han var icke omtyckt, men ingen hade vågat gå honom i vägen.

Blott en sökte hans vänskap; det var släktingarnas äldste son. Han hette Friedrich Waller - Waller hade också varit Carrards moders flicknamn - och var jämnårig med Carrard, tillsammans med vilken han under flera år gick i samma skola och samma klass. Han var klok utan att äga synnerlig begåvning, likgiltig utan att någonsin helt kunna dämpa ett intresse för Carrard och besjälad av önskan att kunna förvärva hans förtroende, vilket denne dock aldrig skänkte honom, ej ens i de vardagligaste saker; och trots att denna otillgänglighet ofta var honom bitter, förlorade han under dessa år aldrig sin sympati för Carrard, en sympati som var sammansatt av intresse, beundran och nyfikenhet.

Carrard var vid sitt adertonde år en lång, blek yngling, till utseendet fullständigt lidelsefri, men i sitt inre söndersliten av tankar och lidelser, en människa som tillbringade sina dagar i dov resignation på skolbänken och i otvunget umgänge med sina vänner, arbetarna hos *Père Francois*, och sina nätter i vansinnigt grubblande över Gud och själens odödlighet och över tusende andra frågor, som varje tänkande en gång måste lösa för sig och i sig själv.

Då han blivit femton år gammal, mottog han från Paris underrättelsen om sin gamle väns död - det var sista gången i sitt liv han förmådde lindra sin smärta med tårar. Två år senare dog den kvinna hos vilken han levt under fem år, och med vilken han aldrig bytt ett innerligt ord, men hade icke haft mod, att visa honom det. Han hade aldrig kunnat förmå sig gå längre än till att visa henne en oföränderlig, skygg aktning, Varken mer eller mindre.

Han tillbringade ännu ett år hos en annan familj. Därpå återvände han till Paris med ett skapligt betyg, som han icke visste vad han skulle med, och en orubblig tro på framtiden, Som en moder, vilken han redan trott sig ha förlorat, hälsade han åter sin barndoms stad. Dagar igenom gjorde han ingenting annat än att lysten ströva genom gatorna med vidöppna ögon och klappande hjärta och låta världsstadens doft verka på sitt upprörda sinne, denna doft, som verkar berusande och bedövande, som en kyss den första kärleksnatten...

Han sökte sysselsättning och gladdes sig över att icke finna någon de första fyra veckorna. Vad gjorde det, att han under dessa fyra första veckor förbrukade den lilla summa, som han erhållit efter en man, som älskat honom ömt!

något som helst parti; de hade inga utsedda ledare i Parliament House, som "försvarade" deras rätt - hungern var deras ledare och pådrivare; ingen organisation höll dem samman, men eländet svetsade dem till varandra. Varifrån komma i politiska och sociala upprorsdagar så plötsligt de okända medkämparna, som rättor ur sina hål - ah, det är rekryterna vid den stora tystnadens armé, vilka aldrig blevo medräknade, och dock så ofta åstadkommo avgörandet... Det är lemmanne i den stora massa, som kallar sig folk: de rättslösa, de utstötta, de namnlösa, dessa, som aldrig varit och nu plötsligt äro en avslöjad hemlighet och en väsenblivande skugga, en till liv uppvaknad skendöd, ett aldrig beaktat barn, som plötsligt mognat till man - det är folket!

Man räknade aldrig med det, då det icke besatt någon rätt; nu räknar det sig själv och dess antal förkrossar...

Ni lögnare, som i dess namn blivit stora, under dess täckmantel begått ett överväld, hur har ni plötsligt blivit tillintetgjorda! Ni ha bedragit, förrätt och sålt det - ett ord, ett spöke, ett intet var det, vilket ni behandlade som ni behagade - och nu träder det plötsligt fram för er! Fram för er i levande gestalt!...

Likgiltig, oförstående och hårdhärtad, som alltid, stod bourgeoisie och dess regering även i år inför de arbetslösa. Då deras dagliga anblick började bli oangenäm, ropade man på polisen, och lät driva bort skarorna från squaren. De gingo in i Hyde Park; man lät dem vända tillbaka till squaren för att på nytt brutalt jaga bort dem.

Man retade dem för att kunna häkta dem; och när de kommo inför domarne, förklarade dessa deras uppträdande för "teatraliskt" - och icke en hand höjde sig för att slå dessa kanaler i ansiktet. De vände sig till staten med en ödmjuk bön om arbete, och staten gav dem svaret, att den icke var i stånd att hjälpa dem - men deras blick räckte naturligtvis icke så långt, att de kunde se, att det just var denna stat som bringade deras undergång. Ifrån sina fruktlösa tiggerier om arbete hos ämbetsmännen vände de tillbaka, blott tröttare, hungrigare och mera förbittrade än förut; och när den tidiga morgonen grydde stodo skaror av dem hungrande och fruktansvärt upphetsade framför gallren till the Docks, där ett icke ringa antal kraftiga armar till fartygens lossning och lastning behövdes varje dag. De som lyckades att efter väntan under långa timmar tränga sig fram genom hänsynslöst bruk av nävar och armbågar och bliva antagna, de voro hulpna för en dag. Men jämförelsevis - hur ringa var icke deras antal! De flesta vände tillbaka till sina kamrater i lidandet med förtvivlan i hjärtat och en förbannelse på läpparna över det eländiga livet, för att höra vad de nu kunde råda dem till - de hade ju "ingenting att göra"...

Sedan veckor tillbaka ägde dessa sammankomster rum och sedan veckor tillbaka frambringade de dagliga londontidningarna - glada att ha nytt stoff att fylla sina ändlösa spalter med - långa artiklar till frågan om arbetslösheten: många visa råd - och icke ett spår till förståelse av den egentliga orsaken till eländet; många vackra ord - och ingen enda väg till räddning för de olyckliga. Alla hade var sitt botemedel mot det onda, framställt med en löjlig ton av ofelbarhet - men däri voro alla eniga, att det var en skam för ett "ordnat samhälle", att dessa förkomna stackare understod sig att offentligt visa sitt elände. Må de gärna hungra om dagen och frysa om natten under tystnad därborta i sina håll och gömslen, där man ingenting hör eller ser därav, men att så såra det goda samhällets estetiskt ömtåliga känsla genom den intima anblicken av all denna jämmer och smuts - vilken fräckhet! -

Det var en söndag - den näst sista söndagen i denna ovänliga och dystra månad - som Trupp beslutat sig för att använda sin fria eftermiddag till att skaffa sig ett riktigare begrepp om utbredningen och betydelsen av dessa sammankomster än vad han lyckats vinna genom sina vänners och arbetskamraters berättelser. Han hade under middagstimman varit i Clarckenwell Green, denna gamla välkända församlingsplats under många år för så många partier, hade där med återhållen vrede åhört en del av talet och drog nu framåt The Strand bortåt Trafalgar Square i ett ovanligt manstarkt tåg av arbetslösa, framför vilka bars en röd fana. Han hade ännu icke träffat någon bekant, men hade kommit i samtal med en bredvid honom gående, då denne, som såg honom röka, hade bett honom om en smula tobak för att "döva hungern". Samtalet hade snart blivit livligt trots att Trupp hade svårt för att uttrycka sig på engelska och knappast kunde förstå hälften och måste gissa sig till det andra, som blev honom berättat, då han i den närmsta av Lockharts Cocoashops för sina sista slantar köpt den andre, vilken såg sjuk och utvakad ut, några sandwiches. Han hade ju ännu arbete - hur länge, det visste han tyvärr icke.

Det var en lång, alldaglig lidandets historia som den andre berättade för honom: eländigt betalt arbete hela sommaren igenom; plötsligt slut; bit för bit av det lilla hushållet till pantlånaren; snart brist på det nödvändigaste till livets uppehälle; hans lilla barn dör av brist på näring; hustrun i ett arbetshus - och han själv: "jag går hellre och hänger mig, än jag går dit", slutade han.

Trupp betraktade honom - det var en redan gammal man med intelligent utseende - så frågade han honom:

"Hur många arbetslösa, tror ni, det finns för närvarande i London?"

"Många!" sade den andre. "Många, många! - säkert mer än hundratusende, och om barn och kvinnor medräknas, blir det ännu många flera! En halv miljon!

tjänsteman, som förvärvat sin kallelse till denna högre post genom ovanlig diplomatisk begåvning, det vill säga, genom att förstå att förträffligt dölja sina tankar och känslor under orden.

Mademoiselle Ponteur behandlade honom utomordentligt försiktigt och kärleksfullt, gav honom ett litet rum och mat och lät honom för övrigt göra vad han ville. Under de fyra år han tillbringade under hennes tak - under vilket de två voro ensamma med de förgångna tidernas minnen - hände det icke en enda gång, att han kom till henne med en bön, eller att hon en enda gång vågade giva honom ett råd. Hon förstod absolut icke vad hon skulle göra med honom och kände en stor lättnad, när hon märkte - vilket hon gjorde från första stunden - att gossen redan lärt sig, att sköta sig själv.

Hans släktingar på mödernet uppfyllde sina plikter mot honom, genom att en gång i veckan inbjuda honom till familjens bord, där han satt mitt i en larmande och illa uppfostrad barnskara, vars språk han till en början icke alls förstod och senare blott med svårighet. Han kände sig alltid synnerligen obehaglig till mods och med tiden bringade han det dithän, att man icke vidare bekymrade sig om honom, och icke tog illa upp, att hans besök blevo allt sparsammare.

Hos mademoiselle Ponteur lärde han sig att vara ensam och att uppskatta sitt oberoende; hos sina släktingar insöp han en outplånlig motvilja mot tyskt borgarliv.

Han stannade fem år på denna plats, fem år under vilka han aldrig besökte Paris. Sina ferier använde han till fotvandringar i de sydliga Vogeserna, vilka äro så litet bekanta och äro så vackra i sin ensamhet och sin kyska otillgänglighet. Hans blick gled åt Paris när han skred fram över gränsen på bergshöjderna.

När han var femton år gammal, fann han en vän i den främmande staden. Det var en fransk arbetare, som känt hans fader och hört talas om Carrard på något sätt, och som nu tilltalade honom en dag, då han kom från skolan. Från denna dag satt Carrard varje afton, när fritimmen var inne, på ett värdshus mitt ibland en grupp arbetare, bland vilka det icke fanns någon, som åtminstone icke räknade dubbelt så många år som han, och vilka alla trodde sig ha skyldighet att vara lite älskvärda mot "*le pauvre enfant*", som var "så ensam" här. Den ene rullade cigaretter åt honom, den andre lärde honom spela biljard och den tredje berättade honom om de förgångna stora dagarna, då folken hade försökt att göra sig fria: "*Vive la Commune!*"

Carrard lyssnade till folkets förhoppningar och önskingar, tolkade av dem som hörde till hans sällskap. Han började att ana, att se, att tänka. Men blott som genom en slöja.

det omsorgen härom, som ännu höll honom vid liv. Hans sena giftermål var mer ett verk av slumpen, än av vilja och överläggning. Han träffade samman med sin kärleks föremål i samma hus som han var guvernant, dit han kom för att fullborda den uppfostran hon påbörjat med två obegåvade söner. Det tunga beroendet i deras ställningar förde dem närmare samman: hon intresserade sig för honom och han älskade uppriktigt den tjugosjuåriga flickan.

De levde samman i stilla lycka, icke stor, men säker. Carrard blev född, som son till en man, vilken för läge sedan lämnat livets middagshöjd bakom sig, och till en kvinna, som ännu hade långt dit.

Modern dog i barnsäng. Jean Jaques bröts fullständigt. Nu var han verkligen en gammal och trött man. Sin tro hade han förlorat tillsammans med hälsan. Han lidelsefullhet var bortflugen och han förmådde icke ersätta den med annat än lidelsefullt upprörda deklamationer. Mellan honom och Adolphe Ponteurs tafatta ömheter växte Carrard Auban upp. Han var sex år gammal när fadern dog med en förskräcklig förbannelse mot den tredje Napoleon på läpparna och utan en blick för honom.

Det är i stora drag vad Adolphe Ponteur berättade barnet om dess föräldrar, under de år han var en bättre far för det, än någonsin den riktige fadern kunnat vara. Han delade med gossen sitt knappa bröd, sitt trånga rum och sitt gamla hjärta. Han ville själv lära honom läsa och skriva och satte en ära i att genomföra det. Men det blev snart klart, att väl Carrard, men icke han själv räckte till för detta arbete. - Då sände han honom vid nionde året i sitt arrondissements stora stadsskola.

Kriget av 1870 bröt ut och gossen hade nått sitt trettonde år. Adolphe drömde om ära för sina landsmän och Carrard fortsatte obekymrad sitt liv.

Kommunens dagar voro inne, i vilka hela Paris åter tycktes vara ett kaos av blod, rök, larm, vrede och vansinne. Adolphe såg med förskräckelse en eld flamma upp i gossens mörka ögon, som för första gången åter erinrade honom om Jean Jaques. Och han, denne ärlige småborgare, som alltid blott haft revolutionens yttre skräck för ögonen, utan förmåga att kunna fatta dess inre välsignelse, blev häröver så förskräckt, att han beslöt skilja sig från gossen, sända honom bort från det förgiftade Paris, detta Paris, utan vilket han icke själv skulle kunnat leva en dag.

Han sände honom till Elsass, till Mülhausen, den tråkiga, stora fabriksstaden, som nu, sedan det "stora kriget" hade avslutats, hade fått uppgiften att balansera på gränsen mellan de utmattade men icke försonade fienderna. Ponteur hade där en ensam släkting, en äkta fransyska, som aldrig hade lärt sig ett enda ord tyska, och Carrard hade släktingar på mödernets, en tysk regerings-

De som komma tillsammans på Trafalgar Square är blott en liten del och av dem består en femtedel av yrkestiggare och dagdrivare, ficktjuvar och vagabonder och har ingenting att skaffa med de arbetslösa, vilka blott vilja ha ärligt arbete. Men man ger oss intet och låter oss hungra. Vi voro i går åter hos *Board of Works* -"

"Vad är det?" avbröt Trupp, som helt litet kände till stadens olika inrättningar.

"Det är myndigheten, som har de stora stadsbyggnaderna om hand - det ligger vid Squaren - och en av talarna åskådliggjorde, att themsenarbetena, om vilka det talats så mycket, skulle kunna påbörjas och giva arbete åt så ofantligt många av oss, och en annan talade om avloppskanalen och bildandet av fattigbyar i närheten av London -, men de vilja ingenting, de vilja ingenting -"

Trupp hade uppmärksamt hört på.

"Och ändå blir det i London ärligen sammanbringat två och en halv miljon pund sterling för de fattiga; två och en halv miljon i frivilliga bidrag. Vart tar pengarna vägen? - Det skulle jag vilja veta!" -

"Ja", sade Trupp, "det är era tjänare, folkets tjänare och förvaltarna av dess angelägenheter. -"

"Och på polisbyrån ha vi också varit, och ha fått det svar, att alla, som påträffas arbetslösa och hemlösa och vägrar att gå till arbetshuset, skola bli straffade med fängelse, med hårt arbete. -"

"Vad är ni?"

"Ack, jag har redan gjort mycket, när jag var hungrig och icke fann mitt arbete. Sist var jag i en konservfabrik - ända till för två månader sedan - och gjorde bleckburkar; tolv timmar varje dag, aldrig mindre, ofta fjorton -".

"Och hur mycket hade ni?"

"Jo, om det gick bra, 8 shilling, för det mesta 7, ofta blott 6 shilling per vecka."

Trupp levde sedan en tid tillbaka i East End. Han kände de engelska arbetarnas löner. Han kände familjer på åtta personer, som tillsammans icke förtjänade mer än 12 shilling i veckan, av vilket de måste betala fyra för sitt håll till bostad... Han visste, att bland de arbeterskor, som tillverkade tändsticksaskar och säckar, samt i många andra branscher, det grasserade en permanent hungersnöd.

Hungersnöd i världens rikaste stad! Han knöt nävarna.

Själv förtjänade han mer. Han var en mycket kunnig och duglig mekaniker, vars arbete fordrade egen eftertanke. - Han hade växt upp från barndomen i detta omätliga elände, vars anblick aldrig lämnat honom i något land, i någon

stad. Men vad han såg i London, å ena sidan av vansinnig lyx och å andra sidan av hopplöst elände, det överträffade allt.

Han drog en sammankramad lapp ur fickan, som han nu åter erinrade sig och genomgick den i en hast. Det var the Socialdemocratic Federation's "Jubilee manifesto". Han ögnade igenom de följande talen:

Fyra miljoner människor äro i Storbritannien beroende av välgörenheten... arbetarna erhålla allra högst en fjärdedel av vad de frambringa... 30% av barnen i Board Schools halvsvälta... 54 personer ha under ett år dött av svält i London... 80,000 prostituerade kvinnor, tio på vart hundratal...

Bilder från de sista "femtio årens framsteg"!

"Det är er egen skuld", sade han till sitt sällskap, under det de gingo genom Fleet Street, de stora tidningarnas gata, vilkas namn ropades ned från alla gavlarna och väggar, "det är er egen skuld" - och bruset från det ständigt växande tåget, vilket allvarligt och hotande vältrade sig nedåt the Strand, syntes vilja understryka hans påstående - "det är er egen skuld, om jorden, som tillhör er, icke är er. Er egen tanklöshet och feighet - är er värsta fiende. Icke denna handfull eländiga penningpåsar och dagdrivare", sade han föraktligt.

"Ah, ni är socialist?" menade den andre skrattande.

Trupp ryckte på axlarna.

"Se ditåt", ropade han på sin dåliga och bristfälliga engelska, "dessa butiker, som ni ha fyllt med bröd, som ni gå hungrande förbi; dessa varuhus, som ni överlastat med kläder, vem tillhöra de, om icke er och era frysannde barn?"

Det fanns ingen bland dem i det oavbrutet framåtflytande tåget, som hade hört och förstått dessa enkla ord, som icke gav honom rätt, men tysta, utmatade och viljelösa drogo de med sin skrikande hunger förbi det till skyltning utställda överflödet. Inga av dessa händer, som alltid arbetat för andra, alltid blott fyllt andras fickor, för att låta sina egna vara tomma, alltid tomma, sträckte sig fram för att taga tillbaka en liten, en försvinnande liten del av det, som blivit dem undanhållet - -

Tysta och osäkra drogo de förbi, framåt rikedomens långa gata, dessa, från vilka man tagit allt och ingenting lämnat tillbaka: ingen fotsbredd jord, ingen av de lovprisade människorättigheterna, intet av de nödiga existensmedlen, de drogo framåt, som en fruktansvärd anklagelse mot den jordiska rättvisans samtliga institutioner, som ett oavvisbart, ovedersägligt bevis mot en gudomlig rättvisa - och de, de blevo betecknade som en skam för tiden, de, som blott voro ett offer för tidens skam. Så intrasslades överallt begreppen till egenkännelighet i slutet av det nittonde århundradet, och de skyldiga trodde sig kunna draga sig undan sin skuld genom att sofistiskt förblanda de bestående

privilegium måste bekämpas med dödligare vapen än våldets, då låg han sjuk under trycket av den överväldigande oron.

Till hans lycka. Ty han, som redan kämpat i den politiska februarirevolutionen - bourgeoisens uppgörelse med kungadömet -, vars betydelselöshet han icke förstod, hur skulle han kunnat hålla sig fjärran från striden den dag, då proletariatet tänkte göra upp med borgardömet? Skulle han då icke ha fått ett sorgligt slut, dö av törst och ruttna bort i de förskräckliga källarhål, i vilka man sammanpackade de fångna, eller omkomma som deporterad i någon av sitt lands transatlantiska straffkolonier? -

Han blev bevarad härför. När han steg upp stod det bävande Paris darrande av skräck - inför socialismens röda spöke.

Fram på stridsarenan hade trätt en man vars blick trängde djupare än någon annan människas och som genomskådade tingen. Proudhon hade grundat sin första tidning "Representant du Peuple", och den 31 juli under hänskratt och skymford hållit sitt berömda och beryktade tal i parlamentet om inkomstskatten och kreditens ömsesidighet och kostnadsfrihet.

Men Jean Jaques såg i sin tids störste och djärvaste man ingenting annat än förrädaren av "folkets sak", emedan han icke deltagit i junislaktningen.

Blind som han var, förmådde han icke förstå projektet om *Banque d'échange* - kanske det mest betydande och djupast ingripande, som någonsin framsprungit ur en mänsklig hjärna - som Proudhon dryftade under ett halvt år och som han från december 1848 till april påföljande år, sökte realisera genom sin andra tidning "Le Peuple" i form av *Banque du Peuple*, ända till maktens råa hand i grunden raserade den nästan färdiga byggnaden, genom att fångla och inspärra byggmästaren.

Vad fadern icke förmådde fatta i dessa dagar av kaos, kanske därför att det låg så nära in på livet, skulle sonen förstå i hela dess räckvidd och oerhörda betydelse: ett medel, som skulle göra det möjligt för alla, att oavhängiga från staten, tack vare ömsesidighetens princip, kunna utbyta sitt arbetes avkastning till dess fulla värde, och därigenom - med ett ord - befria dem! -

Denna sist, största, oblodigaste av alla revolutioner, den enda som kan lämna garantier för en varaktig seger - dess första uppvaknande lämnade Jean Jaques nästan aldeles oberörd.

Valet av Louis Napoleon grusade hans sista förhoppning. Från och med nu hatade han denne usurpator lika innerligt som han hatade Cavaignac, löftesbrytaren.

Det dröjde länge innan han hämtat sig från den tryckande bedövningen. Det dröjde år. Han levde i ständigt bekymmer för det dagliga brödet. Möjligen var

Cabets” Ikarien, i morgon den räddande ängeln i Louis Blanc, den hycklande frasmakaren.

Av själva proletariatet, som i detta årtiondes morgongryning drog den vaknandes första tunga andedrag, och ännu omedvetet om sin kraft, sträckte sina jättelika lemmar, såg han ingenting.

I samma ögonblick han överväldigades av behovet av en inkomstkälla, blev allt detta annorlunda. Tio år voro tillräckliga för att göra en förbittrad, hastigt åldrad och dock dagligen till livet uppvaknande människa av den tillbakadragne, spänstige och vetgirige mannen. Det var icke längre tidens stora Gudar, som han älskade; - han började håna dem och deras idéer, började taga del i dagens små strider, vilka han under femtio år stött ifrån sig. Med stor möda lärde han att använda sina kunskaper och talanger; han levde bekymmersamt i underordnade sysselsättningar av de mest olikartade slag. För gammal för att helt kunna lära förstå livet och för ung i sitt nya uppvaknande för att icke omfatta det med den oerfarne tjugoåringens hela häftighet, blev han kastad från den ena villfarelsen till den andra, vilket icke gjorde hans omdöme klarare och hans fot säkrare.

När februarirevolutionen bröt in, stod den gamle mannen på barrikaden ibland de upproriska skarorna, som slogos för den politiska frihetens fantom. Hans hänförelse och mod var ingalunda mindre än den blusklädde arbetarens vid sidan av honom.

Julikungadömet's fall fyllde honom med omätliga förhoppningar. Hans böcker voro dammiga; bakom dem låg hans utslocknade, stilla tänkarliv i det förgångna.

Nu var han arbetare. Luxembourg, där hans stånds representanter tronade på övergivna sammetstaburetter, var den himmel från vilken han för sig väntade råd och hjälp. Varje dag gick han till mæriet i sitt arrondissement för att lyfta det understöd, som staten såg sig nödsakad att utbetala till alla sysslösa arbetare.

- Vilket arbete skulle väl Jean Jaques kunna ha utträttat i nationalverkstäderna! -

Han såg icke det vanvettiga i deras beslut, vilka måste leda till nya och blodigare strider. Ty två saker hade han ännu icke lärt under sina femtio år: att staten icke kan ge ut mer än vad den fått in; och att därför alla försök att lösa den sociala frågan genom staten måste bli dödfödda.

Men när han under juniinsurrektionens dagar, under vilka arbetet upptog sina första verkliga kamp med kapitalet och ur det fruktansvärda nederlaget i denna, den egendomligaste av all slaktningar, drog den slutsatsen, att maktens

förhållandenas orsak och verkan. - Det var Trupps tankar, när han, tigande i det tigande tåget, drog den oöverskådligt långa gatan framåt. - Skaran syntes bliva ständigt större, ju mera de närmade sig Trafalgar Square. Trupp och den arbetare, med vilken han samtalat, gingo fortfarande vid sidan av varandra. Men de talade icke längre. Envar var sysselsatt med sina tankar. Man hade uppfattat de första orden, och han hörde, hur man diskuterade dem.

”Dessa fördömda tyskar”, ropade en ung människa, ”äro skuld till allt. De pressa ned våra löner”. Och han såg sig hotande om till Trupp.

Denne förstod genast vad han menade. Han hade allt för ofta hört talas om de ”bloody Germans” för att icke förstå denna gamla beskyllning, som så utmärkt kom exploitörerna till hjälp för att avleda arbetarnas ögon från den verkliga orsaken till deras elände.

Hans kraftiga gestalt, hans dysstra, skäggiga ansikte, hela hans hållning, syntes emellertid den unge mannen vara allt för respektingivande för att inbjuda till gräl: och Trupp lämnade honom och de andra kvar i tron om de tyska arbetarnas nedrighet, vilka ”blott kommo till England för att stjäla brödet från de engelska arbetarna”.

Men hans smärta och bitterhet förminskades icke, när han erinrade sig vilka de voro, som från Tyskland kommo till England. Han kände dessa skaror, som drevos att lämna hemlandet, icke blott av hoppet på en bättre förtjänst, utan också på en friare och människovärdigare existens; ty hur skulle det vara möjligt för dem, att leva under det beständiga trycket av en vansinnig lag - den ”skändliga”, som den kallades av folket -, som mördade tanken, förkvävde ordet, bevakade varje steg och handling?...

När tåget kom fram till Squaren blev Trupp överraskad av att se, hur stor den människomassa var, som redan samlats på densamma. Den inre platsens stora vita fläck var nästan fylld med en fram- och tillbakadrivande massa och i samtliga angränsande gator föreföll vagns- och människotrafiken knappast vara mindre än under vardagarna.

Det ankommande tåget blev mottaget med stormande bifall. Trupp gick ur ledet och blev stående i närheten av Morley's Hotel. Han såg skarans led beträda Squaren, mannen, som burit den röda flaggan, och flera andra, bestiga sockeln till Nelson-monumentet, och han såg hur där i nästa ögonblick församlades en hundrahövdad människomassa, som uppmärksamt lyssnade till en talares ord.

Han stod högt på den till St. Martins Church uppåtsträvande vägen. Därför hade han utsikt över monumentets fot, som var tätt besatt. Han såg talarens

häftiga gestikulerande, den röda fanans fladdrande och de svarta hjälmarna på polismanskapet, som i stort antal uppställt sig omedelbart under talaren.

Emellanåt skymdes utsikten av en förbifarande cab eller en fullsatt omnibus.

Plötsligt såg han, hur det kom en oerhörd rörelse i massan, som höll Squaren besatt; ett utrop av förskräckelse och förtrytelse bröt samtidigt fram ur tusen strupar, och likt en dunkel, mäktig våg kastades massan tillbaka, flytande vitt ut över nordsidans trappa och gator...

Polisen hade plötsligt och fullständigt oförmodat, med hela sin uppställda styrka gjort ett angrepp på den lugnt åhörande massan, och drev nu hänsynslöst de skriande framför sina slutna leder.

Trupp kände hur en obeskrivlig vrede steg upp i honom. Denna överlagda och avsiktliga råhet drev hans blod till kokpunkten. Han trängde sig över gatan och stod vid platsens kringlöpande infattning av sten; under honom låg den redan halvtomma Squaren. Med knytnävslag och sparkar jagade bödlarna de värnlösa framför sig. Den, som blott gjorde ringaste min av att sätta sig till motvärn, blev kullslagen och bortförd.

En ung människa hade ryckt sig lös från dem. I flygande hast sökte han att nå platsens utgång, men de där uppställda kastade honom genast ned, under det den utåt drivna mängden ledsagade denna akt av vedervärdig brutalitet med vredgade och föraktfulla utrop.

När Trupp såg detta, hoppade han med ett språng över bröstvärdet, vilket här - det sänker sig långsamt från norr till söder - ännu var meterhögt. Han sprang fram till foten av monumentet, på vilket ännu några av talarna stodo.

Fanbäraren hade ställt sig upp mot monumentet och höll fanan med båda händerna. Han stod fullkomligt ensam. Men han var tydligt besluten, att blott vika för det yttersta våldet.

Nu drog sig polisen åter långsamt tillbaka till foten av monumentet, där den på nytt ställde upp sig; och i dess spår följde åter mängden från alla sidor och från alla platsens ingångar. Inom några minuter var hela den stora vita fläcken åter betäckt av en mörk flod av människor vars förtrytelse växt, vars rop på fortsättning av talen blev otåligare, vars oro blev allt större.

Åter fylldes monumentets fot: man hävde och drog ömsesidigt upp varandra. Framför fanan stod en ung man på omkring trettio år.

Det var en av de bästa talarna och väl känd bland de arbetslösa. Han var dödsblek av rörelse och blickade med oförsonligt hat ned på polisernas gestalter vid sin fot.

En av konstaplarna ropade upp till talaren, att han skulle låta häkta dem allesamman vid första upproriska ord.

kammare i närheten av Boulevard Clichy - dessa gator, i vilka så ofta förfallet dväljes tillsammans med drag av storhet. Denne man hade varit hans fader.

Hur hans far hade kommit att gifta sig med den unga tyskan, som i Paris förlorat sina ungdomsår i en evigt glädjelös och evigt undertryckt ställning som guvernant, visste egentligen blott en. Denne var hans ende vän och hette Adolphe Ponteur. Vad Carrard genom honom, som dessutom blev den vid sexton års ålder fullständigt föräldralöse gossens ende beskyddare, vid äldre år erfor om sin fader, var ungefär följande:

Jean Jaques Aubans vagga - han hade aldrig blivit döpt till dessa namn, men han kallade sig aldrig annorlunda - hade blivit skakad av de sista vågorna av den stora revolutionen. Han fader, som under Napoleon den förste, genom kloka beräkningar tiofalt återvunnit sin förlorade förmögenhet, hade varit spannmålshandlare. Jean Jaques blev tack vare denna förmögenhet femtio år gammal, utan att förstå, att man behövde pengar för att kunna leva. När han blev ställd inför denna sanning, var han en mycket levnadsvis, en fullständigt lycklig, och fullständigt ensam man, om också icke någon ensling. En man, som i dessa femtio år hade läst och lärt mycket, utan att någon gång tänka på att använda sina kunskaper; en revolutionär i sina idéer om mänskligheten, utan förbittrande förhoppningar och nästan utan önskingar; ett barn och en idealist av rörande naturlighet och en förvånansvärd kroppslig och andlig vigör. Han hade ständigt sina idéer, hade aldrig levt livet och hade aldrig rört en kvinna...

Ett halvt århundrade hade dragit förbi denne man, utan att ha ryckt honom in eller slukat honom i sina strömvirvlar. Den korsikanske världserövrarens vapenlarm, den genom våld upphöjde och störtade, genom våldet både stor och liten, följde honom hela hans ungdom. Han gav dock icke mera akt på dagens händelser, än barnen ge akt på sina ammors och lärares forntidsberättelser.

Revolutionen av 1830 var för honom blott en skugga, som föll störande på hans arbete...

Ty han sysselsatte sig med att kontrollräkna Malthus förskräckliga villfarelse, att jorden icke har tillräcklig plats och tillräcklig näring för alla, utan att dock kunna bli klok på den...

Han anade framryckandet av en ny kamp, mot vilken dagens politiska tvistigheter blott var en barnlek. Därför lyssnade han med samma uppmärksamhet på den geniale St. Simons profetiska ord, som till Babeufs, kommunistens, vilda förbannelser; därför följde han Fouriers falangstär, en dåres omöjliga fantasier, med samma iver, som arbetet på reformer under julimonarkiens tid; och vacklande från det ena till det andra såg han i dag det förlovade landet i "Fader

Stundom, som under de sista dagarna, tyckte han sig likna en man, som förslösat en furstlig förmögenhet och blivit bettlare, icke vetande vad han skall leva av -

Stundom återigen, som i dag, kände han, hur ett övermått av kraft och idéer trängde honom till utomordentliga handlingar.

Ännu var han icke på det klara med sig själv: var hans vilja icke vuxen hans kraft, eller gällde det blott att giva den första stöten?

Han måste besluta sig.

Så länge Auban kunnat tänka, hade han kämpat, kämpat med allt, som omgav honom. Som gosse och yngling som en förtvivlad mot yttre fjätrar och som en däre mot det oföränderliga, som en Herkules mot spöken och som en fanatiker emot det övermäktiga. Som man med sig själv: den sega, upprivande, hårda kampen med sig själv, med sina egna fördomar, sina egna inbillningar, sina överdrivna förhoppningar, sina barnsliga ideal.

En gång hade han trott, att människan måste fullständigt förändra sig, för att hon skulle kunna bli fri. Sedan hade han förstått, att han först själv måste bli fri, för att vara fri.

Så hade han då börjat att rymma undan allt virrvarr ur hjärnan. som uppfostran, misstag och osovrad lektyr hade upphoppat.

Han måste åter bli klar i hjärnan, det kände han, om han icke ville försjunka i natt och mörker. Det gällde att finna sig själv, att inom sig själv bli oavhängig från alla fjätrar.

Han blev åter sig själv. Klart och ljust blev det inom honom, från alla sidor trängde solljuset in till honom och lycklig, som en tillfrisknande, lät han belysa sig av dess strålar.

Nu förmådde han att utan bitterhet tänka på sin ungdom: skratta över dess misstag och icke längre sörja över år, skenbart förlorade i en kamp, som i vår tid envar har att utkämpa, som vill höja sig över den...

Vem var Carrard Auban? - Och hur hade hans liv varit hittills? -

Han var nu nära trettio år gammal. Under dessa trettio år hade han till det yttre bevarat ett orubbligt lugn och överlägsenhet, till det inre en kylig måttlighet, som dock ännu icke alltid bevarat honom från häftiga känslor av smärta och groll... Han var med ett ord en obeveklig kritiker, för vilken det icke fanns några andra lagar än naturens.

Han hade aldrig känt sin moder. Det sista och nästan det enda, som han erinrade sig från sin tidigaste ungdom, hade varit de vilka, oklara lidelsefulla berättelserna och deklamationerna av en lidelsefull gammal man, förkrympt i ideal, vilken tillsammans med honom bebott en liten trång, ständigt oordnad

Den unge mannen blickade ned på honom med ett obeskrivligt uttryck av förakt.

Trupp stod tätt invid polisleden. Så tätt, att han, på grund av trycket från mängden, nästan var tvungen att beröra dem. Men trots detta sträckte han armen uppåt och tillropade de ovanför stående ett "Go on!" Genast blev hans rop ett tecken för de kringstående till en högljudd bifallsapplåd och till otaliga liknande rop.

Det såg först ut, som om polisen vid detta mängdens känsloutbrott skulle göra ett nytt angrepp. Men den avstod därifrån och talaren började. Han talade om yttrandefriheten i England och försöken att undertrycka densamma, vilka hittills blivit utan resultat. Framför sig såg han en folkmassa större än Trafalgar Square hittills hyst under detta år. - Här, under hela världens ögon hade de ställt sig med sina krav: "bröd eller arbete!" Och här, i åsynen av dessa slösande rikedomar, som de själva skapat, skulle de samla sig, ända tills deras krav blivit uppfyllda. - De hade icke slagit in ett enda fönster och icke tagit ett enda brödstycke, för att stilla sin hunger - en lögnare var den, som påstod detta. Det skulle vara polisen mycket angenämt, om vi hade gjort detta - ty då hade den haft en bekväm ursäkt för, att störa vår fredliga församling och på det brutalaste sätt sökt hetsa oss till överilade handlingar. -

Vid sidan av Trupp stod en tidningsreporter vilken på stående fot mödosamt gjorde stenografiska notiser. Han skulle velat riva papperen ur handen på den likgiltige mannen. Upprörd sökte han bana sig en annan väg ur det omgivande vimlet. Blott steg för steg gick det framåt. Åhörarna bestodo icke längre blott av arbetslösa: mycket tvivelaktigt slödder, vilket i London vid varje anledning samlar sig i otroligt stort antal, många nyfikna, som ville se vad som var på färde, liksom ett antal verkligt intresserade, hade blandat sig med mängden. Kvinnor med barn på armen, trötta och hungriga, stodo vid sidan av de nymornade modedockorna från Westends, av vilka en eller annan hade trängt sig in i Squaren, sedan man försäkrat dem, att det "ännu icke var något farligt"; och bland mängden såg Trupp ett ansikte, som upprörde honom: det fräcka, hånleende ansiktet av en gentleman i hög hatt, vilken icke stod långt från monumentet, och som nu kastade in ett "nonsens!" i talarens ord - uppenbarligen en högstående tjänsteman, vilken - litande lika mycket på folkets fördragsamhet och långmod, som på sina polisars batonger och revolverar - tillät sig denna fräckhet. Ett ovilligt mummel uppstod, medan han med sitt oförskämda leende lugnt såg ut över den kringstående mängden.

"Din skurk", tänkte Trupp för sig själv, "du skall en gång mista ditt leende;" - men nästan samtidigt instämde han i det skratt som utbröt, när cylindern,

genom ett kraftigt handslag bakifrån, drevs ned över ögon och öron på den länge. Mängden skingrade sig och det uppstod ett tomrum omkring den tukta- de, som tappat sitt leende. Polisen kom till, fast den ingenting sett av det som hänt. Trupp blev borttryckt av mängden; han stod nu på Squarens ostsida.

Under tiden hade också de andra tre sidorna av monumentets fot täckts av människor, och även från dessa talades det till de församlade. Icke allt som ta- lades stod i sammanhang med demonstrationens ändamål, och ur mången ta- lares stämman klang snarare självbelåtenhet och barnslig tillfredsställelse med de egna orden, än förbittring över de tillstånd som han skulle gissla, eller strä- vandet att även väcka denna förbittring i sina åhörarens hjärtan och tända den till flamma.

Trupp såg med ett hånleende på en av dessa häftigt gestikulerande, affärs- mässiga folktalare, som med tröttnande omständighet talade till de hungrande londonborna om deras olyckskamrater i Indien och uppräknade de skändlig- heter som av den engelska regeringen blivit och bli begångna i detta olyckliga land, i stället för att avslöja samma regerings lika grova godtyckligheter, under vilka de voro dömda att lida och långsamt dö.

Höga skratt och hånfulla tillrop avledde emellertid snart hans uppmärksam- het från pratmakaren och fäste den vid en av dessa ömkansvärda fanatiker, vilka tro sig vara tvungna att fylla sin mission vid alla dylika tillfällen och föra tillbaka det vilsegångna folket till den allena saliggörande kyrkans armar och sköte: att stärka de fattiga i tålmod och lidande, och de rika i sina njutningar. Trupp såg nyfiket på den svartklädda mannen. Det bleka glattrakade ansiktet, den skygga blicken och den lismande tonen i den enformiga stämman skulle varit honom motbjudande även om mannen icke tjänat den sak, som han ha- tade, emedan han i den såg huvudmedlet till folkets fördummelse och andliga förtryck.

Men missionärens ord blevo blott mottagna med hänskratt. Han blev över- röstad från alla håll. Hotelserna och tillropen att flytta sig blevo högljudda. Apelsin- och nötskal kastades mot honom. Oberörd lät han allt passera och mässade fram sina inlärdade fraser, vilka ingen hörde på, så lugnt och monotont, som om det hela icke angick honom. Man trängde bort honom från den plats där han stod, men knappt hade han åter fått fast fot, förr än han fortsatte sitt tal. Denne nye Kristus' uppförande var löjligt och jämmerligt tillika. Plötsligt flög ett beundransvärt säkert måttat ägg bort åt talaren - en ruten, grötig massa slöt klatschande till munnen. Det var för mycket även för denne martyr. Han stod icke ut längre. Nersmutsad från ovan till nedan, spottande och blixtnabbt

Förståelsen var Aubans sista mål. Detta var för honom mer än kunskapen, som blott var en hjälp till uppnåendet av det förra.

Blott en hylla fylldes av diktkonstens arbeten.

Här stod Viktor Hugo vid sidan av Shakespeare, Goethe vid sidan av Balzac. Men blott i sällsynta timmar för vederkvickelse tog han ned ett eller annat av dessa band.

Detta bord, vars skiva var arbetat ur ett enda, oerhört mahognystycke, och detta bibliotek, i vilket varje enskild bok hade sitt särskilda värde för ägaren - ty denne hade vanan, att genast bränna upp varje bok, som han hade läst och som icke föreföll honom tillräckligt värdefull att läsa omigen - var Carrard Aubans enda och hela rikedom. Den hade följt honom från Paris till London och den gjorde främlingarnas kalla väggar hemtrevliga.

Inget konstverk av något som helst slag prydde rummet; varje föremål bar spår av dagligt användande.

Blott två små porträtt hängde över kaminen. Det ena framställde revolutio- nens store fanatiker, vars vilda kraft hade brutits mot det västeuropeiska livets murar, och det andra, århundradets store tänkare, bakom vars mäktiga panna en ny värld tycktes kämpa för sitt förverkligande: Michael Bakunin och Pierre Joseph Proudhon. Båda bilderna erinrade Auban om de enda människor, som blivit oförändrade, så länge han känt dem.

Aubans ögon vilade på Proudhons fördjupade, mäktiga drag, och han tänkte på denne mans mäktiga liv.

Han satt i en låg länstol framför kaminen och höll fötterna sträckta bort mot den värmande elden. Så låg han, i hela sin skrangliga längd, sedan två timmar tillbaka, med blicken än borrad in i den tyst knastrande glöden, än låtande den sakta vandra genom rummet, liksom om den följde den ständigt på nytt undflyende tanken.

Han drömde icke. Han tänkte, rastlöst, utan uppehåll.

Han var mycket blek och på hans panna låg kallsvettens fina pärlor liksom morgondagg. De regelbundna, eljes liksom gjutna dragen i hans ansikte, voro oroad av tänkandes möda.

Det var en kylig, fuktig, dimtung oktobereftermiddag, från vilken solen mod- löst vänt sig bort.

Auban stirrade orörlig på eldens glöder, som med varje timma, under vilken skymningen utifrån lade sig allt tätare på hans fönster, upplyste rummet allt klarare.

Han var sedan någon tid pressad av en oro, som han icke förmådde förklara för sig. Harmonien mellan hans kraft och hans vilja var rubbad.

Carrard Auban

Samma eftermiddag, under vilken så mycket blod strömmade åt världsstadens hjärta, satt Carrard Auban i sitt stilla, höga rum på en av de gator norr om Kings Cross, vilka under vardagarna icke äro synnerligen trafikerade, men på helgdagar synas vara utdöda.

I detta rum bodde han, sedan han åter blivit ensam. Redan mer än ett år.

Det var ett av dessa nyktra, kalla rum utan komfort, för vilka man betalar tio shilling i veckan, men i vars ensamma stillhet man därför också kan leva utan att bli störd av den yttre världens larm. Hela huset i tre våningar var på detta sätt uthyrt, rum för rum; husets innevånare sågo sin värdinna blott när de betalade henne sin veckohyra; varandra sågo de nästan aldrig. Stundom möttes de i trappan, för att hastigt ila förbi, utan hälsningar.

Aubans rum var delat i två avdelningar genom en spansk vägg, som gick halvvägs upp till taket; den dolde bädden och lämnade en större halva fri, vilken till största delen fylldes av ett bord av ovanlig storlek. Detta bords omfång stod i harmoni med den väldiga bokhylla, som sträckte sig till taket och hyste ett bibliotek, som i sin sammansättning måhända var enastående.

Det omfattade i första hand de filosofiska och nationalekonomiska verken av Frankrikes stora tänkare, från Helvetius och Say till Prouhon och Bastiat; icke i samma rikedom, men dock de bästa upplagorna av engelsmännen, från Smith till Spencer. Synnerligen beaktade voro också här frihandelslärans företrädare. Vidare en bristfällig, men synnerligen intressant samling av skrifter, tidningar, broschyrer, flygblad osv. till det nittonde århundradets revolutionshistoria, företrädesvis till fyrtioårens historia. Detta arv från fadern, som så länge lämnats nästan fullständigt obeaktat, förstod den nuvarande innehavaren, att för varje dag alltmera skatta efter dess verkliga värde.

Dessutom innehöll biblioteket en mängd ordnat, knappast ordningsbart, materiel till den sociala frågan; för framtidens forskare säkerligen en kostbar guldgruva till arbetarrörelsens historia. Det var samlat av Auban själv; här låg staplat på vartannat vad dagen bringade honom i händerna. Det var ett stycke levande arbete av hans tid, och sannolikt icke den sämsta...

hukande sig ned, smög han sig genom de kringstående, följd av den uppretade och skrikande mängdens råa skratt.

Trupp ryckte på axlarna. Han önskade att munnen måtte bli tilltäppt på samma sätt på alla folkfördärvare och sanningsförfalskare.

Han vände sig bort och lät sig åter av massan föras tillbaka till platsens nordsida förbi fontänen, vars smutsiga bassäng var översållat med alla slags avfall. Även där stodo nu talare hållande sig i det breda räcketts lyktstolpar och ropade ut sina tvärhuggna och förbittrande satser till de djupt under dem på Squaren stående.

En av dem syntes Trupp bekant. Han erinrade sig ha sett honom vid *Socialdemocratic Federations* otaliga möten. Trupp hörde på. Han förstod icke allt, men kunde av enstaka slagord sluta sig till, att denne talade om den storkapitalistiska exploaterings hastiga utveckling, som blev allt mer hotande, om hungerrevolterna som skapades genom denna och det gagnlösa i de medel, som användes för dessas undertryckande, och att han angrep den gamla fördomen - utkastad från några huvud med förutfattade meningar och sedan dess så väl fastrotad: att det skulle vara bristen på livsmedel, som orsakade eländet hos vissa samhällslager. Sedan gick han över till de bekanta skiljaktigheterna mellan de socialdemokratiska och kommunistiska idéerna angående fördelningen av de förhandenvarande ägodelarna - allt i satser, av vilka varje ord syntes ha blivit liksom gjutet i form genom dess upprepande under långa år - blivit till fraser.

Verkan var emellertid ringa. Det var nog helt få, som följde varje ord och överhuvudtaget förmådde följa dem. De flesta läto föra sig från den ena platsen till den andra av den oupphörliga rörelsen, som drev dem hit och dit, liksom vinden vagnar säden på ett stort fält. Mestadels försökte talarens stämma förgäves att kämpa mot sorlet.

Omkring bänkarna på Squares nordsida hade samlats ett antal larmande barn; dessa gatustrykare, som vid varje timma på dagen översvämma Londons huvudgator i hundradetal, utstötta av föräldrarna om de ännu ha sådana, och åter bortstötta av den fruktade polisens nävar; av dessa barn, som aldrig haft någon ungdom; vilka aldrig i sitt liv sett någon annan natur än den i den dammiga Hyde Park, där de en sommarafon tillsammans med hundra jämnåriga badat i den slingrande vattenkonsten; som aldrig i sitt liv ätit sig mätta och aldrig haft ett helt eller rent klädesplagg på kroppen; som aldrig blivit fördärvade, enär de aldrig varit ofördärvade.

Skrattande och ropande stodo och sprungo de omkring på de smutsiga och nedtrampade bänkarna. En av dem kvarhöll sig några minuter på en av bän-

karnas ryggstöd: med komisk grandessa efterapade han talarnas rörelser och slungade meningslösa ord ut i sorlet. Hans smutsiga, tidigt åldrade ansikte, strålade av glädje. Så blev han nedtryckt av de jublande kamraterna.

Trupp skrattade åter men bittert. Denna lilla scen var som den bittraste satir över det bittraste allvar. Han såg, vart hans blick föll, i dessa smutsiga, lastbara ansikten hos dem som stod kring honom: elände, hunger och förfall. Och de voro hans bröder; han kände sig solidarisk med dem alla, oskiljaktigt förbunden med dem genom ett gemensamt öde.

Över Trafalgar Square hängde en enformigt grå, svårmodig himmel utan sol. Denna kyliga kupol tycktes ha välvt sig högre än vanligt.

Åter gick en väldig rörelse genom massan ut från Nelson-monumentet. Man såg den röda fanan - över det svarta havet av huvuden - svänga av i riktning åt Westminster. Och utan att någon paroll blivit utslungad, följde de tusende efter henne, alldeles av sig själva. De spridda lederna ordnades och tätade till en oerhörd orm. Så vältrade den sig framåt Whitehall förbi så många av de högsta myndigheterna, förbi de historiska minnena, vars blodiga spår blivit av tiden bortnötta från denna berömda gata, förbi Horse Guards båda vakter, som i prålände uniformer, på sina välfödda hästar, bevakade ingångarna till detta låga hus... Och framåt genom den häckbildande åskådarmängden, vilken slöt upp i det sällsamma tåget, så snart det hunnit förbi...

Trupp gick i mitten av leden. Hans pulsar slog något hastigare när han kände sig bortdragen och gripen av denna dags rörelse.

Tornen på parlamentsbyggnaden framstego ständigt skarpare och högre ur dimman. Plötsligt låg Westminster Abbey framför den oöverskådliga skaran, vilken oavbrutet strömmade fram mot kyrkans portar. Trupp försökte, att över de svarta hattar, som omgävo honom, kasta en blick fram på spetsen av tåget. Om det ändå ville komma till en sammanstötning! - var hans glödande önskan.

Men han såg den röda fanan lugnt svänga bort från huvudingången och vika om hörnet. Tåget strömmade efter i sluten ordning.

De mest olika rop dånade omkring honom. Han förstod icke vad allt skulle betyda. Och plötsligt befann han sig - tåget hade måst göra sitt inträde genom den östliga ingången - i den härliga hallens stora tystnad, vilken århundraden fyllt med sin doft och helgat med sin ära.

Han stod i Westminster Abbeys *Poets Corner*, inpressad i mängden, som icke fick plats i de trånga bänkarna. Han såg bysterna och läste namnen, som han icke kände. Vad voro de? Och vad voro de för honom? - Han kände blott en engelsk diktare och hans namn fann han icke... Percy Bysshe Shelley. Han hade älskat friheten. Därför älskade han honom och läste honom, även då han icke

When hunger stalks in at every door
Och slutligen fattande mod till en fruktansvärd hotelse, full av jublande hopp:

But not much longer these evils we'll endure,
We the working men of Old England!

Trupp ryckte sig med våld ur ledet och vek av i en sidogata.

Bakom honom sjönk Westminster Abbey i den ständigt djupare fallande skymningen. I hans öra dröjde de dystra vemodiga tonerna, i vilka de hung-
rande klagade sina lidanden...

'Tis the poor, the poor the taxes have to pay,
The poor who are starving every day,
Who starve and die on the Queens highway -
The starving poor of Old England!¹

Ingen domare, varken i himmelen eller på jorden, förnam dessa stackares fruktansvärda anklagelser, dessa som ännu ständigt väntade på rättfärdighet.

Med sänkt huvud, läpparna pressade fast tillsamman, då och då kastande en skarp blick omkring sig, för att försäkra sig om vägens riktning, fortsatte Trupp - väl en timma framåt Londons nordsida.

---

¹ Låt dem skria, tills de bli blå, för er, att över haven de sträcka sin makt. Om det gamla, det stolta Englands banér vill ett sannings ord jag ha sagt. Ej det svajar fritt över fria män, nej, över tusende svältande slavar det än sina blodröda färger har lagt. Det hungrande Englands millioner! De fattiga, som skatta med svett och blod, de fattiga, som stupa dag för dag och dö och försmäkta på allfarväg! Det hungrande Englands millioner! Att dö för England den rike kan. För tungt det är för en fattig man. Men snart rycker nya dagen an för hungrande Englands millioner!

hade vänt faran från sina barn. De hade blivit befriade från de hänsynslösa. De voro åter bland sig själva. Prästen, som stoppat ett ögonblick vid utbrottet av larmet, fortsatte åter, och de kvarstannandes ögon vände sig till sin herde, fulla av förtröstan och glatt lugn.

Trupp mumlade dovt. Ingenting skulle varit honom kärare än en skandal på denna plats.

Den råkalla oktobereftermiddagens entoniga dager omljöt åter de från skymningen i Westminster Abbey, från dess ”heliga tystnad”, till dagens larm utströmmande. Den största delen av de arbetslösa hade nödgats vänta utanför. De hade knorrande och tvivlande åhört de lugnande orden av en av kyrkans höga dignitärer; eller hade de applåderat de kristligt-sociala avfällingarnas bittra sanningar.

Man ordnade sig åter till tåg mot den för knappt en timma sedan lämnade Squaren. Man följde den fladdrande röda fanan. Man trängde sig samman i slutna led, liksom för att mindre känna hungern, och bättre den egna styrka.

Trupp blev ryckt med.

I taktmässiga steg slog de tunga fötterna mot den hårda marken. Man höll fast i varandra. Ett oöverskådligt tåg drog fram genom trängseln i Parliament Street...

Och från detta tåg uppsteg en sång liksom på gemensam överenskommelse. Djup, dyster, svärmodig och upprorisk tillika klang den från tusen strupar ut i luften, liksom rökmolnen, som förkunnar brandens utbrott...

De sjöngo den uråldriga, odödliga sången ”starving poor of Old England”.

Let them bray until in the face they are black,

That over oceans they hold their sway,

Of the Flag of Old England, the Union Jack,

About which I have something to say:

’Tis said that it floats o’er the free, but it waves

Over thousands of hard-worked ill-paid British slaves,

Who are driven to pauper and suicide graves -

The starving poor of England!

Och i mäktig kör sjöngs refrängen, i vilken varje stämma föll in:

’Tis the poor, the poor the taxes have to pay,

The poor who are starving every day,

Who starve and die on the Queen’s highway -

The starving poor of Old England!

Ännu en vers och ännu en -

<em>’Tis dear to the rich, but too dear for the poor,

förstod honom. Han visste icke, att den engelska inskränktheten och dumheten hade utmärkt honom, liksom Byron, med att ända hittills förvägra honom en plats i detta halvdunkla hörn bland så många äkta genier och så mycken falsk storhet.

Det var gudstjänst. Från hallens mitt trängde, liksom från ett avlägset fjärran, den andliges dunkla, monotona, halvsjungande stämman, vilken, efter ett omärkligt kort uppehåll vid det oväntade intrånget, åter fortsatte sin uppläsning, därigenom åter lugnande församlingen, de förskräckta åhörarna... Trupp förstod icke ett ord. Från mängden omkring honom strömmade en stark doft av svett och damm. De voro upprörda, sedan den mäktiga känsla som övermaktigt dem vid inträdandet, åter hade försvunnit. Några av dem hade behållit hattarna på, många andra satte dem åter på. Många bestego bänkarna för att kunna se över de andra. Blott några halvhöga ord föllo i denna tystnads stor-slagna vördnadsfullhet. Trupp satte sig. Mot sin vilja hade han gripits av en sällsam, oförklarlig känsla, som han sedan länge - oändligt länge - icke känt... Ju närmare rummet sluter sig kring oss, desto mera förnimma vi det, när våra tankars vingar slå sig blodiga mot dess väggar; ju vidare det välver sig över oss desto mer förgäta vi det och dess skrankor. Trupp blickade ned och glömde fullständigt för en halv timmas tid var han befann sig. - -

Hela han liv steg fram för honom. Men omfamningen av dessa hågkomster var icke mild och tröstande, som den av en moder till vilken en son återvänder, utan våldsamt, ofrånkomlig, söndermalande, så som vampyrens dödliga kyss måste vara!

Hela hans liv. Han är nu en 35-årig man, på sitt livs middagshöjd, i full besittning av sina kroppskrafter.

Han ser åter sin barndom, sin barndoms genomhugrade, söndersplittrade år, som barn till en daglönare på en smutsig fläck av det sachsiska slättlandet; fadern ett dumhuvud; modern en grälsjuk, evigt otillfredsställd kvinna från vilken han ärvt den järnhårda energien och den obändiga lidelsefullheten; med vilken han ständigt låg i kamp, tills han en dag, efter en förskräcklig scen, under vilken hans mognande rättfärdighetskänsla hade rest sig emot hennes grundlösa beskyllningar, löpte ifrån henne, henne - ty fadern togs det ingen notis om...

Han såg sig som femtonårig, vanvårdad pojke, två hela dagar irrande från plats till plats utan ett öre på fickan; han erinrade sig den förfärliga hunger, som äntligen efter två dagar gav honom mod att tigga ett stycke bröd i en bondgård; och åter den modlösa förtvivlan, som slutligen drev honom - det var morgonen

på tredje dagen, en råkall höstmorgon (vad han kom väl ihåg denna morgon!) på vilken han reste sig från marken skakande av köld och fullständigt kraftlös - att i nästa by fråga efter arbete. Det var i närheten av Chemnitz. Han trädde in i en smedja. Mästaren skrattade och kände på hans armmuskler. Han fick lov att stanna, fick lov, att med de andra sätta sig till frukosten, en tjock, smaklös soppa, som gesällerna åto knorrande, men av honom girigt blev slukad. De andra gjorde narr av hans hunger; men aldrig hade ett skratt bekymrat honom mindre. Sedan arbetade han och lärde med rastlös iver av alla, med brinnande lust och kärlek. Dagar, veckor, månader ila bort... ingen bekymrade sig om honom. Längst synes honom kvällarna efter slutat arbete. Han vet icke vad han skall göra då. En gång kom han över en bok, som han nu stavar igenom, sats för sats. Det är händelsevis "Arbetsprogrammet" av Lasalle. Han har funnit det i en vrå av sin vindskupa. Någon måste ha kvarglömt det där. Han förstod icke ett ord. Men då mästaren en gång såg honom sitta böjd över de smutsiga bladen, ryckte han det ur händerna på honom och slog honom om öronen med det. "Förbannade socialdemokrater", skrek han, "skola de redan fördärva barnet också!" - Pojken förstår ej heller detta. Han vet icke vad ont han gjort. Men för första gången har han hört ordet "socialdemokrati". Det är nu tjugo år sedan...

Så knöt han sin första vänskapsförbindelse. Ty sedan denna stund intresserade sig en av arbetarna för honom, en ortodox anhängare av den uppblomstrande *Allmänna Tyska Arbetarföreningen*, vilken den gången ännu stod i oförsonlig motsats till Eisenachriktningen inom arbetarpartiet. Istället för det tunga, vetenskapliga arbetet av dessa geniala förkämpar för den tyska socialismen, räckte han honom en på tunt oljepapper tryckt tidning, vilken på grundval av dagshändelserna bättre illustrerade samtidens sociala onda för den vaknande intelligensen, än även den lättfattligaste nationalekonomiska avhandling skulle förmått. Han läste de sammandragna skildringarna av de fördärliga motsatserna: de hatfulla skildringarna av de fräcka utsvävningarna, den brutala hjärtlösheten, det skamlösa övermodet på ena sidan, de lidelsefulla framställningarna av förtvivlad fattigdom, av sålt arbete, den förtrampade svagheten å andra sidan, skarpt ställda mot varandra. Och hans unga hjärta svällde över av smärta och förbittring. Hatet och kärleken delades för alltid: hatet mot de förra, kärleken för dem, som ledo i likhet med honom. Människorna uppdelades snart för honom i bourgeoisie och arbetare, och nu såg han i de förra ingenting annat än beräknande skurkar och arbetsskygga utsugare, i de senare idel offer, desto ädlare, ju olyckligare de voro...

sång från koret. Ännu en gång, så kastade väggarna - darrande sammansmältande de klingande ljudvägorna till djupare skönhet - ljudet ned på de tysta människorna...

Trupp kände sig åter pressad hårt i mängden, från vars kläder en fuktig dunst ständigt strömmade starkare, och blandade sig med den dammiga, instängda luften, blev till tryckande kvavhet.

Nu hade de alla blivit stilla, de arbetslösa. Några av dem voro uttröttade, andra bedövade; nästan alla fångna av det sällsamma i situationen. De flesta hade kanske sedan sin ungdomstid aldrig varit i en kyrka. Nu blevo de mot sin vilja fångna i minnen, som de för länge sedan hade begravt.

Många vilade oroligt i halvslummer tätt tryckta intill varandra i bänkarna; andra tillvisade sig frågor i skygg ton, knappast dragande andan: de skulle vilja veta vilka dess marmorgestalter från fjärran tider, med den underliga hårfrisuren och de utmanande ställningarna voro... Voro de dessa, som haft makten, att göra dem lyckliga, att fördärva dem? -

Av det trotsets kända mod, med vilket de för knappast en timma sedan hade dragit bort från Trafalgar Square fanns icke mycket kvar, ingenting mer att se. Pressade intill varandra stodo de där - hur länge skulle de då ännu stå så? Varför gingo de icke? - Vad skulle de här? Här skulle dock icke lämnas någon hjälp. Här gavs dock ingen annan tröst än ord! Men de ville arbete och bröd.

Bitterhet bemäktigade sig de väntande. Hos Trupp flammade den upp som eld. Ifrån predikstolen trängde prästens ord så enformigt och regelmässigt långsamt, som nedfallande droppar. Han förstod dem icke. Måhända förstod ingen dem. De talade om saker, som icke äro av denna världen...

"Sätt all er förtröstan till Gud!" lamenterade den klagande stämman.

"Till Gud!" - svarade de ungdomliga stämmorna mjukt tillbaka, i underbar klang av hopp och jubel.

"Han allena kan rädda er!" återtog prästen.

Anade de hungrande det omedvetna hån i denna förskräckliga tro, som var lögn från början till slut? - En rörelse av oro uppstod bland dem. Alla hade vaknat; alla skakade bedövningens slummer från sig.

Då dånade ett hänfullt skratt från Trupps läppar, i vilket otro, hat och förbittring blandades. Rop svarade honom från olika håll. Flera skrattade likaledes. - Så korta hänskratt här och var. Förvirrade rop.

Man satte hattarna på de motvilligt och mekaniskt blottade huvudena. Ett knuffande och trängande uppstod.

De flesta sökte sig till utgången. Raskt tömdes leden ut i friska luften. De andäktiga andades ut. Herren Gud, utan vars vilja icke ett hår faller till marken,

De franska anarkisterna ha grundat det första anarkistisk-kommunistiska organet: "Le Revolté!" - Anhängarna av den nya läran, som började att långsamt men säkert utbreda sig mer och mer, började med den anarkistiska organisationen av "fria grupper", varvid de för första gången gingo ut ifrån decentralisationens princip. Arbetarkongressen i Marseille 1879 är kommunistisk; dess betydelse kan ännu icke uppskattas... avskiljningen mellan kommunism och kollektivism - i det yttre knappas märkbar - är redan fullbordad i det inre.

Trupp är överallt. Hans törstande hjärta har aldrig slagit rastlösare än i dessa år för den stora, vaknade, omkringsiggripande nya rörelsen. Vad han hör hos fransmännen, för han till den ännu lilla men ständigt växande kretsen av tyska kamrater.

Då lärde Carrard Auban känna honom. Han såg denna rena, nästan barnliga hänförelse på den tjugofemåriges panna, detta ofattbara mod, som hänförde honom, och denna, allt förgätande hängivenhet, som med varje dag syntes tilltaga. Men knappt hade han lärt känna honom och vunnit honom till vän förr än han åter förlorade honom för längre tid: Auban blev dömd. De klingande orden i hans stora tal inför domaren ledsagade Trupp de båda år de voro åtskilda...

Då de åter ses i London 1884 - båda som flyktingar - har Auban blivit en annan, Trupp densamme. Blott minnen av resningens oförgätliga stora dagar sammanbinda dem ännu. - -

Auban förstod Trupp, men denne förmådde icke längre att förstå Auban.

I Tyskland hade läran blivit omsatt till handling. Den uppskrämda världen hade plötsligt visat ett förskräckt anlete: Wien, Strassburg, Stuttgart, Niederwald, mordet på Rumpff - alla dessa gärningar ha skett, vilka så oändligt skadat utbredningen av frihetens idé, som givit fienden så många nya mördande vapen på hand, så att från och med nu - till oöverskådlig tid framåt - ordet "anarkist" blivit ensbetydande med "mördare". Kan den någonsin befria sig härifrån? Är den icke förlorad för Europa, prisgiven åt det eviga missförståndet, den omättbara förföljelsen, det uppväckta hatet?

Trupp är i London - - - i den uppslitande och småaktiga tvedräktskampen för dagen ha hans krafter hittills blivit förslösade - - -

• - -

Plötsligt vaknade Trupp. Han kom åter till sig själv. Han ryckte till sig sin hatt. Han såg sig omkring och blickade upp till de svindlande valven.

Prästens släpande ord förklingade ännu i klagande toner, knappast begripbara i rummets oerhörda vidd. Fullare och skönare svarade barnstämornas

Åren förgå. Då han vid nitton år lämnar den dystra, ovänliga staden hade han genom flitigt bruk av kvällsstunderna kommit dithän, att han kan läsa flytande, skriva rätt, fast med möda. Han är gesäll. Hans gesällbrev är förträffligt.

Det rycker i varje fiber, driver honom bort. Det stora kriget har rasat ut. Under det att upprorets flammor färga himmelen i Paris, tills de släckas i strömmar av blod, vandrar han genom Thüringerwald till Nürnberg och München, där han ett års tid finner lämpligt tillfälle att i en stor fabrik föröka sina yrkeskunskaper.

Ännu ständigt en entusiasmerad anhängare av det radikalaste partiet, reser sig dock redan här motsträvighetens instinktiva känsla mot dess auktorativa grundsatser, vilka ej heller tillåta den ringaste avvikelse från den sanktionerade formen...

Han längtar till utlandet och vänder sig därför mot Schweiz. Efter åtskilliga avbrott uppnår han Zürich, sedan Genf. Och här är det, som han för första gången hör ordet "anarkism". Aldrig hittills hade han träffat på det i Tyskland.

Ännu blir det ingenstädes uttalat. Blott här och där hör man det viskas. Ännu vet ingen vad det betyder. Ännu vågar sig ingen på en förklaring. Ännu anar ingen dess betydelse för framtiden...

Vid 22 års ålder är han revolutionär!

Ända till dess hade han varit reformist.

För första gången umgicks han i en krets av alla nationaliteter, vilken en sällsam ödets nyck drivit tillsammans här: emigranter, konspiratörer, flyktingar - män, kvinnor och ynglingar från den europeiska revolutionen, några ännu blödande ur friska sår, andra med läkta ärr. Alla fyllda av denna feberaktiga otålighet, denna darrande lidelsefullhet, denna smärtsamma längtan efter "att göra något", men här mer och mer förlorande kontakten med förhållandena i hemlandet.

Hur talade de icke - de unga om sina förhoppningar. Stundom försvinner någon av dem: han har en "mission" att fylla. En annan kommer. Deras namn bli knappt kända, aldrig ihågkomna.

Det är en sällsam tid för Trupp.

1864 hade Marx bildat internationalen i London. Dess stora tillväxt gick hand i hand med en sig ständigt vidgande idésplittring bland medlemmarna, vilka här försvara privategendomen, där förneka densamma; här förhärskade kollektivismen, där förlorade den sig redan i kommunismens dimregioner. På kongressen visade sig sönderingen.

Då kastades en järnnäve ned i klyftan och bände den än vidare och mera gapande. Bakunin, den ryske officeren, Hegels lärjunge, ledaren av upproret i Dresden, under tre dagar "konung av Sachsen", den till Sibirien förvisade, den rastlöse sammansvärjaren, evig revolutionär, profeten och svärmaren, trädde upp emot järntyrannen, den geniale lärde, den berömde skaparen av kommunismens bibel. En kamp mellan två lejon, som ömsesidigt slet sönder varandra!

1868 uppstår "Den socialdemokratiska alliansen". Och knappt ett år innan Trupp beträdde Schweiz uppstod "Jurfederationen" den "anarkistiska grenen". Nästan tre fulla år stannar han i Schweiz. Han lär här franska.

Då han ännu en gång kommer tillbaka till Bern, innan han för en följd av år lämnar landet, sluter sig där långsamt förhänget för den sista akten av detta vidunderliga liv... Döden hade redan öppnat sina portar för Mikael Bakunin. Ännu gör den döende jätten fortfarande förtvivlat krampaktiga ansträngningar - sedan dock nästan alla lämnat honom - att ånyo samla nya skaror omkring sig och sända dem ut i den hopplösa kampen... Det är förbi. Blott dårar svärja ännu vid hans fana, som årtiondenas storm söndertrasat... Aldrig uppnådde dess bärare, vad han ville: att störta världen. Men det har lyckats honom att slunga tvedräktens fackla i "Internationalens" stolta borg...

Otto Trupp är en av hans sista lärjungar.

Vid 24 års ålder är han terrorist! Han har lärt sig utantill dessa elva vansinniga grundsatser om "revolutionärens plikter mot sig själv och sina revolutionsskamrater", som börja med dessa av den största ofrihet präglade ord: "Revolutionären är en självupppoffrande människa. Han har inga vanliga intressen, känslor eller böjelser, ingen egendom, icke en gång ett namn. Allt hos honom uppslukas av ett enda uteslutande intresse, en enda tanke, en enda lidelse - revolutionen".

Uppfylld av detta intresse, denna enda tanke, denna enda lidelse, beträdde den tjugotreårige Trupp åter sitt fädernesland. Vid dess genomvandrande från syd till nord växte hans bitterhet med storleken av det elände, som han såg överallt, vart han kom.

Det var det år, under vilket de båda socialistiska riktningarna förenade sig på den grund, som var bestämd att bära ett av de bäst organiserade, verksamaste och beslutsammaste partierna, det, som måhända nästa utvecklingsfas tillhör...

Han gick från stad till stad. Överallt försökte han lägga sina minor i det "bestående". Han uppmanade arbetarna att lämna reformernas snigelväg; han visade dem våldets väg som räddare och befriare. Och många, som icke försto-

do att tygla sitt lidelsefulla hjärtas otåliga önsknningar med förnuftets tömmar, blevo hans anhängare.

Nu kallar han sig anarkist!

Nu arbetar han i anarkismens tecken. Ordet synes honom tillräckligt träffande för att beteckna vad han eftersträvar: han vill intet herradöme, varken den enskildes eller majoritetens. I det han med järnfast viljekraft kastar sig in på alla möjliga vetenskaper, sammantimrar han sig en formlös byggnad till världsåskådning, i vars dunkla rum han skulle ha förrat sig, om han icke genom det dåligt sammanfogade taket hade sett den blåa himmeln till broderlighetens ideal skimra lockande...

Nu förlitar han sig blott på revolutionen. I ett enda slag skall den skapa den fredliga samvarons paradys. Därför strävar all hans längtans flykt till denna. För denna arbetar han: för sitt stånds stora revolution, efter vilken ingen revolution mer skall komma.

Så drager han från stad till stad. Under hur många falska namn, med huru många gånger utbytta papper, det vet han icke mer... Ständigt är han på flykt: ingen dag förgår, som han icke måste hålla ögonen öppna och läpparna slutna för att undgå förföljelser. Ofta upptar fängelset honom. Men alltid släpper det honom åter efter kort tids förlopp: man har icke kunnat komma på honom med något.

Så falla i Berlin skotten mot kejsaren tätt på varandra. Han tilljublade attentatsmännen sitt bifall. De voro båda fanatiker; dessutom var den ene idiot, den andre vansinnig. Reaktionen segrar. Dess förskräckliga tid av förfall tager sin början: de nesligaste känslor triumfera: förföljelselusta, angivelsesjuka, hätskhet uppfylla mångas hjärtan.

Då Trupp - en av de första - blev häktad, trodde han sig aldrig mera bli i tillfälle att lämna fängelset. Molnen drogo sig tillsammans över hans huvud. En underbar tillfällighet räddade honom. Medan man ännu letade efter de sammansvurna och högförrädarna, dömde man majestätförbrytaren till ett halvt år, utan att ana vem det var, man hade i händerna. Varje dag under detta halvår, såg han svärdet hänga hotande över sig, färdigt att falla ned... Med det föll icke. Han blev åter fri. Under hårda umbäranden uppnår han gränsen, uppnår Paris. Den andra perioden av hans liv börjar: som flyktning i utlandet. Han vet, att han icke kan taga ett steg in i Tyskland, som icke måste bli dödsbringande. Av den förstuckne sammansvurna och uppvigglaren, som i tysthet överallt strör sin jäsande sådd, blir nu den överallt öppet uppträdande propagandisten, debattören i klubben, talaren i gathörnet och i möteslokalen.

Whitechapel! När de båda vännerna hade gått igenom det trånga passet vid Osborne Street, ingången till Brick Lane, började den sjätte aftontimmen. De stodo i en väldig människoström, som vältrade sig framåt Whitechapel och Mile End Road; tusenden och åter tusenden av arbetare strömmade utåt till de yttre delarna av stadens jättekropp. Genom dimman glänste lyktornas röda ögon i långa rader, som förenade sig i ett avlägset fjärran. Den nordliga sidan av gatan var tätt besatt av två rader handlanden med sina vagnar och salustånd av alla slag, från vilka kväljande naphthalampor kastade ett fladdrande ljus på de människomassor, som trängde sig fram genom den trånga mittengången, knuffande, drivande, upprymda, halvt bedövade... Det är den stora aftonen innan söndagen. Den som ännu har kvar en penny, som han kallar sin egen, giver ut densamma.

Ty Whitechapel Road är East-Ends stora offentliga nöjeslokal, tillgänglig för alla. Här ligga stora music halls med vida gångar, höga våningar och gallerier, där ligga små, undagömda *penny-goffs* i vilka man nästan ingenting ser för tobaksrök och ingenting hör för larmet. - Här har medicinmannen med undersalvan, som botar alla sjukdomar - man använder den med samma resultat både invärtes och utvärtes! - såväl som skjutbanorna, slagit upp sina stånd, vilka med sina fladdrande lågor gjorde gaslyktorna överflödiga. - Här finner man kraftmänniskan och sjöjungfrun, vaxkabinettet och den famösa hunden med lejonklorna - man hade klyvt framtassarna på den -, allt kunde man se för en penny...

Auban och Trupp såg ingenting av alla dessa härligheter. De måste bana sig väg genom denna flod. Blott steg för steg gick det framåt en god sträcka. Och åter vikande av mot norr, varifrån de kommit, förde Trupp sin vän genom två, tre mörka gränder och så åter genom en av dessa låga genomgångar i vilken damm, kalk och murbruk föll ned på dem från väggarna... Plötsligt stodo de i en av dessa tysta, avsides belägna gårdar, som en främling aldrig beträder. Här kunde man ingenting annat urskilja än de höga stenmassor, som knappast tilläto dagsljuset att tränga ned, så tätt slöto de sig till varandra. För ögonblicket förlorade de sig fullständigt i dimman och den tätande natten. Auban tyckte sig stå på botten av en djup brunn, inmurad från alla sidor, levande begravnad, utan utgång, utan ljus.

Men han kände åter Trupps hand på sin. Den drog honom bort. Här hade Trupp hyrt sig in. Hans rum låg jäms med marken, strax intill porten. Då det upplystes med ett ljus såg Auban, att det ingenting innehöll utom en halmbädd, ett bord och en stol. Bordet var betäckt med papper, broschyrer och tidningar.

Så förstod han de sanna orsakerna till den hemska olikheten i fördelningen av vapen, om vilken icke naturen vet någonting, när den ställer oss på livets valplats, förstod varav det kommer sig, att några äro fördömda att tillbringa sitt liv fullt av möda, elände och hopplöshet på det gränsområden den "orubbliga lönelagen" obönhörligt anvisar honom, medan de andra, befriade från konkurrensen, lekfullt låta sitt kapitals magnet verka, för att föröka detsamma, genom den avkastning av andras arbete, som ständigt tillfalla dem - det såg han nu klart och tydligt under belysning från dessa forskningar.

Han såg, att de senares mindretal voro i stånd till, att tvinga flertalet att erkänna sina privilegier med hjälp av föråldrade fördomar. Han såg, att det var med hjälp av staten, som de förmådde att kvarhålla en del i okunnighet om sina intressen, och genom våldförande tvinga de andra, som kommit underfund med dem, att avsvära sig desamma.

Han förstod dessutom - och detta var hans livs viktigaste och djupaste kunskap, som revolutionerade hela hans åskådningvärld - att det icke gällde att utbreda självförnekelsens och pliktens lära, utan snarare att försvara egoismen, erkännandet av de egna intressena!

Om det fanns någon "lösning på den sociala frågan", så låg den just här. Allt annat var utopier eller också slaveri i en eller annan form.

Så växte han långsamt och stilla in i friheten: om dagarna bunden i sitt mödosamma arbetes slaveri, om kvällarna tillsammans med den kvinna, som hans kärlek tillhörde. Och så åter allena, när han förlorat henne; mera ensam, men lugnare och starkare än någonsin förr...

Trupp var och förblev hans bästa vän. Han hade lärt att allt mer värdesätta denne mans allvar, fasthet och instinktiva finkänslighet. Men ändå förstodo de icke längre varandra så bra som förr. Trupp räknade alltid med människorna, som de borde och skulle vara; Auban däremot var så genomträngd av frihetens väsen, att han lärt sig inse hur hopplöst det är, att söka tvinga människor till lycka, som icke vilja vara lyckliga.

Han väntade allt av förnuftets långsamma framsteg; den andre väntade allt av revolutionen, vid vars utbrytande frihetens ljus skulle breda sig ut över allt, belysande allt, fyllande alla önsknings. Auban hade återfunnit sig själv och önskade att en var måtte finna sig på samma sätt; Trupp förlorade sig själv allt mer i det allmänna. Trupp hade ställt sig i sin saks sold och hade vigt sitt liv och sin död åt denna; Auban förstod, att friheten till ingenting förpliktade.

Så uppeldades den ene allt mer till aktivitet, som en springare av ryttarens sporrar, som en soldat av sin fältherres: "Framåt!" medan den andre allt mer blev benägen för den taktik, som låter fienden rycka sig in på livet och så slår

tillbaka hans angrepp. Den ene såg all lycka framspringa ur en blodig kamp, den andre allt av en oblodig strid...

leken, fattigdomen lindras genom välgärning, eländet avskaffas genom stats-hjälp; den som vill följa de förfärliga verkningarna av den mördande staten i dess yttersta konsekvenser, den må beträda slagfältet kring Brick Lane, där människorna icke falla med kluvna huvudskålar och genomskjutna hjärtan, men där hungern outtröttligt mejar ned dem, sedan nöden berövat dem den sista motståndskraften...

Det är en lång vandring utför Brick Lane. De båda vännerna gingo tigan-de. Våldiga lagerhus där den i fjärran synliga, välvda Great Eastern Railway-tunneln bröt av mot de uppstaplade husradernas enformighet. Ofta hade de svårt att tränga sig igenom den uppåt och nedåt böljande människoströmmen. Lukten växlade: ruttande fisk, lök och fett, genomträngande dunster av rostat kaffe, stickande lukt av smuts och ruttande tyg... Bodar med blodigt kött, upp-hängt på stänger - "cats meat-;" ett "Wine and Spirits" -hus i varje gathörn, sönderrivna anslag på murarna, ännu bevarande sina skrikande färger... En skara unga män draga förbi - de skrika och sjunga; hän åt sidogatan kryssar en drucken gestalt stapplande längs muren, mumlande och gestikulerande, måhända övermannad av ett enda glas whisky, därför att magen ingenting njutit sedan dagar tillbaka...

Trakten blev ständigt hemskare. Judekvarteret, de fattigaste av de fattiga. Skräddare och småhantverkare, offren för utsugarna, för "sweaters". Oändligt förnöjsamma, lastdjur i förmågan att fördraga det omöjliga, ofta nöjda med sex, ja fyra pence för aderton timmars arbetsdag, fullständigt sammansjunkna i dov resignation äro de de villigaste objekten för utsugarna och pressa ned lönerna till en punkt långt under svältgränsen. Därför äro den en skräck och avsky för alla East-Ends invånare, som de döda i denna fruktansvärda kamp under en mer än obarmhärtig, en raffinerad konkurrens genom sin sega uthållighet och ohyggliga förmåga att försaka.

Blott de har förmått att få fast fot i Whitechapel: de lägga sig i East-Ends mitt, som en ruten svamp vid foten av ett väldigt träd...

Åter började dessa förfärliga rader av tvåvåningshus att i stel enformighet sträcka sig mot öster, dessa hus vars gråa entonighet ingenstädes bjuder ögat en viloplats.

Sådan är Brick Lane, vars ändpunkt Auban och Trupp nu hade uppnått: obeskriverbar i sin skenbara likgiltighet och hemska dysterhet. Gå igenom den, icke en gång som i dag, utan hundra gånger och ingenting annat förråder de hemligheter den döljer, dess stumma lidande, dess döda klagan, än detta enda: att man aldrig ser någon glad...

När de kommit ut på gatan föreföll honom det brusande livet vara lugnt emot det väsen som nyss omgärdat dem.

Det hade blivit mörkt och kyligt. Ett fuktigt dis uppfyllde luften. Ju mer kvällen närmade sig, desto oroligare och livligare blevo gatorna. Gatuförsäljarna, som höllo gatan besatt, den ene tätt inpå den andre, skreko högljuddare. Bergen av grönsaker och apelsiner skönko samman; de gamla kläderna lågo kastade om varandra i vild ordning, undersökta med så många prövande händer; de sekunda varorna blevo synade, genom att man under det tilltagande mörkret lyfte dem tätt intill ansiktet.

Försäljarna av musslor och snäckor, de fattigastes avskryvda föda, höllo gathörnen besatt. Anblicken av den oaptitliga varan fyllde Auban med äckel och illamående...

”Brick Lane!” - sade Trupp plötsligt.

De stodo vid ingången till den mångomtalade gatan.

Whitechapel! - East-End i East-End! Helvetets helvete!

Var slutar du, var börjar du? - Dina ursprungliga gränser har förvirrats av ditt namn. I dag tänker man vid dess klang på den mörkaste delen i East-Ends stora natt, på det ohyggligaste av dess kval, på det bottenlösaste eländets avgrund...

Här ligga människokropparna i vildaste ordning, hopade på varandra. Här kråla de skaror, som ingens namn nämner och ingen stämna kallar, över och förbi varandra, utan rast och ro. Här pressar nöden människodjuren hårdast till en enda oigenkännbar massa av smuts och ogräs, och dess sjuka andedrätt ligger som en förpestande sky över denna del av den omätliga staden, vars trängre gränser åt söder först markeras av Themsens svarta strimma...

Från norr till söder går Brick Lane i lätta böjningar. Den börjar där Church Street förlängs i Bethnal Green Road, som slutar vid museet med samma namn, vilket blev upprättat för att tillfredsställa den ”fattiga klassens” bildningsdrift och blev lagd i närheten av Viktoriaparken, för att de icke skulle vara tvungna att fullständigt undvara de sparsamma andedragen av frisk luft. Den slutar där Whitechapel Road och Mile End Road åt norr, och den ståtliga breda Commercial Road East åt söder, gaffelformigt utgrenas sig från Aldgate i oöverskådlig längd.

Den, som en gång långsamt genomvandrat Brick Lane, kan säga, att han varit berörd av nödens pestlika andedrätt; den som förrrade sig in i sidogatorna, att han gick på randen till det mänskliga lidandets avgrund. Den som vill se, hur mycket den mänskliga naturen är i stånd att fördraga; den som ännu tror på den barnsliga drömmen att världen skall kunna förlösas genom kär-

Frihetens kämpar

Auban sprang upp. Gossen från baren, som kom varje söndag, sträckte in huvudet genom dörren: - ”Sir?” - Han skulle komma tillbaka om en halvtimme.

Auban tittade på klockan. Han hade åter grubblat bort en hel timma... Klockan var nära fem. Det skymde redan och Auban tände sin stora lampa på kaminfrisen, vars sken upplyste hela rummet. Därpå rörde han om i glödena, sköt med ansträngning bordet bort mot fönstret, så att det blev större plats framför kaminen, och ställde slutligen stolarna i en halvbåge framför denna. Nu fanns det plats för åtta till nio personer.

Han överskådade rummet, som nu, sedan fönstret dolts av ett förhänge, erhölet ett nästan behagligt utseende, uppvärmt av den flammande elden och belyst av lampskenets milda ljus.

Men hur hade det dock icke varit annorledes förr, i de två små rummen i Holborn, då hans hustru ännu levde, hon, som så väl förstått att göra söndags-eftermiddagarna så behagliga för alla: att få den tillbakadragne till att uttala sig, den pratsjuke att tygla sin ordström, den misstrogne till att delta, frashjälten till att tänka efter, utan att de själva märkte det.

Då för tiden var det icke sällan, att kvinnor deltog i dessa sammankomster. Men tonen hade ändå varit lika otvungen och fri från konventionella band.

Hennes korta sjukdom hade plötsligt avbrutit sammankomsterna och hennes död lämnat den största luckan i kretsen. Auban hade icke förmått att uppgiva idén om dessa eftermiddagssammankomster, vilken utgått från henne.

De kommo åter tillsammans hos honom. Om den, vilken alla saknade, som känt henne, blev det aldrig talat.

Hur många hade icke gått ut och in hos honom under dessa två år: kanske ett hundratal! Nästan alla voro de mer eller mindre allierade med den internationella socialistiska rörelsen. Deras ideal voro lika skiljaktig, som de vägar på vilka de eftersträvade idealet.

Men all ledo under det nuvarande tillståndet och längtade efter något bättre... Detta var det enda band, som löst förenade dem under dessa timmar.

Många misstycckte att Auban öppnade sina dörrar för så olika element. Många sågo redan däri en trolöshet. ”Mot vem?” frågade Auban dem skrat-

tande. ”Jag har ingen kroppslig eller andlig herre, som jag svurit trohet. Hur skall jag då kunna vara trolös?”

Så stannade de politiska pratmakarna, partimänniskorna, de ortodoxa fanatikerna borta; alla de, som inbillade sig, att man blott kunde komma in i frihetens himmel, när deras frihetsideal också blev alla andras.

Ständigt kommo vissa av dem tillbaka - Aubans få personliga vänner - vars livserfarenhet hade lärt dem, att friheten icke är någonting annat än oberoendet av varandra, möjligheten för en var, att vara fri på sitt sätt.

Vanligtvis talade man franska. Men icke så sällan talade man också engelska, då närvaron av engelska vänner så krävde.

Främlingar kommo och gingo åter ofta. Auban bad ingen att komma tillbaka, men alla kände vid avskedets handtryckning, att han om åtta dagar skulle bliva mottagen lika välvilligt.

Rätten till införandet av nya gäster stod fritt för var och en och togs stundom så flitigt i anspråk, att de närvarandes antal överskred antalet stolar. Men ofta hände det också, att Auban var ensam med en eller två av sina vänner.

För det mesta var det någon dagsfråga, som utgjorde medelpunkten för de gemensamma underhandlingarna. Eller också utspann sig en diskussion, då de närvarande delade sig i åhörare och deltagare. Dock förekom det också att man sammanslöt sig till små grupper och två, tre olika språk surrade genom rummet.

En gång kom en människa - ingen visste varifrån, - som någon tid efteråt avslöjade sig som spion. Upptäcktssjukan efter sammansvärjningar och attentatsmän hade lockat honom hit. Men då han såg, att det icke här var tal om dynamit, om bomber, om den ”svarta handen”, exekutivkommittéer och hemliga sällskap, utan om vetenskapliga och filosofiska frågor, vilka han icke förstod, försvann han, som han kommit, sedan han under några timmar blivit bottenlöst uttråkad.

Ett nytt brushuvud, som inbillade sig, att kastandet av en bomb var en mycket större gärning och skaffade det sociala eländet hastigare ur världen, än det mödosamma utforskandet av orsakerna till detta elände, fann sig bedragen på samma sätt. Det förakt, med vilket han därefter talade om denna ”filosofiska anarkism”, såsom fullständigt ofruktbar och icke havande det ringaste att skaffa med den hungrande mänsklighetens befrielse, var lika suverän, som lätt förklarlig.

Auban höll sig vanligtvis tillbaka från diskussionerna. Han tyckte dock icke om, att dessa fullständigt lämnade verklighetens mark och urartade till dessa

med sina motbjudande, blodsprängda ögon, lallande föreläggande honom sina angelägenheter på East-End-idiom, ett slangspråk, av vilket han icke förstod ett ord. Han tog ingen notis om henne. När hon föll emot honom sköt han henne lugnt tillbaka. Han visade därvid varken äckel eller förakt. Även denna kvinna var för honom en syster, en medlem av mänsklighetens stora familj.

På bänken mitt emot Auban satt en fullständigt vanvårdad flicka. Ur hennes stora mörka ögon sköto blixtar av vrede mot Trupp. Varför? Av hat mot främlingen, som hon igenkände i honom? Av vrede över den gamlas påträngdhet, eller över hans kalla avvärande? Av svartsjuka? - Av de skymford, som hon då och då kastade till honom, kunde man icke få någon klarhet.

Auban betraktade henne. Hennes förfallna drag, i vilket förakt blandade sig med gemenhet och hat, voro ännu vackra, trots att hennes högra kindben var blodigt sönderrivet och håret föll oordnat över pannan. Hennes tänder voro tadellösa. Hennes oordentliga klänning, den smutsiga linnekoftan, var utmanande uppriven, liksom med fräck avsiktighet, och blottade de ännu barnsliga, vita brösten. ”Varför skulle jag genera mig för er”, sade alla hennes rörelser.

Hur länge skulle det ännu dröja innan de sista spåren av ungdom och behag voro utplånade? - Vilken skillnad ännu mellan henne och denna ständigt druckna gamla kvinna, vilken Trupp nu, när hon på nytt föll emot honom med hela vikten av sin kropp, skrek i örat, att han icke förstod engelska emedan han var tysk? -

”*Are you darling?*” stammade hon och närmade sitt ansikte till hans. Men i samma ögonblick överväldigades hon fullständigt av spriten. Uppgivande ett gurglande läte störtade hon framåt och föll orörlig på det slippriga golvet. Det grå håret betäckte till hälften hennes vanställda ansikte.

Männen skrattade högt. Glädjeflickan spottade och överhopade Trupp med en flod av skymford.

Auban hade rest sig. Han ville hjälpa upp den gamla. Men Trupp hindrade honom. ”Låt henne ligga. Hon ligger bra där. Om du skulle hjälpa upp alla de druckna kvinnor, som vi se i dag, skulle du få mycket att göra”.

Han hade rätt. Den gamla sov redan.

”Låt oss gå”, sade Auban.

Den unga flickan hade gått fram till Trupp och ställde sig framför honom, bröst mot bröst. Hon såg på honom med sina stora, av sjuklig åtrå simmiga ögon. Men hon sade icke ett ord. Trupp gick ur vägen bort emot dörren.

”*You are a fool!*” sade hon då med ett obeskrivligt ansiktsuttryck. Auban såg hur hon vände tillbaka till sin plats och dolde ansiktet i händerna.

rade skrattande, att den kallades ”*The chimney sweep*”. Det sågspånsbeströdda golvet var täckt med ett lager av smuts och uttrampad saliv. Baren simmade av alla slags drycker, vilka runno om varandra och slutligen stelnade till en klibbig massa. Bakom honom, där de stora faten voro uppstaplade vid väggen ifrån golv till tak, hade upppassarna ständigt sysselsättning med att fylla de händer som sträcktes emot dem. En bedövande doft av brännvin och tobakskvalm, av otvättade kläder och varandra trängande kroppar fyllde rummet in i minsta vrå.

Här sökte eländet sin avskräckande lycka med att dränka sin hunger. Det var den rätta East-End-publiken: män och kvinnor, de senare nästan lika talrika som de förra; många med dibarn vid de förtorkade brösten, men de flesta dock gamla, eller med ett åldrigt utseende. Trasiga barn trängde sig mellan de vuxna. Nästan alla voro druckna, i första stadiet av lördagsruset, som man sov av sig på söndagen. Auban gjorde Trupp uppmärksam på en inskription på väggen: ”*Swearing and bad language strictly prohibited!*”. Denna uppmaning, om vilken ingen människa tog ringaste notis, var helt enkelt löjlig.

Skriket och larmet var överväldigande. Icke ett ögonblick förstummades det utan vältrade sig i brusande svallvågor fram och tillbaka från den ena avdelningen till den andra. En druckens lallande stammande överröstades av en åldrigs råa skymford, vilken påstod, att man druckit ur hans glas; och de gnäggande skratt med vilka man hetsade de båda emot varandra överröstades av de vredgade ropen från en kvinna, som stod med knutna händer framför sin man, vilken nekade att följa henne. - Unga män, knappast mer än gossar, sjöngo slagdängor i ett hörn tillsammans med sina utpyntade flickor, eller visade dem negerdanser, stampade i takt på golvet med sina tunga skor och kastade överkroppen hit och dit. Men plötsligt blev alla kvinnornas uppmärksamhet fångslad; en gosse började gråta. Måhända fann barnet icke mera näring vid den druckna moderns bröst. Från alla sidor böjde man sig över det lilla gråa, skrynkliga ansiktet och alla kvinnorna gävo sina råd för att lugna det. Den naturliga godmodigheten bröt fram, man ville hjälpa. Trots allt skrek barnet ständigt starkare till dess klagan dog bort i sorlet.

För Auban var det groteska skådespelet av detta liv ingenting nytt. Han hade ofta varit i dessa eländets sista tillflyktsorter, där redan uppenbarelsen av en icke trasklädd människa är en sällsynt händelse.

I dag voro emellertid de flesta redan för mycket sysselsatta med sig själva i sitt druckna tillstånd, eller invecklade i stridigheter eller dispyter med varandra, för att man skulle fästa nämnvärt avseende vid främlingarna. Blott en gammal kvinna trängde sig med seg ihärdighet på Trupp, ömt stirrande på honom

tomma ordsvalfsfäktningar, som nästan aldrig togo slut och som aldrig förde till något resultat.

Men idag ville han - pådriven av sina vänner och icke tillbakahållen av sina egna önskningar - i hela dess skarpa framhåva motsatserna mellan två världsskådningar, vars ologiska sammanblandning hade skapat en natt av oklarheter och motsägelser...

Idag ville han kasta ljus över de sista dunkla punkterna angående sin egen person och ställning och därmed börja en kamp, åt vilken han beslutat att för lång framtid ägna sina bästa krafter...

Han såg just lite otåligt på klockan, då det knackade. Men den inträdande var för honom fullkomligt obekant. Det var en omkring fyrtioårig man, som gick fram till honom, presenterade sig och överräckte honom ett brev.

Auban ögnade hastigt igenom detsamma, sedan de båda satt sig. Det var en rekommendation för överbringaren, hållen i lätt, spirituell ton, och den kom från en man tillsammans med vilken Auban för några år tillbaka i Paris ofta stått på samma talartribun, när det gällt att försvara rätten till arbete, men som nu hörde till en av de stora dagstidningarnas redaktioner och som var mycket fruktad på grund av sin skarpa penna.

Till hälften ursäktande, till hälften självhånande, sprang detta brev fram och tillbaka mellan oförgättna hägkomster och tillfredsställelsen med det uppnådda... Han rekommenderade en god vän i Aubans åtanke, vilken kände sig dragen till studiet av den sociala rörelsen som fjärligen av ljuset och som, under sitt korta uppehåll i London, isynnerhet önskade erhålla förklaring om anarkismens dunkla företeelse, där Auban väl bättre förstod att leda honom, än han själv, vars blickar alltför mycket voro fångade av dagsfrågorna, för att en förlorad framtid ännu skulle kunna förmå att locka honom...” Därpå en lyckönskan till Aubans framgång med sina böcker, ett förnyat skämt om gemensamma dårskaper från den, ”som sargas av erfarenheter även vid den sista tjusningens doft”, samt en ceremonieell bugning.

Auban ställde några frågor, för att kunna få en fullständig uppfattning om denna förändrade vän. Därpå förklarade han sig beredd att lämna alla de upplysningar som önskades. Han glädde sig åt språkets klang, han glädde sig i hemlighet av detta besök, som förde doft av Paris in i hans rum...

Denne främling var honom sympatisk med sina enkla kläder, det lugna säkra uppträdandet och det allvarliga ansiktet.

Han började med en fråga.

”Ni önskar upplysningar av mig över anarkismens lära. Skulle Ni då först vilja säga mig hur ni hittills uppfattat anarkismen?”

”Naturligtvis. Men jag tillstår att jag icke har någon klar bild. Snarare motsatsen: ett blodigt och rykande kaos, en ruin av allt bestående, ett fullkomligt upplösande och brytande av alla band, som hittills sammanbundit människorna: äktenskapet, familjen, kyrkan, staten, en tygellös, ömsesidigt söndersliten av mänsklighet, som icke längre hålles till ordning genom några band -”.

Auban skrattade vid denna tusen gånger upprepade skildring.

”Så föreställa sig de flesta människorna anarkismen ännu i dag,” sade han.

”Så blir den vid alla möjliga tillfällen framställd av vår press, de politiska partierna, våra encyklopedister, de professionella lärarna i nationalekonomi, av alla. Emellertid har jag härav alltid endast sett fiendernas medvetna beljugande och massans omedvetna eftersägande -”.

”Ni har gjort rätt”, sade Auban.

”Men jag tillstår vidare, att även det motsatta idealet: människornas harmlösa, fridfulla, ostörda sammanlevnad i kommunism, där den ene ständigt frivilligt avsäger sig sina intressen till förmån för de andra, att ett sådant ideal av ett fritt samhälle, synes mig fullständigt oförenbart med människans sanna natur -”.

Auban skrattade åter. ”Jag tillstår, att detsamma är fallet med mig”.

Den andre blev överraskad. ”Huru?” frågade han. ”Och ändå är det anarkismens ideal?”

”Nej”, svarade Auban, ”tvärtom är det kommunismens ideal.”

”Men - dessa båda ha ett mål -”.

”De äro varandras motsatser som dag och natt, sanning och villfarelse, egoism och altruism, frihet och slaveri.”

”Men alla anarkister, som jag kommit i beröring med, äro kommunister?”

”Nej, de kommunister, ni känner, kalla sig anarkister.”

”Så skulle det icke finnas några anarkister här, eller hos oss i Frankrike, eller överhuvudtaget i Europa?”

”Icke så långt jag vet; i varje fall blott här och där i ringa antal. Men varje konsekvent individualist är anarkist.”

”Och hela anarkismens dagligt växande rörelse, som låter så mycket tala om sig -?”

”Är antiindividualistisk och därför antianarkistisk; är, som jag redan sagt rent kommunistisk.”

Auban märkte hur mycket hans ord hade överraskat. Den andre ville av honom ha reda på beskaffenheten, längden och målet av en väg, och nu hade han visat honom, att vägvisaren bar en falsk inskrift...

Trupp och Auban påskyndade sina steg. De kände sig som de gjort intrång i detta hemlighetsfulla främmande liv, och de skyndade sig för att komma undan alla dessa blickar av fruktan, av hat, av armod, förvåning och hunger.

Vid slutet av gatan trängdes en annan grupp av barn tillsammans. De roade sig vid anblicken av en katts dödsryckningar, på vilken de stuckit ut ögonen och därefter upphängt i svansen. När det blodiga, marterade djuret sprattlade med tassarna för att komma loss, stucko de efter det med den grymma, hemska glädje, som barn kunna känna vid synbar smärta. Trupp trädde med en rask rörelse mitt i bland dem. ”Skär henne lös!” befallde han dem. Men han hade lika gärna kunnat tala tyska, så lite bleve de i hans mun hårt och onaturligt klingande orden förstådda. Med omåttlig förvåning betraktade barnen honom, utan att förstå, vad han ville dem. Han måste själv rycka lös det dödspinade djuret. - Återvändande till Auban gav han högt uttryck åt sin förtrytelse över det skändliga djurplågeriet. Denne ryckte sorgset på axlarna. ”Bättre förhållanden, bättre seder”, sade han, ”vad annat skulle väl hjälpa!”

Trupp tycktes känna varje vinkel i dessa gränder. Han följde vägen än hit, än dit, ofta stannande när de kommo förbi något hus, vars spruckna murar nödvändigt tycktes skola störta samman om man rörde vid dem; därpå åter finnande smala, armsbredda genomgångar, från vars väggar droppade en smutsig fuktighet, samlande sig på marken till stinkande, äckliga pölar. Så förde han Auban tigande och säkert genom detta mänskliga eländes mörka labyrint, vars tröstlösa enformighet aldrig ville ta slut, åt vilken riktning de än vände sig.

De kommo till en gårdsliknande plats, som var omsluten av höga, gråa hus. Gibraltars Trädgård stod det på en skylt på gathörnet. ”Gibraltars trädgård!” sade Trupp. ”De häna det elände de skapat!” - På platsens söndertrasade asfalt roade sig några barn med åkning på rullskor - i ”Gibraltars trädgård” där det inte växte ett grässtrå!

De båda vännerna fortsatte genom trånga gator med mycket gamla, sneda och låga hus, genom vars dörrar man måste gå med böjt huvud. Här bodde lumphandlare som fullproppat gatan med sina dåliga varor - skräp; därefter stodo vandrarna plötsligt i Church Lanes brusande liv. I ett enda slag förändrades omgivningens fysionomi; från dödsliknande övergivenhet till en lördags-eftermiddags brusande liv och trafik!

Auban var trött. Han haltade starkare än förut. På hans önskan gingo de för en halvtimme in i närmaste publichouse, där han kastade sig ned i ett hörn. De talade fortfarande mycket lite med varandra; som mest meddelade de varandra en iakttagelse. Det var en krog av lägsta rang i vilken de inträtt. Auban observe-

bågsrum, simmade grumliga pölar av slemmig smuts; hopar av avskräden voro uppkastade i hörnen, sönderlaget husgeråd låg kringstrött vart ögat blickade, här och där hängde en grå lapp, ett trasig tygstycke till tork i den kyliga vindstillan. Stegen på de till dörrarna ledande stentrapporna voro söndertrampade. Fönstren, oftast sönderbrutna, hängde knappt kvar på sina hakar; rutorna voro sönderslagna, knappt en enda var hel; hålen ofta överklistrade med papper; där fönstren stodo öppna, skymtade man de nakna väggarna.

Ingen människosjäl var synlig på långt håll. Det var som om döden nyss vandrat jättstor genom gränderna och berört allt levande med sin förlossande hand...

Nu såg Auban hur något rörde sig i fjärran. Var det ett djur, en människa? Han trodde sig igenkänna den böjde gestalten av en kvinna. Men han kunde ingenting tydligt urskilja på detta avstånd. - Från en och annan av de talrika skorstenarna steg en sparsam rök och upplöste sig i den blygrå luften.

Ingen konstnär har hittills försökt att måla denna bild tänkte Auban och dock behövde han blott lägga *en* färg på paletten, en smutsgrå färg.

Han lyssnade. Ur ett avlägset fjärran trängde ett oavbrutet, dovt muller till denna ödsliga stillhet, ett hotande muller, sammansatt av tusende ljud från Londons rastlösa liv.

Trupp hade under tiden vandrat hit och dit.

Han hade stått framför den ruttnande kroppen av en död hund, betraktat den böjda, söderrostade lyktan i gathörnet, vilken förlorat alla sina glasrutor ända till minsta skärva, och sökte nu förgäves efter spår av grönska på den torra sandjorden - icke ett enda grässtrå fann näring i denna förbannade jord...

Överallt vanvård var än blicken föll, hungerns vanvård, hungern, som dagligen kämpade sin förtvivlade kamp med döden.

Långsamt sletö vännerna sig från den tröstlösa anblicken och stumma gingo de mittengatan framåt. Här och där öppnades ett fönster till hälften, ett stripigt huvud böjde sig fram och tittade, nyfikna ögon, fullständigt ovana vid främlingar, följde dem halvt ängsligt, halvt hatfullt. En man hamrade på en sönderbruten kärra, som fullständigt upptog gatans bredd. Han besvarade icke de förbigående hälsning. Fullständigt förstummad stirrade han på dem, som på varelser från en annan värld. En kvinna, som krupit orörligt samman i vrån vid en dörr, reste sig förskräckt, pressade sitt barm med båda händerna fastare mot sitt av lumporna knappast täckta bröst och ställde sig tätt intill väggen, liksom beredd till motstånd, icke lämnande de förbigående med sin blick. Blott en skara i gatsmutsen lekande barn sågo icke upp - man skulle kunnat hålla dem för idioter, så ljudlöst lekte de sin glädjelösa lek.

Han såg det allvarliga, eftertänksamma uttrycket i besökarens drag och nu var han övertygad om, att denne hade förts till honom av verkligt intresse för uppkarandet av en tvivelaktig fråga.

Det uppstod en kort paus under vilken han lugnt väntade tills den andre fullbordat sin tankegång och åter upptog samtalet.

”Törs jag nu be Er förklara för mig, vad ni menar med anarkism?”

”Gärna. - Ni vet att an-arki är ett ord som härstammar från det grekiska språket och i direkt översättning betyder ’herrelöshet’.

Nu är herrelöshetens tillstånd identiskt med ett frihetens tillstånd: om jag icke har någon herre så är jag fri.

Anarki är därför frihet.

Det gäller nu att definiera begreppet frihet, och jag måste medgiva att det icke vill lyckas mig att finna någon bättre än denna: frihet är frånvaron av det aggressiva våldet eller tvånget.”

Han gjorde ett ögonblicks uppehåll, liksom för att göra det möjligt för sin åhörare att noggrant uppfatta vart och ett av de långsamt och tydligt uttalade orden. Så fortsatte han:

”Staten än nu det organiserade våldet. Liksom våldet är dess innersta väsen, så är rovet dess privilegium; så är berövandet av den ene till förmån för den andre dess medel till existens.

Anarkisten ser därför i staten sin störste, ja, ende fiende.

Frihetens första grundbetingelse är, att ingen är berövad möjligheten, att sätta sig i besittning av sitt arbetes oförminskade avkastning. Ekonomiskt oberoende - det är därför anarkismens första krav: upphävandet av människornas utsugning genom människorna. Denna utsugning skall omöjliggöras genom bankernas frisläppande, dvs. frihet i framskapandet av bytesmedel, på vilka det icke längre vilar något lagligt skyddat privilegium på ränta; genom frisläppandet av krediten, dvs. densammas organiserande på grundval av mutualismens princip, det ömsesidiga samhälleliga stödandet; genom frisläppandet av marknaden och världsmarknaden, dvs. obehindrad frihet till utbyte av skapade värden ur hand i hand, från land till land; genom frisläppandet av jord och grund, dvs. frihet att sätta sig i besittning av jord och grund till personligt brukande, såvida densamma icke redan blivit beslagtagna för samma ändamål av andra personer; eller för att sammanfatta alla dessa fordringar i ett: människornas utsugning genom människor blir omöjligt genom arbetets frihet.”

Här tystnade Auban och åter uppstod en paus.

”Den närmar sig, synes det mig, laissez-faire, laissez-alle-systemet, den fria konkurrensen.”

”Tvärtom! Manchestermännen närma sig oss. Men de stå långt bakom oss. Men ett konsekvent fortsättande på den inslagna vägen måste emellertid med ofelbar säkerhet föra dem till vår ståndpunkt. De påstå, att de rekommendera den fria konkurrensen, men i verkligheten rekommendera de blott fri konkurrens bland de medellösa, medan de med statens hjälp undandraga storkapitalet från konkurrensen, monopolisera det. Vi däremot vilja popularisera det, göra det möjligt för en envar att bli kapitalist, genom att vi med kreditens frihet söka göra det tillgängligt för alla och tvinga det, liksom alla andra produkter, att deltaga i konkurrensen.”

”Dessa idéer äro mycket nya -”.

”De äro icke så alldeles nya, men de ha åter blivit nya nu, då all räddning väntas ’från ovan’, och man icke vill inse, att den sociala frågan icke kan lösas på annat sätt, än genom initiativ från den enskilde, som äntligen beslutar sig för att själv övertaga omsorgerna för sina egna angelägenheter, i stället för att lägga dem i andras händer.”

”Det har icke varit mig möjligt att fånga den innersta betydelsen av alla era ord, men jag tror mig icke ha missförstått er däri, att ni icke erkänna någon plikt till underordnande under någon annans vilja och icke erkänna någon som helst slags rätt till påtvingandet av en främmande vilja?”

”Jag gör anspråk på rätt till fritt förfogande över min egen person” svarade Auban med stark betoning. Jag varken fordrar eller väntar någon utdelning av rätt från samhällets sida och jag känner mig icke förpliktad till någonting gent emot det. Sätt i stället för ’samhället vilket ord ni vill: ’stat, ’fädernesland’, ’samfund’, ’mänsklighet’ - det är alltid detsamma.”

”Ni är djärv!” utropade fransmannen. ”Ni förnekar historien!”

”Jag förnekar det förflutna”, svarade Auban. Jag har lärt av det. Det kunna blott få säga. Jag förnekar alla mänskliga institutioner, som vila på våldets rätt. För mig har jag själv större värde än ni!”

”Men de andra äro starkare än er -”.

”Ännu. Men en dag skola de icke längre vara det. Ty vari består deras makt? I de bedårades dårskap.”

Auban hade rest sig. Över hans fina drag låg ett uttryck av fri, lugn stolthet.

”Så tror ni på mänsklighetens framåtskridande till frihet?”

”Jag tror icke på den. Ve den som tror! Jag ser det. Jag ser det, liksom jag varje dag ser solen...”

Även den besökande hade rest sig. Men Auban höll honom tillbaka.

Nu hade Trupp verkställt denna föresats. Han hade sänt ett kort till sin vän. På grund av en tvist med mästaren hade han slutat arbetet och bodde nu i närheten av Whitechapel. Han förslög ett möte i närheten av Schoreditch.

Klockan fyra. Hon hade nyss slagit halv. Auban väntade utan otålighet.

Trupp kom till den bestämda tiden. Hans bredskuldrade gestalt banade sig tryggt väg genom trängseln. Åter, liksom den aftonen i Soho, såg han Auban stå med händerna stödda på käppen, lätt lutad mot ingångspelaren till Schoreditchs-stationen, men denna gång mönstrande omgivningen och människorna med den skarpa blicken, utan att förlora sig i tankar.

De hälsade på varandra. Den senaste söndagseftermiddagen blev icke omnämnd.

Trupp var ännu dystrare än vanligt. Full av bitterhet berättade han om sin mästares fräcka brutalitet, hans arbetskamraters erbarmliga foglighet och beklämmande liknöjdhet. Det måste åter statueras ett exempel, eljes somnade alla in. Han såg blek ut, som om han blott vilat litet under de senaste dygnen. Hans ögon irrade oroligt. - De gingo bortåt Hackney Road, bekymrens långa gata, där de små shopkeepers bo. Därpå vände Trupp sig åt söder, åt Bethnal Green-distriktet.

Livet omkring dem förstummades plötsligt. Gatorna blevo smalare, dystrare, färglösare, smutsen blev ständigt större. Här och där ännu en bod med småkram och gammalt skrot.

Eljest ingenting annat än stängda dörrar och fönster, där smutsen för länge sedan utestängt ljuset.

De gingo genom några gator och så med skarp svängning en smal gång, som ledde tvärs igenom ett hus. Det syntes bli något ljusare, ty husen med flera våningar upphörde.

De stodo på en liten plats. Ut från denna ledde tämligen regelbundet tre gränder med smala tvåvåningshus, vars trånga bakgårdar stötte intill varandra.

De hade knappt varit fem minuter på vägen hit.

Trupp var ännu dystrare än vanligt. Auban förstod att detta var den plats han först och främst ville visa honom.

Han steg upp på en uppkastad jordhög och betraktade den bild, som yppade sig för hans öga.

Aldrig någonsin tyckte han sig ha sett något sorgligare, mera nedslående, tröstlösare, än dessa smutsiga ruckels stela enformighet, av vilka det ena lutade sig till det andra i avskräckande symmetri, tills det tjugonde förlorade sig i den frostiga novemberaftermiddagens gråa dis. I de av brösthöga, söndertrasade murar avskilda gårdarna, som knappast voro så stora att de lämnade arm-

- Därpå aftonen i Poplar, som avslutning på denna eftermiddag, där han lyssnat till de fattigas nöjen i en varieté av lägsta rang. Ibland halv vuxna pojkar i skjortärmar och flickor i fjäderprydda hattar och pipan i mun, hade han på en 3:kl.-plats, den bästa och samtidigt den enda, lyssnat till några hessa sångerskor och negerimitatörer, omgiven av larmet från hundra skrålände, medsjungande stämmor. - Vidare en annan eftermiddag i Wapping, som han genomströvat tillsammans med den gamle sjömannen, vilken visade honom Londons enorma dockor, tog honom på kvällen med till det beryktade St George Street, den beryktade sjömansgatan, i danslokalen där trådlånga malajer, tysta nordbor, negrer och kineser, hela det sällsamma, främmande, med fartyg från alla länder sammanrotade sällskap, blandade sig med varandra och vältrade sig i dans och utsvävningar. - Och i opiumkneipen vid the Mint, det mörka hålet, där dödens ohyggliga tystnad vilade över dödslika, i laster försjunkna gestalter. - Och Auban tänkte på sina ensamma aftonturer bland det oerhörda eländet i Whitechapel- och Bowdistrikten, där det nästan icke fanns flera gator, som han icke åter och åter hade genomkorsat i förfäran för det förskräckliga han skådat, och i rysningar för det förskräckliga som han anat bak de smutsiga väggarna och sönderslagna fönsterglasen.

Auban hade varken kostbara lidelser, eller särskilda fordringar på det dagliga livet, vars uppfyllande kostade honom vidare tid. Hans dagar tillhörde till största delen hans arbete, vilket för övrigt icke slaviskt band honom; sina kvällsstunder ägnade han mestadels åt nationalekonomiska studier och att följa rörelsens gång. Söndagseftermiddagarna tillhörde hans vänner. Vad tid som därutöver blev ledig använde han till vandringar genom den oerhörda staden. Dessa vandringar voro hans enda verkliga glädje, hans största njutning. Han var lycklig, när han kunde få en eftermiddag fri till detta; då böjde han sig över den stora kartan över staden, lät sitt finger löpa hit eller dit, tills han bestämt utgångs- och slutpunkten för dagens vandring. När han dök in i det hemlighetsfulla livet på ett obekant område, kände han sig gripen, borttryckt, buren av sin tids storhet, som med aldrig vilande kraft skapat det mäktiga; när han vände tillbaka till sitt stilla rum, var han liksom söndermald under trycket av detta övermäktiga liv, som förde den ene till lyckans höjder och slungade de andra ned i eländets avgrund...

Han hade redan ofta tänkt på, att åtminstone för en tid förlägga sin bostad hit, in i mitten av detta livs misär, för att så mycket bättre lära känna detsamma, än vad det var möjligt genom att betrakta det utifrån, men ständigt hade det fattats honom tid. Därför måste han hålla sig till vad han såg och hörde, när han tillfälligtvis drev hitåt. Och det var i sanning redan nog.

”Om Ni har lust och tid, så stanna ännu en stund. Jag väntar i dag, liksom varje söndag, några vänner. Samtalet kommer nog just i dag att vända sig kring många punkter, som torde intressera Er.”

Hans inbjudan blev antagen med uppenbar glädje.

”Det skulle sannerligen icke vara mig kärt, att redan nödgas stå upp från en måltid, av vilken jag just börjat att njuta -”.

Auban frågade åter efter Paris, efter enskilda personer för dagen, efter mycket, som tidningarna förtigt för honom.

Så kommo hans gäster. Först Dr. Hurt, en engelsk läkare, som vårdat hans hustru och sedan dess blivit en regelbunden besökare vid sammankomsterna hos Auban. Han var en tvär och sluten människa, utan fraser, utan sentimentalitet, en karaktär, vars framträdande egenskaper svårligen kunde undgå en skarp iakttagare: en oböjlig vilja, stark böjelse för hån, och ett tvivel som upplöste allt.

Auban skattade honom utomordentligt högt. Det fanns ingen av hans vänner med vilken han så gärna underhöll sig, som med denne skeptiske engelsman, vars logik icke ryggade tillbaka för någon konsekvens.

Man talade nu engelska, vilken fransmannen förstod. Doktorn intog andra platsen från elden, hans älsklingsplats, och värmdes sin breda rygg, under det han förbannade London, där dimma och kvalm övertäckte allt med en klibbig hinna av sjukdomsstoff...

Han blev avbruten genom Mr Marells ankomst, amerikanen, som var åtföljd av en ung man på tjugo år, vilken - synbarligen kämpande mellan förlägenhet och nyfikenhet - blott med skygg tillbakadragenhet slog till i Aubans öppna hand.

”Hur står det till Mr Marell?”

”Well, jag medför en ung lärjunge för den sociala vetenskapen, en tysk diktare. Jag antar, att ni redan sett honom på protestmötet i Finsburg Hall; han skulle vilja lära känna er -”

Auban log. Åter en ny bekantskap. Var och hur den gamle herrn gjorde dem, blev alltid en gåta för honom. Men naturlig hjärtegodhet icke blott omöjliggjorde för den gamle herrn, att avslå en begäran, utan hjälpte honom också att vänskapligt deltagande gissa sig till varje önskan. Så måtte det ha varit denna gång.

Nästan ständigt på resor mellan England och Förenta staterna kände han nästan alla den sociala kampens personligheter på båda sidor Oceanen, och var känd och omtyckt av alla vilken riktning den än tillhörde. Han tillförde Auban de flesta gästerna, vilka denne mottog, alla lika vänligt.

”Det är riktigt”, sade han också nu, ”diktarna ha alltid varit frihetens vänner, och de tyska diktarna framförallt. Innan jag ännu fullständigt glömt bort min tyska, läste jag Freiligraths härliga dikter - och vad de äro vackra, ’Revolutionen’ och ’De döda till de levande’, icke sant?”

”Ja”, sade tysken med glädjestrålände ögon, och ’Striden vid björkträdet’. -

”Det är ett sällsamt folk, dessa tyskar” sade Dr. Hurt, ”individualismens land och ändå denna krypande jämmerlighet. Jag kan icke förstå hur man kan leva upprätt där borta bland dessa ödmjukt böjda nackar.”

”Men det är heller icke så få som utvandra. Hur många äro icke blott de, som komma till oss i Amerika -” inföll yankeen.

Åter gick dörren.

Det var Trupp, allvarlig som alltid, hälsande de närvarande med en nick; en rysk nihilist vars namn ingen kände, men om vars propagandistiska verksamhet många talade; och slutligen en anhängare till den riktning, som företräddes av ”Freiheit” i New York, vars närvaro alltid var en särskild glädje för Auban, fastän han i många frågor hade ännu svårare att komma till förståelse med honom, än med Trupp.

Strax efter honom kom den siste besökaren för aftonen, en jättestalt, i vilken man genast igenkände nordländaren på hans blå ögon och blonda hår. Det var en svensk, som tillhörde sitt lands socialdemokratiska parti, men lutade starkt åt anarkismen och ständigt påstod, att det mellan denna och hans parti blott fanns en enda skillnad, nämligen taktiken: vad det senare ville uppnå genom politiska reformer, det ville den förra uppnå genom våldet; och då den förra vägen syntes honom för lång, så var han böjd för att slå in på den senare. Han var fullständigt vad man plägar kalla en känslsocialist.

Man bildade en halvcirkel omkring elden. Barpojken kom och gick från den ene till den andre mottagande order av var och en för sig. På samma gång Auban på detta sätt undgick besväret med tidsödande förberedelser liksom det störande bjudandet, så betryggade han samtidigt envars frihet till individuellt val. Hans gästers tillfredsställelse gav honom rätt.

Samtalet blev snart livligt.

Auban undvik ceremoniella presentationer av sina gäster. Men han hade ett förträffligt sätt att indirekt - under samtalets gång - göra dem bekanta med varandra. På så sätt visste också denna afton envar av hans åtta gäster vem den andre var, såvida de icke voro bekanta från tidigare sammanträffanden. Alla deltog icke i samtalet. Dr Hurt teg fullständigt, men hörde uppmärksamt på. Man var van vid bådadera. Icke heller ryssen blandade sig i samtalet. Eftertänksamt blickande framför sig, lät han icke ett enda av de honom kringsurrande

Omnibussen satte sig äntligen åter i rörelse, lämnande penninginrättningens jättebyggnader bakom sig, banken och börsen vars vägg ropade bibelns ord, som ett bodigt hån: ”The Earth is the Lord’s and the Fulness thereof.” (Jorden är Herrens och allt vad därpå är).

När de körde genom de smala gatorna bortåt Liverpoolstationen - lämnade det av brusande liv fyllda Broad Street, för att, trots omvägen, komma hastigare fram till målet - föreföll det Auban, som om han for genom en kall, dunkel dalsänka; så tätt, liksom i vallar, slöto dessa höga, allvarliga, tysta hus samman, vilka aldrig tycktes ha värmts av en solstråle.

Vagnen stannade framför stationens jättehäll vid Liverpool Street. - Auban steg in i den stora roombaren på hörnet av gatan. Dess avdelningar voro överfyllda. Man trängdes, stående med glaset och bägarna i händerna, livligt samtalande, diskuterande, överröstande varandra. Dörrarna flögo fram och tillbaka i ständig rörelse; pengarna smällde mot bordet.

Auban satt rätt länge i ett hörn, förtärande sin ”half and half” i små drag. Därpå trängde han sig genom människomassan framåt banhallen. Mitt i en skara skrikande tidningspojkar, skoputsare, blomsterflickor, försäljare av alla slag och åldrar, stod en liten förvuxen gosse, lutad mot ingångens galler, obeaktad av alla, stirrande framför sig med mörkt trots, begrävande händerna i sina smutsiga byxtrasor, lumpklädd, förkommen, ett åldrigt ansikte på en mager barnkropp. Auban såg honom och hans erfarna blick upptäckte genast hungern i hans ögon. Han köpte några apelsiner hos närmaste försäljare. Med ordlös girighet bet den lille i frukten, likt en uthungrad hund, som störtar sig över en benknota. På hur lång tid hade han icke förtärt något? Hur länge hade han stått här, med trots, bitterhet, förtvivlan i det lilla hjärtat, apatiskt stirrande framför sig, stått på sina nakna, på de kalla stenarna stelnade fötter?

En frosskakning genomfor Auban. Det var början på den bävan, som varje gång isat honom, när han återvände från de vanlottades krets, från East-Ends tigande ode...

När han av gammal vana drogs mot Shoreditch, uppdök ur hundrade olika hågkomster en skugglik bild i jättelika drag ur dess förfärliga liv: dyster, hotande, stum, oformlig och ofattbar.

Han mindes så många andra vandringar på vilka han under långa timmar, hade genomkorsat hungerns omätbara rike, mindes den intressanta eftermiddag denna sommar, då han till fots hade vandrat runt hela Isle of Dogs, bedövad av storslagenheten av de under icke fullt tjugo år skapade anläggningarna, uppskakad av eländet i dessa förlorade avkrokar, i vilkas fallfärdiga hus och bedrövliga bostäder ett uttröttat släkte tycktes ha dolt sina tunga bekymmer.

ur ådrorna på dem alla, odjuret, som drev deras kvinnor till vanära och långsamt mördade deras barn. - Och de hastade snabbare förbi de mörka murar bakom vilka det guld låg, som varit deras eget blod.

Om de hörde, att på det land i vilket de levde, lastade en statsskuld på så och så många miljoner, och man sade dem, att envar av dem hade del i denna skuld, så lämnade denna dumhet dem fullkomligt oberörda. Vad en miljard var, det visste de icke, men den sista obetalda hyran och skulden på fem shilling i köttboden låg tryckande å dem och fyllde dem med ångest för den kommande dagen.

Många av dem började lyssna till socialismen. När denna sade dem, att ingenting i hela världen utom arbetet skapade värden, och de sågo, att de, som icke arbetade, voro i besittning av alla värden, så var det icke svårt för dem, att dra den enkla slutsatsen, att det måste vara deras arbete, som skapade dessas besittningar, med andra ord, att dessa måste leva på deras arbete, att de bestulo dem på deras arbete... Vad det var, som möjliggjorde detta för dem, blev återigen för de flesta en utgrundlig hemlighet: de voro dock flertalet och de andra blott några få gentemot deras massa! - De klokare anade väl, att ingenting annat hjälpte än att mot rövarnas skydds- och försvarsförbund ställa ett liknande förbund av de berövade. Så blevo de socialister.

För Auban hade hemligheten för länge sedan förlorat sin skräck, och makens sphinxanlete sin hemskhet. Hans studier hade rivit den ena slöjan efter den andra bort från den dolda bilden och nu stod han öga mot öga framför den varje idealt skimmer avklädda statsdockan. En trädocka - tom och ihålig, en oerhörd svindel, en skräckbild, ett spöke var den gud för vilken alla böjde knä. Framställda av några skickliga händer, fingo automatiska rörelser föreställa och vittna som verkligt liv!

Den dåraktiga massans okunnighet satte privilegiernas förfärliga vapen i detta skeletts stela fingrar. Här denna bank, den största i England, den var av staten berättigad att utgiva pappersmynt. På detta sätt uppstodo oerhörda rikedomar, som gävo en falsk föreställning om landets verkliga läge. Utan konkurrens, som den var, undertryckte redan denna princip, vars omfattande och genomförande påtvingades med makt, den fria samfärdseln och utbytet, undergrävde förtroendet till den egna och andras kraft, ställde sig hindrande mellan tillgång och efterfrågan och skapade denna besittningens olycksdigra skillnad, vilken upphöjde några till herrar och förnedrade andra till slavar.

Om penningens monopol föll, privilegiets godtycke att skapa ett enda gällande bytesmedel, så föll staten, och människornas fria umgänge och utbyte hade fritt spelrum. -

orden undslippa sig, bakom varje ord sökande och finnande en djupare och särskild mening. Det var fjärde gången han var på Aubans sammankomster; och det var fyra veckor sedan han var där första gången.

Den gamle amerikanens hjärtlighet, vars allvarliga öppenhet ständigt var densamma, och Aubans lugna ledighet, läto emellertid inga obehag och inga längre pauser uppstå.

De flesta rökte. Efter en halvtimme var rummet fullt av rök. Rökens vita strimlor lade sig som kransar kring dessa av naturen så olika danade huvuden, kring dessa manliga, allvarliga pannor och smögo sig därpå bort över dem uppåt taket där de splittrades...

När det uppstått en paus, och glaset på nytt blivit fyllda, böjde Auban - vilken satt mellan sin franske gäst och den unge tysken, om vilken amerikanen sagt, att han var diktare - sig fram och sade på franska:

”Trupp och jag skulle vilja bedja er, mina herrar, att giva oss en timma av eftermiddagen till en diskussion över frågan: vad är anarkism? Och därtill icke, som eljest är vanligt, till en diskussion över anarkismens allmänna grundfrågor. Ty vi känna båda, att ett närmare ingående på dessa frågor blivit nödvändigt.”

Han gjorde ett uppehåll, avvaktande ett medgivande. Samtalet hade upphört. Man nickade till honom och han fortsatte:

”Huru? - skall den ene eller den andre bland er fråga, huru? - en diskussion över anarkismens grundprinciper? Äro icke dessa principer för länge sedan fastställda och på så sätt varje tvivel avlägsnat?” -

”Nej! svarar jag därtill. - Trots att snart femtio år äro förgångna, sedan ordet ’anarkism’ blev brukat till att beteckna ett samhällstillstånd - i motsats till den ännu i dag mycket utbredda uppfattningen, som med anarki blott menar oordning och kaos -; trots att anarkismen under dessa femtio år blivit en del av tidshistorien i alla jordens civiliserade länder; trots att den redan lagt de första oförstörbara grundstenarna till sin egen historia; trots att det i dag finns tusentals människor som kalla sig ’anarkister’, - trots detta, säger jag, finns det blott ett ringa antal individer, som ha förstått anarkismens väsen i hela dess vidd.”

”Jag vill genast säga, vilka dessa få äro, enligt min mening. Det är de individualistiska tänkarna, vilka varit nog konsekventa, att använda sin filosofi på samhällsförhållandena. Det är några djärva, betydande människor i den amerikanska österns intelligentaste och bildningsrikaste stad, i Boston, fullständigt oavhängiga i sitt tänkande från varje tidströmning, just där, där anarkismen funnit sitt första och hittills enda organ. Det är slutligen några enstaka, överallt kringströdda lärjungar till Proudhon, för vilka denna jätte icke är någon

död man, även om socialismen i sin löjligen förmåtenhet tror sig ha begravt honom...”

”Jag tror, att ni ännu kan tillfoga, att det bland kapitalets stora monopolister finns några, som kommit på det klara med, vad som vidmakthåller deras förmögenhet och tillåter dem att ständigt föröka densamma, och vars värsta fiende därför icke blivit dem fullständigt obemärkt”, sade dr Hurt.

”- Då skulle således vi, arbetarna, som alla förföljelser till trots hållit detta namn högt, vi skulle alltså icke vara anarkister? - eller hur?” började Trupp upprörd.

”För det första är anarkismen icke en fråga, som blott berör en enskild klass, alltså är den heller icke blott arbetarklassens fråga, utan den är varje enskild människas sak, för vilken den personliga friheten är kär. Men dessutom” - Auban reste sig upp, tog ett halvt steg in i kretsen och sträckte sin resliga gestalt i höjden, under det han fortsatte med hög röst - ”men dessutom, säger jag, äro ni de, som du avsåg Otto, när du talade om arbetarna - ingalunda några anarkister. Och just för att bevisa detta, har jag bett om en halvtimmas uppmärksamhet.”

”Tala först” insköt Trupp skenbart lugn. ”Jag skall svara dig, när du är färdig.”

Auban fortsatte.

”Jag kan säga, att jag alltid blott velat ett: friheten. Därför kom jag till gränsen för så många åskådningar och därför kom jag också in i den socialistiska rörelsen. Sedan drog jag mig fullständigt tillbaka och hängav mig åt helt nya undersökningar, och jag känner nu, att jag kommit till slutresultatet för alla forskningar: till mig själv!

Jag talar icke så mycket numera. Den tid, då orden föllo lätt för mig, då tankarna fattades, är förbi, och jag gör icke längre anspråk på detta ungdomens, kvinnornas och kommunisternas privilegium. Men det måste slutligen - med all skärpa och hänsynslöshet - göras front mot dessa oklara strävanden, att förena grundsatser och teorier, som, praktiskt taget, äro så olika, som natt och dag.

Det gäller således att taga en bestämd ställning: här eller där. För det ena och därmed mot det andra. För eller mot friheten!

Bättre vara ärliga fiender, än oärliga vänner!”

Bestämmdheten i dessa ord gjorde intryck på alla de närvarande. Av det allvar med vilket Auban uttalat dem, förstod envar, att det i dag, i visst avseende, gällde ett avgörande.

Envar mottog därför Aubans följande förklaringar med fördubblat intresse och blev en uppmärksam åhörare under den tid de varade liksom under diskussionen med Trupp, blott här och var inkastande en fråga, en anmärkning.

Vidare... Förbi den gigantiska massan, som i sin orörliga vila blott tycktes tillhöra en bortglömd tid.

Framåt Cheapside flöt en svart människoström. Slutligen dök den stora guld-kistan upp; bankens låga, fönsterlösa byggnad. Dess portar var redan stängda. Nu låg den där som död.

Auban greps åter av det oerhörda liv, som omgav honom.

De otaliga bankerna, som här lägrat sig omkring Bank of England, som barnen omkring sin moder, hade stängt. Alla skyndade till middagen, till hemmet, till vilan... Tusende och åter tusende av veckans möda tröttkörde människor jagade förbi varandra, alla drivna av den personliga önskan, att ett par timmar kunna glömma de sifferrader, som utgjorde deras liv, fyllde deras hjärnor in i minsta vrå.

Unga biträden, små springpojkar i de mest olika uniformer, bekymrade bokhållare, allvarliga köpmän, ”viktiga” affärsmän, spekulanter, ockrare, stora penningfurstar, som lade världen för sina fötter - vem vågar motstå dem? - alla ilande förbi varandra i rasande fart, skenbart i kaos och oordning, men i verkligheten upplösande sig i beundransvärd ordning. -

Omnibussarna höllo länge här. Man steg ur och i. Skaror trängde på, måste stanna kvar. Men alla funno den plats de sökte i den nästan oöverskådliga rad, i vilken den ena omnibussen slöt upp till den andra...

Auban skådade ut över människohavet från sin sittplats. Han följde en eller annan med sina blickar: en ung köpman - tydligen en främling - som stod som bortkommen i detta vimmel, icke vetande åt vilket håll han skulle vända sig; en äldre herre i cylindrar, tadellös enkel svart rock, vitt skägg och ett uttryck i ansiktet av klokhet och högmot, som tycktes säga: ”Jag är världen. Jag har köpt henne. Hon är min. - Vad vill ni? Jag avlönar er alla: konungen och hans hovstat, fältherrn och hans armé, den lärde och hans tankar, och allt mitt folk, som arbetar efter min önskan. Ty människorna äro dumma. Men jag är klok och jag har lärt känna dem...”

Auban vände åter sina blickar mot banken. Här gömde sig den stora hemligheten, som i sig inneslöt all lycka och olycka. Obegriplig för de flesta, var den en högre makt för dem, vars öden den behärskade. Med fruktan, med beundran, med stum förvåning, hörde de talas om de omätliga rikedomar i vilka de ingen andel hade. Varifrån kommo de? Det visste de icke. Varthän gingo de? I händerna på de rika - det sågo de. Men vad sammanförde dem här? Vad förlänade dem denna oerhörda makt, att kunna forma världen efter besittarnas godtycke? - Nej, de skulle aldrig lösa den, denna förfärliga gåta över det egna eländet och andras lycka. Här låg vampyren, som sög den sista blodsdroppen

garna inte räckte till hade man beslutat att hänga dem i två avdelningar, först fyra och sedan tre, enorma säkerhetsåtgärder för upprätthållande av ordningen, nådeansökning från de dömda, undertecknad av fyra av dem, guvernören obönhörlig... Auban lade tidningarna ifrån sig.

Så var det dagligen: livets oerhörda förnedring, i vilket den ene tjänstgjorde som slaktare, den andre som offer! Den ene som den andre behärskad av falska begrepp... Och aldrig en utväg för någon! Båda lydande den av människorna skapade pliktens avgud. Och båda behärskade av densamma, i livet och i döden! -

Auban steg upp på första omnibus, som gick till Liverpool Streets station. Han satt på taket. När han for förbi drottningen och prinsens av Wales statyer, vilka blivit resa vid den trafikhämmande Temple Bar-porten, från vilken i tidigare, mörkare tider, de bestraffade förbrytarnas blodiga huvuden blivit visade för folket, tänkte han på mänsklighetens långsamma uppåtstigande, som den under brottning och möda gjort under slaveri. Hur långt skulle den icke en gång komma under friheten! - Hur länge skulle det ännu dröja - och även dessa bildverk av gudar voro störtade, kronan och purpurn fallna, de sista resterna av medeltiden krossade!

Sedan gällde det att bekämpa den andra tyrannen, den än blindare: det "suveräna folket". Det måste bli en grå tid, banalitetens tid, nivelleringen i likhetens tvångströja, den ömsesidiga kontrollens tid, tiden för det småaktiga splitet istället för de stora striderna, de oavbrutna vedervärdigheterna... Då skulle det fjärde ståndet vara det tredje, arbetarnas stånd hava "höjt" sig till bourgeoisie, och bära bourgeoisieens kännemärken: idéernas flackhet, ofelbarhetens fariseiska tillfästallhet, den mätta dygden! Och då skulle åter de äkta rebellerna, de stora och starka, uppstå i skaror, kämparna för det egna jaget, som blivit lurat i alla rörelser...

Omnibussen förflyttade sig långsamt men säkert framåt Fleet Street. Vid Ludgate Hill var människoträngseln enorm. Bortåt Holborn Viaduct, detta underverk till modern spårväg, var det dimma; järnbron över Farringdon Street var redan inhöjd i den. I motsatta riktningen, där Themsen rök under Blackfriars Bridge, var det klart. När de på den fuktiga stenläggningen stampande hästarna mödosamt drogo den till sista plats fullsatta vagnen under London Chatham och Doverjärnvägens bro, åt S:t Paul till, tycktes trängseln var ogenomtränglig.

Men S:t Paul dök upp med sina mörka massa, från vars svarta bakgrund drottning Anns vita marmorgestalt framträdde... Här var Citys hjärta, här pulserade det...

Från Aubans läppar föllo ord på ord fullt fria från lidelse. Han talade med jämn skärpa, som icke tillät någon missförståelse, men betonade starkare ett eller annat av sina argument, fundamentalsatserna till en oböjligt fast världsåskådning.

Trupp talade med hela värmen hos sitt efter rättfärdighet trängande hjärta. Där hans förstånd blev motspänstigt för hindren, for han lätt över, burens på vingarna av sina orubbliga förhoppningar.

De talade numera franska. Det fanns ingen bland dem för vilken detta språk var oförståeligt.

Auban började på nytt och han uttalade vart och ett av sina väl genomtänkta ord så långsamt, att det föreföll, som om han läste upp dem eller hade lärt dem utantill.

"Jag påstår", började han, "att det i våra dagars sociala rörelse har uppstått en stor skillnad, vilken dagligen utvidgar sig mer och mer.

Anarkismens nya idé har skilt sig från socialismens gamla. De olika anhängarna samla sig i två stora läger.

Det gäller, som jag sade, att taga ställning: här eller där.

Låt oss göra det idag. Låt oss se vad socialismen vill, och låt oss se vad anarkismen vill.

Vad vill socialismen?

Jag har funnit, att det är mycket svårt, att giva ett tillfreds-ställande svar på denna fråga. Jag har sedan tio år tillbaka iakttagit rörelsen i alla dess faser och har lärt känna den personligt i två olika länder. Jag har förföljt dess uppkomst och utveckling tillsammans med århundradets historia - men ännu i dag har det icke lyckats mig, att skapa mig en klar bild av dess mål. Eljest hade jag måhända ännu i dag varit dess anhängare.

Överallt var jag frågade efter dess yttersta strävanden, svarades mig på två sätt.

Det ena svaret lydde: 'Det skulle vara löjligt, att redan nu bestämma formen för det framtida samhället, som vi först vilja förbereda. Låt oss överlämna dess gestaltning till våra efterkommande.'

"Det andra var icke så krångligt. Man förvandlade människorna till änglar, upprullade för mig med beundransvärd fart ett paradys av lycka, fred och frihet och kallade denna jordiska himmel det 'framtida samhället'.

Det första svaret gavs mig av kollektivisterna, socialdemokraterna, statskommunisterna; det andra av de 'fria kommunisterna', de som kalla sig anarkister, samt från dessa äkta kristliga svärmare, som icke tillhörde något av sin tids sociala parti, men vars antal är mycket större än man tror.

I denna korta framställning, som strängt måste hållas inom verklighetens ramar och naturligtvis räkna med människorna, som de äro, som de alltid varit och alltid komma att förbli, måste jag fullständigt se bort från de senare. Ty den ena parten av dessa, de fria eller revolutionära kommunisterna, skulle aldrig ha vunnit denna uppmärksamhet - trots att varje årtionde av vårt århundrade på nytt såg den uppstå, utvecklas och förgås: från Babeuf och Cabet, över skraddaren Weitling och den tysk-schweiziska kommuniströrelsen bort till Bakunin - om de icke förordat en taktik vars tillfälliga utövande under de sista tolv åren hade i alla osjälvständigt tänkandes ögon (och det är ännu i dag nio tiondedelar av alla människor) gjort det av dem falskeligen tillägnade namnet 'anarkister' ensbetydande med rövare och mördare; och de andra, de filantropiska utopisterna - nå ja, sådana har det alltid funnits och kommer antagligen att finnas så länge regeringarna med våld skapa fattigdom och elände.

I det jag alltså bortser från alla rent idealistiska socialister och dess utopiska önskningssträvanden, så besvarar jag med dess egna ord och enligt deras uppfattning frågan: 'Vad vill socialismen?' - sålunda:

Socialismen vill socialiseringen av alla produktionsmedel och den samhällsliga, planmässiga regleringen av produktionen i det gemensamma intresse.

Denna socialisering skall genomföras enligt den absoluta majoritetens vilja och genom de personer som av den valts till representanter.

Så lyda de första och viktigaste kraven hos alla länders socialister, så långt som de stå på verklighetens mark och räkna med de därmed givna förhållandena.

Det är mig naturligtvis omöjligt att här ingå i detaljer:

Först och främst på möjligheten av att genomföra dessa principer, vilket under alla förhållanden blott kan tänkas genom den exempellösaste terrorism och det brutalaste våldförande på individen, på vilket jag emellertid icke tror; och vidare på det inflytande, som majoritetens oinskränkta diktatur - även blott en övergående - skulle få på civilisationens utveckling, ett inflytande som icke låter sig tänkas...

Och vad skulle det behövas? Jag behöver blott å ena sidan hänvisa på våra dagars förhållanden, under vilka vi alla lida: de genom staten våldsamt skapade och försvarade privilegierna varigenom den förläna räntan åt kapitalet och arrendet åt jordägaren och å andra sidan på denna av detta kapital beroende arbetes fåfänga inbördes kamp, en kamp i vilken det räddningslöst sönderlitter sig själv - jag behöver blott visa på dessa av oss alla så hatade förhållanden, för att giva den självständigt tänkande ett begrepp om hur fullständigt

Hungerns rike

Londons East-End är armodets helvete. Liksom ett oerhört svart, orörligt jätteodjur ligger Londons armod där i lurande tystnad och famnar Citys och West-Ends liv och rikedom med sina lurande polyparmar; den vänstra delen breder sig över Themsen och omfattar stranden på andra sidan - Rotherhithe, Deptford, Peckham, Camberwell, Lambeth, det andra London, den av Themsen avskilda södra delen; den högra, omsluter de smala remsor som bildar stadens nordliga gränsdelar. De förena sig där Battersea förbinder sig med Chelsea och Brompton över Themsen...

East-End är en värld för sig, avskild från Western, som tjänaren är skild från sin herre. Understundom hör man från henne, men blott som något fjärran avlägset, ungefär som man får underrättelser från ett främmande land, där andra människor med andra seder och bruk skola leva...

Det var första lördagen i november, till vilken Auban hade överenskommit att sammanträffa med sin vän Trupp. Han tänkte att härmed förena en gemensam vandring genom East-End, och avsluta denna med ett besök i de ryska revolutionärernas klubb. De hade valt lördagen, emedan arbetet i London denna dag avstannade på eftermiddagen. Aubans affär och Trupps fabrik stängdes då för en tid av 36 timmar.

Auban lämnade vid ettiden sin affär i en av sidogatorna vid Fleet Street. Afärslivets brådska och rörelse tycktes ha tiodubblats. Med möda förmådde han tränga genom vimlet av vagnar, staplade med nytryckta tidningspackar från vilka en egendomlig fuktig luft utströmmade, av vagnar, vars flåsande dragare icke kommo ur stället, av brådskande, upprörda skaror av, biträden, tjänstemän, telegrambud, köpmän, som trängde sig förbi varande åt Fleet Street. För att icke förlora allt för mycket tid, ville han inte först gå hem. Därför åt han i en av de nästan överfyllda restaurangerna, medan han ögnade igenom de senaste tidningarna. Överallt om de arbetslösa... Trafalgar Square: polisattacken, de församlade bortdrivna med våld, nya häktningar på grund av upphetande tal... Husvilla kvinnor i Hyde Park, sexton nätter i det fria, uthungrade och förfrusna, några drivna till hospitalen, andra till arbetshusen, andra till döden... Om förberedelserna till mördandet av Chicago-anarkisterna; då gal-

Och han erinrade sig hur ung han ännu var och hur mycket han ännu hade att uträtta, och även om denna verksamhet skenbart skulle bli så onyttig, som det försök, han i afton gjort i en trång krets, så fylldes han ändå av en stor kraft och en stark fröjd, och trädande tillbaka in i rummet sade han sakta för sig själv:

”Ja, din ungdom för denna frihetens kunskap!” Och väggarna, som voro förskräckta över den plötsliga stillheten efter larmet av samtalet, gav honom hans ord tillbaka:

”Ja, *för detta*, din ungdom!”

negligerad den ekonomiska och därmed all personlig frihet måste bli, när dessa undantagsmonopol blivit förkroppsligade i ett enda absolut, alltomfattande samhällsmonopol, en inrättning, som i dag kallas stat och i morgon kommun.

Jag säger blott:

Det som i dag är en våldsam utsugning av flertalet genom ett mindretal, skulle i morgon bliva en - i intet avseende rättfärdigare - utsugning av mindretalet genom flertalet.

I dag: De svagas undertryckning av de starkare. I morgon: De starkas undertryckning av de svaga.

I båda fallen: En privilegierad makt, som gör som den vill.

Det blir således blott ett ombyte av herrar, som socialismen i bästa fall kan lyckas åstadkomma.

Här ställer jag min andra fråga:

Vad vill anarkismen?

Och i anknytning till det ovan anförda svarar jag:

Anarkismen vill avskaffandet av allt herravälde, vilket oundvikligt - även om 'klassherraväldet' upphäves - delar människorna i två stora klasser: utsugna och utsugare.

Allt herravälde vilar på våld. Men överallt där våldet regerar, där är orättfärdighet.

Endast friheten är rättvis: frånvaron av allt våld och allt tvång. Dess bas bildas av likhet i betingelser för alla människor.

Denna grundval av lika levnadsbetingelser för den fria, oavhängiga, suveräna individen, vars enda fordran på samhället är respekt för sin frihet, och vars enda självgivna lag är respekten för andras frihet - det är anarkismens ideal.

Väcker detta individen till liv, så har statens dödstimma kommit: i regeringens ställe träder samhället, i statens ställe träda fria föreningar för bestämda ändamål, i tvångslagarnas ställe träda de fria kontrakten.

Den fria konkurrensen, allas kamp mot alla, börjar. De konstlat skapade begreppen om starka och svaga måste försvinna så snart banan är fri och erkännandet av den äkta egoismen, har slagit igenom, förståelsen av att den enas välbefinnande är beroende av den andras.

Har staten tillsammans med de av den vidmakthållna privilegierna gjorts maktlös, så öppnar sig möjligheten för den enskilde att komma i besittning av hela avkastningen av sitt arbete och därmed uppfylles anarkismens första fordran, det krav som den har gemensam med socialismen.

”När jag är i stånd att garantera mig hela avkastningen av mitt arbete?” avbröt Auban, när han såg fransmannens frågande blick, och fortsatte:

”När jag kan utbyta min arbetsprodukt till dess fulla värde och för försäljningssumman kan köpa en likvärdig produkt tillbaka, istället för att vara tvungen, såsom nu, att försälja mitt arbete under dess värde, dvs. att låta mig bestjälas, genom våld, på en del av detsamma.”

Efter denna anmärkning tog Auban åter upp den släppta tråden i sitt tal.

”Ty med våldsmaktens försvinnande blir kapitalet - oförmöget att längre avpressa arbetet den hittillsvarande tributen - nödsakat att delta i kampen, dvs. att utlåna sig och detta mot en avgift, vilken konkurrensen mellan bankerna i skapandet av bytesmedel skola nedbringa till det yttersta, liksom den måste omöjliggöra upphopandet av nytt kapital i händerna på de enskilda.

Kapitalets fruktbarhet är arbetets död, är den vampyr som utsuger detsamma. Blir den omöjliggjord så blir arbetet fritt.

Först då, när naturens hjälpkällor icke längre bli tillstoppade genom ingripandet av en allt sunt människoförstånd hånande, onaturlig regering, vilken köper en vansinnig lyx åt ett försvinnande mindretal med den stora befolkningens elände, allt under förevändning att sörja för det allmänas väl, då först skola vi se hur rik hon är, moder natur. Då skall den enskildes välstånd i verkligheten bli ensbetydande med samhällets välstånd, men i stället för att offra sig för samhället, skall den enskilde ha gjort sig samhället underdånigt.

Ty detta och ingenting annat vill anarkismen: undanskaffandet av alla de konstlade hinder, som de förgångna århundradena ha upphopat mellan människorna och friheten, mellan människan och hennes umgänge med sina medmänniskor, ständigt och överallt i kommunismens form, ständigt och överallt på grundvalen av denna oerhörda lögn, att den enskilde lever för samhällets självförbländning och trodd av den andre i lika så dåraktig självförnekelse!...

Litande på förnuftets makt, som börjat bringa ordning i idéernas kaos, skådar jag framtiden an med tillförsikt. Må friheten än vara avlägsen. Komma skall den. Hon är den nödvändighet, som människorna alltid eftersträvat och alltid skola eftersträva.

Ty friheten är intet tillstånd av vila, den är ett vaksamhetens tillstånd, liksom livet icke är en sömn, utan ett vakenhetens tillstånd, från vilket först döden löser oss.

Med sina sista fordringar uppträder friheten under namn av anarkism, i det den fordra individens suveränitet. Under detta namn skall hon kämpa sin sista kamp hos varje enskild, som reser sig mot våldförandet på sin person genom den socialistiskt vordna världen, vilken växer fram under vår tid. Ingen enda

sig mot människorna och mot det som de skapat i dårskap och villfarelse - en seger var given; deras kamp riktades mot naturen själv - en seger var där evigt omöjlig! -

Djupare, än mycket djupare låg schismen, än vad den i dag påpekats av honom. Kampen hade börjat mellan en gammal och en ny världsåskådning. Och kristendomen i alla dess former var den gamla! -

Den störste förbrytaren mot mänskligheten var den, som föregivit sig älska den mest. Hans självförnekelselära hade skapat de försakande: eländet, som nu ropade efter befrielse... Gud måste falla i alla former!...

Ännu stannade man en hel timma. Till största delen länkades nu samtalet till dagens händelser.

När amerikanen reste sig och därmed gav tecken till allmänt uppbrott, voro de flesta överraskade av att se, hur sent det var.

Auban skakade hand med alla. Trupps höll han med fast grepp ett ögonblick längre än vanlig, som om han än en gång ville säga: Besluta dig! Besluta dig fullständigt! Ty han satte i verkligheten stort värde på honom.

Den unge tysken var uppenbart mindre belåten med Auban, vilket han heller inte sökte dölja. Auban hade blott ett leende till svar. Så mycket hjärtligare var mr Marell.

”Well, Auban”, sade han, och tog hans båda händer, ”ni är en sällsam människa. Det är mycket som är sant i allt vad ni säger, men det är is och kyla; hjärtat blir oberört”. -

”O, nej, mr Marell, friheten är varm som solen. Blott fängelsets murar äro kalla. Hjärtat skall få rikare skatter att giva bort, när det icke längre slår eler tiger på befallning. Men vårt förnuft - borde det aldrig fräntaga ledningen av vårt liv -; vi ha dock i afton åter sett dess oförmåga, att följa förnuftet på ekonomiens område”.

- - -

Auban var ensam. Han slog upp båda fönstren. Under det röken flydde ur rummet i täta moln och uppässaren bakom honom rymde undan glasen, lutade han sig mot fönsterkarmen och såg ut på gatan. Nu, när aftonluften kylde hans panna, kände han, hur varm han blivit och hur samtalet ryckt honom med.

Och för detta din ungdom! - tänkte han för sig själv. Offret föreföll honom åter, som så ofta, för stort för den kunskap det bringat. Ja den var, denna kunskap, kall och hård, som amerikanaren sagt. Men var den icke som ett uppfriskande stålbad efter den förslappande trons skymningsliv i dådlöst hopp?

-

”Ja, säg dem, att han är en dålig egoist, emedan han blivit förrädare mot sig själv. Han har påtagit sig ett stort ansvar. Men den äkta egoisten skyr allt ansvar, utom det som gäller den egna personen...”

Främlingen tog avsked med vänliga bugningar.

”Vem var det?” frågade Trupp.

Auban nämnde namnet.

”Han kom strax innan ni kom och var här i dag för första och sista gången.”

”Så du känner honom icke?” Trupp skakade missbelåtet på huvudet.

”Nej, icke vidare.”

”Det borde du genast ha sagt mig!”

Men Auban svarade honom skarpt: ”Här har vi ingenting att hemlighålla. Vi äro inga frimurare. Vad vi ha talat, kan en var höra, som vill höra det!”

Han satte sig åter på den plats som Dr. Hurt lämnat vid elden och stödde huvudet i händerna. Alla talade nu, till och med ryssen. Liksom ett sorl i fjärran klingade de olika stämmorna i hans öron..

Ur det som talades hörde han Trupps seger och sitt eget nederlag. Nu hördes svenskens hänförda stämma: ”Det må vara, att det skall givas färre geni. Det är ingen olycka. Så mycket mera talang skola vi erhålla. Alla skola samtidigt arbeta både med hand och hjärna. Begåvningen skall fördela sig istället för att koncentrera sig. Genomsnittligt skola de bli större -”

”Och tusen åsnor skola bli klokare än tio visa. Varför? Därför att de äro tusen!” tillfogade Auban för sig själv.

Man hade glömt honom. Under det han talte hade förnuftets kyla farit över dem. Nu var det åter varmt. Det var värmen av framtida, vinterlöst, paradisiskt liv. Och de överbjödö varandra i skildringar av detta liv; de berusade varandra ömsesidigt med ord; de förglömde var de voro...

Auban fortsatte att lyssna.

Man gjorde narr åt motståndarnas eviga fråga om vem som framdeles skulle utföra det smutsiga och oangenäma arbetet? Det skulle komma att finnas tillräckligt med frivilliga för allt - menade den ene. Och den andre - att det icke längre skulle komma att finnas sådant arbete, utan maskiner skulle uppfinnas för allt. -

Aldrig hade Auban varit mera övertygad än i detta ögonblick, att de flesta människorna ha de största fienderna i sig själva, och aldrig hade han tydligare förnummit, att kärlekens herravälde måste bli än fruktansvärdare, än hatets herravälde.

Han strävade att störta privilegierna. Men dessa kommunister förnekade samtidigt med företrädena även alla värden, även arbetets. Hans kamp riktade

skall kunna draga sig undan från denna kamp; envar måste taga ställning för eller emot...

Ty frågan om friheten är en ekonomisk fråga!” -

Aubans ord hade redan förlorat den överläggande, avvägande tonen. De sista satserna hade han uttalat hastigt, livligt, medryckt. Intrycket på åhörarna var mycket olika.

Ingen svarade honom genast.

Då tillade Auban vidare:

”Jag har under de två sista åren intagit ställning och jag har sagt er, var jag står. Om jag kunnat göra mig förstådd, och om ni förstätt mig - det vet jag icke. Men jag vet, att min plats är utanför alla tidsströmningar. Vilka jag söker och vilka jag skall finna, det är de enskilda: du - och du - och du, ni som i ensamhetens kamp kommit till samma resultat. Vi skola finna varandra och när vi blivit tillräckligt starka, då slår handlingens timma även för oss. - Men nog nu.”

Han tystnade, trädde tillbaka och intog sin gamla plats. -

Det förgick några minuter under vilka några anmärkningar sakta blevo utbytta, innan Trupp började sitt svar. Under Aubans tal hade han suttit framåtlutad med armbågen på knäet och kinden i handen och icke låtit något undgå sig:

”Det har således blivit talat om två olika slags anark-ismer, av vilka den ene icke alls skulle vara någon anarkism. Jag känner blott en, den kommunistiska anarkismen, som bland arbetarna ha utvecklat sig till ett parti och blott denna är bekant inom ’vida kretsar’, som man brukar säga. Den är lika gammal, ja äldre än århundradet. Redan Babeuf predikade henne. Om några småborgerliga liberaler ha uppfunnit en ny anarkism är mig fullständigt likgiltigt och intresserar mig lika litet som alla andra arbetare. Vad Proudhon angår, till vilken kamrat Auban ständigt återkommer, så har man för länge sedan överallt blivit färdig med honom och glömt honom, till och med i Frankrike, och i hans ställe har överallt trätt det egentliga proletariats revolutionära, kommunistiska anarkism.

Om de närvarande vilja veta vad denna anarkismen vill, vilken ställt sig i opposition mot statskommunismen, så vill jag gärna säga er det med några korta ord.

Framförallt se vi icke i den enskilde ett från samhället oberoende väsen, utan vi betrakta honom som en produkt av detta samhälle, från vilket han har mottagit allt det han är och kan. Han kan således blott giva tillbaka, vad han förut mottagit, fast i andra former.

På grund härav kan han heller icke säga: det och det tillhör uteslutande mig. Det kan omöjligt givas någon privat egendom, utan allt, som är och blir producerat, är samhällelig egendom, i vilket den ena har lika stor rätt som den andra, enär den andel, som den enskilde har i framskapandet av produkterna, icke kan rättvist uppmätas på något som helst sätt. Av denna anledning proklamera vi brukningsfrihet, dvs. envars rätt att fritt och obehindrat tillfredsställa sina behov.

På så sätt äro vi kommunister.

Men å andra sidan äro vi också anarkister.

Ty vi vilja en samhällsform, som tillåter varje medlem att göra sitt eget ”jag”, dvs. sina individuella anlag och möjligheter, önsknningar och behov, fullt ut gällande. Därför säga vi: Bort med allt regerande! Bort med det även under förvaltningens form. Ty av en förvaltning blir alltid en regering. Vi förkasta de representanter för svindlare, vilka tillvällat sig ledningen från arbetarna.

Som kommunister säga vi: Åt envar efter hans behov! Och som anarkister: Av envar efter hans förmåga!

När Auban säger, att ett sådant ideal är omöjligt att förverkliga, så svarar jag honom, att han fortfarande icke känner arbetarna, fastän han skulle kunnat känna dem, ty han har umgåtts med dem tillräckligt länge. Arbetarna äro ingalunda så smutsiga egoister som bourgeoisien, - när de en gång gjort upp med denna, när den sista revolutionens timma slagit, skola de nog förstå att inrätta sig.

Jag tror, att de efter expropriationen av utsugarna och bankernas borttagande omedelbart skola ställa allt till allas förfogande. De tomma palatsen skola snart nog finna invånare och de späckade lagerhusen förbrukare. Däröfver behöver man icke vara i tvivelsmål.

Då, när alla blivit tillfredsställda med näring, kläder och bostad, när de hungliga blivit mättade och de nakna blivit klädda - ty det finns under denna tid tillräckligt för alla - skola de gruppera sig, skola de, drivna av sitt verksamhetsbehov, producera i gemenskap och envar konsumera efter behov.

Den enskilde skall på sin höjd få mera tillbaka av samhället, än vad han givit detsamma - men aldrig mindre. Ty vad skulle väl den starkare, som producerat mer än han kan konsumera, göra med överskottet av sitt arbete, annat än att låta det komma den svagare tillgodo?

Och det skulle icke vara någon frihet? - Där blir icke frågat huru mycket eller huru litet envar producerat, eller konsumerat, nej, envar överlämnar produkterna av sitt arbete till de stora lagerhusen och tager sig därifrån, vad han behöver för sitt livsuppehälle. I enlighet med broderlighetens princip -”

Sedan Trupp länge försökt att bestrida detta, har jag med min sista fråga tvingat honom att förklara sig. Jag skulle kunna göra samma experiment med envar av eder. Det är ofelbart.

Trupp har beslutat sig för friheten. Han är verkligen - vilket jag icke trodde - anarkist.”

Auban tystnade. Trupp fortsatte:

”Men under anarkismen skola vi praktiskt omsätta kommunismens grundsatser och vårt exempel skall så fullständigt övertyga er om möjligheten att förverkliga våra principer, att ni genast följa oss och frivilligt uppgiva er privategendom -”

Auban svarade icke längre.

Han visste mycket väl, att denna yttre försoning blott var ett nytt och sista försök av hans vän att utjämna den djupa klyfta, som redan länge vidgats i det inre och som nu även här och där framträtt i det yttre, skiljande de nya från de gamla.

”Varken jag eller någon annan kan rädda, det som självmant viger sig till undergång...” tänkte han för sig själv. Han deltog nu i samtalet endast när han blev direkt tillfrågad. Det blev ovanligt livligt.

Aldrig hade man stannat slå länge som i dag. Klockan var redan över nio och ändå tänkte ingen på uppbrott utom Dr. Hurt och fransmannen.

När doktorn tog avsked av Auban, sade han tyst: ”Hör nu, käre vän, jag kommer icke mera till era söndagar. Måtta i allt. Så vansinniga få icke de språnglov att vara, som jag åskådar. Er vän sprang med båda fötterna rätt in i himmelen. Det är för starkt för mig -”

Därmed gick han och Auban såg skrattande efter honom. Även fransmannen reste sig, tackande flera gånger. Auban slog bort hans tacksägelser:

”Vi har blott slagit upp pålar och tomma ställningar. Men det var omöjligt att tränga djupare i dag -”

”Ni har en stor kamp att kämpa, som ni kunde underlätta, om ni lät det ord falla, som avskräcker och jagar bort otaliga som eljest stå er nära, ja kanske fullständigt överenstämma med er.”

”Ordet anarki betecknar på håret vad vi vilja. Det skulle vara feget och oklokt att låta det falla för veklingarnas skull. Den som icke är stark nog att pröva dess verkliga innehåll och förstå det, den är heller icke stark nog till eget, självständigt tänkande och handlande.” -

”Jag reser tillbaka till Paris om några dagar. Får jag framföra er hälsning till våra vänner, monsieur Auban?”

Han sade därför:

”Du ser allting med de nuvarande människornas ögon. I det framtida samhället där allt ställes till allas fria förfogande, där det således icke kan finnas någon handel i våra dagars mening, skall, enligt min övertygelse, varje medlem frivilligt avstå från ett besittningstagande av jord och grund för sin uteslutande privata del -”

Auban hade nu åter rest sig. Han var en smula blekare, när han nu sade:

”Vi ha ännu aldrig varit oärliga mot varandra, Otto. Du vet lika väl som jag, att detta svar är en undanflykt. Men jag begär nu: svara mig på den ställda frågan och svara mig ja eller nej, om du vill, att jag någonsin mera skall diskutera en fråga med dig -”

Trupp kämpade uppenbart med sig själv. Därpå svarade han - med en blick på sina vänner, vilka nyss angripit honom, och inför vilka han aldrig ställt den personliga frihetens princip i skuggan:

”Under anarkismen måste varje antal medlemmar vara i stånd att kunna organisera sig efter behag och därmed omsätta sina idéer i praktiken. Jag inser heller icke hur man rättvisligen skulle kunna fördriva någon från den jord och det hus, som han odlat och byggt...”

”Så har jag dig fast!” ropade Auban. ”Med det du nu yttrade, ställer du dig i skarpast motsats till de kommunistiska grundsatser, som du nyss försvarade. Du har erkänt privategendomen till råämnena och jord. Du har försvarat rätten till den oförminskade arbetsavkastningen. Det är anarki. Talesättet: allt tillhör alla - har fallit, störtats av din egen hand.

Blott ett enda exempel för att omöjliggöra allt missförstånd: jag besitter ett stycke jord. Jag använder dess avkastning.

Kommunisten säger: Det är stöld från det allmänna.

Men anarkisten Trupp - nu kallar jag honom så för första gången! - säger: Nej. Ingen makt på jorden har någon annan rätt än maktens rätt att driva mig bort från min besittning eller fråntaga mig så mycket som ett öre av mitt arbets avkastning.

Jag slutar. Mitt syfte är uppnått.

Jag har bevisat, vad jag ville bevisa. Att de båda stora motsatserna mellan vilka mänskligheten rör sig, mellan individualism och altruism, mellan anarkism och socialism, mellan frihet och auktoritet, icke kunna försonas.

Jag påstod, att alla försök att förena det oförenliga måste förirra sig från verklighetens mark in i utopiens dimmor och att varje allvarlig människa måste besluta sig, antingen för socialismen och därmed för våldet mot friheten, eller för anarkismen och därmed mot våldet och för friheten!

Här blev Trupp avbruten av ett skallande skratt från Dr. Hurt. En allmän rörelse uppstod. De flesta visste icke vad de skulle tänka. Auban var förtretad.

”Jag tycker, att det icke är något att skratta åt, men väl att gråta över, när människor kasta sig med öppna ögon rätt i fördärvet”, sade han.

Trupp reste sig. Hela hans kraftiga gestalt var spänd till sista muskeln. Han var icke sårad, ty han kände icke sig, utan sina idéer angripna.

”Med sådana människor som ni, gör man kort process!” - - ropade han.

Men Dr. Hurt, som likaledes plötsligt blivit allvarlig, uppmärksammade icke orden.

”Var leva ni?” frågade han bryskt. ”På jorden eller på månen? Vad för slags människor se ni? - Skola ni aldrig bli kloka? -”

Och vändande sig bort, brast han åter i skratt: ”Sådant måste man höra för att kunna tro det! Två tusen år efter Kristus! Efter två tusen år av sorgligaste erfarenheter av en lära, som skapat allt slags elände, ständigt samma vansinne i ständigt samma form!” utropade han.

Med ett slag hade stämningen förändrat sig. I de lugna åhörarnas ställe, sedan man hämtat sig från sin förvåning över avbrottet, trädde de upprörda deltagarna, som togo parti för eller emot.

Trupp ryckte på axlarna.

Hans ord hade haft ett märkbart inflytande på de flesta. Auban iakttog det med öppen förvåning. Vad Auban hade sagt, hade för dem varit främmat och kallt förnuft. De ville den fullkomliga lyckan - Trupp bjöd dem densamma.

Om den var möjlig? Därpå tänkte ingen.

Det är dock förfärligt tänkte Auban och Hurt, och deras tankar hälsade varandra tigande i en blick, - de förakta förnuftet, som visserligen långsamt och så småningom, men dock med ofelbar säkerhet, river ned sten på sten, och våning på våning på villfarelsens jättebyggnad...

Den unge tysken hade med glänsande ögon hängt fast vid Trupps läppar. Ännu fullständigt främman för rörelsen, fylldes han av hänförelse genom den givna skildringen av idealet. O, säkert var här allting gott, ädelt, sant!... Han räckte Trupp sin hand och sade: ”Låt mig bli va er kamrat!” -

Ryssen satt orörlig! Ingen min förändrades i hans dystra, ungdomliga och dock så manliga ansikte. Den tillsammans med honom anlände arbetaren vändade lugnt på tillfälle att tala.

Den gamle amerikanen vände sig till Dr. Hurt. Han darrade av inre rörelse.

”Tro mig, käre herre, socialismen är en hjärtats sak. Moralens etiska grundval -”

Men den oförbättrige doktorn avbröt även honom utan aktning för hans vita hår.

”Jag vet ingenting om etikens grundval, Sir, jag är materialist. Men så mycket har ett hårt och surt liv lärt mig, att frågan om min frihet icke är något annat än frågan om min hänsynslösa kraft, och att sentimentalitet är den största av alla laster.”

Det oroliga hit och dit-samtalet blev synbart livligare. Alla ville giva uttryck åt de tankar, som behärskade dem.

Omkring Trupp hade det bildats en krets bestående av den unge tysken, som skrev sociala dikter, mr Marell, amerikanen, svensken, vilken hade svårigheter med det främmande språket, samt Trupps tyska vän. De lyssnade till honom, när han med ständigt varmare och mera lockande färger målade framtidsbilder för kretsen.

Dr. Hurt och fransmannen fortsatte samtalet med varandra.

Rysen betraktade Auban på ett sätt, som om han ville utgrunda honom.

Men denne tänkte för sig själv, när han betraktade de åtta oroligt växlande huvudena: ”Vilken bild för en målare!” -

Den gamle, vithåriga amerikanens milda profil, tyskens mjuka, glatta... rysens dystra, bleka ansikte, vars panna skuggades av en oordnad hårmassa, och fransmannens själfulla med det modernt tillskurna halvskägget... Dr. Hurts smala huvud med den under rastlöst själsarbete utformade pannan, en logikers huvud, en romersk imperator, som nordbons häromsvallade, med de barnsligt blå ögonen och ett förtroendefullt uttryck, som blev sig likt under hela den upprörda diskussionen...

Hur olika äro vi icke, vi människor! - tänkte han vidare, och vi skulle kunna böja oss under en gemensam tvångslag? - Nej, frihet, alltid frihet i det största som det minsta...

Högt sade han, och drog därmed kretsen kring Trupp in i den gamla tankegången:

”Det gör mig ont, att du blev avbruten, Otto -”

Men Trupp svarade:

”Jag hade sagt, vad jag hade att säga -”

”Nå, så mycket bättre. - Men skola vi ändå icke försöka, att utveckla våra idéer lite mera ingående? Låt oss gå närmare in i enskildheterna i de olika spörsmålen.”

Snart härskade åter den gamla uppmärksamheten, med vilken man förut följt diskussionen. Men denna gång var den tvungen, icke naturlig som förut. Flera togo nu del i diskussionen.

blossa upp). ”Jag tror för min del, och det är min bestämda övertygelse, att i det kommande samhället alla skola frivilligt lämna sin del av arbetet.”

Fransmannen frågade honom hövligt:

”Men antag nu, att människorna icke frivilligt utföra sitt arbete, som ni anta? Hur blir det då med den fria rätten till njutning?”

”De skola göra det. Lita på det”, var Trupps svar.

”Jag tror, att det är bättre, att icke lita på det.”

”Ni känner icke arbetarna.”

”Men så snart arbetarna uppnå någon besittning, bli de bourgeois, och de skola då bli de första, som värja sig mot expropriationen av deras egendom. Ni taga icke människornas natur med i beräkningen, min herre; egoismen är drivfjädern till allt handlande. Taga ni bort denna drivkraft så arbetar framåtskridandets maskin icke längre. Världen skall falla sönder i ruiner. Civilisationen skulle upphöra. Jorden skulle bli ett stagnationens moras - den det är omöjligt så länge människorna leva på densamma.”

- ”Varför föregå ni då icke med gott exempel och visa möjligheten av att praktiskt omsätta era teorier?” frågade man vidare Trupp.

Han undvek frågan genom att i sin tur ställa den tillbaka. Auban svarade genast.

”Emedan staten har monopoliserat cirkulationsmedlen och med våld skulle hindra oss att skapa ett nytt. Våra angrepp rikta sig därför i första hand mot denna och blott mot denna.” -

Diskussionen mellan Trupp och Auban syntes ha upphört och hotade att fullständigt splittras. Då gjorde Auban ett sista försök att tvinga de oklara önsningar, som rest sig i fantasiens tomma rum, in på verklighetens fasta mark.

”Blott en enda och sista fråga till dig, Otto” ljöd åter hans klara och hårda stämma, ”blott denna enda:

Skola ni i det samhällstillstånd, som ni kalla ’fri kommunism’, hindra de enskilda från att sinsemellan byta sitt arbete med hjälp av ett av dem själva skapat bytesmedel? Och vidare: Skola ni hindra dem att sätta sig i besittning av grund och jord för personligt bruk? -”

Trupp studsade.

De närvarande, liksom Auban, väntade hans svar med spänning.

Aubans fråga var omöjlig att undandraga sig. Svarade Trupp ”ja”, så medgav han, att samhället hade rätt att öva våld mot den enskilde och förkastade därmed den individernas autonomi, som av honom alltid försvarats med värme; svarade han däremot ”nej”, så erkände han därmed den av honom lika ivrigt förnekade rätten till privategendom.

Nu skrattade Trupp, upprörd och förargad.

”En snygg revolution! Och på sådana hjärnspöken vill du söka få oss arbetare att tro?! - Om jag icke sett dig framför mig, så skulle jag trott mig höra en bourgeoisiekonom. - Nej, min käre, den revolution, som vi en dag skola genomföra, går fortare till målet än alla dina ekonomiska evolutioner! Vi känna en kortare process: kom och tag tillbaka, vad man frånstulit oss med öppet våld och vetenskaplig list!”

”Blott bourgeoisin icke gör en kortare process med er!” insköt Dr. Hurt. ”Exempla docent! Det vill säga: lär av historien!”

Det var hans svar på den hotelse, som nyss undslupit Trupp.

Den rörelse, som dessa ord framkallade, lade sig blott långsamt. Man betraktade honom som en försvarare av bourgeoisien och angrep honom från alla sidor.

Tysken, som stod på samma ståndpunkt som ’Pittsburger-proklamationen’ och ’Freiheit’ i New York och tillhörde den första sektionen av den ’kommunistiska arbetarbildningsföreningen’, tog nu ordet.

”Det har överhuvudtaget ännu icke varit tal om den egentliga anarkismen, vilken redan existerade innan man ännu kände till den småborgerliga Bostonerliberalismen, manchesterfolk som äro femtio år efter sin tid, och autonomisternas överspända sekteri”, - han vände sig här till Auban och Trupp - ”och vilken ännu räknar de flesta anhängarna. Denna vill en det fria samhällets kommunism, vilken vilar på en samfundsmässig organisation av produktionen. Den förkastar heller icke arbetsplikten, ty den säger: ingen rätt utan plikt. Den fordrar vidare, att de likvärdiga produkterna skola utbytas genom produktionsföreningarna själva utan mellanhänder och profitmakeri, och att kommunerna skola reglera alla offentliga samhällsangelägenheter genom fria samhällsdrag. Men i ett fritt samhälle, som är organiserat på detta sätt, i vilket de flesta skola finna sig mycket väl, där blir staten överflödig.”

”Då medger ni således flertalets rätt, att med våld sätta igenom sin vilja?”

”Ja, den enskilde måste underkasta sig det allmänas väl, ty detta står alltid högre.”

”Det är en av de båda ståndpunkter, som jag demonstrerat. Ni går socialismens väg -”

”En snygg ståndpunkt för en anarkist!” sade Trupp. ”Och individens frihet, vart tar den vägen? - Det är ingenting annat än den centralistiska kommunism, vilken vi lämnat bakom oss.” (Den tvedräktens flamma, som för en tid sedan söndrat klubbarna och fört till bildandet av ett eget organ, hotade nu att åter

Auban började på nytt, ständigt vänd till Trupp:

”Jag vill försöka bevisa hur olika och oförenbara kommunismens och anarkismens världsåskådningar äro även i alla sina konsekvenser:

Du vill individens autonomi, dess suveränitet och rätt till självbestämmande. Du vill dess fria utveckling till dess naturliga fullkomning. Du vill dess frihet. Vi äro eniga i dess fordringar.

Men du har byggt dig ett ideal om en lyckans framtid, som närmast motsvarar dina böjelser, dina önskingar, dina vanor. Därmed att du ger det namn av ”människlighetens ideal”, är du övertygad om, att alla ”äkta och sanna” människor måste bliva lika lyckliga, som du, med detta ideal.

Jag däremot vill friheten, som gör det möjligt för envar, att leva efter sitt ideal. Jag vill vara i fred, bli lämnad i ro för de fordringar, som ställs på mig i namn av ”människlighetens ideal”.

Jag menar, att detta är en stor skillnad.

Jag blott river ned. Du bygger på nytt.

Jag är rent defensiv. Men du är aggressiv.

Jag kämpar endast och allenast för min frihet. Du kämpar för det, som du kallar andras frihet.

Du vill avskaffa, dvs. våldsamt förstöra.

Du talar om att avskaffa religionen. Du vill förjaga dess präster, utrota dess läror, förfölja dess bekännare.

Jag förlitar mig på den ständigt växande erfarenheten, som ersätter tron med vetande. Ekonomiskt beroende tvingar i våra dagar de flesta människor till att erkänna en eller annan ännu härskande kyrka och förhindrar dem att utträda ur desamma.

Ha arbetets fjättrar fallit, så skola kyrkorna komma att bli tomma av sig själv, vanans och dårskapens och villfarelsernas lära skall icke längre finna några åhörare, deras präster skola bli övergivna.

Men jag skulle vara den siste att godkänna den förbrytelsen mot individens frihet, att med våld söka hindra en individ, att för sin del dyrka Gud som skapare, Kristus som frälsare, påven som ofelbar osv., så länge han förskonar mig för sitt vansinne och icke kräver någon tribut av mig i sin allena saliggörande tros namn.”

Man skrattade: tvivlande, road, upprörd och medlidsam med sådan svaghet gentemot en fiende.

Men Auban fortsatte obekymrad, ty han var fast besluten, att, då han en gång börjat, säga dem det bästa, som han hade att säga.

”Du vill liksom jag den fria kärleken.

Men vad menar du med fri kärlek? Vad kan du därmed annat mena, såvida du är konsekvent nog, att även på detta område tillämpa broderlighetens princip - liksom du förfäktar den med avseende på arbetets överlämnande och avyttrande - annat än detta:

Att varje kvinna har skyldighet att hängiva sig åt varje mans begär, och att ingen man har rätt att undandraga sig en kvinnas önskningar; och att de från dessa förbindelser härstammande barnen tillhöra det mänskliga samhället, och att detta samhälle har plikt att uppfostra dem; att den enskilda familjen måste, liksom den enskilda individen, uppgå i den stora mänsklighetsfamiljen, icke sant?

Jag ryser, när jag tänker på möjligheten, att denna idé någonsin skulle kunna bli den förhärskande.

Ingen hatar äktenskapet mer än jag. Men det är blott äktenskapets tvång, som leder till, att man och kvinna försälja sig till varandra, som hindrar och missriktar det fria valet, hindrar och vanligen gör en skilsmässa omöjlig, skapar ett elände från vilket det icke finns någon befrielse utom döden, det är blott detta äktenskapets tvång, som jag avskyr. Aldrig skulle jag våga protestera mot två människors fria förbindelse, när de komma samman av fri vilja, och av fri vilja hålla samman livet ut.

Men lika så väl, som jag förstår två människors fria förening, lika väl förstår jag också många människors böjelse för omväxling av kärleksföremål, och föreningen för en natt, en vår - skall vara lika fri, som det i våra dagar av den allmänna meningen sanktionerade äktenskapet på livstid.

Moralens bud synas mig löjliga och blott framsprungna av inskränkta människors sjukliga lystnad att reglera och normera naturliga förhållanden.

Och slutligen kasta ni också privategendomen överbord med samma suveräna lätthet och med en ytlighet i betraktelsesätt, som utmärker kommunismen.

Ni säga, staten måste falla på det att egendomen må falla, ty den beskyddar densamma.

Jag säger, staten måste falla på det att egendomen må kunna bestå, ty den undertrycker densamma.

Ni ha ingen aktning för egendomen, det är sant: för eder egen egendom ha ni ingen aktning, ty i så fall skulle ni icke låta er fråntagas densamma dag för dag. Fördriv den orättmätiga egendomen. Men fördriv den därigenom, att ni själva bli besittare. Det är enda vägen att verkligen "avskaffa" den på, den enda förnuftiga och rättvisa, samtidigt som det är en frihetens väg.

Ned med staten, på det att arbetet må bli fritt, det som allena skapar egendom! - Så ropar också jag.

När penningen icke längre har några med makt skyddade privilegier -"

Men nu var det slut med Trupps tålmod.

"Vad?" utropade han upprörd, "även penningen skall bli bestående, de eländiga pengarna, som har smutsat ned oss alla, förnedrat, förslavat oss?! -"

Auban ryckte på axlarna. Han kunde blivit förargad, men han skrattade.

"Tillåt mig en motfråga: Skulle det uppröra dig, att samtidigt vara såväl arbetsgivare som arbetare? Löntagare och löngivare, och i egenskap av deltagare - herre över kapitalet, istället för att, som nu, vara dess slav? - Jag tror icke. Det upprörande ligger blott däri, att nu för tiden, förvärv är möjligt utan arbete, tack vare våldsamt frånrävande."

"Vad är det då enligt din åsikt, som skall bestämma arbetets värde? -"

"Dess nyttighet i den allmänna konkurrensen, vilken ut från sig själv bestämmer arbetets värde. All annan bestämning uppifrån är orättvis och absurd. Men jag vet mycket väl, att kommunismen även löser denna fråga, utan ringaste möda: den kastar helt enkelt allt i en hög -"

"Men vi ha ju dock den fria konkurrensen nu! -" utropade Trupp.

"Nej, vi ha arbetets konkurrens, men icke på samma sätt en ömsesidig konkurrens mellan kapitalet. Jag upprepar det. - Ni se de fördärliga följderna av denna ensidiga konkurrens och följderna av privategendomen, som med våldets hjälp förlänats privilegier och ropa: "Bort med privategendomen!" - Ni se icke, att det just är egendomen, som gör oss oavhängiga, och ni se icke, att det därför endast och uteslutande gäller att lägga vägen fri till dess förvärvande, för att upphäva missförhållandet mellan herrar och slavar. Tro mig: organiserandet av den fria krediten, dvs. möjligheten för alla att komma i besittning av arbetsmedel, denna oblodiga, djupt ingripande, denna största av alla revolutioner skall åstadkomma en sådan omgestaltning av alla våra levnadsförhållanden, att man i dag icke kan göra sig en föreställning därom."

Han tystnade och såg hur hans ord förvånade. Alla voro upprörda. Blott Dr. Hurt satt kall, logiskt prövande ord för ord. De flesta kunde icke föreställa sig en revolution på annat sätt än ett kaos av lik och ruinhopar, och de skakade på huvudet vid Aubans ord. Därför försökte denne att göra sig förstådd.

"Vet ni vad som skulle bli följderna av räntans och därmed ockrets avskaffande? - En ständigt efterfrågan av mänskligt arbete; utjämning av tillgång och efterfrågan; en nedsättning av priset till det minsta möjliga och därmed en oerhörd ökning av konsumtionen; ett noggrant utbyte efter det verkliga värdet och därmed den möjligast rättvisaste fördelningen av rikedom. Men som följd av denna stora ekonomiska revolution ett dagligt växande välbefinnande såväl för hela landet som för den enskilde..."

upprörda, färdiga till vilken handling som helst - bli indragna; ty i denna landsflyktens bukt gingo vågorna långt vildare än på öppna havet.

Stundom tyckes det, som om flyktingarna hade förgätit den avlägsna fienden, så förbittrat kämpade de inbördes. Från moderföreningens sektion avsöndrade sig tvärt en enskild grupp, som icke ens behöll det gamla namnet. Enskilda personer, anstuckna av oro och äregirighet, sökte att använda sig av tvedräkten, för att åter samla de sönderrivna trådarna i den egna handen och - där behålla dem. Kampen för och emot dessa fördes till ytterlighet i veckor och månader igenom, tills den löpte ut i sanden, icke efterlämnande andra spår än bitterhet, en hög flygblad med ömsesidiga beskyllningar samt några ändamålslösa broschyrer.

År 1887, året för mordet i Chicago, voro Londons fyra tyska arbetarklubbar blott helt löst och bräckligt förenade med varandra. Blott enskilda medlemmar besökte de andra och umgingos med varandra. Som organisationer sammanträffade de blott, när det gällde att tillsammans med de engelska socialisterna anordna en demonstration, iscensätta ett möte på mest imposanta sätt eller att fira marsdagarna.

Denna afton fann Trupp sin klubb starkt besökt. Vanligtvis voro dess rum blott fulla på söndagarnas eftermiddagar och kvällar, då icke blott medlemmarna, utan även deras hustrur och barn, samt införda gäster kommo samman för att övervara de musikaliska och teatraliska tillställningarna. Dessa tillställningar, till vilka vem som helst hade tillträde mot sex pence, arrangerades för att öppna nya källor för propagandakassan, för tidnings- och broschyrfonden, till de tallösa tillfällen, då man alltid behövde ekonomiskt understöd, och för att med dans och lättare underhållning, som vanligen icke stördes av diskussionsaftnarnas och de slutna mötenas upprörda strider, glömma den gångna veckans sorger och bortjaga tanken på den kommande.

Trupp förmådde knappast tränga sig fram genom den trånga gång, som från dörren ledde till den trappa, som förde ned till salen, vilken låg djupare än gatan. Det till vänster om trappan liggande barrummet var överfullt. De flesta stodo framför disken, med glaset i hand ensamma eller i grupper, medan blott ett mindre antal hade kunnat få plats vid de få borden. Men för Trupp fanns ännu en hörnplats på en av bänkarna. Man trängde sig ännu mera tillsammans och hastigt tog han det glas man framräckte och tömde det i ett drag.

Stämningen bland de närvarande var mycket olika. Under det några grupper voro sysselsatta med högljudda utläggningar över någon fråga, sutto andra nästan stumma. Vid det bord där Trupp funnit en plats, härskade tryckande stämning. Vid bordets ena ända satt en ung man. Han läste ur en tidning, men

Medan han mönstrade denna sorgliga sparsamhet, gick Trupp fram och tillbaka med sänkt huvud och händerna i fickan, som han alltid gjorde, när hans inre var i uppror. Under det han bad Auban att sätta sig på stolen och drog fram en koffert till sig själv, började han, som under de sista timmarna varit så tyst, att med undertryckt och dov stämma omtala vad han denna dag iakttagit.

”Du tycker väl, att detta rum är torftigt? Långt därifrån. Jag lever furstligt - jag är ju ändå den ende i hela huset, som har ett eget rum till min disposition. Ja, i detta ”familjehotell” bo några hundra människor, några dussin familjer. Här och på första våningen går det väl an. Här är det blott en familj, som delar ett rum, föräldrarna, barnen, de vuxna och ovuxna, alla om varandra. Längre upp - jag har ännu icke varit där, ty på tredje våningen blir smutsen och stanken så förfärlig, att man måste vända om - är det icke så väl ställt. Två familjer i ett rum, icke större än detta. Om de hjälpa sig med det beryktade kritstrecket, det vet jag icke. Alltnog, de hjälpa sig: sängkammare, salong, matsal, kök, sjukrum och likrum - allt i ett. Eller ett sådant håll, sex steg brett och sex steg långt, bebos av sex, tio ... tolv arbetare - skräddare. De arbeta tolv, fjorton, sexton timmar, ofta ännu längre. De sova alla på golvet i detta enda rum, på en lumphög, såvida de icke arbeta natten igenom vid giftigt gasljus. Det kan gå dagar, veckor, innan de komma ur sina kläder. Vad de förtjäna? Det är olika. Två pence per timma? Mycket sällan. Oftast förtjäna de så mycket, icke på tre, men sex timmar. Ha de en eller halvannan shilling, när de nödgas sluta på grund av sin utmattning, så äro de glada. För förfärdigandet av en rock, som i en affär säljes för två guineas, erhålla de fyra ... fem shilling, understundom blott två ... tre, ja blott en shilling. Vill du höra ännu mera? - I skomakarebranschen, hos tillverkarna av tändsticksaskar, linnesömmerskorna, textilarbeterskorna, är det på samma sätt. För tillverkningen av ett gross tändsticksaskar betalas omkring två pence - arbetet kräver tre till fyra timmar. För tillverkningen av ett dussin skjortor fyra eller till och med tre och två och en halv pence: för polerandet av ett gross blyertspennor - halvannan timmas arbete - två pence -, och för allt finns det händer, som icke vila förrän naglarna fallit från fingrarna.”

Auban avbröt honom. Han kände sin vän. Lät han honom hållas så skulde han fortsätta timma efter timma, på måfå gripande hit och dit i högen av uppstaplade erfarenheter, dragande fram det ena fakta efter det andra, det ena argumentet på det andra, i blödande smärta och på samma gång i skräckfull fröjd framskapande en bild, gentemot vilken alla invändningar måste bli verkningslösa. Och alltid, när han slutat, utmattad och ohyggligt upprörd, var revolutionen hans *ceterum cenceo*, krossandet av det gamla samhället, förstörande av allt bestående.

Han lät icke hejda sig i sitt rasande lopp. Ständigt fann han nya hälleberg ur vilka han slog källor för sina teorier. Avbruten vände han om, kom in på ett annat område och rev överallt utan besinning bort alla slöjor, bortjagande varje glimt till möjlig förhoppning på långsam förbättring, döljande varje tanke på fredliga reformer, begravande dem under tyngden av sina anklagelser... Och då, när han inhöjt sina åhörare i sin förtvivlans mörker, gick han dem på livet och slungade fram detta enda ord: "revolution!" och lämnade dem ensamma i natten tillsammans med denna enda stjärna... På detta sätt hade han blivit agitatorn, vars ord alltid flammade klart, när ögonblicket lämpade sig. Att bryta slöheten och likgiltigheten, skapa missnöje, att bringa hatet och förtrytelsen till uttryck, förstod Trupp som ingen annan. Därför var hans verksamhet bland de indifferentare alltid verksam. Organisatör var han icke. Mer och mer undvek han klubbarna. Han undvek gärna diskussioner. Han förstod icke att övertyga. Hade stundens jubel och entusiasm förflutit, då bemäktigades många av dem, - under följande dags gråa enformighet, som lät striden synas ändamålslös och segern omöjlig, - som han ryckt med sig, på nytt och med ökad styrka av oföränderlighetens dova känsla, som hoppets ljusa leende ett ögonblick övermannat. Han varas vägvisare, men vägledare var han icke

När Auban avbröt honom, grep hans feberhettade själ efter en annan sida av samtalet. Han talade om barnen i detta elände, som föddes i elände; hur mer än trettio procent av dem dogo i dessa vrår, innan de lämnat sin första ålder, saknade av ingen, knappast kända av modern, aldrig klädda, aldrig mätta; talade om de lyckliga, som blevo bevarade från detta ovissa liv, från den långsamma hungerdöden; talade om de höga priser, som de fattiga måste betala för alla sina förnödenheter, fyra, fem shilling i veckan enbart för det lilla rumshålet, under det att hela familjens förtjänst knappast belöpte sig till tio ... tolv shilling; talade om den förhållandevis höga skolavgiften, som de voro tvungna att betala för sina barn, som de så väl behövt för att kunna öka sin inkomst med ett par pence per vecka; talade om deras fullständiga hjälplöshet i all, exempelvis vid de anhörigas död. - Det hade under sista tiden kommit ut rykten till offentligheten om förfärliga förhållanden, så omöjliga, att alla höllo dem för foster av en sjuk hjärna, en sensationslysten fantasi. De vilade emellertid på fakta. Trupp bekräftade dem.

Det var icke alltför sällsynt, att liken blevo liggande ojordade under flera dagar i samma rum, som dag och natt tjänade de övriga familjemedlemmarna till vistelseplats.

"När jag kom hit", sade Trupp, "hade en ung man på omkring tjugo år dött i grannhuset. I feber, scharlakansfeber, tror jag. I varje fall var hans feber smitto-

des bekämpa de varandra med större bitterhet mot den gemensamma fienden än här. Ingenstädes tala de så många olika språk och ingenstädes uttalas mera olika åsikter i flera olika munarter än här.

London uppvisar alla typer; och hon visar dem samtliga, såväl i de mest utpräglade och intelligentaste former, som i de mest banala och förvuxna.

För nykomlingen är hon ett kaos. Men detta kaos blir snart hans bästa skola, i vilken han snart känner sig hemmastadd.

Londons flyktingsliv har en omfattande historia.

Ännu då den engelska socialismen, vars långsamma tillväxt ännu icke uppnått mognadens period, låg i sin linda, kommo fyratioalets flyktingar till London och bildade i "*Kommunistiska arbetarbildningsföreningen*" - på initiativ av män som Marx och andra - den första flyktingföreningen av tyska arbetare i London, som skulle komma att bli moder åt så olikartade barn, att de icke längre skulle komma att erkänna varandra som syskon...

Ryssarna kommo med Herzen i spetsen, vilken härifrån ledde sin tidning "*Kolokol*"; och hit kom även Bakunin från sin Sibiriska landsförvisning. Freiligrath kom med härliga sånger på bävande läppar; Kinkel kom för en kort tid från fängelset i Spandau; och Ruge med spillrorna av sin sönderslagna "*Jahrbücher*"... Här lever Mazzini, den store patrioten, den republikanske sammansvärjaren. Här voro slutligen fransmännen Louis Blanc, Ledru Rollin och kamrater som delade deras öde...

Här funno de alla ro och frid, landsförvisningens fredlösa ro och de förvisades torftiga bröd...

Så upphöra de stora namnen och en paus inträder.

När åttioalet närmade sig och den fria kommunismens lära, som om sig använde beteckningen anarkism, kom till London med en av sina främsta och verksammaste representanter, och denna i "*Freiheit*" fick sitt första organ, hade "*Kommunistiska bildnings-arbetareföreningen*" redan delat sig i trenne sektioner, som fullständigt, under bitter kamp, skiljts från varandra: här socialdemokraterna, de "blåa"; där anarkisterna, de "röda". Efter några år blev den nya tidningen förlagd till New York; men London, där rörelsen efter 1878, året för antagandet av socialistlagen i Tyskland, hade kommit i helt nya farvatten, blir än en gång huvudkontoret för alla tyska flyktingar om också på ett helt annat sätt än för trettio år tillbaka...

Deras fysiologi, deras strävanden, deras mål, deras medel ha totalt förändrat sig. - Allt har råkat i jäsning. Alla stå emot varandra. Alla, som komma, - uttröttade av utståndna strapatser, förbittrade av den ohyggliga förföljelsen,

representant med hög buret huvud och proletärens stolthet, i fullt medvetande om sin kraft, i medvetande om att vara "allt", fordrande världen av en redan i sjunkande varande klass, och fordrande den med ett barns häftighet, med en rebells vrede, med säkerheten hos en fältherre som känner sina trupper, vet att de äro omöjliga att besegra. Och fordrande den, utan att ana vad han begär.

Historien brukar sådana människor för att förbruka dem. Med dessa avgör hon de största slaktningar, genom att ställa dem i spetsen för massan, bestämmer dess styrka.

Friheten ser blott hinder i dem. Ty den kämpar blott med den enskilde, som blott representerar sig själv.

Trupp var en förträfflig människa. Men han var ofta blind på båda ögonen. Han var en fanatiker. Han var därtill fanatiker för en fantasi. Ty kommunismen är en fantasi, som måste ropa våldet till hjälp för att bli tröstlös verklighet... -

Trupp gick framåt och hans oroliga tankar skuro allt djupare och han kände dem plågsammare än den bedövnings narkos under vilken han lidit hela dagen. Han närmade sig klubben. -

Socialismens revolutionärer ha spritt sig över hela världen. De ha redan nått till de avlägsnaste delar av jorden och banka på de avlägsnaste portar.

De tro sig vara morgonväktare till mänsklighetens nya dag.

Överallt sammansluta de sig. Här kalla de sig parti och sträva efter den politiska makten på den allmänna rösträttens väg, med strängt slutet organisation, under ledning av valda förare, för att, väl i besittning av den politiska makten, med våld kunna lösa den sociala frågan uppifrån. Och där kalla de sig "grupper" och lära det våldsamma omstörtandet av samhällsförhållandena, som den enda räddningen från den olidliga nöd, som ständigt tyckes ha nått sin höjdpunkt och ändå blir ständigt större -; liknande folket, som kommer närmare och närmare, i går knappast märkbart, stå de i dag över oss med sina hotande skuggor, och skola i morgon befria sig - säkerligen i morgon; deras timma och deras plats känna vi blott ännu icke.

Överallt utströ de sina flygblad, sina broshyrer. Överallt uppräta de tidningar... De flesta gå nog under lika snabbt som de uppstått, de dö i födseln, de undertryckas, men deras antal är dock så stort, att man icke längre kan hålla reda på det. Det är sädeskorn på ofruktbar åker, kvävda av ogräset; blott några få växa upp, bära frukt för några somrar... Men den hand, som sådde dem, blir aldrig tom; mod uthållighet och hopp fyller den ständigt åter...

Socialismens revolutionärer ha fördelat sig över världens alla stora städer.

Men i ingen på hela jorden är skaran så brokig som i London. Ingenstädes tränga de sig så tätt samman; ingenstädes avvika de så från varandra. Ingenstä-

am. Mannen var utan arbete; hustrun var bröstsjuk. Hon hostade hela dagen. De hade fyra barn, men det näst äldsta, en flicka, kom blott hem, här hon icke fann någon annan näring. Hon och hennes bror voro de enda, som någon gång skaffade något till huset. Dessutom fanns där hustruns gamla svagsinta moder, som aldrig reste sig från sin vrå i rummet. Sonen dog alltså. Han hade varit sjuk i åtta dagar, Naturligtvis utan vård, utan läkare, utan föda. Liket blev liggande på samma fläck, där den sjuke hade dött. Ingen människa rörde honom. Istället för att söka arbete, sprang mannen en hel dag från den ene ämbetsmannen till den andre. Man visade honom från det ena distriktet till det andra. Det ena hade ingen kyrkogård och i det andra hörde han icke hemma. Han var utlänning, hade svårt att göra sig förstådd - kort och gott, den döde blev där han var, utan kista, ojordad. Efter tre dagar talade man om saken i huset, efter fem dagar trängde lukten ut genom dörrrens springor, efter sju dagar blev det så odrägligt, att grannarna i de närliggande rummen blevo uppretade; först efter åtta dagar fick en polisman höra något om saken och äntligen på nionde dagen blev det fullständigt i upplösning stadda liket avhämtat! Tidningarna ha ingenting berättat därom. Och vad skulle det gagnat. Allt hade ju ändå varit förgäves. - Nio dagar! Det säger rätt mycket, men jag slår vad med dig, att ingen fantasi förmår att måla en trogen bild av detta rum!"

Han tystnade ett ögonblick. Auban frös. Han svepte sin rock bättre om sig och såg på ljuset, som hotade att slockna.

Men Trupp var ännu icke färdig. "Stundom kasta de ett lik i något hörn på gården, det får gå med det som det vill. - Här strax i närheten är en gränd som blott befolkas av tjuvar, mördare, sutenörer, slödder av värsta slag. Barn finns det massvis där. Då ett av dem dog helt nyligen, fick det ligga där det låg. Ingen kändes vid det. Ingen människa visste vilka föräldrarna voro. - Ett annat fall omtalade en kvinna som bor här ovanpå. Här över oss bor en fyllbult. Han har hustru och sju barn. Hustrun arbetar för hela familjen. Nyligen dog ett av barnen - i denna ohyggliga sjukdom för vilken vetenskapen icke har något namn. "Långsam avmattning till följd av otillräcklig näring" - kallar man det icke vanligtvis så i tidningarna? - Hustrun försakar allt för att kunna köpa en kista och ett par gröna kvistar. Men det gick ett par dagar innan hon lyckats att skrapa samman det. En afton kommer mannen hem, naturligtvis fullständigt drucken. Kistan är honom i vägen. Han tar den och kastar den genom fönstret tillsammans med liket från en höjd av tre våningar. - Kvinnorna hade nästan rivit sönder människan dagen därpå; mannen skrattade vid sitt brännvin över den duktiga kamraten. Sådant är livet i East-End." -

Auban reste sig.

”Det är nog Otto”, sade han. ”Kan du visa mig den gatan om vilken du nyss talade?”

”Nu? - Det är omöjligt! Vi komma icke helskinnade därifrån.”

”Låt oss då gå.” När de stodo i dörren såg han Trupp i ögonen. ”Du skall väl icke stanna kvar här?”

”Varför icke? - Är jag kanske för god? Har jag förtjänat mer än dessa fattiga? En mer eller mindre betyder ingenting.”

”Men ändå. En mindre i smuts är alltid bättre än en mer.”

När de kommit ut i den smala korridoren. öppnades den mitt emot liggande dörren. En svag ljusstråle upplyste gången, vilket gjorde, att man i den utträdande igenkände gestalten av en ung kvinna. Hon mumlade något när hon såg Trupp. Det lät som en bön och hon visade tillbaka in i rummet. En stikkande, unken förpestad lukt trängde emot de inträdande: lukten från oluftade kläder, ruktande halm, matvaror i upplösnings-tillstånd, blandat med sjukliga smittoämnen uppkomna av den orenlighet, som likt en hinna beklädde allt och betäckte väggarna, golvet och fönstren. Med möda kunde man urskilja en bädd - vilken upptog nästan hela längden av ena väggen - i dunstmolnen, som trots kylan uppvärmdde det oeldade rummet. Från denna bädd reste sig en gestalt, som knappast skulle blivit hållen för mänsklig, om den icke utstött en flod av obegripliga skymford mot de inträdande. Med ansiktet fullständigt vanställt genom laster, sjukdomar och dryckenskap, huvudet förbundet med en smutsig trasa, de av lumpen knappast skylda lemmarna magra och kraftlösa, såg han redan mera död än levande ut. Rosslande föll han tillbaka, utmattad av sitt ändamåls- och viljelösa vredesutbrott. Trupp talade med kvinnan. Auban förstod blott, att det gällde den sjukens upptagande på ett sjukhus - fattigdomens paradiset. Han var trött och slö och gick i förväg. Trupp följde strax efter. Han måste leda vännen vid armen, så trasigt var den mörka gångens knarrande golv, så utslitna trappans stenplattor. ”Det var också en av dem, som vilken dag som helst kunde bliva förd till fattighuset av polisen - blott därför att de voro utan existensmedel. De ha en vansinnig ångest för det -” sade Trupp.

Gatan var människotom som förut. Man skulle kunna tro att alla husen vid dess sidor voro obodda så tyst var det, så oberört av livet,

”Så är det alltid”, sade Trupp. ”Barnen bruka heller icke leka högt på dagen.”

Vid nästa gathörn stod en grupp av människor. De förde ett livligt samtal med varandra. Några av dem voro synbart upprörda. När Auban och Trupp kommo närmare kom en kvinna dem till mötes. Hon ropade gråtande efter läkare. Man gjorde beredvilligt plats åt främlingarna. De gingo igenom en portgång. En halvmörk, trång, smutsig gård låg framför dem. Även här stod en

På Aubans fullkomliga ärlighet kunde icke minsta tvivel falla. Auban ville friheten. Han ville också arbetets frihet. Han älskade arbetarna. Han hade därpå givit tusen bevis. Deras intressen voro hans.

En sådan kärlek dog aldrig. Trupp visste det.

Men trots allt detta, så förstod han honom icke. Han skulle aldrig kunna förstå honom. Aldrig skulle han i privategendomen kunna se något annat än motståndarnas förnämsta fäste. Och på dettas tinnar stod Auban, hans vän och meningsfrände under så många år - han kunde icke fatta denna tanke!...

Därtill kommo de personliga tvistigheterna och missförståelserna i det egna lägret, i den grupp till vilken Trupp hörde. Aldrig ville de upphöra. Alltid, så långt han kunde minnas tillbaka, hade de funnits och aldrig hade de upphört att vara honom vedervärdiga; denna vedervärdighet hade förlamat hans bästa kraft hela den tid han varit i London. Han fann kamraterna för slappa, för overksamma, för obeslutsamma. Han hade under de senaste åren hejdlöst stegrat sina anspråk på sig och andra. Nu var allt missräkningar; nu blevo hans förväntningar aldrig tillfredsställda.

Ingenting gick fort nog. Han själv hade icke mera tanke på något annat än saken. Dessa tankar höll hela hans tänkande och handlande fången. De förföljde honom under dagens mödosamma arbete med den sega ihärdighet, med vilken eljest blott kärleken behärskar människans väsen. De höllo honom vaken långt in på natten och jagade bort tröttheten av det väldiga propagandaarbete, man lastade på hans skuldror. De satte pennan i hans vid skrivning så ovana hand, när tidningen uppvisade luckor, och drog glaset från hans törstande mun, för att kunna lägga pengarna på det stora altare, som var lastat med arbetarnas offer...

Dessa tankar var det, som av honom gjort en i sitt slag betydande person; de hade tiodubblat hans naturliga begåvning, gjutit hans kraft i beständighetens och orubblighetens form, givit hans liv mål och riktning. De behärskade honom och han var deras slav, om också en slav som icke kände några fjättrar, emedan han trodde sig vara fri. Han hade selat på sig dessa tankars tyglar och hade kommit dithän, att han lydde dem, som en stridshingst sin ryttare. Han fick icke känna någon hunger eller trötthet om dessa icke ville det.

Han hade förblivit ogift, eller snarare icke för någon längre tid bundit sig vid någon kvinna, icke för att vara fri för sig själv, utan emedan han icke ville vara hindrad av någonting i tjänsten för sin sak. Han var nästan i alla avseenden en förträfflig människa. Hade knappast små fel; sakens storhet dolde dem. Med en icke vanlig intelligens - om den också var ensidig och mindre allsidigt utvecklad - stod han där liksom i spetsen för folket, som dess bästa och värdigaste

klubben, en halv timmas väg eller mer, men han hade ju lika gärna kunnat vare i Highgates eller Brixtons yttersta förstäder, timvis avlägsnad från Tottenham, då det varit omöjligt att på aftonen komma fram till klubben.

Ännu halvt bedövd av slagen från denna förskräckliga dag, men ännu icke förnimmande något av den dödliga matthet, som måste gripa hans kropp efter denna rasande vandring, gav han sig i väg med fötter som smärtade, hela kroppen betäckt med svett, darrande av köld i den kalla vinterkylan.

Nu visste han mycket väl vilken väg han tog och gav noga akt på att finna den kortaste.

Tvenne känslor hade under de båda sista dagarna oupphörligt kämpat i honom.

Den ena var djupaste nedslagenhet. Mordet i Chicago var fullbordat utan att det från meningsfrändernas sida hade gjorts något för att förhindra detsamma. Eller om icke förhindra det, så åtminstone uppskjuta det. Visserligen hade han aldrig velat tro på det med full visshet, ty han visste allt för väl, hur sällan orden stämde överens med handlingarna, men denna maktens klara seger var ett förfärligt slag för honom.

Den andra var en känsla av lugn, när han tänkte på hur outtömligt denna källa till propaganda skulle flyta, vilken upprann ur denna martyrdöd. Chicago hade blivit arbetarnas Golgatha. Evigt, liksom Golgathas kors, skulle Chicagos galgar ropa mot himmelen...

Men med den instinkt, som ett tjuugoårigt deltagande i den sociala rörelsen hade förlänat honom, anade han också, att anarkismen nu hade kommit i en annan belysning, i vilken den nu skulle stå fullt synbar för alla betraktare, från alla sidor: i dagsljuset. Mycket, som hittills förblivit tvivelaktigt, betäckt med hemlighetsfulla slöjor och för de flesta blivit oåtkomligt, måste nu avgöras. Ett avstannande i propagandan, åtminstone för en tid, var alldeles oundvikligt. Den förlorade tiden skulle otvivelaktigt kunna tagas igen, men över porten till nästa år stod för honom och hans kamrater: modlöshet, olust, letargi!

Allt detta, men också mycket annat, tryckte honom med sin pressande tyngd. Framst Aubans ställning. Han förstod icke sin vän längre. Hans bevekelsegrunder, hans mål hade blivit ofattliga för honom.

Att de ännu, som han trodde, voro ense om medlen, höllo dem ännu tillsammans.

Men hur skulle de nu längre kunna förstå varandra, sedan den förre försvarat det, som Trupp, i egenskap av kommunist, betraktade som första och yttersta grund till allt elände och all ofullkomlighet: - privategendomen?

grupp av män och kvinnor, till vilka barnen trängde sig. Två poliser gingo fram och tillbaka med regelbundna steg, så långt den begränsade platsen tillät det.

Auban ville åter vända tillbaka då hans ögon föll på en lykta på marken, som kastade ett dunkelt ljus på en lunta halm, på vilken det låg en mänsklig gestalt. Ingen hindrade honom att träda närmare. De kringstående trädde till; poliserna gingo likgiltigt fram och tillbaka. Man tog Auban för att vara läkare. Det var liket av en cirka tjugofemårig man, som låg framför honom. Det var lagt på ryggen med armarna halvt utsträckta nedfallna vid båda sidorna, de öppna ögonen ännu riktade uppåt. Den dödes kropp var beklädd med en lång, svart rock, vilken, öppnad över bröstet, låg på den nakna kroppen, omslutande halsen med den uppslagna kragen. Ur de fransade, smutsiga och förslitna svarta byxorna framstucko de nakna fötterna, betäckta med blåa frostmärken och smuts. En utnött cylinderhatt, uppriven vid brättet hade fallit ned över pannan; den dödes vänstra hand var knuten.

Auban böjde sig över honom. Kroppen var förfärligt mager: bröstorgans revben trädde skarpt fram, lederna kring händer och fötter voro så smala, att en barnhand kunnat gripa kring dem. Kinderna voro infallna varigenom käkbenens starkt framhävdes; näsan framträdde spetsig; de fullständigt blodlösa läpparna stodo något öppna liksom i smärta; de framgrinande tänderna väl bibehållna. Djupt infallet var halspartiet och tinningarna -; liket såg ut som om det redan under månader legat i ett torrt rum, så tunn och stramt åtsittande spände den gulaktiga huden över benknotorna.

Auban såg upp mot poliserna, som ställt sig vid sidan av honom.

”Ihjälsvulten?” frågade han halvhögt.

Polisen nickade allvarlig och likgiltig - Förhundra! De kringstående, som hittills med tystnad följt varje rörelse hos Auban, genomlades av en hastig rörelse. Ordet flög från läpp till läpp, och alla uttalade det med olika betoning i förfäran och rädsla, liksom en var hade förnummit sin egen dödsdom. Barnen trängde sig närmare till kvinnorna, dessa närmare intill männen. - En ung pojke lät undslippa sig ett hänfullt utrop; man stötte bort honom. Därmed kom det rörelse i hela gruppen; alla ville kasta en blick på den dödes ansikte.

De båda poliserna återtogo sin gång, från och till kastande granskande blickar på den ene eller andre.

Auban hade rest sig från sin knäböjande ställning. Den dödes hand hade slappt fallit tillbaka, när han rest densamma. Det fanns icke längre spår till liv i den döda kroppen.

När han ville vända sig om kände han plötsligt greppet av Trupps järnärke kring sin arm. Han såg upp och blickade in i ett fullständigt förstört ansikte. Trupps ögon voro i stel förfäran och stum häpnad häftade på den döde, som om denne väckt en förskräcklig erinran till liv hos honom.

”Känner du honom?” - frågade Auban.

Trupp svarade icke. Hans blick lämnade icke liket ett ögonblick.

Den döde låg där och det föreföll plötsligt icke blott Trupp utan även Auban, som om en sista ström av liv återvände i hans brustna ögon och som om de nu för sista gången med sitt stumma språk omtalade sitt livs historia: historien om ett nedstigande från höjderna till djupet...

Trupp förde bort sin vän, förskräckt uppfarande ur sina tankar. De omkringstående blickade efter honom i stum förväntan, då de ännu i Auban sågo en läkare. Blott de båda poliserna gingo obekymrade av och an. Snart skulle en av deras tjänstemän komma med en vagn, och i morgon låg den döde på obduktionsbordets marmorplatta...

På gatan berättade Trupp hastigt med en av förfäran undertryckt stämma:

”Jag har sett honom - en gång - det är fyra veckor sedan - i Fleet Street... Han kom framåt gatan - emot mig - alldeles så som han låg där - utan skor, utan skjorta, men i cylinder och i svarta handskar. Anblicken var icke löjlig - tvärtom, den var förfärlig. Han såg ut att vara levande död - mager som ett skelett - som en skugga! - så smög han sig utmed väggen, ständigt seende rätt fram, icke observerande någon människa och av ingen observerad. - En känsla sade mig, att jag skulle låta honom vara - men jag igenkände hungern och så gick jag bort till honom och frågade honom om något. Han förstod mig icke. Jag tror att han överhuvudtaget icke hörde mig. Men när jag lämnade honom en shilling, kastade han en blick på myntet, så en på mig, liksom om han ville döda mig på stället och kastade vad jag givit honom - min sista shilling - till den närmaste gatpojken. - Jag var naturligtvis så förbluffad, att jag lät honom gå...

Auban skakade på huvudet.

”Är det verkligen densamme? -”

”Glömmer man väl det ansiktet när man en gång sett det? -”

Auban teg. Sammanträffandet var sällsamt, men det var icke omöjligt. Trupp kunde misstaga sig. Men Auban trodde icke själv, att hans vän bedrog sig.

Även han var uppskakad. Detta ansikte - nej, man glömde det icke, när man en gång sett det. Men än sorgligare än de blodlösa kinderna och de anklagande ögonen voro för honom dessa avmgrade, kraftlösa, fullständigt köttlösa lem-

Den kommunistiska propagandan

Trupp var på väg till sin klubb.

Det var på aftonen samma dag, som londontidningarna bringat de närmare underrättelserna över mordet i Chicago. Och sedan Trupp läst dem, hade han, driven av känslor för vilka han inga namn hade, hetsad och förföljd av osynliga fiender, som han icke kände, vandrat genom det omätliga hushavet, utan mål, utan syfte, kors och tvärs, utan att veta vad han gjorde...

Han såg varken de gator, han passerade, eller människoströmmarna han korsade. Var han varit, det visste han icke. En gång hade Themsen legat framför honom och han hade väl stått en timma stödd mot broräcket och stirrat ned i den svarta flodens ström, stel och frånvarande. Flera gånger hade han korsat trafikens huvudådror och så varje gång rent instinktivt sökt lugnare och avlägsnare gator, där hans överretade hjärnas jagande tankar kunde få fritt lopp...

På hela dagen hade han icke ätit något utom ett stycke bröd, som han, nästan utan att veta, köpt sig, då han gått förbi en bagarbod. Och ingenting druckit...

Han skulle icke ens kunna göra klart för sig vad han tänkt. Och ändå hade tanke på tanke följt i rasande fart i hans hjärna, vilka i oavbruten följd länkat sig i en lång kedja, där alla de tallösa lederna burit ett och samma märke: Chicago! -

Så ofta han sett upp och hans blick träffat människornas likgiltiga ansikten, kokade hans okuvliga vrede i honom och han kände en stark lust att gripa dem i strupen för att med brutalt våld skaka upp dem ur deras lugn. Blott när han med sänkt huvud gått vägen fram, hade ingenting hos honom skvallrat om den storm, som på det våldsammaste skakade hans inre, och drev upp vågor av vanmäktig vrede.

Först när aftonens skuggor började sänka sig, vaknade han, liksom ur en tung bedövning, som ur ett opiumrus, blott med den skillnad att hans drömmar icke varit milda och fängslande, utan marterande och bittra, som trycket av en näve av järn...

Då först hade han sett sig om; ty han hade ingen aning om var han var. Han befann sig i Edgware Road, norr om Hyde Park - ännu rätt långt från

släppa, men en stämman ropar: "Chicago!" Blott detta enda ord: "Chicago!" Då tuga alla tankar på nåd. Utan barmhärtighet utkämpas den största kamp, som den bävande jorden skådat.

Fram till sina dödas gravar tråda segrarna. De blotta sina huvud och tala: "Ni äro hämnade. Sov i frid."

Och återvändande lära de sina barn vem dessa varit, som de så ärade, hur de levde och hur de dogo.

Det skall bli efterspelet till tragedien i Chicago...

Auban låg böjd över de sammanskrynkade tidningarna, betäckande dem med sina armar och sitt huvud, liksom om han därmed kunnat dölja, vad som bedövande uppsteg från dem, likt en dunst av friskt blod... Hans klappande hjärta ropade efter ett förlösande ord.

"Dårskap -" kastade hans förstånd till honom.

Men han kände, att det var alltför lättvindigt. Och så dog det på hans läppar.

mar. Hungern måtte haft ett långsamt, tåligt arbete innan döden kunnat släcka detta liv!..

Ännu för ett par veckor sedan stark nog, för att med stolthetens kraft bestå varje prov, hade han stupat först idag. I detta hörn, den smutsigaste och mest undangömda av alla, hade den döende krupit samman; där, sedd av ingen av alla dessa miljoner, hade han sjunkit samman; där, hörd av ingen, hade han utandats den sista sucken - trött, vilse, slö, sjuk, förtvivlad hade han - förhungerat!

"Förhungerat!.. Förhungerat!.. Förhungerat!.."

Trupp upprepade det ständigt för sig själv.

Därpå högt till Auban: "Att se detta - det hade vi icke väntat! - Se hur allt ger mig rätt! Men den hämnd, som vi skola taga, skall försona allt!"

"Blott icke dårskapen!" tänkte Auban. Man han sade det naturligtvis icke nu.

"Det kan icke finnas någon skuld. Vad kan den blinde hjälpa att han är blind? - Blott dårskap, överallt dårskap - ja, och den kommer att hämna sig förskräckligt!.."

Plötsligt stodo de vid ingången till den stora, breda trafikströmmen på Whitechapel Road.

Ända hittills hade de gått utan mål. Upptagna av det de sett, hade de förgätit allt annat omkring sig. Nu uppskrämde dem det ljus, som plötsligt överljöt dem. De sågo sig omkring. Allt var som för två timmar sedan. Åter ljuset! Åter livet, det strömmande, brusande, ständigt och ständigt åter segrande livet - efter dödens skräck!

"Till klubben!" sade Auban. Det var det första ord han yttrade. Han var uttröttad, hungrig, men med yttre som inre lugn. Trupp kände varken törst eller matthet. Under det han med vanans säkerhet vek av från vägen och korsade Commercial Road, såg han rätt framför sig, dyster, påfallande slutet, men uppskakad i sitt inre av vrede, marterad av dov smärta.

De hade nu blott några minuter att gå. En gata låg framför dem dold i aftnens dunkel; icke upplyst av ett enda ljus. Det var Berner Street E.C. Husen löpte samman i varandra. Med möda urskilde man dörrar och fönster i nattens dunkel. Blott den väl förtrogne skulle kunna finna ett bestämt hus. Auban mer trevade sig fram med sin kapp, än han gick.

Här låg de judiska revolutionärernas klubb i East-End. Trupp stod stilla framför dörren och lät järnkläppen falla. Det blev genast öppnat. Från ett rum till höger dök ett huvud fram; vänliga händer kommo Trupp tillmötes, när man kände igen honom. Auban såg med vilken glädje han tog de framräckta hän-

derna och åter och åter skakade dem. Själv hade han icke varit här på ett år. Han tvivlade om att finna bekanta ansikten. Men han hade knappast blandat sig med de livliga grupperna, vilka fyllde bottenvåningens låga rum, dels stående, dels sittande på bord och bänkar, förrän han kände en hand på sin skuldra och blickade in i en gammal kamrats ansikte, som han icke sett på flera år, icke sedan de stormiga åren i Paris.

”Auban!”

”Baptiste!” Hågkomsterna flögo fram liksom en fågelskara vars bur plötsligt öppnats av en tillfällighet.

”International Working Men’s Club” var jämte ”Morgonrodnaden” den tredje sektionen i ordningen av den gamla kommunistiska arbetarbildningsföreningen, East-Ends enda klubb av revolutionära socialister. Största delen av medlemmarna, som väl belöpte sig till tvåhundra, voro invandrade ryssar och polacker. Det stora fältet för deras propaganda utgjorde hela Whitechapel, som ju till största delen beboddes av deras landsmän.

Auban lät sin vän översätta stycken för sig av den tidning, som klubben med stora uppoffringar utgav en gång i veckan, icke understödd av någon, men hatad och bekämpad av de rika trosbröderna i West-End, vilka till och med lyckats att genom bestickning undertrycka den för en tid. Den hette ”*The Workers Friend*” och var tryckt med hebreiska typer i denna egendomliga blandning av polskt, tyskt och engelskt idiom, som huvudsakligen talades av de utvandrade polackerna och blott med svårighet förstods av andra.

Trupp stod i en grupp, som livligt sökte övertala honom. Man bad honom tala. Han hade tydligen ingen lust. Men han gav slutligen med sig och följde dem upp i övre salen, sedan han hastigt störtat i sig ett glas bier.

Auban blev sittande och lät giva sig något att äta. Bekantingen, som hade igenkänt honom, bestormade honom med frågor. De erforo mycket av varandra. Den ene av deras vänner hade blivit kastad hit, den andre dit, av rörelsens stora, mäktiga vågor. Allt hade förskjutits, förändrats, antagit ett förvandlat utseende under loppet av dessa få år.

Auban blev än allvarligare än han varit. Han kände åter surrandet av det djupare och djupare gripande hjulet, dånet av de söndermalande fötter, som även skridit fram över honom... Över hans huvud svävade icke längre något svärd. Han fruktade ingenting längre, sedan han nu blott kämpade för sig själv. Men ännu sipprade smärtans droppar ur såren i hans stålsatta hjärta.

De talade än om den ene, än om den andre. Den hade blivit avslöjad som spion. Var det möjligt? Ingen av dem skulle kunnat ana det. ”Han var en skurk.”

Jordbävningen, som förkunnar vulkanens utbrott.

Skarorna samla sig till kamp på båda sidorna.

Överlägga, bemanna sig, besluta; ana faran, ropa alla krafter till hjälp, rusta sig.

Larmet av fältropet: åttatimmarsdag!

De första sammanstötningarna: kulorna visslande, tändernas gnisslande, vredens hylande, förbittringens skri, de döendes stönande, kvinnornas gråtande.

Ut över otaliga oroliga huvud och jagande hjärtan brusat av feberaktiga ord fulla av eld och glöd.

Ett dundrande krasch: rök och skrik, död och förintelse.

Raden av lidelser rusa förbi - - - - -

I andra akten:

Efter den högljudda, öppna kampen på offentlighetens fält, den stilla, dolda, men långt skräckfullare kampen på ”lagens grund”.

Stora rättegångssalar och trånga fängelseceller. Galler, som skilja vänner från vänner. Höga fängelsemurar, så höga att icke ens solen stiger över dem... O frihetens gyllene sol - att icke se dig på aderton månader och så - utan att ha fångat en enda av dina strålar - ned i den eviga natten - - - - -

-----

Och slutligen tredje och sista akten: - - - - -

Ridån hade gått ned, men tragedien var icke slut.

Nej, de som satt den i scen hade glömt efterspelet!

Ett efterspel, ett oanat efterspel måste med tvingande nödvändighet komma. Det var propagandan, som detta förbannelsevärda dåd hade framtingat: ekot, som skulle väcka otaliga ännu slumrande hjärtan till svar på det passerade. Tusenden skulle fråga: ”För vad måste dessa män dö?” - Tusenden skulle svara: ”För de undertrycktas sak.” - Och vidare: ”De undertryckta äro vi, varje timma säger oss det. Men är det vår livsuppgift att lida?” - Och åter svaret: ”Nej, er bestämning är att vara lyckliga. Er befrielses dag är kommen. Dessa män ha dött för er lycka. Läs deras tal - här äro de. Lär av dem att känna vilka de voro, vad de ville, att de icke voro mördare utan hjältar.” - Och de undertryckta vakna. De höja de arbetströtta pannorna och bojorna rassla kring deras händer. Och nu höra de dess rassel. Då griper dem vreden, de resa sig och slita sina fjättrar. Och svingande de blänkande vapnen högt i luften, störta de löst mot undertryckarna, gripa och krossa de om nåd ropande. Deras händer vilja

tydlighet: han ser massan av tvåhundra personer som fyller densamma, de tolv jurymedlemmarna, de högre rättstjänstemännen, vaktarna, tidningsreporterna - en hord fega slavar; han ser galgarna, de fyra männen, vars drag han så ofta sett i bild, upprätta, trotsiga, imponerande; och han ser dem dö, ryckningarna av deras dödskamp, vilken varade fjorton minuter... Fjorton minuter! Slaktaren dödar kreaturen med ett hugg, rövaren sitt offer med ett enda slag, blott dessa mördare njuta långsamt i avskyvård fröjd av denna "rättfärdighetens seger", som de själva bestämmer och förskansa den egna fegheten bak samma ord, med vilka makten hittills ständigt ursäktat alla förbrytelser: "Ske hans vilja..."

Tydligt, som en vision, stod tragediens slut för Aubans ögon. Han kunde icke längre uthärda det utan lät huvudet sjunka ned på den över bordet utsträckta armen. Så låg han länge. Ty han måste åter bekämpa all den smärta, groll, vrede, sorg och hat, som på nytt vaknat hos honom.

När han reste sig, var han åter sig själv. Men han mätte åter och åter sitt rums längd med sina oroliga steg.

Tragedien i Chicago -

Vilken publik! Hela denna mänsklighet som kallar sig civiliserad! Ingen enda frånräknad, alla nödgade att taga ställning...

Å ena sidan: stillad blodtörst, djurisk fröjd, maktens jublande seger; det triviala tänkesättets smutsiga prålände med tillfredsställelsen över ordningens triumf; den bornerade moralens bröstande över egen faddhet, samvetets vaknande ånger; ny ångest för vad som nu skulle följa; och börjande förståelse

Å andra sidan: ångestens skri kvävt av förfäran och skräck; vanmäktig uppvigling och skriande vrede; skam över den egna fegheten, vrede och smärta över de andras; bitterhet, som fullständigt bemäktigar sig hjärtat; dov kapitulation inför det oundvikliga; tusende begravda förhoppningar på jordisk rättfärdighet, tusende nya på slutlig seger för den sak, som nu fick blodsdopet, längtan efter hämndens och uppgörelsens dag, stegrad till det outhärdliga; sentimentalt vemod; och börjande förståelse -

Alla slumrande känslor, som hjärtat är mäktigt, äro väckta! Alla lidelser framlockade ur sina gömslen, bekämpande och sönderflängande varandra i rasande lystnad! Varje eftertanke, allt lugnt förnuft begravt i dessa moln av rök och blod - det var vad dessa mord framskapade...

Tragedien i Chicago -:

Vilka scener! Vilka växlingar!

I första akten:

"Han var kanhända blott olycklig," menade Auban. Men det ville den andre icke höra talas om.

Så pratade de bort en timma.

Därpå stego de genom den smala trappan upp till salen, som var fullsatt till sista plats. Den var medelstor och rymde knappast mer än 150 personer. Enkla bänkar utan ryggstöd voro placerade tvärs över lokalen och runt väggarna. Överallt bitter fattigdom, överallt även strävan att övervinna detta armod. På väggarna hängde några porträtt: Karl Marx, Proudhon, Lasalle, där han störtade kapitalismens gyllene kalv, en kartong i svart ram: "Mrs Gundry" - den snåla, giriga, avundsamma bourgeoisien, som belastar den hungrande med al-lehanda skatter, nekande hans bön om en penny...

I förgrunden avslutades rummet av en liten scen. Här stod Trupp vid ett bord. Han talade tyska. Auban trängde sig något fram för att kunna se honom. Han förstod blott enstaka ord; blott med möda kunde han gissa sig till vad det talades om. Omtalade han sina upplevelser under denna afton?.. Auban kände den våldsamma lidelse, som från Trupp strömmade ut över församlingen i heta vågor. Andlöst hängde man fast vid talarens läppar, icke förlorande ett enda ord. Det gick som en elektrisk ström genom församlingen: dessa unga människor, som knappast vuxit från barnåren, dessa kvinnor tröttade och brutna under tyngden av sitt ändlösa arbete, dessa män - bortryckta från hemlandet - som här sammanträffat, dubbelt och tiodubbelt bedragna. Sällan hade Auban sett en sådan hängivenhet, ett så brinnande intresse, en så glödande entusiasm på allas ansikten som här. - Han kände dem. Frågor, som på det högsta skulle givit West-Ends barn stoff till lugnt, likgiltigt meningsutbyte, blevo här diskuterade, som om liv och död hängde på dem; i motsats till det egna bekymmersfulla, tryckta, trånga livet ville man blott paradiset ideal! Ingenting annat! Den högsta fullkomlighet under kommunismen: frid, broderskap, likhet för alla! Kristna, idealister, drömmare, dårar, East-Ends judiska revolutionärer - förnuftets styvbarn, hänförelsens fanbärare.

Trupp slutade. Man ordnade sig till diskussion.

"Bliven egoister!" skulle Auban velat tillropa dem. "Bliven egoister! Egoismen är det enda vapnet mot era utsugande trosförvanters egoism, det finns inget annat. Bruka det kallt, järnhårt, överlägset, lugnt, och ni äro segrare!"

Men han uttalade icke dessa tankar. Efter den tid, då han själv - hänförd och hänförande - stått i den upprörda massans vilda bränning, hade det följt år av lärdomar. På hans studieplan hade det blott stått ett ord: människorna. - Sedan han lärt känna dem, visste han, att det talade ordets verkan är så mycket större ju allmänare, ideellare det framställs, ju mer det motsvarar hjärtats oklara

trängtan. Det är frasen som överallt blir applåderad av massan; förnuftets klara nyktra ord, avklätt allt glitter, vändande sig till egenintresset, förnekande alla pliktens moralbud, förklingade oförstått och verkningslöst.

Hade han icke återigen gjort denna erfarenhet sistlidna söndag?

Därför skulle han i dag blott skördat missförstånd i stället för jublande bifall, om han velat försöka att tala. -

Diskussionen var i full gång. Nästan alla, som gingo fram till talarbordet, talade med brinnande iver för att övertyga, övertala...

Icke ett ord gick förlorat.

Trupp drog sig undan till salens bakgrund. Där blev han åter omringad från alla sidor. Man ville ha förklarat den eller den punkten i hans tal. Han svarade alla. - Auban hade satt sig. Hans bekantskap hade lämnat honom. Han förstod icke ett ord. Han såg de upprörda ansikten, som omgävo honom, i en tunn dimma av tobaksrök.

"I dag flammande hänförelse, i morgon tillnyktring och modlöshet ... I dag Haymarket, i morgon galgen... I dag revolution, i morgon en ny villa och dess gamla herradöme!" tänkte han.

Trupp ropade till honom, om han gick med till "Morgonrodnaden". Även där var möte och han ville tala även där. Men Auban lät honom gå allena.

Arbetarmarseljäsen avsjöngs. Man började att åtskiljas. Man trängdes kring varandra.

En högväxt, bredskuldrad tysk kamrat med blont hår och blont skägg och glaset i hand sjöng bort över de andra med klar, fast stämma och höguret huvud första strofen av sången, samtidigt angivande tonen:

"Välän! den rätt och frihet aktar

Han slute opp sig i vår tropp!

Fast lögnens mörka natt oss vaktar,

Snart stiger morgonsolen opp!

En farlig, skräckfull kamp vi våga,

Mot fienders köpta skara -

Ej räds vi för skräckfull fara

Oss hotar med flammande låga!

Dö skall allt tyranni,

Arbetaren bli fri!

Framåt, framåt!

Framåt, framåt!

Till frihet eller död,

Vi svärja fanan röd!"

som låtit oss som hundar skjutas - - -

Förbannelse för dig, du falska fosterland -

som allt med skam och smälek lönat...

Och:

Poor creature! Afraid of the darkness,

Who groan at the anguish to come.

How silent I go to my home!

Cease your sorrowful bell -

I am well!

Och denna odödliga sång i vilken de alla fyra instämde, Arbetarmarseljäsen, det efter befrielsen kämpande arbetet - -

"Om oss skall en gång eftervärlden vittna!

Re'n ser oss an vår nutidsvärld..."

Ja, den nutid, som var beredd att jämna vägen för en bättre framtid, icke den som i vanmäktig blindhet åter ville låta det förgångna uppstå, den hade i denna stund sina blickar riktade på dem, fulla av smärta och sorg...

Sheriffen anlände. De dömda omfamnade varandra, tryckte varandras händer, vilka voro belagda med bojor. Avrättningsdomen, vackra ord varmed makten sökte försköna mordet, blev uppläst.

Vandringen till döden börjades.

De gingo genom dörren som ledde ut till fängelsets gård; galgarna stodo framför dem. I tur och ordning beträdde de trappstegen upp till desamma, bleka, men obrutna. Vita kappor dragas över deras huvud. I detta sista ögonblick ljuda deras röster hörbart genom omhöljet:

"Den tid skall komma, då vår tystnad skall bli mäktigare än våra tal -" dundrade den förste.

"Hurrah for anarchy!" - ännu ledsagat av ett skratt - hördes den andre. Och "Hurrah for anarchy! Detta är mitt livs lyckligaste ögonblick - föll den tredje in.

Slutligen den fjärde och siste:

"Tillåtes det mig att tala? O mitt kära Amerikas kvinnor och män - - "

Sheriffen ger tecknet. Så ännu en gång:

"Låt mig tala, Sheriff! Låt folkets röst bli hörd -"

Luckan faller... Och fega stackare se hur hjältar dö.—

Ända hit hade Auban kunnat läsa, den följande satsen hade hans blick blott skymtat - ty framför honom stod plötsligt fängelsegården i Chicago i gripbar

Så slöts han ögon av sömnen. Varsamt drog den boken ur hans hand och lät den glida till golvet.

Blott ljuset fortsatte att brinna.

Tunga drömmar pressade sovarn. Bröstat sänkte och höjde sig oroligt och smärtan, som eljest dolde sig i de hårda dragen kring mungiporna, hade krupt fram ur sina gömställen och lägrade sig på de magra kinderna. De bleka läpparna stodo lätt öppna.

Så gick natten, den fruktade natten.

Då Auban vaknade, hade morgonen kommit. Han klädde om sig.

Först därefter tog han tidningarna. Han visste vad han skulle få läsa. Då han såg, hur handen, i vilken han höll tidningen, darrade, gick han ännu några varv fram och tillbaka, innan han började. Han ville vara stark.

Så läste han, utan brådska, blek, med ett ohyggligt lugn. Men hans hjärta stod stilla.

Det var i chicagotragediens sista akt. morgonen den 11 november.

Staden befinner sig i belägringstillstånd. Alla offentliga byggnader bevakas - man fruktar allt, framförallt brandanläggning. Militären är sammandragen, brandkåren alarmerad; alla misstänkta bli bevakade; juryns medlemmar, domaren, statsfiskalen, polisens chefer, stå under särskilt skydd... De större fabriker ha stängt... Fängelset är omgivet av ogenomträngliga led av beväpnade poliser... Ett tumult uppstår: en förtvivlad kvinna irrar med sina gråtande barn längs den levande muren och försöker i vansinnig ångest att komma fram till sin man, innan det blir för sent. Hon blir gripen av råa händer och får tillbringa sitt livs skräckfullaste timmar mellan en fångcells stenväggar...

Tystnaden, rädslans tystnad härskar åter. I de kringliggande gatorna trängas människorna. Samlas de, så gå de genast åter från varandra. De äro förlamade under stundens förbannelse...

I fångelsens inre:

De dömda ha blivit väckta. De skriva sina sista brev; de bli även nu besvärade av några prästers nedriga påflugenheter, som de visa ifrån sig; de intaga sin sista måltid; de utbyta med varandra på avstånd, från sina celler, de sista orden av vänskap och förhoppning för de intressen, för vilka de gemensamt kämpade; och vad de känna, det giva de uttryck i strofer ur minnet, vars ovanliga ljud irrar hotande och mäktigt längs de nakna väggarna:

Förbannelse ni gudar, gudar som vi tillbett -

som oss lockat, narrat och bedragit - - -

Förbannelse ni kungar, de rikas kungar -

Alla sjöngo med i refrängen.

Auban gnolade den franska texten till Marseljäsen... Hur många gånger hade han icke hört den, hur många gånger hade han icke sjungit den med? I hopp, i vrede, i förtvivlan, i segervisshet? - Och vem hade väl icke det!

Av en händelse såg Auban hur en ung mans ögon - han var tydligen ryss eller polack - misstroget vilade på hans främmande gestalt. Nu måste han dock le.

Skulle han säga honom, vem han var? - Man kände honom icke längre. Men ännu hade det varit tillräckligt, att blott nämna namnet, för att genast undanröja allt tvivel och misstroende.

Men han brydde sig inte om det. Han såg på klockan. Längre till tordes han icke stanna, såvida han ville nå fram till det sista tåget med den underjordiska järnvägen till Kings Cross på Aldgate.

Han gick. Man hade kommit till sångens sista vers. De sjöngo:

”Dö skall allt tyranni,

Arbetaren bli fri!

Framåt, framåt!

Framåt, framåt!

Till frihet eller död,

Vi svärja fanan röd!”

Auban stod på gatan. Den var beckmörk. Mödosamt stapplade han sig fram till gatornas stora knutpunkt. Men innan han ännu nått den första gasflamman, uppdök plötsligt ur dunklet en väldig jättebyggnad: tolv, fjorton, tjugo upplysta fönster i fyra över varandra löpande rader... Det var en av dessa stora fabriker av vilka varje distrikt i East-End räknade fyrtio till femtio.

Var det ett sidenväveri? Auban visste det icke.

Var icke denna byggnad gräslig, rå, löjlig i sin form, ett fyrkantigt monstrem med hundra röda, glödande ögon, med de smygande skuggorna av mänskliga gestalter och bakom dem de väldiga maskinarmarna, var den icke en sinnbild av tiden, det karakteristiska förkroppsligandet av dess egentliga väsen: industri?

Aftonens höjdpunkt var uppnådd, när Auban åter stod vid de båda jättegatornas korsningspunkt. Här och där började redan tröttheten att anmäla söndagens stillhet. Snart skulle restaurangerna stängas. Allt fler och fler gestalter förlorade sig ur den stora människoströmmen in i sidogatorna.

Men vimlet var alltjämt nästan ogenomträngligt. De flesta sörlade i sig de sista fadda dropparna av lördagsruset fadda dryck med feberaktig fart.

Det var nu knappast fem minuter till Aldgate. Ännu hade Auban en halvtimme innan den underjordiska banans sista tåg avgick från Aldgate till Kings Cross. Och betvingad av en inre drift, mot vilken han förgäves sökte värna sig, vek han ännu en gång av i en av de norra sidogatorna, i en natt full av det gåtfullt okända...

Blott några få lyktor lyste ännu här, blott helt få människor smögo sig förbi honom. Så kommo tvärgator. Han vek av åt väster.

Han passerade en grupp av unga människor. De voro inbegripna i en lågmäld dispyt för att icke ådraga sig polisens uppmärksamhet och observerade icke Auban. Denne passerade, hållande sig tätt intill väggen.

Ur ett gallerfönster föll ljus. Han blev stående och spejade genom de smutsiga rutorna. Det var köket, *common kitchen* till ett lodginghus, som han såg, det gemensamma rum i vilket alla de besökande uppehålla sig, innan de uppsöka de för natten förhyrda sovställena.

Rummet var överfullt. Det måste vara mer än sjuttio personer därinne: de lågo, sutto och stodo i smärre och större grupper, en del hade krupit ihop avsidet. Ett stort antal hade trängt sig samman kring kaminen. Där tillredde de sin måltid: sitt thé, sitt stycke fisk, sin bit köttavfall. De väntade på varandra. Så snart ett kärl blev borttaget från elden, intog ett annat dess plats. Värmen hos de sparsamma glöderna syntes vara ringa, ty många skakade i sina lumpor och trängde sig intill varandra.

Blott ett bord stod i rummets mitt. Böjda över detsamma sovo redan de flesta där, huvud vid huvud, i oordnat virrvarr: män, kvinnor och barn om varandra. Blott några få åto där och på de smala bänkarna utefter väggarna. Men bordet var översållat med brukade kärl av bleck och zink, med koppar, karotter och tallriker, som de uttröttade skjutit från sig innan de övermannats av sömnen. Golvet var översållat med avfall av alla slag; barn som ryckt sig lösa från sina mödrar kröpo omkring på detsamma likt blindas hundvalpar.

Det matta skenet från kolelden upplyste rummet nödtorftigt. Tvenne rykande lampor på väggarna voro nära att slockna.

Intet av allt det han sett i dag, intet av det han någonsin sett i East-End, hade gjort ett djupare intryck på Auban än den tysta, dystra, hemska bilden av detta rum.

Var det den sena timman, som utövade inflytande? - Var det överhettningen hos hans genom flera timmars överspänning utmattade hjärna, som skapade detta intryck? - Eller trädde först nu, när han var ensam, detta så gripbart in på honom, som han redan sett så många gånger förr: nattbilden av de utstötta avgrundsliv?

”Läs historien. Slå upp den var ni vill, överallt segrare och besegrade. Saken har alltid förblivit densamma, blott talen ha växlat. Om de falla skjutna på slagfältet, förhungerade i gathörnet, kvävda i galgen - är det icke sak samma? - Icke för att *falla*, men för att *segra* - äro vi här!”

Auban kunde icke svara. En ruvande ångest för den kommande natten, som han skulle bli allena, hade gripit honom.

Hurt ordnade sig att gå. Men då han redan hade sin hand på dörrvredet, vände han sig ännu en gång till Auban, gick fram till honom och sade: ”För övrigt vill jag ytterligare tacka er. Jag skulle ha gjort det för länge sedan. Ni vet, att jag är en skeptiker. Jag tror icke på någonting och alla utopier äro en styggelse för mig. På friheten, som ideal, tror jag således icke. Men ni, blott ni har haft förmåga, att för mig klarlägga friheten som ett medel, varför jag vill säga er, om ni fäster något avseende vid det: enligt era begrepp är jag också anarkist!”

Och därmed tryckte han kraftigt Aubans hand och de båda människors blickar möttes för ett kort ögonblick. Nu kände de varandra. Det var inget blodsband de slöto med varandra. De gåvo inga löften, som bundo dem. Till ingenting förpliktade de sig mot varandra.

Men med denna blick sade de: Vi veta, vad vi vilja. Måhända är den timma icke allt för avlägsen, då vi känna oss starka nog, att hålla stånd mot makten. Då gäller det att hålla samman. Till dess - vaksamhet och tålmod!..

Auban blev ensam. Och med en häftig rörelse reste han sig och gick väl en timma fram och tillbaka på sitt golv, under det elden fullständigt slocknade.

Då tröttheten grep honom, klingade det åter i hans öron: Läs historien!

Han grep på måfå närmaste bok och läste hela natten ända till morgongryningen.

Han vadade ända till knäna i det förgångnas blod. Han såg folkens uppkomst och undergång. Han såg hur ansvaret för deras liv vältrades på enskilda, och han såg dessa enskilda falla samman under tyngden, eller leka med dem, som barnet med bollen...

Han såg huru de, som ”ville det goda”, skapade det dåliga: villfarelsen.

Han såg hur allt, som varit, icke kunnat vara annorlunda, just emedan det varit så och icke annorledes. Därför gällde det icke att sörja och förbanna, utan förstå.

Att undvika kända villfarelser - det var lösningen, det var historiens nytta och seger, det var vad den lärde...

Auban läste. Och för folkens ruiner glömde han Chicago...

Den ene har medel till att underlåta att arbeta; de andra ha icke medel till att arbeta. Så uppsuger vampyren den ene efter den andre: han är produkten av det avgudade arbetet från hundra människor. Ett sjukt oproduktivt liv har helt enkelt krossat hundra sunda, produktiva liv. Dagdriveriet har försvagat den förre, överarbetet stulit krafterna från den senare.

Vad är väl detta, säg? - Kamp om tillvaron? Gudomlig vishet? Naturens ordning?" -

Han gjorde ett ögonblicks uppehåll och såg upp till doktorn, vilken stötte väldiga rökmoln ur sin pipa. Därpå fortsatte han:

"Eller en annan bild, lika tilltalande. Den "nådiga frun." Dagen i ända läser hon sina romaner, eller kommenderar sitt "tjänstefolk" i arbetet av vilket hon ingenting förstår. På aftonen låter hon föra sig till balen. Vad hon har på kroppen har i och för sig absolut intet värde -"

"Ingenting har värde i och för sig", avbröt honom Hurt.

"Men det representerar en förmögenhet", fortsatte Auban obekymrad.

Men han blev på nytt avbruten.

"Ack, låt oss lämna detta, Auban!" murrade Hurt. "Så länge arbetarna icke bli förnuftiga, äro sådana existenser, och ändå långt värre, oundvikliga, nödvändiga."

Det hade blivit sent och rummets atmosfär tryckande och varm. Elden var trött. Hurt såg på klockan. Men innan han reste sig, bröt denne egendomlige mans hemliga, blygsamma, nästan motvilliga kärlek till alla förtryckta och lidande fram - likt en häftig flamma - i vredgade ord, som brusande strömmade från hans läppar:

"Dessa dårar! Skola de aldrig bli kloka? Kasta bomber, vilket vansinne! Blott för att göra det riktig lätt för regeringen att krossa dem, icke sant? - Men det synes mig, som om dessa människor lade an på att överbjuda varandra med offer och icke söka sin stolthet i seger utan i undergång! Det ena offret efter det andra! Nej, jag vill icke mera ha något att göra med dem, om de icke taga sitt förnuft tillfånga!"

Han hade rest sig. I skenbart likgiltig ton vände han sig till Auban, vars dystra blick icke ville lämna bordet, där tidningarna lågo samman-skrynklade med sitt olösta problem, och tillade:

"Ni får icke fordra för mycket av mig, Auban. Jag står varje dag vid dödsbäddar - vad betyder väl några få enskildas liv, som med våld bli avhuggna, mot dessa skaror, som ingen räknar och ingen nämner, och som dock - liksom de andra - blott äro offer, fast de aldrig söka försvara sig."

Han räckte honom handen.

Han höll andan, under det han synade varje detalj av bilden.

Ingen fantasi skulle kunna ha skapat ett tröstlösare rum och en groteskare gruppering än den som här uppenbarade sig för hans blickar: här denne vit-hårige gubbe, vars käpp fallit ur handen när han framåtlutad hade slumrat in; där den unga flickan, som stirrade rätt framför sig, under det hennes sutenör överöste henne med skymford; här hela denna familj, som bildade en särskild grupp: fadern tydligen en sysslolös arbetare och modern - förtvivlad över ställningen - ansträngande sig att lugna barnen som kivades om en brödkant; och där borta räckorna av sovande - de lågo som döda...

Och framför dem alla dessa fuktiga dunstimmor, evig hunger och evig smuts. Ingen glädje, ingen ömhet, inget hopp mer... Så dag för dag.. så natt för natt...

Auban slet sig med våld lös från denna bild utan färg, utan teckning, utan stämning.

Han kände dessa logihus, i vilka man skaffade sig plats för en natt i taget. Överflödigt nog stod det även där med vita bokstäver på den rödstrukna väggen: en natt 3d.- 4d. och 6d. - För 6d. - det var "rummen" där var och en fick sin egen bädd, vars linne åtminstone byttes om en gång var fjortonde dag, sedan det använts av tjugo olika människor. - För 4d. sov man i långa räckor, trängda tätt intill varandra, utnyttjande platsen till sista centimeter. - För 3d. - det var slutligen det stora rummet med tomma bänkar på vilka man lade sig, eller köket, där man blev liggande var det bar sig, inslumrande på första bästa plats, icke skyddad för något annat än nattluftens isande kyla och gatans fuktiga, livsmördande stenläggning...

En man tumlade ut genom dörren. Man hade kastat ut honom, då han icke kunde betala. Auban ville tilltala honom för att hjälpa honom, men såg, att han var fullständigt överlastad. Han raglade vidare, fram och tillbaka, slående omkring sig med händerna och kravlande sig lallande och vacklande bort utefter husväggen - bort i natten, som slukade honom.

Även Auban fortsatte. Han hade glömt var han var och den sena timman.

Plötsligt besinnade han sig. Han måste åter gå tillbaka de gator han var kommen för att orientera sig, så att han kom rätta vägen. Där låg gatan i vilken han gått in - alltså rätt fram, åter åt väster...

Nu stod det en fladdrande låga blott för vart hundra steg. Gatan blev smalare och smalare. Stenläggningen ständigt sämre, ständigt större smutsgölar och sophögar...

Men Auban ville icke längre gå tillbaka.

Dörren till ett hus stod öppen. Åter ett lodging-hus, men ett av de oregistrerade. Ett av dessa beryktade *rookeries*, som folket kallade dem. Det var överfullt. Hela den trånga, branta trappan var, så långt Auban kunde se, tätt besatt med sammankrupna, mörka människokroppar. De lågo över och vid sidan av varandra liksom döda, vilka kastats huller om buller i hopar. Ända ut på gatan, ända på tröskeln hade de krupit samman. Ingenting var mera tydligt urskiljbart; huden, som tittade naket fram under lumpor och trasor, var lika smutsig som paltorna, betäckt med fukt, smuts och sjukdom...

Auban ryste. Han skyndade vidare. En tvärgata. Därpå en hög mur. En sjuvåningars hyreskasern dök upp ur mörkret likt en svart jätte. Han gick åt sidan. Ständigt rätt fram - åt väster till.

I nästa gata åter några människor. Men knappast urskiljbara, stående uppåt väggen liksom målade skuggor eller nedhukade som förstenade i husdörren. Inget larm, inget samtal, inget skratt, ingen sång... Dödsstill.

Auban började nu bli osäker på vägen. Åter blevo gatorna fullständigt öde.

Han kände dock dessa trakter. Hade han inte redan varit här på dagen? Allting tycktes honom förändrat. Denna mur till vänster - den hade han aldrig sett. Hade han gått fel? Omöjligt! Han ansträngde sin upphetsade hjärna till det yttersta och blev stående. Han överlade - så måste det vara och kunde icke vara annorledes: om han gick till vänster, åt söder, så måste han inom tre minuter komma till Whitechapel High Street, gick han rätt fram, åt väster, så måste han på samma tid nå fram till Commercial Street...

Alltså framåt - rätt fram!..

Han kände först nu hur trött han var. Hans lama ben smärtade honom. Helst hade han lagt sig på marken att sova.

Men han kallade sin vilja till hjälp och gick vidare.

En tanke steg upp i honom: om han nu skulle bli anfallen, vem skulle väl höra hans rop på hjälp? - Ingen. Han hade inget annat vapen med sig än sin käpp, vilken började bli tung i handen. - Om någon mötte honom och såg att han var främling, så var det nästan givet, att han icke skulle låta tillfället gå sig ur händerna att röva honom...

En helt ny känsla bemäktigade sig honom. Det var icke rädsla. Det var snarare känsla av avsky, att här i denna natt, denna smuts, denna ensamhet bli anfallen av ett vilt djur i människogestalt och här nödgas utkämpa en kamp på liv och död.

Han insåg hur oförsiktigt det varit av honom att ha kastat sig in i denna nästan oundvikliga fara. Nu erinrade han sig också, att han gått in genom samma gata, vid vars början en polis för kort tid sedan sagt honom, att det icke

i fred, tvinga dem under den lögnaktiga förevändningen att deras eget intresse fordrar det, tvinga dem till ett "krig för det heliga fosterlandets skull" och liknande svindlerier! - Jag har ingenting emot krig" - ropade han än en gång, "blott det uteslutande föres av dem, som vilja det. Så mycket bättre - gå löst på varandra ni brutala slaktare, fläng sönder varandra ömsesidigt, utrota varandra ömsesidigt, jorden skall andas ut, när den blivit befriad från er! -"

"Men tills vidare sitta vi ännu i våra stators burar, hopkrupna i dess hörn, ömsesidigt bevakande och iakttagande, pressande oss till gallren, morrande mot varandra, tills vi störta oss över varandra emedan rummet pressar oss och fodret kommer oss oliskt tillgodo," hånade doktorn.

Auban svarade i samma ton.

"Det är kampen för tillvaron min vän, den starkare krossar den svagare - så har naturen velat det! -"

"Ja, denna fras, detta slagord från en oförstådd vetenskap, kom dem till hjälp i läglig tid!"

"Med denna ursäkt de sin våldsamma undertryckning och naturens begränsande med de onaturliga fjättrarna av en statlig tvångsgemenskap och stupida lagar, som de betrakta som ofelbara fastän de själva skapa dem. Alltid samma förhållande: arbetet kan konkurrera tills det dör av hunger mitt bland överflödet det skapat; kapitalet förblir höjt över konkurrensen."

"Hurt hade plötsligt åter blivit synbart upprörd vid Aubans ord.

"Allt kan jag fördraga," ropade han, "blott icke det, att vetenskapen, den klara, säkra, obönhörliga vetenskapen, den omutbara, blir förfalskad av dessa maktens och det "beständes" svindlare och på detta sätt blir gjord användbar för deras strävanden."

Auban hånade åter.

"Och vilka härliga exemplar av släktet människa framgå icke som de "starkaste" ur denna "kamp för tillvaron", icke sant? - Ett exempel. Där är en av våra översta tiotusenden, en medlem av *jeunesse dorée*: hög hatt, monokel, snabelskor. Han rör icke en hand. Men hans kapital arbetar för honom. Det kastar årligen 1,000 pund i hans knä. Han är dum, intresselös, lat, vid 30 år en ruin.

Där är å andra sidan hundra arbetare, unga pojkar, handlingskraftiga, friska, fulla av mod och vilja, att använda sina krafter - men de kunna icke, vad de vilja. Allt är stängt för dem. De förlamas, bli trötta, modlösa, ligga under. Om de sträva med det, blir deras liv aldrig annat än arbete och sömn. De sluta det förra blott för att gå till det senare; och de stå blott upp härifrån för att gå till det förra.

”Och utan all nytta. Nej, dessa människor måste botas genom erfarenheter. Lämna dem åt sitt öde.”

Erfarenheten skall bli förfärlig. Det gör mig ont att se hur de skapa sig nya lidanden, de som redan lidit så mycket.”

Åter vek samtalet av och rörde sig nästa timma fjärran från Chicago.

Doktorn hade fyllt rummet med rök, vilken han med korta, hastiga drag stötte ut ur sin aldrig slocknande pipa. Rummets stränga allvar mildrades av lampans milda ljus och eldens flammor. En stämning av välbehag fyllde det allt eftersom tiden skred framåt.

”Känner ni sagan om kejsarens nya kläder?” frågade Auban. ”På samma sätt är det numera med staten. De flesta människor - därpå tvivlar jag icke - äro innerligt övertygade om, att de skulle klara sig mycket bättre utan densamma. De betala motvilligt sina skatter, som de instinktivt uppfatta, som ett rov från deras arbete. Men tanken: ”det måste så vara, när det alltid varit så”, låter dem icke uttala det förlösande ordet. De snegla på varandra tvivlande och skakande. Men det behövs den oförfalskade naturens hela fördomsfrihet till att kullkasta detta konstlade hinder, källan till allt vårt yttre elände, med dessa ord: Men den har ju alls ingen betydelse! Det hela är ju en krass, i öppen dag liggande svindel av enfaldigaste slag! - Och lösenordet till denna förlossning är funnen, det heter: anarki!” -

Auban fortsatte, då hans åhörare eftertänksamt teg.

”Eller låt oss taga följande exempel: I morgon står en drabbning. Två härar, vilka man drivit hit för att ömsesidigt förgöra varandra. Inom en timma skall nedmejandet börja. - Hur många tror ni väl skulle stanna kvar och bli mördare om de under denna timma lämnades fritt val? Och hur många skulle kasta bort sina vapen och vända hem till livets fredliga sysselsättningar? - Alla skulle vända tillbaka, inte sant? Kvar skulle kanske blott bli den lilla hop, som har krig och våld till sitt yrke, Och dock handla alla de andra mot sin vilja, sitt förnuft, sitt bättre vetande, emedan det ännu icke blivit klart för dem. De *måste*. Ty de drivas av illusionens förbannelse - ett något, ett ofattbart, obegripligt, förskräckligt... Säg mig, doktor, vad det är, detta förfärliga?”

”Vana, dumhet och feighet”, sade Hurt.

”O, jag har ingenting emot krigen! Tro icke det!” ropade Auban, och han samlade med händerna samman tidningarna på sitt skrivbord, för att den andre icke skulle se hur upprörd han var. ”Icke det ringaste. Slagskämpar och brutusnaturer har det funnits alltid och överallt. Men må de utkämpa sina strider ensamma, för sig själva, och icke tvinga andra människor till att ömsesidigt mörda varandra, vilka icke ha det ringaste med saken att skaffa utan helst leva

var rådligt att passera densamma, vilket han sannolikt sade varje bättre klädd människa.

Auban påskyndade nu sin gång till det yttersta, men muren ville aldrig taga slut. Mörkret var ogenomträngligt. Han skulle icke på tio stegs avstånd kunnat urskilja en vägg från en människa.

Han fattade med järngrepp kring käppen, utan att stödja sig på den. Han trodde sig varje ögonblick se en angripare dyka upp ur mörkret, känna honom bakom sig eller på sidan... Men han beslutade, att åtminstone dyrt sälja sitt liv.

Han sprang och svängde sin käpp framför sig. Svetten rann från pannan. Hans fasa växte...

Var befann han sig? Det var icke Whitechapel längre. Det var en natt utan början, utan slut, en avgrund av omätbart djup...

Plötsligen slog hans käpp mot en vägg. Och nu urskilde Auban åter hus och fönster på höger hand. En kort gata dök fram ur dunklet, svagt upplyst av en enda lykta, och så trång, att en vagn icke skulle kunnat passera. Den mynnade ut i en större...

Auban befann sig nästa minut på den breda Commercial Street. Efter fem minuter stod han flämtande under den runda glaskula som upplyste ingången till biljettrummen och den till djupet ledande trappan.

Han hade nått slutmålet för denna dags vandringar: Aldgate Station.

Ännu hade han hela tio minuter till tågets avgång.

Hela vägen från klubben och hit hade icke tagit mer än en halvtimme. Auban trodde att det hade förflutit timmar, sedan marseljäsen ljudit i hans öron...

Under det han stödde sig för att lugna sina jagande pulsar, under det gatumånglarna bortförde sina bräder och tunnor med resterna av deras varor och människorna stöttes och trängdes omkring honom i besinningslös feber och övernervös brådska, vände han sina blickar än en gång åt öster...

Och på en gång fann han en bild för vad han sökt karakterisera: Whitechapel var det oerhörda svalg till East-Ends väldiga jättkropp, som låg gapande framför honom! Allt, som kom i närheten av dess giftiga andedräkt, tumlade, förlorade det sista fotfästet, blev söndermalt mellan obevekliga käkar och uppslukat, medan alla eländets ljud, från ångestens skri till hungerns jämmer, dogo bort i dess djups mörker. Och alla världens länder kastade hit sitt avfall, in i detta giriga gap, på det att denna förskräckliga, svultna, omätbara kropp äntligen måtte bli tillfredsställd, denna kropp vars hunger syntes omätlig och i ständigt växande...

Och medan Auban ryggade tillbaka för denna syn, fick han plötsligen, i de sista minuter som ännu återstod honom, en grandios vision av det kommande:

vitt öppnade detta jättesvalg sina av ilska dreglande käftar och spydde i yttersta vrede en enorm slamvåg av ogräs, smuts och avskräde ut över London - - ... Och allt begrovs av denna stinkande flod - liksom ett berg som försvinner i djupet: allt stort, allt skönt, alla rikedomar... London var nu blott en ändlös pöl, avfall och mudder, vars avskyvärda dunst förpestade himmelen och långsamt dödade allt liv...

lycklig. - Och jag skulle icke vilja ha dött så -, det har jag åter känt idag. Nej, jag vill kämpa och segra utan att erhålla ett enda sår!"

"Många skola säga, att det är synnerligen bekvämt -"

"Må de säga det. Jag säger: det är svårare än att kasta bort sig själv, fienderna till förnöjelse och sig själv till ingen nytta. - Och vill ni veta vad det var som bringade mig till denna ståndpunkt! Ett skratt, ett hånfullt, isande skratt. Det var när jag höll mitt tal för domarna. Jag kastade dem sanningen i ansiktet, som förbluffade några och bringade andra till vrede. Jag talade om mina människorättigheter och om deras rätt genom makten - det var, kort sagt, ett pompöst, lidelsefullt och fullständigt ovanligt tal, utan all politik och naturligtvis också utan någon som helst nytta, en idealmänniskas barnsliga tal. Det är alltid löjligt att träda fram till människorna med moraliska fordringar, isynnerhet till sådana halvilda, oförstående, dumma människor, som hämta all livets vishet från paragrafer och formler. Men det förstod jag ännu icke den gången. Under det att jag således talade - jag talade egentligen mera för dem, som *icke* hörde mig - såg jag på en ämbetsmans kloka ansikte ett leende, ett hånfullt, medlidsamt förkrossande leende, som sade: Du narr, vad bekymra vi oss om dina ord, så länge de icke omsättas i handling!"

Nej - jag måste rätta mig: jag såg icke leendet, ty jag fortsatte helt obekymrat att tala. Först senare i fängelset kom jag till medvetande om att jag iakttagit det och här följde det mig lång tid - jag ser det än i dag, när jag sluter ögonen!"

Det grinade mot mig ur fängelsets murfogar. Det var en fiende, som jag måste övervinna. Men jag såg, att det var ingen som lät slå sig på flykten med ord. Det fanns blott ett enda medel att bannlysa honom: förvärva sig ett lika överlägset leende. Blott emot ett sådant var det förra maktlöst. Jag förvärvade mig det. Jag hade ju tid. Och allt som jag sett och upplevt syntes mig förändrat genom detta nya betraktelsesätt. Jag ser människorna sådana de äro: världen sådan den är. I dag skrattar man icke längre ut mig."

"Det var säkerligen ert livs största gärning, Auban, att ni hade kraft att slita er lös och ställa er på egna fötter. - Men kommunisterna - skulle man kunna hålla det för möjligt, att de flesta blivit förtörnade över nådeansökningarna från några av de dömda?! - Att i detta se ett förräderi, en förnedring, att under-teckna lite struntprat och därigenom rädda mitt liv ur mina mördares händer! Tusende sådana lappar skulle jag underteckna och bak ryggen skratta åt de dumhuvud, som väntade "ärlighet" av mig, medan de däremot fingo mig i sitt våld genom bakslughet och brutalitet. Auban, dessa kommunister äro fanatiker, de äro sjuka, förvirrade, de äro fångna av moraliska hjärnsnöken -"

"Jag sade dem i söndags, vad jag hade att säga", sade Auban lugnt.

sökare, som redan nu ligga på knä framför alla arbetare och slicka smutsen från deras fingrar, blott därför att de äro arbetare!”

Nu var det dr. Hurt som var upprörd. medan Auban tycktes försjunken i ruvande sorgsenhet, vilken blott kunde ökas av det han hörde, då också detta måste påverka honom.

”Varje lögn har sin tid”, fortsatte dr. Hurt. ”Vår tids stora lögn är ipolitiken, liksom den kommande tidens skall bli ifolket. Av dess väldiga ström skall allt ryckas med, som är svagt, smått, osjälvständigt. Alla idagens människor. Och där i strömmen kämpa de sina små, värdelösa, vardagliga strider. Men människorna av morgondagen, och till dem höra vi, de stanna på stranden, eller nå den åter efter det strömmen en tid hotat att uppsluka dem. Och där, på förståelsens strand, stå vi, och därför vilja vi låta vår tids dagshändelser, vars vittnen vi äro, glida förbi oss. Icke sant?”

Auban var rörd. För första gången under hela den långa tid han känt honom, öppnade denne sällsamma och sällsynta människa sitt hjärta för honom och visade dess inre översållat med ärr. Hur måtte icke också han ha lidit, tills han blivit så fast, så hård och så ensam?

”Ni har säkert rätt!” sade han. ”Även jag simmade i strömmen och även jag står vid stranden. Och förbi mina fötter och mina blickar driva de blodiga liken från Chicago.”

”De äro icke de första och de skola icke bli de sista.”

”Ni har säkert rätt”, sade Auban. ”Jag var med bland dem, som kämpade i strömmen. Då jag var tjugo år gammal, då jag icke kände världen, då en del av människorna voro medvetna syndare, de andra oskyldiga änglar, då följderna syntes mig vara orsaker och orsakerna följer - då lyssnade de på mig, när jag talade till dem. Varifrån jag fick mod att paradera med mina fraser framför hundraden - jag förstår det inte nu. Jag var stålsatt mot allt: jag stod i sakens tjänst. Hur skulle jag då kunna fela? - Hos denna tanke hämtade jag hela min kraft; icke hos mig själv. Därav kom min outtröttlighet, min orubbliga tro, min likgiltighet emot mig själv. Och ju längre jag avlägsnade mig från verkligheten, desto närmare kom jag mina åhörare. Ofta gick jag längre än jag skulle vilja -.”

”Det var samma väg som chicogledarna gingo. De blevo drivna framåt och kunde icke komma tillbaka. De måste överbjuda sig själva för att kunna hålla sig själva upprätt. Det är ofta det tragiska ödet för alla dem, som söka mätare för sitt värde hos andra.”

”Mitt öde skulle blivit detsamma som deras”, fortsatte Auban. ”För övrigt var jag icke lycklig. Jag tror icke att självuppoftning kan göra någon verkligt

Tragedien i Chikago

Dagen, med vilken den andra veckan i november började, syntes höljd i hotande moln av rök och blod.

Under det ropen efter ”arbete eller bröd” i London ständigt trängde mera hotande fram till de privilegierade rövarnas och deras beskyddares öron, voro världens ögon riktade mot Chicago och maktens höjda hand. Skulle den falla? Eller ”benådande” sjunka? -

Dagens händelser hopades hastigt, ilande förbi varandra.

Auban hade tillbringat veckans första dagar på sin byrå under hårt arbete, ty han ville så vitt möjligt ta sig fritt de båda sista.

Då han på onsdagen, efter lunchen, uppsökte sitt kafé, såg han Fleet Street och the Strand översållad med brokiga flaggor och vimplar, som sällsamt bröto av mot himmelens tröstlösa grå, den slammiga, svarta gatsmutsen och den entoniga människomassan, som ogenomtränglig besatte trottoaren på båda sidor om gatan. Lord Mayors Show! Stadens nyvalda borgmästare drog, enligt gammal sed, pompöst genom gatorna och folket glömde för ett ögonblick sin hunger vid anblicken av denna brokiga, barnsliga svindel.

Vilken tid! tänkte Auban. Tiotusen pund betalar staden årligen åt denne onyttiga pratmakare, för hans värdelösa syssla, och medan han dinerar i Guildhall i raffinerat frosseri, gnagas dessa otaliga tusen av hunger efter ett stycke bröd.

Han ville ingenting se av denna procession. Han sökte sig väg genom halvtomma sidogator. Ett fint regn duggade oavbrutet. Den fuktiga kyla som genomträngde kläderna kändes kuslig.

Han köpte sig en morgontidning och genomögnade den i hast. Trafalgar Square på varenda spalt! Sammankomster av de arbetslösa dag för dag - i dag tillåtna, i morgon förbjudna... häktningar av talarna... - Oroande rykten från Tyskland: tronföljarens sjukdom lär vara obotlig... tysta, ängsliga förmodanden om dess natur... krafter... vändningen av ett lands öde till det goda eller onda beroende av en mans liv eller död!.. - Frankrike - ingenting... - Chicago!.. Korta notiser om nådeansökningarna från fyra av de dömda hos guvernören i Illinois i vars hand nu det sista avgörandet låg, sedan resning i processen

förkastats... om fynd av bomber i en cell... Naturligtvis! - stämningen i vida kretsar är till förmån för de dömda. Då "finner" man plötsligt bomber - finner dem i en natt och dag bevakad fängelsecell! - Och stämningen slår åter om! - Detta fynd kom allt för lägligt i ett ögonblick, då nådeansökningarna betäcktes med hundratusende underskrifter, vilka, som tidningarna inträngande beskrev, kunde betäcka ett rum på elva miles längd, allt för lägligt för att denna medvetna, överlagda handling skulle kunna bli utan kännbara verkningar.

Auban kramade tidningen samman och kastade den ifrån sig. Nu hade han inget hopp mer. De kommande dagarna stodo framför honom i avskräckande tydlighet och köldrysningar skakade honom som i feber.

- - -

Den elfte november inföll på en fredag. Auban satt i sitt rum framför det med papper, tidningar och böcker överlastade skrivbordet. Klockan var över fem på eftermiddagen och dagens ljus utslocknade mellan de dystra husräckorna.

Auban hade hela dagen sysslat med att ännu en gång, från början till slut, låta varje enskildhet ur det drama, över vars sista akt ridån i dag gått ned, på nytt passera revy, genom granskning av den rikedom av dokument som hans amerikanske vän ställt till hans förfogande.

Vad han - levande sig in i det - redan i alla sina delar sett uppstå och utvecklas, stod nu framför honom, som ett avslutat helt.

Men ännu vände hans fingrar ständigt i de på varandra hopade tidningarna och genombläddrade broschyrerna i nervös hast, liksom han ännu sökte efter den eller den punkten, på vilken ljuset ännu icke fallit tillräckligt klart.

Omöjligheten hos dagens arbete, att kunna genomskåda det hela såväl som enskildheterna i full tydlighet, kväljde honom till förtvivlan. Motsägelserna voro alltför talrika. Aldrig skulle denna tragedi, över vilken den sista slöjan fallit i dag, framstå fullständigt klar.

Ändå hopade sig alla fakta framför Auban i tydlig omisskännbarhet.

Framför sig såg han Chicago, Förenta Staternas största stad. Ännu för femtio år sedan var den en liten gränsby; för tjugo år sedan en ruinhög, ödelagd på en natt genom eldens brunst, men vid dagen åter uppstånden; i dag den präktiga staden vid den stora sjön, världens store kornjude, medelpunkten för en omätbar trafik, i besittning av en överströmmande kraft, vilken Österns åldrade liv icke längre känner till... I denna, den rapida utvecklingens stad, med sin nästan uppnådda miljon invånare, av vilka tredjedelen äro tyskar, framstår resultaten av den statligt privilegierade utplundringen av mänsklig arbetskraft med avskräckande tydlighet: upphopandet av välståndet till svindlande höjd på ett fåtal händer och i trogen växelverkan därmed, drivandet av ständigt

"Varför finns det ännu härskare och troner? - Emedan det ännu finns undersåtar. - Varifrån detta sociala elände? - Icke därför att en del upphöja sig, utan därför att de andra förnedra sig. - Vi leva under en fullständigt onaturlig idées förbannelse: kristendomens. Vi ha delvis avskakat oss det yttre av denna religion. Men av den friska vind, som borde ha fyllt våra segel, därav förmärkes icke mycket. - Tro mig, doktor, mellan en bourgeois och en socialdemokrat härskar en innerlig släktskap. Men mellan mig och dem finns ingenting gemensamt. En avgrund ligger mellan oss - mellan de som bekänna sig till staten och de som bekänna sig till friheten!"

"Ni tänker som naturen", sade den andre eftertänksamt, "och därför är väl hälsan och sanningen på er sida."

Och, kommande tillbaka till det avbrutna samtalet, frågade han:

"Och väcktes icke er avsky när ni fick kännedom om bombkastningen?"

"Nej. Jag såg häri blott en handling av berättigat nödvärn. Polisen gjorde på eget ansvar ett angrepp på en fredlig församling. Dess brutalitet blev denna gång bestraffad, medan den vanligtvis går fri. - Jag beklagar handlingen, icke blott som fullständigt ändamålslös, utan också såsom skadlig. Men ännu mer beklagar jag dem, som icke vilja inse, att sådana handlingar alltid blott kunna vara smärtans utbrott hos förtvivlade, vilka icke längre ha något att förlora, då man redan tagit allt från dem."

"Och dessa, som ständigt blott söka leda andra till användning av våld, utan att någonsin själv deltaga däri, hur lyder er dom över dem?"

"Det är sant, det finns fega stackare och den tidning hade icke orätt, som för en tid sedan skrev, att man äntligen måste skaffa den man en biljett till Europa, som från New York oupphörligt skrek efter en europeisk furstes huvud, så att han själv kunde få hämta det..."

Dr. Hurt hade åter satt sig och det uppstod en allvarsam paus. Man talade om andra saker. Därpå sade Hurt åter:

"Jag börjar hata detta folk. Det är som en molok som öppnat sina käftar och nu slukar offer på offer. Detta stora barn, som förr tuktades med piskan, blir plötsligt bortskämt till löjlighet. Det blir manbart och förvånat över kraften i sina egna lemmar. När det en gång blir fullständigt självmedvetet därom, skall det förtrampa allt som kommer under dess fötter. Det har redan avlurat makten alla dess attityder: den löjliga ofelbarheten, det egenkära högmodet, den bornerade fåfängan. Jag säger er, Auban, den tiden är icke längre fjärran, då det för varje stolt, fri, oavhängig ande skall bli omöjligt, att längre kalla sig socialist, då man eljest kan ställa dem i samma linje som dessa kräk och lyck-

Slutligen pekade Auban på tidningen, som Dr. Hurt höll i handen och frågade: "Har ni läst?"

Hurt nickade allvarligt.

Men när han såg i Aubans ansikte hur blekt och vanställt det var av återhållen smärta, sade han sorgset:

"Som ni ser ut!"

Auban vinkade avvärjande med handen. Men så böjde han sig framåt och begrov sitt ansikte i båda händerna.

"Jag har genom en natt av illusioner vandrat!" - sade han långsamt, citerande en modern diktare...

Dr. Hurt sprang upp och för första gången låtande sin mask av kylig tillbakadragenhet falla, lade han sin hand på Aubans skuldra och sade:

"Auban, min vän, tag det icke så hårt! - Det måst så komma, förr eller senare -".

"Vad begär ni?" fortfor han därpå med otålighet, "vad begär ni av regeringen? - Att den lägger händerna i knät och lugnt se på hur rörelsens flod uppslukar den? - Nej, ni som vi vet, att rätt icke är någonting annat än makt och livets kamp ingenting annat än strävan efter denna makt, nej, ni kan i dessa händelser i Chicago icke se något annat än en sorglig episod i en gemen kamp, vilken ert förstånd måste beteckna som en nödvändighet."

Auban såg upp på talaren. Hans ögon flammade och hans läppar darrade:

"Men jag hyser en personlig avsky mot all feighet. Och denna kallblodiga avrättning är en feighet, sådan att jag icke kan tänka mig densamma större och vedervärdigare! - Vilket mod - därarna bakom sig, fördomarna jämte sig och den "gudomliga fullmakten" över sig till att mörda? - Vilken feighet att låta slakta! - Icke stå man mot man, utan dölja sig bakom lagens mantel, bakom soldaternas bajonetter, bak råa knektars nävar - stupida djur som icke ha annan vilja än sin herres! - Vilken feighet, säger jag, att ha flertalets dumhet för sig och så säga: jag har "rätten" på min sida! - Finns det någon större? -"

Då hans gäst icke svarade så fortsatte han:

"För mig finns det blott en verkligt förnäm och sympatisk karaktär. den passiva; och blott en handling vars framgång jag kallar stor: den egna kraftens. Min aktning för alla dem, som blivit *genom sig själv*, stå och falla med sig själv, den är obegränsad; men lika obegränsad är min motvilja mot dem, som dårskapen hävt på sina skuldror; höjer dem i dag för att i morgon åter låta dem sjunka tillbaka till sin intighet."

"Ja, allt blir sammanblandat, den sanna och den falska förtjänsten", sade Dr. Hurt.

större massor till randen av avgrunden, att där fresta ett eländigt liv... Och den socialistiska lärans fackla kastad in i denna jäsande stad, likt en ny förskräcklig brand: underblåst från tusen håll griper elden omkring sig med en snabbhet, som får en att tro, att revolutionens dagar äro komna...

De maktägande sända sina poliser; och folket sänder sina ledare bakom vilka det ställer upp sig. De förra slå och skjuta ned de strejkande arbetarna och dessa ropar med skallande stämmor: "Till vapen! Till vapen!" - och visa på valspråket. "Arbetare, beväpnen eder!" som enda räddning.

Våld mot våld! Dårskap mot dårskap!

Rörelsen till förmån för åtta timmars arbetsdag i Amerika, "åttatimmarsrörelsen" (vars början daterade sig från nästan tvenne årtionden tillbaka och som slutligen vid första maj 1886 omfattar en miljon arbetare med "*Knights of Labour*" - arbetets riddare - med 400,000 och "*Federated Trades Unions*" med ett lika stort antal i spetsen) var det mål om vilket det på båda sidor kämpas lika lidelsefullt... Det man redan tidigare år tillkämpat sig som en "rätt" på papperet, förblev otillämpad rätt.

Det år 1883 av tysktalande revolutionärer i Chicago bildade "Internationella arbetarassociationen", vilka kallade sig anarkister, men försvarade den kommunistiska läran om gemensamhetsegendom, intogo ställning i denna fråga - som snart blev den enda för dagen - för att icke låta ett viktigt propagandafält undgå sig, oaktat de i den allmänna rösträtten blott sågo ett medel att avhålla arbetarna från kravet på ekonomisk jämställdhet, genom förespegling om politiska rättigheter...

Den första maj försiggå oväntade händelser i Chicago, medelpunkten för åttatimmarsrörelsen: stängningen av en stor fabrik, som ställde 1200 arbetare utan bröd, föranledde möten, vid vilka det kom till sammanstötningar med de uniformerade och icke uniformerade poliserna, den pinkertonska skyddspatrullens privatdetektiver, som stå i kapitalets speciella sold, de beryktade "pinkertonarna".

Efter den så länge väntade första maj, på vilken blott i Chicago mer än 40,000 arbetare och i staterna 360,000 nedlagt arbetet, kommer så den 3:e, då dessa poliser gjorde ett angrepp på arbetarna och sårade ett stort antal av dem. Det möte, som av exekutivkomitten för I.A.A. utlysts till den 4 maj på Haymarket, hade till syfte att protestera mot dessa nidingsdåd av den offentliga makten.

Ännu på samma dag skrives ett cirkulär av en av arbetarna, redaktören för den stora tyska "Arbeiter-Zeitung", vilket under namn av "hämndcirkulär" skulle komma att uppnå en förfärlig ryktbarhet.

Det är skrivet på två språk: det engelska vänder sig till de amerikanska arbetarna, vilka det uppmanar att visa sig värdiga sina förfäder och resa sig ”som Herkules i sin kraft”; det tyska lyder:

Hämnd! Hämnd!

Arbetare, till vapen!

Arbetande folk, i eftermiddags mördade era utplundrades blodhundar sex av era bröder vid Mc. Cormicks. Varför mördade de dem? Emedan de hade mod, att vara otillfredsställda med den lott, som era utplundrare bestämt åt dem. De fordrade bröd, man svarade med bly i den tanke, att man på detta sätt bäst skulle bringa folket till tystnad. Under många, många år ha ni burit alla förödmjukelser utan protester, låtit skinna er från arla morgon till sårkväll, fördragit försakelser av alla slag, ha till och med offrat era barn - allt för att fylla era herrars skattkammare, allt för dem! Och nu, då ni träda fram och söka lätta bördan för era bröder, då hetsar man blodhundarna, polisen på er till tack för era offer, för att med blykulor kurera er från otillfredsställdheten. Slavar, vi fråga och besvärja er vid allt vad ni hålla heligt, hämnens dessa avskyvärda mord som man idag begått på era bröder och måhända redan i morgon skall begå på er! Arbetande folk, Herkules, du har nått till skiljevägen. Vad beslutar du dig för? För slaveri och hunger, eller för frihet och bröd? Beslutar du dig för det senare, så dröj icke ett ögonblick; då, folk, till vapen! Krossa de mänskliga djur, som kalla sig dina herrar! Hänsynslöst krossande av dem, det måste bli din befrielse! Tänk på de hjältar, vars blod ljutits på vägen till framåtskridande, frihet och mänsklighet - och försök att vara dem värdiga!

Era Bröder.”

Församlingen på Haymarket på aftonen den 4:e maj är så ordentlig, att stadens borgmästare, som tillstädeskommit i avsikt att upplösa mötet vid första tecken till ordning, försäkrade poliskaptenen, att han kunde sända hem sitt polismanskap.

Den vagn, från vilken talarna höllo sina anföranden, stod i en av de stora gator som mynnar ut till Haymarket. Några tusen människor, som lugnt följde, först manifestförfattarens tal och därpå ett utdraget föredrag om åttatimmarsdagen från en av de engelska ledarna, omgävo densamma; i talet fanns många detaljer angående kapitalets förhållande till arbetet.

En tredje talare använde sig likaledes av engelskan.

På himmelen uppstiga moln, vilka hota med regn och den största delen av åhörarna skingras. Då när den sista talaren vill sluta, gjorde en polisstyrka på hundra man ett slutet angrepp på de ännu kvarblivna. I detta ögonblick föll en bomb i angräparnas leder, slungad av en osynlig hand. Den dödar en av

räcka den älskade mannen sina händer, kräver rättfärdighet; en övergiven maka pekar på sina darrande barn då tungan nekar henne tjänst - men ingenting förmådde röra den själlösa bilden av sten, i vars hjärta blott rymdes torftighet och vars hjärna blott hade plats för de vanliga fördomarna.

Rysande vände friheten sig bort.

Tragediens andra akt är slut. Över de aderton månadernas dödsqual faller äntligen det förgångnas svarta förhänge...

Auban reste sig och gick fram och tillbaka med händerna korsade på ryggen. Det hade blivit mörkt. Elden slocknade.

Han hade försjunkit i tankar. Rasslandet av papper skrämde upp honom. Kvällstidningen kastades in genom dörrspringan. Han böjde sig ned och ryckte den hastigt till sig.

Liv eller död -?-

Ett skri av förfäran trängde över hans läppar. Vid skenet från den döende elden hade han genomlat ett kort telegram: ”Special Edition -

kl. 6.15 - Chicago 10 november - förfärligt självmord - en av de dömda - till och med en bomb - söndersprängt huvudet i cellen - underkäken fullständigt bortsliten -”.

Luften i rummet lade sig tungt på Auban. Han trodde han skulle kvävas. Ut! - Ut! - Hastigt grep han hatt och käpp och ilade bort.

När han efter en timmas tid kom tillbaka, fann han Dr. Hurt vid kaminen med den bolmande pipan i munnen, tidningen i ena och eldgaffeln, med vilken han retade den slocknande glöden till ny eld, i den andra handen. Det var första gången efter hustruns död, som han besökte honom på annan tid än söndagseftermiddagen.

”Stör jag er Auban? - Hade ett sjukbesök i närheten, tyckte det skulle vara skönt att få värma mina fötter och få tala ett förnuftigt ord i dessa dagar, då människorna ånyo uppträda, som om världen höll på att gå under -”.

Auban kramade kraftigt hans hand.

”Ni skulle icke kunnat gjort något förnuftigare, doktor”, sade han. Han talade varje ord klart och tydligt, men hans röst var fullständigt klanglös. Dr. Hurt betraktade honom medan han tände lampan, kokte toddyvatten, satte fram whiskyglas och tobak.

Därpå satte de sig emot varandra med fötterna sträckta mot värmen.

Uppenbarligen ville ingen av dem börja samtalet.

Tre av de dömda insända en skrivelse, i vilken de beteckna anklagelsen som varande lika falsk som absurd, men beklaga att makten har sagt sitt ord; i brev fulla av stolthet, mod och förakt tillbakavisa de andra fyra benådningen för en förbrytelse, till vilken de voro oskyldiga. De kräva "friheten eller döden". I dess brev skriver den ene:

" - Samhället kan hänga ett antal av framåtskridandets anhängare, vilka oegennyttigt ha tjänat arbetarna, men deras blod skall åstadkomma under. Det skall påskynda det moderna samhällets upplösning och födandet av en ny civilisationens era."

Den andre:

"De erfarenheter jag gjort under min 15-åriga vistelse i detta land med avseende på val och förvaltningen av våra offentliga ämbeten, vilka totalt äro sönderfräta av korruption, ha berövat mig all tro på existensen av en lika rätt för rik och fattig, och handlingssättet från de offentliga ämbetsmännens sida, från polisen och milisen, har hos mig skapat den fasta övertygelsen, att detta sakernas tillstånd icke kan bestå mycket längre."

Och den tredje, sedan han åt guvernören lämnat valet, att vara "en folkets tjänare" eller "ett monopolisternas verktyg":

"Ert beslut i detta fall skall icke allenast döma mig, utan även er själv och de vilka ni företräda..."

Så trycka de själva martyrkronorna djupare på de trotsiga pannorna.

Guvernören blir bestormad från alla sidor. På hundrade och åter hundrade möten avfattas hundrade och åter hundratals resolutioner i vilka man protesterar mot domen. I alla delar av världen ljuda ropen av sympati, av uppskakning, rop efter uppskov, efter benådning... blott i Chicago sluter makten befolkningens mun med brutal ilska.

Blott för tre blev döden förvandlad till livslång begravning; fem skulle dö.

Då - i sista ögonblicket - när det offentliga deltagandets flodbölja hotade att omintetgöra de planlagda morderna, "finner" man plötsligt en bomb i cellen hos en av de dömda. Den fala pressen gjorde sitt. De lämnade utan undersökning frågan hur bomben kunde ha kommit dit på annat sätt än med polisens vilja, dit där den blev upptäckt i så läglig tid; - de låta på nytt sina rop eka om "den hotade offentliga ordningen" tillsammans med fabelaktiga rykten om blodiga planer, att spränga fängelset och hela staden i luften och uppnådde därmed sitt åtrådda mål. Sympatiens flodvåg vek tillbaka...

Ännu en scen: framför den man, som har makten i sina händer, den åt vilken myndigheten givits, ligga gråtande kvinnor. De omfatta hans knän: en stackars moder ber för sin sons liv; en hustru, som blott genom fängelsets galler tilläts

angriparna på stället, sårar ett stort antal, omkring femtio. Under en mördande eld från polisen flyr återstoden av församlingen in i sidogatorna...

I Chicago härskar skräckens vansinne. Ingen av motståndarna ser i bombkastningen ett självförsvar av en till förtvivlan driven människa. Och medan bland arbetarna det falska antagandet griper omkring sig, att det måste vara ett beräknat dåd av en polisagent, som skulle göra det möjligt för det hotade och skräckbävande kapitalet, att rikta en dödande stöt mot åttatimmarsrörelsen, så bearbetar den i kapitalismens sold stående pressen den offentliga meningen med ohyggliga rykten om blodiga sammansvärjningar mot "lag och rätt", med återgivande av upphetsande citat ur tidningsartiklar och tal, medan de själva rekommenderade bly och kulor som bästa medel att stilla hungern hos massan av "tramps", och en blandning arsenik i maten åt de arbetslösa för att bli av med dem...

Aftonen trenne talare bli häktade. Samt ytterligare fyra från rörelsen bekanta personer; en åttonde, utgivaren av den engelska arbetartidningen "Alarm", en amerikanare, inställer sig frivilligt senare... Bland de många, som blevo indragna och förhörda, blevo dessa åtta kvarhållna och ställda till ansvar inför skranket.

Så stodo förhistoriens fakta för Aubans ögon: ett slag i det stora kriget mellan kapital och arbete hade stått, och segrarna satte sig till doms över sina fångar.

Men för striden hade för lång tid satts ett snabbt: halt!

Tragediens andra akt börjar: processen.

För Aubans ögon går processens ridå plötsligt upp, så som han efter tidningarnas tallösa rapporter följt den i alla dess stadier, som han lärt känna den genom de anklagades tal och som han i dag åter hade arbetat sig igenom den samma efter de utdrag av aktstyckena, som överlämnats till Supreme Court i Illinois.

Det hade i själva verket varit ett mödosamt arbete åt vilket han ägnat denna dag. Dubbelt mödosamt för honom på grund av det främmande språket, som var så olikt hans eget. Men han ville dock ännu en sista gång undersöka huruvida motståndarna åtminstone hade skenet av rätt på sin sida.

Även från denna ståndpunkt är domen över de anklagade ingenting annat än ett mord. Om det verkligen ägt rum en sammansvärjning för att med bomber svara på polisens attack, så stod åtminstone handlingen av den 4:e maj icke i något som helst förhållande till denna. För ingen kom denna dårskap mera överraskande, än för dem, som så förfärligt skulle komma att lida av dess följder...

Dessutom är juryns sammansättning godtycklig: även om omkring tusen av stadens borgare blivit tillfrågade, så är det dock blott sådana, vars erkända fördomsfullhet mot den socialistiska rörelsen gör, att de av de anklagades försvarare tvingas till avsägelse, tills man ser sig nödsakad, att antaga män, vilka efter eget medgivande, delvis redan fixerat sitt eget omdöme ännu innan undersökningarna tagit sin början. På Chicagos stora arbetardistrikt med tre kvarts miljoner människor, mot vilken hela staden står med blott 150,000 invånare, komma av alla de tusen tillfrågade blott tio; och dessa tio leva dessutom i polisstationens närmaste närhet. Staten förkastade de flesta av dem; de den antog, var den på förhand säker på. Sådan är juryn i vars händer man lägger avgörandet om liv och död!.. Alltid är den med anpassning parade dumheten beredd att spela den löjligen och föraktligen roll; förskräcklig blir den, om, som här, till den sällar sig maktens brutalitet - då ve alla som falla i dess händer!..

De övriga förarbetena bestodo i häktandet och bearbetandet av ett ofantligt antal personer ur den arbetande klassen. Ingen brutalitet är för stor för polischefen, en fåfång streber av vanligaste slag, ingen bakslughet för nedrig, för att locka ur dem och lägga i deras mun det han vill veta: det, att det existerar en sammansvärjning. Han häktar vem han vill; han förkortar fängelsetiden efter gottfinnande; han behandlar sina offer som han behagar, ty ingen hindrar honom. Ingen kejsare har någonsin härskat suveränare än denne uppblåsta nolla och brutala lycksoökare.

Mot slutet av juli äro även förarbetena avslutade. Statens åklagare uppställer sin anklagelse, vilken lyder på sammansvärjning och mord. Den jättelika processen, som tagit sin början i medio av juni med utnämmande av jury, inträder härmed i sitt andra stadium. En dag senare börjar hörandet av vittnena under exempellös tillströmning av publik, vilken blir oförminskad så länge processen varar.

Staten har mycket skilda vittnen. Några äro ställda inför alternativet, att antingen bliva medanklagade eller också vittna mot de anklagade. De och deras familjer ha erhållit understöd av polisen och haft långa underhandlingar med densamma. Oaktat detta äro de icke i stånd att säga mera, än att bomber blivit förfärdigade och utdelade, men de nödgades tillfoga, att fördelningen av desamma icke skett för användning vid Haymarketmötet.

Ett visst av statens huvudvittnen är en notorisk lögnare med sämsta rykte hos alla som känna honom. Hans vittnesmål är det mest betydande. Även han har erhållit pengar av polisen. Han har sett allt: vem som kastade bomben och vem som antände den: han vet vem som var frånvarande och vem som var närvarande; ingenting har han dock hört av de avhållna talen. Och han känner

hela sammansvärjningen i alla detaljer. Alla dessa statsvittnen ha ömsesidigt motsagt varandra - men man utbreder den dödade poliskonstapelns blodiga kläder för juryn; ingen av de åtalade ha någonsin sett en dynamitbomb - men statsfiskalen föreläser dåraktiga citat ur en vansinnig bok av en professionell revolutionär om "revolutionär krigskonst"; en del av de anklagade ha aldrig haft ringaste gemensamt med varandra, känna varandra knappast - men de edsvurna bli överhopade med utdrag av tal och tidningsartiklar, som fötts av stundens lidelse och ofta ligga långt tillbaka...

"Anarkismen står inför rätta". Genom att offra dessa åtta män, vill man rikta ett förkrossande slag mot rörelsen, som man tänker sig därigenom skall bli förlamad för lång tid framåt. Bourgeoisien står mot proletariatet, klass emot klass!

De anklagades försvarare göra vad de kunna för att rycka offren ur maktens klor. Men därför att de nödgas begiva sig in på motståndarnas mark för att bekämpa dem på den terräng, som liksom på hån blir kallad "den allmänna rätten", måste de nödvändigt ligga under. Och de ligga under.

Mot slutet av augusti föll utslaget ur juryns mun, som överlämnade sju män till döden, innan denne ännu krävt dem.

Så är det äntligen slut med denna process' narrstämpel, vilken tagit ett kvarts år i anspråk. - En ny process - inträngande begärd - blev avslagen.

De anklagade hålla sina tal inför sina domare, dessa ryktbart vordna tal ur vilka folkets lidanden ljuder: klagorop, önskingar, folkets hela förtvivlan och hopp, dess förväntningar och trots; ur allt ljuder det upprörda hjärtat så gripande, då djärvt, så enkelt och lidelsefullt, så stormande och - så oklart...

Ännu förgår ett helt år innan slaktaren Stat kan vika upp sina armar och med sina omättbara händer även avrätta dessa offer. Och det såg nästan ut, som det skulle ske en förändring. Ty medan det från arbetarnas sida bringades alla möjliga offer för att möjliggöra det ännu möjliga, utbredde sig i vida kretsar ett omslag i känslorna och övertygelsen om de dömdas oskuld trädde i den uppjagade skräckens och det konstlat framskapade hatets plats.

Den "offentliga meningens" vindflöjel började vända sig.

Men ändå bekräftade högsta domstolen i Illinois, till vilken saken i mars följande år överlämnats för ny prövning, i september det gamla utslaget.

Och likaså förbundsretten i Washington.

Dagen för avrättningen stod för dörren.

I händerna på en enda man ligger ännu makten att stanna dödens lyfta hand: det är guvernören i Illinois. Honom tillkommer benådningsretten.

John Henry Mackay
Anarkisterna
1910 (1891)

KULTURSKILDNING FRÅN SLUTET AV XIX ÅRHUNDRADET. Översättning
från tyskan. STOCKHOLM 1910. AXEL HOLMSTRÖMS FÖRLAG. I serien
”Radikala Böcker”.

sv.theanarchistlibrary.org

hans röst var otydlig och tårar störtade utför hans kinder, när han läste om avrättningens enskildheter. Man omringade honom på alla sidor. Allas miner präglades av ett hotande allvar. Men blott undertryckta ord kommo över de sammanpressade läpparna och blott blickarna vittnade vad de flesta tänkte.

Plötsligt igenkände Trupp Auban bland en grupp kamrater vid disken, där värden och hans fru otröttligt sökte tillfredsställa gästernas önskningar. De hade icke sett varandra på åtta dagar, icke sedan deras gemensamma East-End-utflykt.

Varför hade Auban kommit hit i kväll? - Det var mer av en tillfällighet än av överlagt beslut, att han blivit förd till närheten av Tottenham Court Road som ingivit honom tanken att uppsöka klubben för en stund. Dagen hade under arbetet gått fortare än han vågat hoppas. På morgontimmarnas storm hade följt övervinningsens stillhet. Den som såg honom denna afton fann honom lika oförändrat kall och behärskad. som alltid.

Han hade genast vid sitt inträde blivit hälsad av bekanta. Man hade visat honom husets nyförvärvade utrymmen: de övre rummen, där det fanns en biljard och där smärre, förtroiligare överläggningar höllos i smärre kretsar, och den stora, rymliga möteslokalen i bottenvåningen, som med sina ljusa, glada väggar gjorde ett angenämt intryck.

Föregående åren hade klubbmedlemmarna blott haft ett dystert och osnyggt bakrum till en offentlig värdshuslokal till sitt förfogande, där de icke längre ville stanna, isynnerhet sedan de fått avsmak för den genom de stridigheter varav den genljöd under veckor och månader. Och med vanlig offervillighet hade de nu hyrt detta hus, där de kände sig väl tillfreds.

I barrummet, som var för trångt för alla de som genast trängde sig in hit, hade Auban snart kommit i samspråk. Man hade hört talas om den sista diskussionen, som ägt rum hos honom, och reste många invändningar mot hans teorier.

Huru? - Han ville avskaffa staten och låta privategendomen bestå? Men staten är ju just till för att skydda privategendomen. Och en av de närvarande frågade på engelska:

”Så länge privategendomen består, skall den behöva skydd. Följaktligen kan staten blott falla när privategendomen faller. Vad kan ni svara därpå?”

”Det är möjligt att privategendomen behöver skydd.

Jag skall köpa mig detta skydd, och jag skall förena mig med andra i och för detta skydd av vår egendom, för att försvara den om detta ständigt skulle visa sig vara nödvändigt. Men jag påstår, att nittionio procent av alla så kallade ”egendomsförbrytelser”, begås av dem, som, drivna till förtvivlan av det nuva-

rande tillståndet, antingen icke alls lyckas avyttra sin arbetskraft, eller också blott djupt under gränsen för dess pris - förutsatt att kostnaderna bilda den verkliga prisgränsen, Jag påstår därför, att dessa skola bli sällsyntheter från det ögonblick, då en var är i tillfälle att försäkra sig om den fulla avkastningen av sitt arbete, dvs. från det ögonblick den statliga inblandningen upphör.

Vidare påstår jag, att detta självskydd skall bli ett långt bättre vapen, än det, som staten påtvingar oss, utan att fråga om vi vill ha det.

Ett exempel:

Jag skulle icke kunna döda en människa om det vore i krig, i duell, eller på något annat "lagligt tillåtet" sätt. Men jag skulle icke ett ögonblick rygga tillbaka för att jaga en kula mot den, som bröt sig in i mitt hus i avsikt att röva och mörda mig. Och jag tror att man skulle betänka sig ordentligt, innan man vågade att göra ett inbrott, om man vore säker på att bli mottagen på detta sätt, då man däremot nu vet, att vi överlämna åt svagsinta lagar att försvara vårt liv och vår egendom som i värsta fall blott pålägga det eller det straffet.

Jag har också valt detta exempel för deras skull, vilka fortfarande icke kunna skilja mellan ett defensivt (försvarande) och ett aggressivt (angripande) förhållande, alltså heller icke mellan en frivilligt ingången förening, som när som helst åter kan upplösas, t.ex. en livskyddsförening, och en statsorganisation, som icke ens lämnar åt den enskildes val om han däri vill ingå och vidare blott möjliggör utträde under förutsättning att han lämnar sitt hemland."

Auban tystnade. Men de som hört på honom anknöto livligt reflektioner till en var av dessa satser.

Man sökte indraga honom i dessa, men Auban var i dag icke upplagd för att tala mycket, varför han avböjde detta. Han steg ned för trappan som ledde till möteslokalen. Denna hade nästan blivit full och många fordrade otåligt, att man skulle börja.

Auban blev stående vid salens ingång icke långt från trappan. Bänkarna längs väggarna voro upptagna till sista plats. Då salens mitt blev fri, så bildade de närvarande en oval krets i vilken en var blev synlig för alla. Därför blevo också de flesta kvar på sina platser när de talade.

Denna afton voro blott få kvinnor närvarande. Männerna voro mestadels unga, på tjugo- och trettiotalen.

Mötet skilde sig från liknande sammankomster av arbetare, det skulle då vara det förhållandevis stora antal av djärva och energiska huvud, vars ansikten präglades av särskild intelligens och framträdande viljekraft. Emellertid var det här, som överallt, blott enstaka som bröto av så, att man genast igen-

Ensam går vandraren. Men han känner icke sin ensamhet. Naturens friska kyla smittar honom.

Han känner det: det är den nya dagens morgon.

Så möter honom en annan vandrare. Och en tredje. Och de förstå varandra med blickarna, medan de gå förbi varandra.

Det blir allt ljusare och ljusare.

Och morgonvandraren breder ut armarna och hälsar solen med ett befriande skri av glädje...

Sådan var Auban.

En morgonvandrare var han vid den nya dagens inbrott.

Efter en lång natt av misstag och villfarelse vandrade han genom en ljus morgon.

Förståelsens sol hade gått upp för honom och den steg högre och högre.

Många årtusende måste förgå innan anarkiens idé kunde uppstå.

Alla former av slaveri måste genomvandra. Folken hade tumlat om under ständigt sökande efter friheten, för att blott alltid finna samma ofrihet under växlande former.

Nu hade sanningen blivit funnen: att förkasta alla former, som var tvång. Den offentliga makten började att ligga under.

Den vilda jakten närmade sig slutet.

Men ännu gällde det att kämpa, att kämpa, att kämpa - att aldrig tröttna, aldrig förtvivla!

Det gällde icke längre överkliga ting. Frihetens lycka, som man ville tillkämpa sig, är oförgänglig.

Liksom vandraren var Auban.

Och liksom morgonvandraren bredde han ut sina armar, hälsade framtiden med rop av glädje och kallade den med det odödliga namnet: Anarki!...

Så gick han till sitt arbete.

Över hans magra, skarpa drag låg ett stort, lugnt, säkert leende.

Det var oövervinnerlighetens leende.

kände dem som banbrytarna för en ny riktning, de yxbärande pionjärerna och utroparna av en ny och bättre tid.

Man talade om Chicago. Många talade. Så snart den ene slutat, började den andre och ännu sträcktes mången hand uppåt till tecken på att talarnas rad ännu icke var slut.

Vanligtvis talade man kort men häftigt. Redan uppök planen på hur man skulle utnyttja dessa martyrs död för propagandan.

Man var enig däri, att det måste göras något utomordentligt...

Därpå uppstod debatt om bildandet av en skola, bildad och ledd av alla klubbarna gemensamt, där medlemmarnas barn kunde slippa att bli förgiftade i de offentliga skolornas stats- och kyrkotro.

Dessa högljudda stämmor störde plötsligt Auban. De harmonierade icke med hans närvarande tillstånd. Om Chicago denna afton - i en församling av en sådan storlek! Han kände att det icke var riktigt; och skolfrågan - där kunde han icke hjälpa. Hans arbete var ett annat.

Därför drog han sig tillbaka till salens lugnare bakgrund. där det satt några kamrater, som dragit sig tillbaka hit med sin tidning och sitt glas. Den ene läste, den andre förde ett lågmält samtal med en tredje, och den fjärde hade insomnat, överväldigad av arbetsdagens möda. - En ung blond man, med vänligt ansiktsuttryck höll ett barn på knät. Dess moder hade dött icke långt efter dess födelse och för fadern återstod det intet annat än att taga det med sig på klubben, då han icke kunde låta det stanna ensamt hemma. Det växte upp på klubben, vårdat och smekt av grova händer, men bevakat av goda och ömma blickar, och vårdat med denna kärlekens ömma omtanke, som blott rymmes i de hjärtan, som icke blott förstå att älska, utan även att hata... Den unge mannen hade särskilt tagit sig an barnet och det hängde stundom timtals om hans hals med sina små magra armar, under det fadern deltog i någon diskussion; och ingenting kunde vara vackrare än den omsorg och godhet varmed han och de andra sökte att ersätta modern.

Auban log, när han åter såg denna bild. Han satte sig ned och skämtade med barnet, hos vilket icke syntes ringaste spår av trötthet. Men därpå blev han åter överväldigad av sina tunga och allvarliga tankar, ty han hade vid samma bord sett ett ansikte, som han blott alltför väl kände. Det var en kamrat, som under trycket av ständiga förföljelser blivit vansinnig. Först överretad, så hemfallen åt svärmod, hade hans vansinne slagit ut här i London, dit hans slutligen flyktat och där han befann sig i full säkerhet. Han tillbringade sin mesta tid i klubben, där han vanligen satt i ett hörn, icke störande någon människa och av alla

behandlad med deltagande. Ingen kunde längre hjälpa honom, men man vill åtminstone bevara honom från dårhuset.

Auban underlät avsiktligt att tilltala honom. Det skulle blott smärtat honom. Ty den olyckliga var lyckligast, då man lät honom sitta i sin vrå, där han kunde sitta timtals, stirrande framför sig med mumlande läppar och med snabba fingrar teckna obegripliga figurer på bordsskivan... Hos Auban väckte han alltid erinringar om en annan kamrat, som blivit vansinnig på ett annat sätt. Det var en av hans unga vänner i Paris. Eldig, entusiastisk, hängiven, levde han blott för saken. Han skulle velat giva sitt liv för den. Han längtade efter att även bevisa sin kärlek och han fann ingen annan väg än ”handlingens”. Lidelsefulla tal och eldande löften hade även övat sitt inflytande. Men hans natur, som ryggade tillbaka för blodsutgjutelse och våld, strävade emot. Och i den långa kampen mellan det, som syntes honom vara hans heligaste plikt och denna natur, som gjorde det omöjligt att fylla plikten, hade hans själ gått under...

Under det Auban stod fjättrad i denna hågkomst, hörde han Trupps klara stämma, som genomträngde rummets minsta vrå:

” - - Vi måste förklara oss solidariska icke blott med de i Chicago mördades åsikter, utan även med bombkastningen den 4 maj, detta en hjältes ärorika dåd!” -

Och han förnam det jubel, som från alla sidor följde på dessa ord.

Han genomförs av en isande rysning. Han skulle velat stå upp och besvärjande hålla sina händer emot dårarna, som stodo i beredskap att kasta sig i den avgrund, som öppnat sig för dem. Men hans förnuft påvisade genast det ändamålslösa i en sådan handling. I stället för att dämpa lidelserna skulle hans ord denna afton blott drivit dem än mera i höjden.

Han stödde huvudet i handen.

Om möjligt ville han ännu samma kväll ha ett avgörande samtal med Trupp.

Han kände, att här fanns icke längre någonting för honom att göra. Han trodde överhuvudtaget blott på självhjälp. De skulle komma att fortsätta sin väg och göra erfarenheter, för vilka varken han eller någon annan kunde bevara dem.

Och han frågade sig åter, som han gjort så många gånger de senaste åren: ”Har du överhuvudtaget rätt att hjälpa? Och öva inflytande? Att råda? - Finns det någon annan väg än erfarenhetens? Och måste icke varje erfarenhet ha sin tid, för att bli fullbordad? Var det riktigt att föregripa den? - -”

Auban hade därför blott sällan deltagit i någon diskussion under den tid han varit i London. Men med glädje erinrade han sig alltid en afton, då han i det lilla barrummet hade diskuterat den ömsesidiga kreditens räntefrihet i

kommen för det sanna ”jorderiket”: lyckans, glädjens och livslustens rike vilket också är frihetens...

Men friheten hade också en mäktig hjälpare: tvedräkten i fiendeläget.

Överallt splittring, oro, ångest. Och överallt ropet om makt, makt, makt - det skulle hela skadorna. Och arméerna växte fram ur jorden, och folken överlastades med vapen och ångesten för den blodiga framtiden jagade sömnen ur de seendes ögon.

Den maktägande visste icke längre varken ut eller in. Liksom en viss fältherre i forntiden ropade de, att man skulle piska havet, som spolade över däckets med sina vågor och hotade allt med undergång.

Krig, med vilka maktens innehavare sökte släcka upprorens flammor bland folket, blevo oundvikliga, krig sådana, som världen hittills aldrig skådat...

Den hopade skulden hade blivit för stor och förfärlig hämnd skulle komma att tagas!

Sedan, efter revolutionens kaos och efter masslaktningarna, när den ödelagda jorden fallit samman av kraftförlust, när de bittraste erfarenheterna krossat den sista tron på auktoritet, då skulle de måhända förstå vilka de voro och vad de ville, de, de enda, vilka lugna och behärskade under yrseln nu anförtrodde sig till friheten, som de kallade: Anarki!...

- - -

Vad det brusade och böljade detta London! - Hur dess pulsar slog hastigare och hastigare med aftonens sjunkande! - Vad bådars denna tusenfaldiga röst?

Längre och längre hade Auban gått, tills han nått sin bostad.

Nu var han åter i sitt lugna rums stillhet.

Ännu glödde elden i kaminen.

Men innan han åter upptog sitt arbete, ryckte han fram en stol och satt så en kort stund med händerna sträckta mot värmen, framåtböjd med blicken riktad mot glöderna.

En stor, nästan våldsam glädje smög sig över honom, sådan som han aldrig känt den förr.

Rummets väggar, Londons dimma, aftonens dunkel, allt försvann för den bild han såg:

En lång natt är förgången.

Långsamt går solen upp över de sovande taken och de vilande fälten.

En ensam vandrare går fram över nejden.

På vägrandens gräs darrar ännu nattens dagg. Ur lunderna och skogsdungarna ljuda fåglarnas första kvitter. Över bergets topp kretsar den första örnen.

är självansvarets plikt lagd på individens skuldror. Blir det svårare för honom att bära, än de tusende plikterna mot nästan, som staten hittills lastat på sina undersåtar, kyrkan på sina medlemmar, moralen på de moraliska? -

Det fanns blott en lösning på den sociala frågan, blott en enda; att icke längre hålla varandra i ömsesidigt beroende - att för sig och därmed för andra öppna vägen till oberoendet! - icke längre ställa den löjligen fordran till de starka: "Varen svaga!" - nej äntligen tillropa de svaga: "Varen starka!" - icke längre förlita sig till "hjälp från ovan", utan äntligen bemanna sig till egna handlingar.

Det nittonde århundradet har avsatt "fadern i himmelen". Det tror icke längre på någon gudomlig kraft, som det måste vara underdånigt.

Men först det tjugonde århundradets barn skola bli äkta ateister. Som tvivlare på den gudomliga maktfullkomligheten, måste de börja, att även vända sitt förnufts obönhörliga kritik emot berättigandet av varje mänsklig auktoritet.

De måste bli medvetna om sitt eget värde. Istället för att som hittills söka sin stolthet i underdånighet, hundtrohet, hängivenhet, skola de förstå, att befallandet är en förmätenhet, lydnaden en ynklighet, men båda är självförnedring, som de fria förakta...

Det i uniformering förkrympta släktet skall behöva lång tid för att återfå den naturliga växten och stolthetens uppräta hållning.

Auban var ingen drömmare. Fastän han uppställde kravet på friheten, fordrade han dock icke dess ögonblickliga inlösning av tiden. De stora förskjutningarna av de sociala organen skulle måhända erfordra århundraden, innan de hade nått fram till ett normalt tillstånd av lika livsbetingelser för alla.

Och ju mäktigare och segerrikare auktoritetens motströmning blev, desto längre skulle utvecklingsprocessen fram till frihet dröja.

Våldsamma händelser skulle överallt avbryta utvecklingens fredliga gång. Detta var oundvikligt. Hatet, blindheten, osäkerheten hade å omse håll blivit allt för stort, för att icke sammanstötningar skulle följa, under vilka jorden skulle bäva och rysa.

Utvecklingen måste ha sin gång.

Verklighetens logik sondertrasade omöjliga önskningar.

Alla dårskaper måste alltid först betala sin tribut till erfarenheten innan de komma till klarhet med sin dårskap.

Socialismen är mänsklighetens universaldumhet. Även denna sista lidandets station måste passeras på vägen fram till friheten.

Först därefter kunde villfarelsens gud korsfästas.

Först då, sedan all tro låg till marken med sonderbruten nacke och ingen förhoppning - om att kunna ila in i himmelen - hade vingar, först då var tiden

sällskap med fyra, fem andra. Alla hade deltagit i denna diskussion, icke med långa inlägg, utan med korta knappa frågor och invändningar. Alla hade fått ordet och fått tillfälle att formulera och uttala sina tankar, som de ville, så att alla, livligt tilltalade och hänförda för detta fruktbringande sätt för tankeutbyte, begärde, när man åtskildes, att man skulle fortsätta med sådana aftnar. Men när man åter kommit tillsammans, denna gång icke i små grupper, utan som vanligt större antal, hade allt åter länkats i de gamla banorna. En talare kunde stå upp och upptaga tiden i ett par timmar - den personliga frihetens princip likmätigt hade en var rätt, att tala så länge han ville, och ingen hade rätt att avbryta honom - giva sig in på helt andra områden, uttrötta några och uttråka de andra, så att Auban hade uppgivit saken och misströstande dragit sig ifrån. Det var det sista försök av detta slag som han verkställt.

Han hyste icke blott sympati utan också beundran för dessa män, som efter dagens hårda arbete sysselsatte sig på det hängivnaste med de allvarligaste frågor, medan de sågo hur de andra vederkvickte sig med svagsint kortspel eller dumt skämt. Han högaktade dem i grund och botten. Men därför beklagade han så mycket djupare den haltlösa oklarheten hos deras strävanden, som aldrig nådde ett enda mål, ständigt blevo mera förtvivlade, och måste efter tusentals offer sluta som alla dylika strävanden: i blod och nederlag.

Ty de kämpade i verkligheten icke för förbättrandet av sitt eget läge. De kämpade för ideal, som voro omöjliga att nå, som svävade i luften. Och än mer hade de blott förakt och hån för alla "praktiska" strävanden hos sin klass till att hjälpa sig själv, vilket gentemot deras "stora mål": mänsklighetens befrielse, föreföll krasst och smått.

Förvirringen i dras hjärnor, föreföll Auban nästan obotlig, sedan han lärt känna den. Han hade ofta försökt att uppdaga hur långt den gick och funnit resultat som förts förskräckt honom, därpå gjort honom modlös.

Så gjorde han en gång några av sina bekanta - den ene efter den andre - den närmaste och enklaste av alla frågor.

"Vem tillkommer avkastningen av ditt arbete?" frågade han dem alla: dels några inrotade, strängt ortodoxa socialdemokrater, flera kommunister, däribland dels sådana, som försvarade kommunismens tvångssamhälle, dels sådana som i individens autonomi sågo det sista målet och kallade sig för anarkister, samt slutligen flera engelska socialister. Hade de alla varit konsekventa anhängare av sin socialistiska världsåskådning, så skulle de samtliga utan undantag ha svarat: "Mitt arbete tillhör de andra - staten, samhället, mänskligheten... Jag har ingen rätt till det..." Men Auban fick uppleva att en socialdemokrat utan betänkande svarade: "Arbetet tillhör arbetaren"; och en autonomist:

”Arbetet tillhör samhället”. Det hände, att de, som med största bitterhet ömsesidigt bekämpade varandra, voro ense i denna enda fråga - denna, av vilken alla andra voro beroende, och att de, som strängt stodo på samma grundval, besvarade densamma i strängt motsatt riktning...

I verkligheten var dem ännu ingenting klart. Inga klara tankar, blott dunkla känslor, som ännu icke skakat av sig uppvaknandets tyngd, höllo de flesta tillsammans. Med dessa känslor kan man göra revolution, men man grundar inga sanningar med dem. Först måste erfarenhetens kyliga, friska bad ha jagat sömnen ur de uppvaknandes ögon, innan de förmå att gå till den nya dagens arbete...

Det gällde, att vara tålmodig och icke förlora hoppet!...

Auban tänkte åter på Trupp och önskade att råka honom. Han fann honom icke längre i salen och gick därför åter upp.

När han inträdde i serveringsrummet såg han den sökte stå i enskilt samtal med en man, vars hållning och klädsel genast förrådde, att han icke var arbetare, men gärna ville synas som en sådan. Han stannade därför och fick i samma ögonblick en blick av sin vän, som han genast förstod. Främlingen, som tagit en klunk ur det framför honom stående glaset, kunde icke ha märkt något av detta blixtnabba, tysta tankeutbyte.

De flesta av de närvarande hade begivit sig till den nedunder liggande salen. Blott några få sutto ännu kvar vid bordet, läsande eller spelande kort. Auban satte sig bort till dessa, så att han vände ryggen åt Trupp. Så började han skenbart intresserad läsa i en av de kringströdda tidningarna.

Han kunde blott uppfånga helt litet av det samtal, som fördes bakom honom, isynnerhet som det talades tyska. De båda talande dämpade avsiktligt sina röster. Men han hade knappast suttit så i fem minuter, förrän han kände Trupps hand på sin axel.

”Du går väl med? - Vi skola blott dricka ett glas bier.” Han vände sig genast om och såg därvid hur föga främlingen förmådde dölja sin pinsamma överraskning över denna uppmaning.

De lämnade klubben alla tre i sällskap. Främlingen dolde sin förlägenhet vid passerandet av dörren bak en beflitad hövlighet med vilken han lät Auban passera förut.

När de stodo på gatan sade Trupp högt till Auban: ”En utvisad kamrat från Berlin. En trevlig plats, icke sant? -”

Auban bet sig i läppen. Vid sådana tillfällen var Trupp enastående.

”Vad är ni?” frågade han berlinaren på tyska.

”Jag är skomakare, men jag kan icke få något arbete här -”

Lykta flammade upp vid lykta och blandade dimmans fukt och hettans värme. Deras röda reflexer darrade genom skymningen.

London Bridge åskade och dånade under den börda, den bar.

Dag för dag, vecka efter vecka, år efter år, stormade detta väldiga liv, som aldrig tröttnades. Slaget av dess hjärta blev ständigt febrilare, dess armars gärningar ständigt väldigare, dess hjärnas planer ständigt djärvare.

När skulle det nå höjdpunkten för sina strävanden? - När skulle det vila?! - Var det odödligt? -

Eller hotades även det med förintelse? -

Och åter såg Auban dem nalkas, fördärvets moln, som skulle sända den blix, som skulle antända denna oerhörda massa av sprängstoff.

London, ej ens du är odödlig!... Du är stor. Men tiden är större...

Det blev mörkare och mörkare.

Då vände han sig mot norr, och när han gick framåt med sina tunga, långa steg, fast stödjande sig på sin käpp, då var det många, liksom alltid, som sågo efter den höga, smärta, stolta gestalten, som omfladdrades av den vida kappan.

Och när Auban korsade gata efter gata, med varje steg närmande sig sin bostad, hade han redan övervunnit den sista timmans själsskakning, och redan kretsade åter hans tankars vingar med snabba slag kring frihetens efterlängta ljus.

Hur skulle det utveckla och gestalta sig, som ännu låg i tidens sköte, som den nyss befruktade grodden?

Ett var han viss om: Smärtlöst måste den försiggå, födelsen av den nya världen, om den skulle bli livsduglig.

Den sociala frågan var en samhällelig fråga.

Så och icke annorledes kunde den lösas:

Med den statliga maktens försvagande ställer sig individen mer och mer på egna fötter. Undandragande sig statens faderliga ledband, vinner den det egna viljandets och handlandets självständighet. Tagande självbestämmelsens rätt oinskränkt i anspråk, strävar den därefter att upphäva alla hittillsvarande privilegier. Inget annat får bli kvar av desamma än en oerhörd hög av papper. Den oanvända jorden, som icke längre är beslaglad av dem, som icke brukar den, blir bebyggd och brukad av dem, som taga den i besittning. Hittills ödemark, bär den nu frukt och sådd och när det befriade släktet rikligt. Kapitalet, som icke längre gödes av det främmade arbetets svett, ser sig nödsakat, att förtära sig själv. Kan fader och son nära sig av det, utan att de behöva lägga hand vid arbete, så står dock sonsonen inför alternativet att antingen ”skända sina fäders ära” och arbeta eller att förhundra. Ty med privilegiernas försvinnande

Och så, innan Auban kunde svara honom, omfamnade han häftigt den överraskade och ilade därifrån, med handen givande tecken till att han icke ville bli ledsagad längre...

Auban såg länge efter honom.

Offer på offer, och alla förgäves, tänkte han. - Ännu länge såg han framför sig den förföljdes åldrade ansikte och grånade hår, vilken - i evig landsflykt - drog en ny värld till mötes, full av nya öden, utan kraft och utan mod, att längre kämpa mot ett liv som bedragit honom...

- - -

Aftonen började.

Solen gick ned.

Över London Bridge flöto två omätliga människoströmmar; hitåt och ditåt drogo vagnarna, rasslande och dånande i två oavbrutna floder.

Themsens svarta vatten flöt trögt.

Auban stod vid broräcket och fängade, vänd mot öster, den storslagna bild som utbredde sig framför honom. Överallt, på båda sidorna om floden höjde sig torn, monument, skorstenar, kyrkspiror över husmassorna... Nedanför en skog av master, stänger, segel... Till vänster Bellingsgate, Londons stora berömda fiskmarknad... Längre bort, där varest de fyra tornen sträva mot himmelen, låg Tower, den mörka, hemska byggnaden. Den nedgående solen, Londons bleka, trötta sol, vilade minutlång på dess fönster. Så hade även dess sken plötsligt slocknat och en gråklar skymning drog sin slöja kring lagerhusens mörka massor, skeppens jättekroppar och bryggans pelare...

Redan visade Adelaide Buildings sifferur på den sjunde timman, men ännu hade man icke slutat lossningen av de väldiga ångarna vid Aubans fötter. Starka män i långa rader buro lådor och balar över sviktande brädspång. Skyddande huvud, hals och nacke med egendomligt formade dynor för det svåra trycket av den söndermalande bördan, liknade de, så som de gingo där böjda under bördorna, oxar under ok...

En stor underbar stämning smög sig över Auban. Detta var London, det väldiga London, som med sina fem miljoner mänskliga väsen betäckte sjuhundra mil jord; detta var det London, som var femte minut födde en människa, där var åttonde minut en människa dog... Detta var London, som växte och växte och redan omätligt, tycktes sträva att uppnå det gränslösa...

Oerhörda stad! Obegriplig och ofattbar låg den där på båda sidor om floden och molnen av rök, dunst, larm, som den utspydde, lågo som slöjor över dess frustande kropp...

"Så, ni är skomakare, Vad gör ni era händer rena med, eftersom de äro så vita?" frågade Auban.

Nu blev den andre allvarligt orolig. Hans blick flög omväxlande från den ene till den andre. Han gick emellan dem. Han försökte stanna, men Auban och Trupp gingo så obekymrade vidare, att han blott kunde fråga: "Ni tro mig icke?"-

Trupp brast ut i ett högljutt skratt, som klingade lika naturligt som ett barns.

"Asch, jo då, kamraten där bara skojar! Vem skulle då icke tro er?"

Och han blev plötsligt så pratsam, att ingen av de andra fingo tid att säga ett ord. Men allt vad han omtalade rörde sig om avslöjandet av polisspioner och liknande saker. Han gjorde sig lustig över dumheten såväl hos uppdragsgivarna, som deras utskickade. - Han talade också om de frivilliga spioner, som smugit sig in i klubben och på mötena, kringnokande överallt, tills de blivit utkastade, varpå de fyllt tidningarna med lögnaktiga berättelser om vad de knappast sett och absolut icke förstått.

Man kunde icke längre misstaga sig på Trupps avsikt, isynnerhet som han icke bekymrade sig om Auban, som synbart gick försjunken i sina egna tankar, utan höll sig steg för steg tätt invid främlingen, som icke kunde undkomma honom och hos vilken varje ord synbarligen stegrade oron och ångesten.

De hade uppnått en trång och mycket dyster gata, som blott upplystes av en enda lykta och var fullständigt människotom. Flera hus trädde här djupt tillbaka och lämnade en stor hörna fri innan gränden åter drog ihop sig.

Här var Trupp vid sitt mål och han avbröt sig plötsligt själv.

Spionen såg, att allt var förlorat.

"Vart går vi?" framstötte han med ansträngning och blev stående. "Jag vill icke gå längre -"

Då hade Trupps hand redan gripit honom och kraftigt stött honom mot väggen.

"Din skurk!" utbröt han. "Nu har jag dig!"

Och två gånger föll hans fria hand på den eländiges kind, en gång från höger och en gång från vänster, och båda gångerna hörde Auban de klatschande slagen av denna järnfasta hand.

Den slagne var som bedövad. Blott till värn, för att skydda ansiktet för slagen, lyfte han upp armen.

Men Trupp röt till honom: "Ned med armen!" Och viljelöst lät han armen sjunka ned, liksom ett barn som blir tuktad av sin lärare.

Ännu en gång, och ännu en gång föll Trupps hand ned, och med varje slag tog sig hans vrede samtidigt uttryck i ord: ”Du din stackare - du gemene stackare - du har velat förråda oss - din spion! - Vänta, du skall icke komma tillbaka!”

Och åter föll hans hand.

”Hjälp mig - han dödar mig -” ljöd det bävande från läpparna från den av dödsångest skräckslagne.

Men Auban stod oberörd, halvt bortvänd, armarna korslagda över bröstet och rörde sig icke ur fläcken.

Och som en docka av halm skakade Trupp sitt offer. ”Ja, döda er skulle man, ni hundar”, utbröt han åter, ”det vore det bästa! - Er allesamman, ni snokhundar, ni skurkar!” - Och medan han reste den halvt till marken sjunkne, släpade han honom ständigt närmare lyktskenet med den ena handen, som tycktes olösligt ha vuxit fast vid den andres bröst. Det oroligt fladdrande ljuset visade Auban det feqa ansiktet, blekt och vanställt av dödsångest under greppet av denna järnhårda näve.

”Auban, se här! Så se de ut dessa eländiga, som driva det gemenaste av alla hantverk!” Och Trupp öppnade sin hand, i vilken hans offer satt fast som i ett skruvstäd. Och denne - kraftlös och gripen av svindel - tumlade baklänges, föll ned, reste sig åter upp, mumlade några obegripliga ord och försvann i dunklet.

De båda vännerna bevärdigade icke den fallne med en enda blick. Medan de snabbt gingo åt Oxford Street, omtalade Trupp enskildheterna med detta nya fall. Nu talade de båda vännerna franska.

Denna människa hade en dag kommit till en av medlemmarna med ett rekommendationsbrev från en kamrat i Berlin. Denne medlem hade också infört brevets överlämnare i klubben och en förfrågan i Berlin hade bekräftat att allt var i sin ordning. Men därpå hade det kommit i dagen, att brevets egentlige ägare icke var identisk med innehavaren, att således denne erhållit brevet av den förre och uppträtt under hans namn. Sedan hade man låtit en kamrat bo tillsammans med honom, vilken så en dag också kommit i besittning av den nästan vid varje steg bevakades korrespondens, av vilken det framgick, att man hade att göra med en spion, som direkt stod i den tyska polisens sold, och mot en månatlig lön hade förpliktat sig att giva sin besoldare alla önskade underrättelser över allt som förehades i Londons anarkistiska klubb. - Man hade velat undvika en skandal i klubben, för att icke därmed giva den engelska polisen den önskade anledningen att intränga i densamma.

Trupp hade själv övertagit avstraffningen, till vilken Auban nyss varit vittne...

”Ja, det skulle taga timmar i anspråk och jag har icke en halv kvar. Jag måste bort redan idag”.

”Varthän?” frågade Auban.

”Först med ångbåt uppåt Themsen. Och sedan”, och med ett sorgset leende gjorde han med handen en rörelse ut i rymden, ”och sedan - bort någonstades - -”

Han tog en liten resväska, som stod färdigpackad vid sidan om honom.

”Jag har ingenting mera att göra här; låt oss gå, Auban. Gå med till bryggan. om det icke är någon omväg för er”.

De lämnade rummet och huset, utan att någon observerade dem. Tigande gingo de vid varandras sida till London Bridge.

Men när de passerade bryggan bröt det bekämpade grollet dock löst hos den utstötte.

”Allt vad jag hade, har jag givit för saken; hela min ungdom och halva mitt liv. Sedan man tagit allt ifrån mig, har man icke låtit något kvar, icke ens tron på mig själv”.

”Ni har dock ett halvt liv kvar, för att återvinna tron på er själv, den enda tro som aldrig bedrager”.

Den andre skakade på huvudet.

”Se på mig, jag är icke längre den jag var. Alla förföljelser har jag bjudit spetsen, hungern, hatet, fängelset, döden - men att som en skabbig hund bli bortjagad av dem, som jag älskat mer än mig själv, det har tagit mig! - Ack, jag är så trött! - så trött! - så trött!...”

Han gick in i en av bryggans vilopunkter och lät sig falla ned på bänken, under det att människoströmmen brusade förbi. Auban satte sig jämte honom. Den ton, i vilken den olycklige mannen upprepade de sista orden, uppskakade honom på nytt på det djupaste. Och medan det grandiosa livet överspolade bryggan bakom dem, omtalade han för honom, för att giva honom tid att fatta sig, sina egna dystra erfarenheter och iakttagelser, och hur hans kraft och hans mod var orubbat, sedan han återfunnit sig själv och nu - stående på egna fötter - handlade fritt och självständigt, oberoende av alla parti, alla kotterier, alla riktningar, icke mera tillåtande någon att ingripa i hans eget liv -

Men den andre satt frånvarande. Han skakade på huvudet och såg rätt framför sig.

Plötsligt sprang han upp, tog sin kappsäck, pekade på skeppens kaos och mumlade några obegripliga ord.

namn måste bli onämnda, så många förhållande bli oberörda, som grundligt behövt dryftas, för att den anklagade någonsin skulle kunna hoppas att åter stå oantastbar i allas ögon.

Det var förbannelsen av den ofrihet, med vilken en falsk taktik fjättrade den ene vid den andre, så att ingen kunde stå och röra sig, som han ville.

Men ännu skulle den från alla sidor angripne kunnat upprätt verka i den gamla kretsen av kamrater, om icke dessa själva blivit vacklande. Då hade han en dag brutit upp allt bakom sig och försvunnit. Hans namn blev glömt; glömt blev vad han gjort, sedan det stora inflytande, som förtrollat, där det gjort sig gällande, nu hade försvunnit med hans person.

Auban visste det och sade därför:

”Er resa blev resultatlös.”

”Ja”, kom svaret, och rösten var så sorgtung, som dens ögon som gav det, ”den blev resultatlös”.

Liksom fullständigt bruten lät han huvudet sjunka, då han fortsatte ännu tystare, liksom han skämdes över sin tillbakakomst som över en feighet:

”Jag kunde icke uthärda längre. Två år har jag gått för mig själv. Då beslutade jag att fara tillbaka och våga ett sista försök att rättfärdiga mig. Man tror mig icke. Ingen tror mig...”

”Så tro på er själv!” sade Auban fast.

”I dag tänkte jag på er. Man har talat med mig om er. Man förebrår er, att ni går era egna vägar. Nå ja, ni är ännu den ende, som bevarar den fria blicken i allt virrvarret. Jag tackar er, för att ni kom”.

Han föreföll utmattad, liksom dessa få ord redan gjort honom trött. För tre år tillbaka var han en glänsande talare, som kunnat tala tre timmar utan att visa tecken till trötthet.

Auban var djupt uppskakad. Han skulle gärna velat sagt honom, att han trodde honom. Men hur skulle han kunnat det, utan att vara oärlig? - För honom hade hela denna angelägenhet blivit nästan fullständigt främmande, hur mycket han än hört den omtalas. Den andre tycktes känna det.

”Jag skulle nödgas omtala hela historien för att göra det möjligt för er, att kunna fälla ett omdöme. Men det skulle räcka timmar och måhända skulle det ändå vara gagnlost. Blott så mycket vill jag säga - och därom kan ni tro mig! - att jag begått ett misstag, men till den förbrytelse, för vilken man anklagar mig, är jag oskyldig. Dessutom har jag försummat mycket, som jag genast bort göra för att försvara mig. Allt är nu för sent”.

Han såg på klockan.

Sådana avslöjanden voro varken nya eller synnerligen sällsynta. Vanligen sluppo de, som ägnade sig åt detta, det smutsigaste och föraktligaste av alla yrken, ifrån saken med en skopa prygel. Ofta anade de oråd och undandrog sig slutlig avslöjning genom flykt. Misstrogheten bland revolutionärerna hade på grund av de ständiga hetsningarna, misstankarna och förföljelserna blivit mycket stor. Planer av vikt blevo aldrig diskuterade i större församlingar, de beslötos mestadels i hemlighet av blott få förtrogna, ofta förblevo de dolda hos den enskilde personen. - Men ännu större än mot obekanta arbetare hade misstroendet blivit mot intellektuella till följd av de bedrövliga erfarenheter man gjort med tidningsskrivare och litteratörer. Ingenting var mera berättigat än försiktigheten gent emot dessa människor. Bland tio var det säkert nio, som under föregivande av att vilja ”studera” den anarkistiska läran, blott försökte att tränga in i propagandans hemligheter, för att sedan kunna uppduka de mest hårresande skräckhistorier för sina insikts- och omdömeslösa läsare om dessa ”band av mördare och förbrytare”. Att många ur det andliga proletariats leder, som lida lika svårt, ja värre än kroppsarbetarna under det nuvarande tillståndet, och därför äro fyllda av samma stora hat mot dessa förhållanden, blevo bortjagade genom detta misstroende, när de kommo för att ställa sina andliga krafter i detta, ”det mest framskridna av alla partiers” tjänst, det var ett faktum, vilket, som Trupp sade, icke stod att ändra. Så mycket större var den förhoppning som Auban började sätta just till dessa, vilka, obundna av alla hänsyn, i besittning av en solid bildning, skulle säkert vara de första, måhända också de enda, som icke blott voro beredda att draga de sista konsekvenserna av individualismen, utan hade förmåga att göra det.

Trupp hade i sitt tal kommit till en punkt, som alltid upprörde honom.

”Socialdemokraterna påstå”, sade han med sitt bittra skratt, ”att alla anarkister äro provokatörer; eller också, om det bättre skulle passa dem, att det överhuvudtaget icke finns några anarkister. - Ah”, fortsatte han vredgat, ”det finns icke en gemenskap, som icke detta parti skulle kunna begå mot oss, framförallt av dess ärevördiga ledare, vilka draga arbetarna vid näsan så, att det är en skam. Förts ha de förhånat och skrattat åt oss, sedan ha de förtalat och jagat oss, skadat oss överallt var de kommit åt, allt ifrån början betraktat oss som de bittraste fiender, allt detta endast därför att vi sökte öppna arbetarnas ögon för gagnlösheten av deras offer, för röstfångarsvindeln och hela partihandeln. Du kan icke göra dig en föreställning, Auban, hur korrumpierat det tyska partiet är. De rojalistiska preussarna äro icke osjälvständigare och fegare inför sin herre och mästare än de tyska arbetarna, som tillhöra partiet, gent emot sina ”ledare”!... Hur skall det sluta?” -

”Nå”, menade Auban lugnt, ”mellan arbetarna som klass och socialdemokratien som parti är en stor skillnad. Det är icke tänkbart, att den förra helt uppgår i det senare. Därför behöva vi icke oroa oss så mycket för framtiden. - Jag tror icke ens, att de viktigaste åtgärderna för arbetets befrielse kommer att utgå från de socialistiska partierna, utan från de här och där till kunskap om sina verkliga intressen kommande arbetarna själva. De skola helt enkelt skjuta partierna åt sidan.

Men först och främst komma de att icke vilja ha något med er att skaffa. Det måste ni göra klart för er. Ty för det första kunna de icke förstå er med sitt förstånd, - möjligen med sitt hjärta; men till verklig förbättring av sina förhållanden kunna de icke bruka något annat än sitt förstånd, vilket ensamt kan visa dem rätta vägen: jag menar egoismens väg. Och för det andra ha ni genom vansinnig sammanblandning av alla möjliga livsåskådningar, men än mer genom er taktik, utfordrat dumhetens fördomar på ett sådant sätt, att de skenbart fått rätt, och det fordras redan en särskilt självständig vilja och en sällsynt vetgirighet för att komma på det klara med era vägar. Men - ett varmt hjärta - det har ni ju alla!”

”Som om icke du hade det!” skrattade Trupp bittert.

”Ja, varmt nog för att, som jag hoppas, alltid älska frihetens sak. Men icke längre hett nog för att med dårskaper skada densamma.”

”Vilket kallar du dårskap? - Vår taktik? -”

”Ja.”

”Det säger du?” - frågade Trupp nästan hotande.

”Ja, jag.”

”Nå, då är det också på tiden, att vi en gång grundligt talas vid om just denna fråga.

”Säkerligen. Men låt oss först bli ensamma. Icke här på gatan.”

De fortsatte hastigt sin väg. Trupp teg. Då ljuset från en lykta föll på honom, såg Auban hur hela hans kropp skakade, liksom av frossa, under det han med munnen uppsög det från ett sår på handen utströmmande blodet, vilket måtte ha uppstått vid tuktandet av spionen.

”Du darrar?” frågade han, i tron att hans upprörda sinnesstämning hade skuld till det.

Men Trupp förklarade muttrande att det icke var någonting: han hade sprungit omkring hela dagen och hade därvid glömt att äta. Auban skakade på huvudet.

”Du är oförbätterlig, Otto! Att icke förtära någonting på hela dagen, vilket vansinne!”

nådde likväl den angivna gatan och det utpekade huset till den utsatta tiden. När han knackade på den slutna dörren, blev denna genast öppnad.

Auban behövde icke uppgiva det namn, som var honom angivet. Det dog på hans läppar i ett ofrivilligt igenkännandets och förfärens utrop, när han såg den öppnande. Framför honom stod en man, som en gång varit en av de mest fruktade och firade personerna i den revolutionära rörelsen i Europa, men vars namn nu av de flesta revolutionärer nämndes med förakt och hat. Vem som helst hade Auban väntat att få se, blott icke denne man, som tigande mottog honom och tigande ledsagade honom uppför trapporna till ett litet lågt rum.

Där stodo de mitt emot varandra vid det enda fönstret och Aubans överraskning vek för den djupaste själsskakning, då han såg, hur de få år, under vilka han icke sett honom, hade farit fram med hans gamla kamrat. Förr hade han gått rak och stolt, nu stod han framför honom liksom böjd under bördan av ett ohyggligt öde. Ännu kunde han icke ha nått sitt trettiofemte år och redan voro hans hår gråa som en femtioårings. En gång hade hans leende varit så segervisst och tvingande, att ingen kunnat motstå det - i dag var det smärtsamt och sorgtungt, när han såg hur litet Auban förmådde dölja sin förfäran och djupa rörelse vid anblicken av hans förändrade utseende.

Då nämnde Auban hans verkliga namn, tyst, liksom han fruktat att väggarna kunnat höra det.

”Ja, det är jag”, sade den andre, utan att det sorgsna leendet försvann på hans läppar. ”Ni skulle väl knappast kunnat känna igen mig, Auban?”

Auban betvingade med våld sin rörelse.

”Hur har ni kommit hit? - Vet ni icke -”

”Jo, jag vet. Man spanar ständigt efter mig, till och med här i England. I Frankrike skulle man utlämna mig och i Tyskland begrava mig för hela livet, om man fick tag i mig. Icke ens här är jag säker. Men jag måste ännu en gång hit, innan jag försvinner för alltid. Ni vet varför -”

Ja, Auban visste det. Över denna man vilade den förfärliga misstanken, att ha förrätt en kamrat. Hur mycket eller hur litet som i denna misstanke var sanning, kunde Auban icke avgöra. Den hade först blivit uttalad från socialdemokratiskt håll. Men från det hållet hade det kommit så många medvetna lögnar om kommunisterna, att även denna kunde vara gripen ur luften. Sedan hade den blivit upprepad av en fientlig riktning i det egna lägret. Den anklagade hade då svarat. Men antingen han icke kunde eller icke ville - så hade saken, trots många ord, ändå icke blivit uppkärad till fullo. Säkerligen var det överhuvudtaget omöjligt att bringa allt till offentligheten. Det var så mycket, som måste hemlighållas, som fienderna icke kunde få lov att få reda på, så många

Denna dag skulle friheten tillkämpa sig sin första seger, en oblodig seger, vars rykte skulle med vindens snabbhet flyga över jorden och överallt uppväcka förnuftets röst till svar.

Voro väl strejkerna, för vilka utsugarna darra, något annat än passivt motstånd? Skulle icke arbetarna kunna uppnå resultat med hjälp av dem?

Hittills blott använt här och där i enstaka fall i århundradets historia och blott tillfälligtvis för framtvängandet av vissa politiska fordringar, måste dock en gång det principiellt använda passiva motståndet mot regeringen - framförallt i form av skattevägran - bli det bästa vapnet, för vilket staten långsamt måste förblöda...

Men till dess?...

Till dess gäller det, att vaka och vänta.

Det givs ingen annan väg, som slutligen leder till målet, utom den lugna, uttröttliga, säkra upplysningen och dess egna exempel, som en dag skulle utträta underverk.

Så låg nu detta arbete framför Auban i hela sitt omfång, det arbete, vilket han beslutat att ägna sitt liv. Han överskattade icke sina krafter. Men han litade på dem. Ty de hade fört honom genom hans ungdoms villfarelser. De kunde därför icke vara vanliga krafter.

Ännu stod han ensam. Men snart skulle han ha vänner och stridskamrater. Redan började en stark individualistisk-anarkistisk strömning göra sig gällande bland kommunisterna i Paris, vilken försvarade privategendomen.

Dessa dagar hade det första häftet av en ny tidskrift kommit honom tillhanda - synbarligen startad under mycket blygsamma omständigheter - vilket var ett glänsande bevis för den inom vissa arbetarkretsar härskande intelligensen inom landet. "*L'Autonomie Individuelle*", som tidskriften hette, hade frigjort sig från kommunismen och blev nu lika så hårt angripen av denna, som någonsin socialdemokratien blivit det. Auban fördjupade sig i läsningen av de få sidorna, där han fann en frihetens ande som hänförde honom...

En knackning på dörren avbröt honom.

Ett brev överlämnades honom. Dess innehåll bad om ett möte för samma afton. Ingen underskrift fanns. Auban ville först kasta det åt sidan. Men när han läste det för andra gången, fick hans ansikte ett eftertänksamt uttryck. I den form, vari brevet var avfattat, måste ligga något, som ändrade hans beslut, ty han såg bort på klockan och tittade på den stora stadsplanen över London, som hängde på väggen.

Med den underjordiska järnvägen tog han från Kings Cross över Blackfriars till London Bridge. Han måste byta tåg och blev därigenom uppehållen. Han

Han tog honom under armen och drog bort honom. De gingo in i en liten oansenlig restaurant vid Oxford Street. Där kände de till ett föga besökt bakrum. När de suto på den bruna lädersoffan i det tysta hörnet och Trupp hastigt och under tystnad förtärde sin måltid, medan Auban betraktade honom och såg hur hans kraftiga käkar söndermalde köttet, kom han ihåg, att de tillbringat första aftonen de voro tillsammans i London just i detta rum, när de träffats efter flera års skilsmässa, och han sade leende: "Det är lite förändrat sedan dess?"...

Men Trupp kastade en bittert förebrående blick på honom och sköt glas och tallrik från sig. Hans tillfälliga svaghet hade försvunnit och han var åter den gamla järnmänniskan, vars fysiska kraft var orubblig.

"Så, låt oss nu talas vid. Eller är du trött?"

"Jag är icke trött", sade Auban.

Trupp besinnade sig ett ögonblick. Han fruktade det kommande samtalet, ty han anade, att det skulle bli avgörande. Han önskade uppriktigt, att genom detsamma kunna återvinna sin vän för revolutionens sak, för dagens strider, i vilka han och hans vänner togo del, ty han visste hur oskattbar hans kraft var. Han ville icke avsiktligt framkalla en brytning genom ovänlighet, men han kunde heller icke låta de förebräelser bli outtalade som han samlat på.

"Alltsedan du lämnade fängelset och kom till London, har du varit en annan", sade han. "Jag känner knappt igen dig. Du deltar icke i överläggningar, icke i något företag. Du har icke skrivit en rad. Du har nästan förlorat all känning med oss. - Vilken ursäkt har du för det?"

"Vilken ursäkt jag har?" svarade Auban med stark skärpa. "För vad? - Och gentemot vem?"

"Gentemot saken!" svarade Trupp häftigt.

"Min sak är min egen frihet."

"En gång var *friheten* din sak."

"Det var ett misstag. Förr trodde jag, att man måste börja hos andra; nu har jag insett, att det är nödvändigt att börja med sig själv och alltid utgå från sig själv."

Trupp teg. Så började Auban:

"Vi ha för fjorton dagar sedan talats vid hos mig om våra åskådningar, och jag hoppas ha visat dig var jag står, även om jag icke vågar hoppas att ha klargjort för dig, var du står. Jag bemödade mig, att ställa den ena sidan av saken i skarp belysning. Den andra sidan ligger ännu mellan oss i dunkel: taktiken. Om vi nu i afton även belysa denna, så förutsätter jag, att du är övertygad om, att det icke är moraliska eller liknande betänkligheter, som föranlåter mig att

säga dig, att jag anser den taktik ni följa, den så kallade "handlingens propaganda", icke blott som onyttig, men också skadlig. Ni skola aldrig lyckas att med den tillkämpa er en varaktig seger."

Trupps ögon voro stelt riktade på den talande. De glödde av harm och den blodiga handen, som han lindat med sin näsduk, föll knuten på bordet.

"Skönt, att vi komma till tals!" utropade han. Du vill således, att vi lägga händerna i kors och lugnt låta mördra oss?

Han sprang upp.

"Du försvarar våra fiender!" framstötte han.

"Tvärtom! Jag har funnit ett vapen gent emot vilket de äro maktlösa", sade Auban lugnt och lade sin hand på den upprördes och tvingade honom åter ned på hans plats.

"Jag hatar våldet i alla dess former!" fortfor han åter. Och från och med nu syntes han vilja övertyga och vinna den andre för sin idé. "Det gäller att göra våldet omöjligt. Det sker icke genom att sätta våld mot våld. Djävulen låter icke utdriva sig med Belsebub... Ni ha redan ändrat så många punkter i er åskådning. Först försvarade ni de hemliga samman-slutningarna och de stora föreningarna, som skulle förena proletärerna i alla länder och av alla språk - så insågo ni hur lätt det skulle vara för regeringarna att insmuggla tivelaktiga element ibland er, vilket med ens skulle giva dem alla trådarna i hand. Sedan dess ha ni ständigt mera kommit tillbaka till individen, lärt att som det enda ändamålsenliga sammansluta er i så små grupper som möjligt, och att betrakta den individuella handlingen, som det enda riktiga; sedan dess förkasta ni fullständigt i vissa fall även förtroendet för de intimaste vännerna. Förr utkom er tidning i "Ingenstädes" och trycktes på det "Fria Föreningstryckeriet" - nu utkommer den, som alla de andra, med tryckarens namn och bostad på sista sidan... Och så har allt, hela rörelsen, mer och mer ryckt fram i det offentliga belysning."

Han tystnade ett ögonblick.

Sedan sade han inträngande: "Hela er taktik är falsk. Låt oss dock icke glömma att vi föra krig. Men vad är väl a och o i all krigsföring? - Vilken löjtnant som helst kan säga dig det: Att med minsta möjliga förlust av offer bringa fienden största möjliga nederlag.

Den moderna krigskonsten erkänner allt mera defensivens värde; den förkastar allt mer de onyttiga angreppen.

Låt oss dock lära härav, liksom vi böra lära allt vad som kan vara oss till nytta. -

las kunskap, att människornas intressen icke stå fientliga emot varandra, utan att de förena sig harmoniskt, blott man icke berövar dem fritt spelrum till fri utveckling.

Friheten till arbetet - uppnådd genom statens fall, som nu icke längre monopoliserar penningen, icke förlamar krediten, icke längre undanhåller kapitalet, icke längre hämmar värdenas cirkulation, med ett ord: icke längre kan kontrollera de enskildas angelägenheter - hade denna frihet till arbetet blott blivit ett faktum, så hade anarkiens sol gått upp.

Dess seger - man skulle känna den likt värme efter den långa natten av kyla och nöd...

Men man skulle ingenting lova. Blott de, som icke veta vad de vilja, lova något. Det gällde att övertyga, icke att övertala.

Därtill fördras andra tungor, än de talträngda, som övertala massan att handla mot sin vilja, istället för att överlämna valet av sina beslut åt den enskilde och förlita sig på hans insikt.

De mest olika områden för vetandet, måste brukas för att bevisa den nyvaknande lärans teori: historien, för att i framtiden undvika det förgångnas missgrepp; psykologien, för att förstå hur själen är underkastad de betingelser, som kroppen föreskriven den; filosofien, för att visa, hur allt tänkande blott utgår från individen, för att därmed kunna återvända till denna...

Sedan så allt var gjort för att påvisa individens frihet som utvecklingens höjdpunkt, så återstod dock en uppgift.

Målet måste icke blott utpekats, utan man måste också uppsöka de bästa och säkraste vägarna på vilka man kunde nå detsamma. När man såg den största fienden i den offentliga makten, så gällde det att krossa denna. På vilket sätt?

Även den var funnen. Det gällde icke att utmana den till tänderna beväpnade staten till en kamp, som med alla sina maktmedel ännu var långt överlägsen. Den kampen var avgjord innan den börjat. Nej, detta jätteodjur, som näres och uppehålls med vårt arbetes blod, måste uthungras, genom att man undanhåller den det tribut, som den kräver, som en given rätt. Det måste dö av utmattning, utan tvivel långsamt men säkert. Ännu har det tillräcklig makt och anseende att oryggligt indriva sitt rov eller krossa motståndaren som vägrar. Men en dag kommer det att mötas av ett antal män, ett antal besinningsfulla, lugna, orubbliga män, som med korslagda armar skola tillbakaslå dess angrepp med denna fråga: Vad vill du oss? - Vi vilja dig ingenting. Låt de nära dig, som behöva dig. Men lämna oss i fred! -

De, som taga allt, som man ger dem det, och i anarkismen blott se kaos och i anarkisten blott den våldsamma omstörtaren, de måste läras, att anarki tvärtom är målet för det mänskliga samhällets utveckling och betecknar det tillstånd i vilket individens frihet och arbete är borgen för hans väl, liksom för alls välstånd.

Och de, som med rätta icke tro på frihetens ideal hos den broderliga kommunismen, dem måste man visa, att anarkien, långt ifrån att se individens frihet i egendomsgemenskap och uppoffringar, tvärtom söker att nå den genom bekämpandet och avlägsnandet av alla våldsamma hinder och konstlade skrankor.

Hade det första, grävsta och otacksammaste arbetet blivit undangjort, och hade blott - om också endast bland några få - förståelsen brutit sig fram, att anarkien icke är någon himmel på jorden, och att människorna blott behöva förstå sin verkliga natur och dess behov, men icke behöva ändra den ifrån grunden, för att göra friheten möjlig, så vore nästa uppgift given: att brännmärka staten som största och enda hinder för mänskligheten på dess väg till utveckling och kultur.

Det gällde att visa, att staten är den privilegierade makten och att det är våldet som upprätthåller densamma; att det är staten som förvandlar naturens harmoni i tvångets ordning; att det är dess förbrytelser, som skapar förbrytarna; att den åt några förlämnar onaturliga företrädesrättigheter, medan den trampar andras naturliga rättigheter under fötterna; att den på alla områden hindrar den tävlande utvecklingen av krafterna, förlamar den fruktbara handeln och därmed undergräver hela folkets välstånd; att den i allt representerar medelmåttigheten och att allt vad den företager sig, kan utföras utan densamma långt bättre, fördelaktigare, mera tillfredsställande om det överlåtes åt de privatas fria konkurrens; att en nation är rikare och lyckligare ju mindre den blir regerad; att staten, i stället för att vara ett uttryck för hela samhällets vilja, långt mera blott är deras vilja, som stå i spetsen för staten. och att dessa alltid blott sörja för sig och de "sina", men aldrig för dem som äro nog dåraktiga, att anförtro dem sina intressen; att staten blott kan giva vad den förut har tagit, enär den är oproduktiv, och att den alltid ger mindre tillbaka än vad den erhållit - kort sagt, det gällde att visa, att staten i ett och allt icke är någonting annat än *ett enda* oerhört, oavbrutet, skamlöst bedrägeri, förmedelst vilket en del lever på den andra delens bekostnad, den må så kalla sig hur den behagar...

Blev så tron på den allena saliggörande statens ideal rubbad på en del punkter och därmed förtroendet till det egna initiativets kraft stärkt, så måste man följa de lagar, som behärska det samhällsliga livet. Den sanningen måste bli al-

Men mina betänkligheter äro ännu av vida allvarigare slag. Jag förebrår er till och med, att ni förakta de enklaste regler för all krigsföring: att lära känna den egna såväl som fiendens styrka.

Det måste sägas: ni överskattar er själva och ni underskatta fienden!"

"Och vad", frågade Trupp hånfullt, "skola vi göra om jag törs fråga?"

"Vad ni skola göra, det vet icke jag. Det måste ni själva veta. - Men jag påstår, att det passiva motståndet mot det aggressiva våldet, är det enda, som förmår bryta det."

Trupp skrattade och mellan de båda männen utspann sig ett hetsigt samtal. Båda försvarade sin taktik och sökte med exempel bevisa dess verkningar.

Det var långt lidet, när de slutade: Auban var överbevisad om omöjligheten att övertyga sin vän, och denne var förbittrad och upprörd över Aubans "avfall".

De lämnade värdshuset och stodo efter några steg på den plats där Tottenham Court Road sammanstöter med de sydliga gatorna. Men ännu skildes de icke. När de gingo in på en av de smalare och mindre överfyllda gatorna och där gingo fram och tillbaka, sade de varandra de sista och avgörande orden.

"Ni arbeta regeringen i händerna med er propaganda. Ni uppfyller dess käraste önskan. Ingenting är dem välkomnare än er taktik, med vilken de få anledning att undertrycka er, ty utan den skulle de eljest nästan vara fullständigt utan förevändningar. Bevis: *provokatörerna*, som på dess uppdrag hetsa till sådana dåd. Det ligger en förfärlig komik i tanken, att ni - äro maktens frivilliga hjälpare, ni som vilja friheten!"...

Han teg, och från fjärran trängde larmet från Oxford Street till denna dunkla och lugna sidogata, som blott passerades av några skygga gestalter, som hade löst sig från huvudgatans människoström.

Trupp stod stilla. På den pressade tonen i hans röst märkte Auban hur svårt det var honom att säga vad han nu sade:

"Du är icke längre någon revolutionär! Du har lösslitit dig från mänsklighetens stora sak. - Förr förstod du oss och vi förstodo dig. I dag förstå vi dig icke längre, emedan du icke längre förstår oss. Du har blivit en bourgeois. Eller måhända: Du har alltid förblivit en bourgeois. Gå dit varifrån du kommit. Vi skola nå vårt mål även utan dig."

Då skrattade Auban. Han skrattade så högt, att de förbigående blevo stående och sågo sig om. Och med detta höga, klara, fulla skratt - beviset för hur litet han bekymrade sig om dessa ord - löste sig från hans bröst allt det som tryckt honom dessa dagar.

”Skulle jag icke förstå *er*, Otto!” sade han och hans skratt försvann för all-
varet av hans ord. ”Du tror icke själv, vad du säger. Jag skulle icke förstå *er*,
jag, som åratals känt med era känslor och tänkt med era tankar!? - Om ni på en
gång antände städerna i hundra hörn, om ni förgjorde länderna så långt er arm
räckte, om ni sprängde jorden i luften, eller dränkte den i blod - så skulle jag
förstå *er*! Om ni övade hämnd på era fiender, genom att krossa dem till sista
man - jag skulle kunna förstå *er*! Och om det skulle varit nödvändigt för att
uppnå friheten - så skulle jag stå i era leder och kämpa intill sista andedrag!
- Jag förstår *er*, men jag tror icke längre på tingens våldsamma framsteg. Och
emedan jag icke längre tror på den, så förkastar jag våldet, som ett kampmedel
för dårar och oförstående...”

Och då han åter erinrade sig de ord, som nyss undfallit Trupp, steg skrattet
på nytt över läpparna och han slutade: ”Nu fattas verkligen blott, efter allt vad
du sagt mig idag, att jag skulle förkasta våldets taktik för att - skona fienderna!”

Men åter förstummades hans skratt, när hans blick mötte Trupps, då denne
med hård och nästan fientlig stämma sade: ”Den, som icke är med oss, han är
mot oss!”

De båda männen stodo så tätt intill varandra, att bröst tycktes röra vid bröst.
Deras blickar möttes med kall beslutsamhet.

”Gott”, sade Auban, och hans röst var lugn som alltid, ”fortsätt att kasta
era bomber och fortsätt att äta hänga *er* därför, eftersom ni aldrig vilja ta ert
förnuft till fånga. Jag är den siste, som skulle vilja bestrida självmördaren rätten
att taga sitt eget liv. Men ni lära *er* taktik som en plikt mot mänskligheten,
fast själva följa ni den icke. Det är mot detta jag protesterar. Ni påtaga *er* ett
förfärligt ansvar: ansvaret för andras liv...”

”Mänsklighetens lycka kräver offer”, sade Trupp dystert.

”Nå, så bringa *er* själv som offer!” utropade Auban. ”Upptred då som män
och icke som käringar! - Tror ni verkligen på mänsklighetens befrielse medelst
våld, och kan ingen erfarenhet bota *er* från denna vansinniga tro, handla då
därefter, istället för att sitta i klubben och berusa varandra med fraser! Skaka
då världen med era bomber, visa dem då skräckens gestalt, så att den frukter
er istället för att, som nu, blott hata *er*!...”

Trupp hade bleknat. Ännu hade aldrig någon på ett så oförblommerat sätt
så skoningslöst berört den ömtåligaste punkten för honom.

”Vad jag kommer att göra, och jag kan blott tala för mig, det vet du icke. Men
en gång skall du komma att erfara det”, mumlade han. Han hade icke träffats
av Aubans ord. Han var en natur, som icke kände någon feighet eller något
vankelmod, och han var stark nog att utföra vad han ville. Men han kände

Kontraktet, som man därpå gemensamt upprättade, lät Auban först en ju-
rist granska, innan han underskrev detsamma och ytterligare band sig för tre
månader.

Sedan skulle han bli fri. Aldrig hade han någonsin med en sådan tydlighet
känt hur nödvändig detta ekonomiska oberoende var för det, som han ville
göra...

Ännu ett kvarts år, och han var i stånd att vända tillbaka till Paris. Till Paris!
Hans hjärta klappade högre vid denna tanke.

Han älskade London, och beundrade det, detta underbara väldiga London,
och han älskade Paris. Men detta senare älskade han ändå på ett helt annat
sätt...

London började att pressa honom med sin evigt gråa himmel, sin gråa dim-
ma, sin tråkiga halvskygning.

En sol steg upp för honom. Och denna sol hette Paris. Snart skulle han åter
bli begjuten av dess strålar, som voro så varma, så livgivande, så sköna...

- - -

Högarna med tidningar och broschyrer angående chicagohändelserna hade
försvunnit från Aubans skrivbord, vilket nu betäcktes med nya arbeten, som
utfyllde hans korta fristunder.

Han var medveten om vad han ville.

Han stod ensam. Ingen av hans talrika vänner hade följt honom under de
senaste åren. Ingen av dem var i stånd att med honom draga de sista conse-
kvenserna.

Så hade han nödgats lämna dem bakom sig, han, som hade gått rastlöst fram-
åt mot friheten.

Men han hade knutit nya förbindelser och ofta riktades hans ögon mot Ame-
rika, där en liten men ständigt växande skara av utmärkta män, sedan år till-
baka gjort det arbete, som ännu icke var påbörjat i den gamla världen.

Det var därför också på tid, att även hör påbörja detsamma.

Tvenne omständigheter försvårade framförallt utbredandet av anarkismens
idéer i Europa:

Antingen såg man i anarkisterna blott dynamitarder; eller, sedan man kastat
en blick i det nya partiets idékrets, tog man dem för kommunister.

Medan i Amerika några ljusstrålar redan börjat träffa fördomarnas och de
förutfattade meningarnas dimmiga blickar, var allt ännu höljt i dunkel i Euro-
pa.

Framförallt måste det överallt missförstådda ordets innehåll prövas på nytt,
förstås och förklaras.

Ledningen av det franska samlingsverket, till vilket han för tre år tillbaka blivit kallad som medarbetare, hade tid efter annan helt och hållet övergått i hans händer, Tack vare hans samvetsfullhet, hans omtanke, hans självständighet, hade företaget, som närmade sig sitt slut, rönt en glänsande framgång. Trots att han var outhärlig för bokförlaget, ett av de största i England, hade detta underlåtit att honorera honom ordentligt och blott obetydligt höjt hans lön.

Han hade länge hoppats på frivilligt uppfyllande av denna plikt. Han väntade tills han hade alla trumfarna på hand. Så hade han en dag spelat ut dem och sagt upp sin plats till årets slut.

En lång underhandling följde nu med firmans båda innehavare. Vid utbrotten av deras moraliska förtrytelse över kontraktsbrottet, vilket som de sade, från deras sida hade ingåtts på god tro - visserligen utan ett skriftligt ord, eller något löfte från Auban - bad Auban dem att lämna all sentimentalitet åt sidan i en sådan affärsangelägenhet. Därpå bevisade han dem med siffror, att deras enda tjänst vid verkets förläggande hade varit att de släppt till kapital, men att denna tjänst hade lönat sig så, att den garanterat dem fyra femtedelar av avkastningen av hans arbete.

När de då bådo honom att stanna ännu ett kvarts år tills arbetet blivit avslutat, så framställde han sina fordringar: först och främst tre gånger så stor månadslön som hittills.

”Aldrig någonsin hade de betalt någon av sin personal en så hög lön -”

”Ej heller hade väl någon av deras personal gjort dem så stora tjänster -”

Vidare, och det var Aubans huvudslag, varigenom han åtminstone något så när villa skydda sin framtid: en bestämd andel av vinsten i varje upplaga av verket.

”Om väl någonsin en sådan fordran blivit ställd -”

”Det är mig ganska likgiltigt. Det står er fritt att antaga eller förkasta -”

Och slutligen Aubans tredje fordran: en ersättning för det redan lämnade arbetet, att genast utbetalas, så stor att den stod i förhållande till framgången av hans arbete.

”Det liknar fördömt mycket en utpressning -”

”Ni må kalla det, som ni behaga. Jag har lärt av er. Förundrar det er? Pressa ni måhända icke ned lönerna för era arbetare, så långt det någonsin är möjligt? Jag reser mig emot det och pressar tillbaka -”

Då han gått beto kompanjonerna tänderna samman i raseri. Men som smarta affärsmän medgävo de stillatigande, att de aldrig känt större aktning för Auban än just nu...

med bitterhet hur mycken sanning, som i allmänhet låg i den förebråelse, som han nyss hört.

Och han gjorde avsiktligt slut på samtalet, i det han sade: ”Vad ha vi då egentligen mera med varandra att göra? - Mitt liv är min sak. Du har varit min vän, emedan du varit min meningsfrände. Mina meningsfränder äro mina vänner. Jag känner ingen annan vänskap. Du har slitit dig lös från saken - vi ha ingenting gemensamt mera. Du skall icke förråda den, men du skall heller icke gagna den längre, sådan, som du är nu. Det är då bäst, att vi skiljas.”

Aubans hetsighet hade åter lagt sig: ”Du må handla, som du anser det vara bäst, Otto. Om du söker mig, så skall du finna mig, om du går i den riktning, som pekar mot friheten. - Men vart går du?” -

”Jag går med mina bröder, som lida liksom jag!” -

De gåvo varandra händerna med samma fasta tryck som alltid.

Så gingo de ifrån varandra, en var tagande sin egen, långa, ensamma väg, försjunkna i tankar, som voro så olika, som de riktningar, de gingo. De visste, att det skulle komma att dröja länge innan de återsågo varandra, och de anade, att de denna afton för sista gången hade talat ensamma med varandra.

Ända tills i dag hade de varit vänner; från och med nu skulle de bli motståndare, om också blott motståndare i kampen om ett ideal, vilket de båda kallade med samma namn: friheten.

Trafalgar Square.

London låg i feber.

Denna nådde sin högsta höjd den andra söndagen i november, den, som följde efter händelserna i Chicago.

Bland de många anmärkningsvärda dagarna under detta anmärkningsvärda år skulle denna 13 november komma att intaga en av de första platserna.

De arbetslösa voro sedan en månad tillbaka jagade av en polisnyck från Trafalgar Square, stadens bäst belägna, offentliga mötesplats, och i morgon skulle de åter få samlas där.

Tillståndet hade blivit outhärdligt på grund av sin långvarighet. De hungerandes klagan blev ständigt mera förtvivlad, under det hotellägare och penningmäklarna ansågo mötena skada affärerna och ropade sina tjänare till sitt skydd: den "offentliga makten".

Ett dekret från polismyndigheterna förbjöd i månadens början allt vidare avhållande av möten på Trafalgar Square.

Under trettio år hade denna plats, "the finest site of Europe", använts av alla partier till otaliga möten vid de mest olika tillfällen. Ett penndrag bortdrev nu alla.

Frågan om "lagligheten" av detta våldsdåd var den första som framkom. Tidningarnas spalter fylldes med paragrafer ur gulnade lagböcker, emot vilka det sattes ännu mera förmultnade - dessa, en usurperad makts insignier, som fyllde dem, som uppfostrats i tron på den mänskliga auktoriteten, med hemska rysningar för det ofattbara.

Man säger, att varje borgare tager del i sitt lands lagstiftning. Finns det väl en bland tusen, som vet vad George III, kap. 19, par. 23, eller 2 och 3 Vic., kap. 47, par. 52 betyder? Hieroglyfer!

Naturligtvis var det fullständigt likgiltigt för polischefen, om hans förordning var "laglig" eller "olaglig". Hade han makt att skaffa den gehör, så var den "laglig" och Trafalgar Square var drottningens och kronans egendom; var "folket" starkt nog att fördriva honom och hans folk ifrån Trafalgar Square, så förblev platsen vad den varit - "folkets egendom" och vem som helst kunde

Anarki

Veckorna gingo.

Den "blodiga söndagen" på Trafalgar Square hetsade icke längre sinnena till så lidelsefulla debatter. Den följande söndagen hade en skara frivilliga fosterlandsförsvarare inställt sig för att lämna polisen hjälp, men de måste, sedan de under ett par timmars tid varit utsatta för den nyfikna mängdens hån, vilken icke gjorde något försök att återerövra den förlorade rätten, draga hem genomvåta av regn, utan att ha använt sina nyskurna knölpåkar.

Efter det stora skådespelet - den frivilliga självförnedringens komik, efter den blodiga söndagen, - "laughing stock"!...

Trafalgar Square förblev tom.

Frågan om de "arbetslösa" var naturligtvis icke löst, men den hade skjutits i bakgrunden och de ropade icke längre i hungerns gälla toner efter svar.

I Chicago hade de mördades lik blivit förda till graven under exempelös anslutning från allmänhetens sida. Det såg ut, som om man velat gottgöra en förbrytelse.

Tiden för de stora händelserna var förbi, Allt gick åter sin gilla gång.

Dagarna blevo kallare och fuktigare, ju mera man närmade sig månadens slut.

Auban hade varken återsett Trupp eller någon annan av sina vanliga vänner. Blott Dr Hurt hade understundom kommit "för att värma sina fötter" och röka sin pipa hos honom. De levde mer och mer in i varandras andliga liv och förstodo varandra allt bättre.

Söndagarnas eftermiddagssammankomster tycktes icke blott ha avbrutits, utan fullständigt upphört. Auban funderade heller icke på att åter uppliva dem. Han var övertygad om deras ändamålslöshet.

Heller icke klubben hade han besökt sedan den afton han haft sin diskussion med Trupp. Och han hade likaledes - vilket var den största förändringen i hans liv - upphört med sina vandringar i hungerdistrikten.

Han hade mycket att göra. Han påbörjade nu sitt livs arbete till vilket allt vad han hittills gjort blott varit förberedelser.

För sig själv hade han utkämpat en liten seger under denna tid.

tusende ljud av lidelse, samlade i ett - och vrålet, som tycktes komma från en enda mun, var icke längre löjligt, men nästan skräckfullt.

Auban drog sig undan. Han längtade till annan strid än denna, i vilka han i sina yngre dagar deltagit lidelsefullare än någon annan, efter en strid vars resultat icke kunde betvivlas, en strid i vilken det gällde att pröva andra krafter än de, som i dag råkat i kamp med varandra, liksom för att pröva varandra.

Då han satte foten i den vagn, som skulle föra honom till hans stilla rum, hörde han hur tidningsförsäljarnas gälla stämmor redan ropade ut kvällstidningarna, som nu skildrade vad han sett denna eftermiddag.

tala på den så ofta och så länge, som han kunde finna åhörare, som lyssnade på honom. Eller än längre.

Frågan om de arbetslösa trädde i bakgrunden i ett enda slag. Toryregimentet stod nu plötsligt i slaglinje gent emot de radikala och liberala partierna, som förstärkte de sociala, och upphävde mot det förras "terrorism" sina rop på "yttrandefrihetens" oförytterliga rätt.

De beslöt att avhålla ett offentligt möte på Trafalgar Square, söndagen den trettonde, och satte på dagordningen: "Protest mot det nyligen företagna fängslandet av en irländsk folkledare".

Förberedelserna till drabbningen ordnades från båda sidor med feberaktig iver. De förra voro fast beslutna, att blodigt tillbakaslå varje försök att intränga på squaren; de senare att till varje pris intaga den.

Upphetsningen i staden hade vuxit med varje dag. På lördagen kom en andra ukas från myndigheterna, i vilken det förbjöds, att i procession närma sig squaren.

Det var icke så få, som trodde sig stå vid ingången till en revolution...

- - -

Auban hade stigit upp senare än vanligt. Hans huvud värkte. Likväl hade han tagit itu med arbetet. Men ett besök avbröt honom.

När han läst namnet Friedrich Waller på det åt honom överlämnade kortet, ryckte han på axlarna. Vad ville väl denne man honom?

- Som gosse hade han erbjudit honom en vänskap, som Auban icke begärt. Senare - han hade grundat en stor affär i Lothringen och var mycket på resor - hade han uppsökt honom tvenne gånger i Paris, och Auban, som den gången tillskrivit hans besök den omständigheten, att hans namn då var så mycket omtalat, hade tagit emot honom kallt, och kallt låtit honom gå. Nu, sedan år förgått, närmade sig denne man åter ifrån de kretsar, som alltid av hela hans själ varit honom förhatliga, denne man, med vilken han icke hade en tanke, icke en känsla gemensamt. Men han ville i dag taga reda på, vad som drev honom hit.

Han ville direkt fråga honom efter hans avsikter. Men den andre förekom honom, genom att yttra, att det väl vore en plikt, att icke fullständigt förlora sina släktingar ur sikte. Det var samma nyfikna intresse för det egenartade levnadsödet, som förr hade dragit honom till gossen. Han visste blott litet om Auban. Då han emellertid anade hans radikala åsikter, yttrade han också förtroligt, att även han var allt annat än konservativ, men Auban kunde nog förstå, hur mycket hans ställning tvingade honom, att taga den största hänsyn. Men Auban hade varken tålmod eller förståelse för detta slags folk. Han höljde

sig i sin kyliga överlägsenhet, ignorerade fullständigt sin släktings frågor efter hans eget öde, gjorde inga frågor och omtalade sina åsikter så skarpa som de voro. När besökaren gick, måste han haft känslan av, att ha blivit ertappad som lyssnare vid en främsad dörr och föresatt sig att låta dagens försök att närma sig Auban bli det sista, då han nu så uppenbart hade visat honom hur lite han ville veta av honom och hela hans släktskap.

För Auban blev detta besök en anledning till erinringar om länge sedan svunna år, åt vilka han länge hängav sig.

Vilken skillnad mellan då och nu!

Och dock föreföll det honom stundom, som om hans nuvarande liv mera liknade gossens, som ensam och sluten bemödade sig i stilla nätter, då ingen såg honom, att med mjuka och oövade fingrar öppna vetandets järnport, än ynglingen, som en gång sökte att storma den med flammande eldbränder.

Han var ingen natur, som kunde fördraga, att oupphörligt stå inför offentligheten med tusende ögon riktade på sig från alla sidor. Han besatt därtill icke tillräckligt lättsinne, icke tillräcklig äregirighet, icke tillräcklig viktighet och självbeundran.

Det var väl, att hans öde hade så förändrat sig...

Klockan gick nu på den tredje eftermiddagstimman.

Auban kom långsamt från stadens norra del.

Alla gator han genomvandrade voro nästan övergivna. Blott i Oxford Street rådde ännu en svag rörelse. Klockan kunde icke fattas mycket i tre, när han närmade sig Trafalgar Square. Våldiga människomassor spärrade ingångarna till de kringliggande sidogatorna. Han kom i samma minut, som en av de fyra processionerna, vilka i dessa ögonblick sökte att från olika sidor nå fram till squaren; den som kom från Clerkenwell Green, stötte samman med den här posterade polisen. Han trängde sig fram så långt det gick, men det var honom omöjligt att genomtränga de yttersta leden. Han måste mellan och över huvudena försöka iakttaga vad som tilldrog sig.

Framför processionen gick en kvinna. Hon bar en röd fana. Auban trodde sig i henne och de omgivande männen, som grepo fastare om sina käppar, igenkänna medlemmar av Socialistiska Föreningen. Efter fanbärerskan följde musiken hack i häl. Den spelade Marseljåsen. Det efterföljande tåget var tämligen långt. Auban kunde icke överskåda det. Fladdrande fanor höjde sig över den svarta massan.

I slutna led väntade poliserna tåget. Döljande sina ekpåkär, lurade de på superintendentens tecken till anfall.

Trots att tröttheten såväl hos angriparna som de angripna var omisskännelig, syntes dock alla dubbelt förbittrade. Tjutet klingade mera djuriskt än förut.

Auban såg scener, vart han vände sig, som satte hans blod i svallning.

Han stod i en hop, utan att kunna röra sig, som var liksom förstenad av ångest. Han stod i de främsta leden. En gammal man flydde bortåt hans plats. Hans vita hår var färgat rött av blod. En av de ridande förföljde honom, oupphörligt låtande sin påk falla ned på honom. Auban störtade fram. Men han kunde icke hjälpa honom, ty han blev bortryckt med en sådan häftighet av de efterföljande, att han trodde sig själv falla. Polisen hade ridit på från andra sidan och satt allt i rörelse...

Vid ingången till Charing Cross kunde han äntligen få fast fot. Ryttarna vände om och galopperade tillbaka. Auban ställde sig på en trappa.

"Sedan chartisternas tid har London icke sett sådana dagar!" - ropade en äldre herre vid sidan av honom.

"Prinsen av Wales har fyllt blodhundarna med brännvin för att de skola mörda oss!" ropade en kvinna.

Och det föreföll verkligen så. Men det var icke blott polisen som var drucken, utan också publiken, drucken och överlastad av vrede och hat.

Vid ingången till den gata vid vilken Auban befann sig, icke långt från Grand Hotel, samlades på nytt en stor massa, uppenbart beredd till motstånd, tätt sammanpackad i instinktiv känsla av sammanhållningens betydelse. En ny avdelning polis ryckte fram i språngmarsch. Ett våldsamt handgemäng uppstod. Stenar flögo genom luften, rutor klingade, man hörde de brottandes kamp och käpparnas dova rapp, skriket och den dova vreden.

Polisen höll på att vika tillbaka. Men då kommo redan de beridna framsprängande och striden var slut. De flyende blevo drivna långt in i Charing Cross. Auban blev åter en gång viljelöst bortdriven av dem.

Gnistorna, som de jagade hästhovarna slogo mot marken, lyste i mörkret...

Så skulle larmet och sammanstötningarna ännu rasa en eller på sin höjd två timmar och därefter avmattas. Och så var striden på hela linjen utfäktad med seger för den offentliga makten och yttrandefriheten på Trafalgar Square skulle för folket vara förlorad kanske för alltid. men säkert för lång tid framåt...

Innan Auban lämnade squaren inpräntade han med en lång blick än en gång bilden av detta skådespel, vilket han aldrig skulle glömma. Öga och öra, båda uttröttade, drucko ännu en gång platsens stora vidd, det svarta havet av människor, bruset av dess stigande och fallande flod, de fladdrande ljusen - alla de

Och han fortsatte med möda sin väg förbi de nyfikna, vilka liksom lockade av det friska blodet, stodo tätt sammanträngda kring ingången, blott lämnande plats för det sårade.

Då han åter beträdde the Strand, sprang en skrikande, ovanligt talrik människomassa emot honom och tvingade honom att stanna. Polisen drev således mängden även långt framåt sidogatorna...

Han ville ändå icke vända tillbaka, utan även nu, när aftonens vinge redan hängde djupt över jorden, ha kastat en blick över skådespelet, vilket i belysning av denna halvdager måste ha antagit en helt annan karaktär.

Han ville därför försöka att nå squaren söderifrån, och han tog vid Charing Cross-stationen av till vänster in i Villiers Street, som ledde ned till Themsen. Därpå passerade han tunneln, som gick under stationen. Precis fem veckor hade förflutit, sedan han sista gången hade gått igenom den, en kylig lördagskväll i oktober, disig som i dag, och hade flytt den, skakad av sorgliga hågkomster av tidigare upplevelser. I dag hade han icke tid till erinringar.

Han ilade framåt. Då han kom fram till Northumberland Avenue, denna palatsgata, såg han hur ständigt nya förstärkningar avsändes till squaren från Scotland Yard, polisen huvudkvarter. Han tog samma väg. -

Allt på squaren hade erhållet ett förändrat utseende: Nelsonmonumentet reste sig hotande i dunklet, likt ett väldigt pekfinger till en dunkel jättehand; Grand Hotells mäktiga rundbyggnad låg imponerande till höger med sina upplysta fönster, bakom vilka de nyfikna ännu icke voro försvunna; tyst låg platsens inre område, ännu ständigt besatt av polisen; och i gatorna runt omkring varade ännu striden, som med det inbrytande mörkret tycktes bli allt vildare, ju mera den närmade sig slutet...

De otaliga lyktornas lågor hade flammat upp och belyste med darrande strålar de mörka massor, som under dem strömmade förbi i feberaktig häftighet.

Ännu fortsatte livgardet att rida upp och ned i gatorna. Deras uniformer, bröstharnesken, de vita byxorna och de röda rockarna, blixtrade, övergjutna av tusen lågor.

Polisens angrepp blev ständigt måttlösare, brutalare, orätfärdigare, framförallt den beridnas. Sprängande in i de tätaste människohoparna i sträckt galopp, redo de ned allt som icke kunde fly undan hastigt nog, slående med sina knölpåkar på de flyende och de på marken liggande, likgiltiga för var de träffade, om de träffade de värnlösa armar, skuldror eller huvud. Inom några ögonblick voro de platser, där nyss icke en sten skulle kunnat bana sig väg till marken, blott betäckta med klädesträsur, söndertrampade hattar och brutna käppar.

När tåget kommit dem på en hästlängds avstånd dånade tillropen kors och tvärs och i samma ögonblick följde ett så våldsamt angrepp från polisen, att tågets slutna leder syntes fullständigt upplösa. Ett vilt handgemäng uppstod. En lång polis, som sprungit löst på kvinnan, ryckte fanan ur hennes händer. Hon tumlade om och föll samman i vanmakt, under det ett kraftigt kappslog träffade angriparens hals. Musikanterna slogs för sina instrument, som rycktes från dem, södertrampades och slogs i stycken. En del sökte rädda sig genom att fly. Polisens knölpåkar föllo ned med järnhårda slag, sak samma var de träffade. De angripna värjde sig med förtvivlan. De flesta buro stora käppar och slogo omkring sig i blint raseri. Villervallan var obeskrivlig. Luften fylldes med förbannelser, skri av smärta, skymford och mängdens gälla hylande, vilken störtade sig i striden där den kunde komma åt, de dova slagen, stampet av tunga skor mot den hårda marken, klirrandet av de med stenkastning krossade lyktorna... Man slog, trampade, rev, grep tag, sökte övermannas och bringa varandra till fall, hängde sig fast och drog ned varandra.

Polisen trängde ständigt framåt drivande mängden framför sig, omsluten av denna, men ömsesidigt bispringande varandra, skingrande densamma med slag av sina knölpåkar. Angriparna veko ständigt längre tillbaka. Det var icke längre tal om någon slutna ordning. En del voro stadda i oordnad flykt, de andra kämpade om platsen på vilken de stodo, tills de överväldigades, greps mitt i handgemänget och avfördes. Efter tio minuter var segern avgjord för de uniformerade, fanan var tagen, musik-instrumenten sönderslagna, hela tåget i oordnad flykt... De sista blevo förföljde framåt Martins Lane i hela dess längd; en del blevo drivna in i sidogatorna, där de blandade sig med den skrånande mängden och borttrycktes av denna i hopplöst virrvarr.

Så gick det också med Auban. Han såg hur en liten avdelning poliser störtade sig med högt lyftade knölpåkar mot ingången till gatan där han stod; kände hur den honom omgivande människomängden plötsligt satte sig i rörelse och ryckte honom med sig med eller mot hans vilja, befann sig i nästa minut vid gatans andra ända, där de jagades skräck upplöste sig i vredgade utrop, skratt och tjut.

Därpå strömmade allt åter i riktning mot Trafalgar Square. Även Auban tog denna väg, han ville försöka att uppnå platsen, utan att på nytt råka i allt för stark trängsel. Dock återstod ingen annan väg än förbi St. Martins kyrka.

Efter det han nyss sett, var han övertygad om, att ingen av processionerna var i stånd att uppnå squaren...

Trafalgar Square låg nu framför honom, begränsad i norr av Nationalgalleriets allvarliga byggnad, i väster och öster av stora klubbhus och hotell, medan

den i söder, där den vidgade sig, föll nedåt i jämn sluttning, än en gång bildande en vid bukt innan den delade sig i en knippa stora och väldiga gator.

Dess inre, djupare liggande område, bildat av gatornas terrasser, söderut bärande Nelsonmonumentet som ett imponerande vårdtecken, detta stora, kalla, tomma område, endast smyckat med två jättefontäner, var i dag fullständigt i myndigheternas händer. Det såg Auban vid första blicken.

Han greps av förfäran, när han tänkte på, att man skulle kunna våga försöket att driva bort denna, icke i antal, men i övad kampduglighet, hundra gånger överlägsna polisbesättning. Det var en hel här, som hade uppställts där. En hastig översikt gav vid handen, att dess styrka måste vara 3-4000 man. Vem skulle kunna driva bort dem? Icke femtio- icke hundratusen skulle vara i stånd därtill.

Han lämna långsamt sin plats och lät driva sig utmed Nationalgalleriet. Människomängden, som trängde förbi varandra, hölls i ständig rörelse av polisen. Där konstaplarnas blick föll på en stockning, ditåt riktade de sina angrepp, genom att med sina stavar driva folket undan. ”Gå på! Gå på!”, ljöd det oavbrutet, drivande på den fot som blev stående.

Medan Auban nu gick nedåt västsidan, övertygade han sig vid varje steg om den väl överlagda planen i alla dessa förberedelser. De åt norr ledande trapporna voro tätt besatta med manskap. Här, såväl som åt de båda andra slutna sidorna, stod polisen för att omöjliggöra varje överklättring av barriären och varje hopp ned på den inre platsen område.

En reporter, som Auban kände, gav honom dessutom några tal, som han just hört och nu själv noterade, under det Auban gav honom några detaljer över Clerkenwell-processionen. Ända sedan klockan nio på morgonen hade squaren varit besatt. Sedan tolv med full styrka. Omkring 1,500 konstaplar och 3,000 poliser skulle vara uppåddade från alla delar av London. Dessutom några hundra beridna. Liv- och Grenadiergardena höllos i beredskap.

Squarens södra, öppna sida, i vars mitt Nelsonmonumentet höjde sig på ett av väldiga lejon bevakat fundament, var starkast besatt, då ingen barriär här försvårade tillgången till det inre området. Här stod ”ordningens beskyddare” i djupa, fyr- och femdubbla led; i en lång linje var här en avdelning beriden polis uppställd, vilken tid efter annan beströk gatan.

Här, på den stora platsen framför monumentet, som bildades genom sammanstötandet av fyra stora gator, här omkring Karl I monumentet, var den samlade människomassan störst. Massan tycktes växa med varje minut. Från alla sidor framströmmade människor i större eller mindre grupper från de sprängda processionerna, icke längre stridslystna med fanor och musik i täten, men

skymningen, fastän blott mindretalet kunde av denna rädsla förmås att lämna platsen.

Auban gick nedåt the Strand. Bakom honom hördes ännu länge larmet. - Han gick ända tills människomassan upphörde, vilken i en vid omkrets genomströmmade de omkring squaren liggande gatorna, och det normala livet började. Han längtade efter lugn och ensamhet. Därför uppsökte han en av de stora engelska restaurangernas matsalar och blev länge sittande där.

Här blixtrade silvret och blommorna på bordens snövita dukar, vilka mångfaldigades i väggarnas höga spegelglas. Gästerna, de flesta i frack och sällskapsdräkt, inträdde tigande och slog sig värdig ned på sina platser, medvetna om vikten av detta ögonblick, och gåvo sig i lag med att studera matsedel. Över det med tjocka mattor belagda golvet ilade kyparna med ohörbara steg. Intet ljud hördes i denna höga, förnäma, i mörka färger hållna sal, utom det tysta klirrandet med tallriker och knivar och ibland ett halvhögt melodiskt skratt, som avbröt det dämpade samtalet...

Auban åt lika enkelt som alltid, blott bättre och för ett tiodubbelt pris, med vilket han betalade uppehållet i dessa rum. Och medan han betraktade de ätande runt omkring sig, jämförde han ofrivilligt dessa säkra, lätta, eleganta, men entoniga och okarakteristiska företeelser med de gestalter från vars mitt han kom: dessa tunga, kantiga typer ur folket, vilka hunger och umbäranden hade pressat och vanställt till oigenkännlighet...

Då han efter en timmas vila åter tog vägen åt Trafalgar Square, kom han händelsevis förbi porten till Charing Cross-hospitalet. Ingången, såväl som hela den gata vid vilken sjukhuset låg, var tätt besatt. Här blevo de sönderbrutna lemmarna åter hopplappade och de sönderflängda huvudena hopsydda, som man hämtat från det närliggande slagfältet...

Anblicken var allvarlig och komisk tillika. Här vacklade en man, stödd av två andra, vars ansikte strömmade av blod, som flöt fram ur ett gapande sår; där kom en redan förbunden ut ur dörren med ena armen i bindel, med den andra ännu fasthållande sitt sönderslagna blåsinstrument. Här linkade en polis, som hade störtat med sin häst, och där bars en sanslös in på en bår.

Auban trängde sig närmare och kastade en blick in i hospitalets förrum. Längs väggarna sutto fienderna fredligt vid sidan av varandra, några redan förbundna, andra ännu väntande att någon hjälpare med sina flinka händer skulle förbarma sig över dem.

”Ännu har det icke varit någon svårare sårad”, sade en av de närstående.

Vilken komedi, tänkte Auban. Först läto de hugga sig blodiga och sedan läto de plåstra sig samman av samma hand - ett oförargligt nöje.

Men, när truppen red förbi den trappa där Auban stod, hörde Auban hur hästhovarnas slag mot den hårda marken överröstades av bifallsrop, handklappningar, av jublande tillrop från den omkringstående mängden, och han ville icke tro sina öron. Var det verkligen tecken till bifall? - Det var icke möjligt! Det måste vara hån och begabbelse. Men så oförställd var hopens glädje vid den oförmodade anblicken av denna glittrande grannlåt, detta pompösa uppträde, och så väl beräknad var dess verkan, att han icke längre kunde tvivla. Samma människor som för en minut sedan hade överhopat de huggande och nedridande poliserna med tillrop och tjut av vrede som tecken på sitt hat, samma människor tilljublade nu dem i vansinnig fröjd, som voro sända att skuta ned dem!...

Först hade Auban studsat tvivlande tillbaka. Nu skrattade han och en tanke grep honom. Han utstötte en gäll vissling. Och Se! runt omkring honom blev denna vissling upptagen och fortplantad, så att bifallsapplåderna en hel minut överdånades av detta tecken till förakt. Och Auban såg, att bland dem, som nu visslade, även befunno sig sådana, som förut deltagit i bifallsropen.

Då skrattade han. Men hans skratt försvann snart för det äckel, som kom över honom vid åsynen av denna vansinniga otillräknelighet.

Vilka dåraktiga barn! tänkte han. Nyss tuktade till blods av brutala händer, jubla de nu - liksom barnet åt en ny docka - åt dessa brokiga trasor, dessa löjliga utpyntningar, utan att ens ana det förfärliga innehållet i detta barnliga skådespel!

När han ville lämna trappan för att komma undan detta vedervärdiga narrspel, rykte det till undsättning sända grenadiergardet till fots fram med påskruvade bajonetter, överallt utbredande förfäran och skräck med sitt blixtrande stål. Trappan fylldes med dubbla antalet av dessa förskräckta, för vilka det nu äntligen gått upp - tycktes det - vad det gällde, och att en tillfällighet i en handvändning skulle kunna förvandla denna led till det blodigaste skådespel. Men allt tycktes blott bli hotelse. Trupperna marscherade lugnt omkring squarens yttre sida ett flertal gånger. Blott en gång - när Auban hade uppnått norra ändan vid St. Martin - hörde han ett fasans ångestskri ur massans mitt, som överröstade det dova bruset och larmet från de ångestfullt flyende, som drevs framåt av de i gatans hela bredd oupphörligt framryckande blänkande bajonetterna.

Vad hade skett? - Låg någon nedstucken, badande i sitt blod? - Hade någon kvinna blivit nedtrampad i den ändlösa massan? - Upphetsningen var oerhörd. Alla började gripas av rädsla för tumultet i den nu redan märkbart tilltagande

slutna arm i arm, på det högsta förbittrade för det lidna nederlaget, knappast längre närande hopp att komma i besittning av platsen, men beslutna att vid smärre sammanstötningar giva ett eller annat hugg.

Auban sökte få en översikt av mängdens fysionomi. Säkert bestod två femtedelar av nyfikna, som voro komna för att se ett aldrig förut sett skådespel. De läto driva sig av polisen varthän denna behagade. Men många av dem förlorade dock väl sitt jämnmod, då de blevo vittne till de brutaliteter som utövades runt om honom, och blevo, genom att ställa sig på de angripnas sida, emot sin vilja deltagare i dagens händelser. - Säkert bestod vidare en femtedel av "mobben": spelare av profession, dagdrivare, som leva bättre än de ärliga arbetarna, de som fiska i grumligt vatten, kavaljerer till de offentliga kvinnorna, kort sagt av alla dem, som äro överallt där någonting är på färde. De voro mestadels i mycket ung ålder. Som personliga fiender till polisen, med vilka de ständigt levde på krigsfot, läto de ingen dag gå förbi utan att öva hämnd på dessa. Beväpnade med käppar, stenar, korta knivar, gävo de poliserna kännbara sår, undandrog sig därpå blixtnabbt genom flykten, spårlöst neddykande i massan för att in nästa minut åter under skrik och tjut dyka upp på ett annat ställe. De voro framme vid alla sammanstötningar, förökande förvirringen, försvårande tumultet, hetsande vreden till kokpunkten med sina tillrop. - Och blott de övriga två femtedelarna var det, enligt Aubans uppskattning, som i första hand kommit för att vara med om eftermiddagens händelser. Sådana som betraktade denna kamp som en allvarlig politisk aktion; medlemmar av de radikala partien, socialistiska och arbetslösa, som sådana verkligt intresserade, som icke blott drivits hit av nyfikenhet, utan iakttago och granskade, dessa till vilka han själv hörde.

Han hade nått fram till platsens södra del, halvt framknuffad, halvt buren. Här var trängseln enorm och massans förtrytelse i ständigt växande. Klockan hade just slagit fyra. Auban kunde urskilja visaren på Dents ur. Vid foten av Nelsonmonumentet ägde en häftig sammanstötning rum. Två män, en socialistisk ledare och en radikal parlamentsledamot, sökte bana sig väg med våld. De blevo övermannade och häktade efter ett kort handgemäng.

Auban hade icke sett något annat än svängande knölpåkar och käppar och lyfta knytnävar...

Han försökte att fortsätta, vilket emellertid var förbundet med svårigheter. Den beridna polisen beströk fortfarande vägen mellan Nelsons och Karl I monument för att hålla den fri. Den varandra knuffande massan skingrades åt alla sidor, pressade sig ångestfullt i små grupper uppåt lyktstolparna, flydde bortåt Whitehall, eller blevo trängda åt polisen till, av vilka de brutalt åter drevs bort.

Auban väntade tills hästflocken hade rusat förbi och nådde då en av övergångarna, där han trodde sig säker vid lyktpålen. Men en konstapel drev bort dem som samlats här. "Gå på, sir!" röt han även till Auban. Men denne såg lugnt in i den vredgades upphetsade anlete och pekade på de på nytt framstörmande ryttarna. "Varthän?" frågade han. "Skall jag låta rida ned mig, eller löpa in bland ert folks knölpåkar?" - Hans lugn gjorde intryck. Då gatan åter blev fri för en halv minut, uppnådde han tryggt trottoaren vid Morleys hotell på squarens ostsida.

Där kände han sig plötsligt gripen i armen. Framför honom stod en bekant engelsman. Hans krage var sönderriven, hans hatt nedsmutsad. Han befann sig i ett ytterst upphetsat tillstånd. Efter några hastig frågor hit och dit, omtalade han, att även den stora söderifrån kommande processionen var upplöst.

Medan de - oupphörligt försatta i rörelse av polisen - höllo fast varandra, och devos fram och tillbaka med mängden i vilken de voro fastkilade, omtalade engelsmannen med andlöst fart:

"Vi samlades i Rotherhithe - de radikala och andra föreningar och klubbar i Rotherhithe, Bermondsey osv., träffade Peckhams radikala klubb på vägen, föreningar från Camberwell och Walvorth, och på Westminster Bridge Road träffade vi även den från St. Georges - det var ett enormt tåg med talrika ständer, musikkårer, smyckat med grönt, ledsagad av en ofantlig människomassa på båda sidor, som i bästa ordning passerade den fullständigt tomma bron till Westminster. -

Enligt avtal skulle vi sammanträffa med tåget från Lambeth och Battersea vid parlamentsbyggnaden. Sedan skulle vi marschera framåt Whitehall i rak linje från söder till norr. Tänk er - ett enda väldigt tåg av imponant längd, representerande hela södra London, hela den på andra sidan Themsen belägna stadsdelen - från Woolwich och Greenwich till Battersea och Wandworth!...

Men ännu hade de båda tågen icke förenat sig, ännu hade vi icke uppnått parlamentsbyggnaden innan kampen började. Jag var ungefär bland de första. Ah, de brutala, i galopp på sina hästar in i våra led, rivande itu och brytande sönder fanorna, slående ned allt som kom i deras väg -".

Det var bra att ni icke kom längre", avbröt Auban, "ty jag har hört, att livgardet stod i beredskap i Whitehall, Jag förundrar mig över, att det icke redan är här, ty situationen blir allt värre -".

Men vi ha försvarat oss", ropade den andre. "Med min blydagg gav jag en -".

Han slutade icke sin sats. En avdelning poliser började att tömma trottoaren, trängde undan de här stående, och i nästa ögonblick var Auban åter ensam.

Han befann sig åter i närheten av Morleys hotell; trappan hade just blivit rensad till sista plats och fylldes nu åter blixtnabbt. Även Auban försäkrade sig om en upphöjd plats...

Häriifrån bjöd den fritt överskådbara platsen en storartad anblick. Sedan fyra timmar befann sig den massa, som befolkade den, i ständig tillväxt och den syntes nu ha uppnått sitt största antal liksom höjdpunkten av upphetsning. De omkringliggande fönstren och balkongerna voro till sista plats besatta med åskådare till detta ovanliga och fullständigt enastående skådespel, vilka med lidelsefull uppmärksamhet följde varje sammanstötning mellan polisen och publiken och hälsade de förras brutalitet med bifall. Från den mittemot liggande klubbens balkong, roade sig Londons gyllene ungdom med det harmlösa nöjet att beskåda "mobben", för vilken den i sin höga position kände sig lika säker som i kyrkan...

På platsens södra område, där massan, likt en jättelikt uppsvälld ström, brusade framåt gatans breda bädd, tycktes situationen bli allt betänkligare. Trots allt fortsatte omnibustrafiken, fast ofta avbruten. Fullproppade fördes de tunga vagnarna steg för steg framåt; flöto likt båtar genom den svarta människoflöden. På däcknen stodo upprörda människor, som gestikulerade med armarna i luften och icke lät undgå sig något tillfälle, att hälsa mängden åtminstone med enstaka ord av sympati. Och likt en svans följdes vagnen varje gång av en skara ridande och cyklande, för vilka den bröt väg...

Häriifrån gick plötsligt en ovanlig rörelse genom massan, liksom av en elektrisk ström, som kom allt närmare. Hastigare än förr flyttade man sig åt sidan och högre och ängsligare blevo ropen och skriken. Vad var det? -

Ryttare doko fram.

"Livgardet!" dånade det hundrastämmigt. Polisen tycktes vara bortglömd. Allas ögon hängde på ryttarnas blanka bröstharnesk och fjädervajande hjälmar, vilka, omkring tvåhundra till antalet, långsamt redo framåt Nelsonmonumentet, sedan svängande av till höger, fortsättande i lugn ritt förbi den trappa där Auban stod, framåt Nationalgalleriet.

En ensam civil herre red i spetsen mellan de kommenderande officerarna. Han höll en pappersrulle i handen.

Och så skallade det åter: "Upprorslagen!" Den av stadens magistrat utsände mottogs med höga tillrop.

"Vi äro alla goda engelsmän och fredsälskande borgare - vi behöva ingen -" ropade någon.

"Du fördömda narr, stick in ditt papper -" ropade en annan.